موقاۋسىنى لايھەلىگۈچى: خەمدە ئىسمائىلم

1932 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن ئەنگلىيە-لىك يازغۇچى جون گالسۋورسى بۇ ئەسەر ھەققىدە مۇنداق دېگەن:

«‹بەمبى› تولىمۇ ھوزۇرلۇق كىتاب. راست گېپىمنى قىلسام، ھايۋانات ھەققىدە يېزىلغان ھەرقانداق بىر كىتابنى ئوقۇمانداقكى بۇغىچاقنىڭ تۇرمۇشى يېزىلغان مۇشۇ كىتابقا تەڭ قىلغۇم كەلمەيدۇ... بۇ كىتابنىڭ ئۇتۇقى شۇ يەردىكى، دىيالوگلاردىن سۆزلەۋاتقان ئاشۇ ھايۋانلارنىڭ چىن ھېسسىياتىنى ھېس قىلغىلى بولىدۇ. چۈشىنىشلىك ھەم رەڭدار، بەزى جايلىرى كىشىنى ئاجايىپ ھاياجانغا سالىدۇ. بۇنى ھەقىقەتەنمۇ نادىر ئەسەر دېيىشكە بولىدۇ...»

مائارىپ مىنىستىرلىقى تەۋسىيە قىلغان ئوقۇشلۇق
باللارنى باتۇرانە، مۇستەقىل، ئۇمىدۋارلىق
بىلەن ياشاشقا ئۈندەيدىغان نادىر ئەسەر

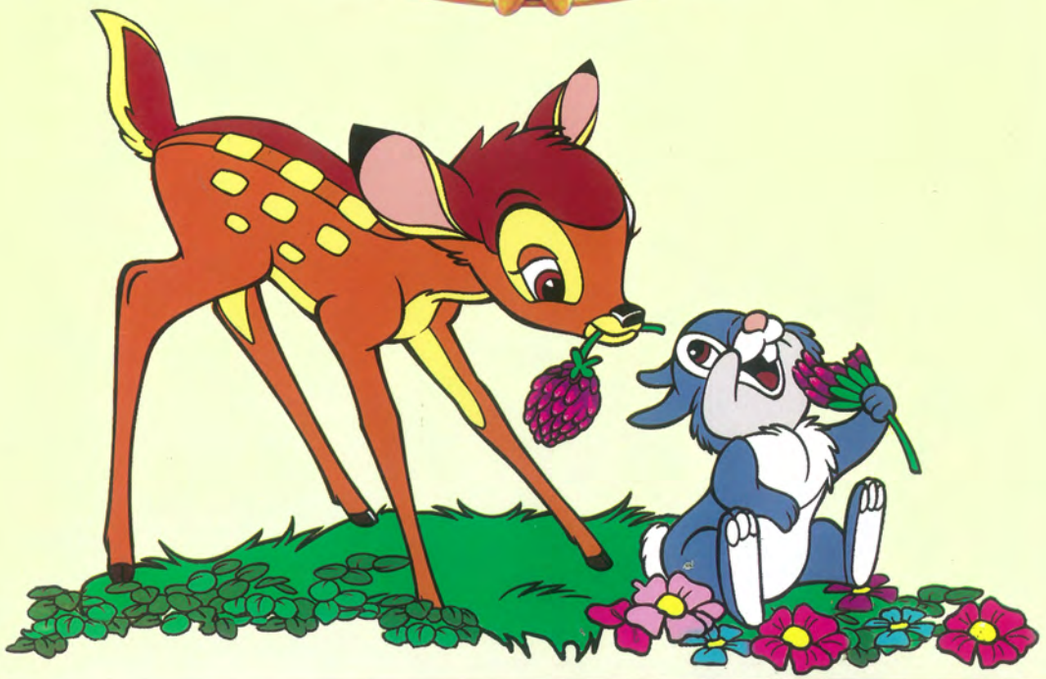

ISBN 978-7-5573-0216-0
9 787557 302160
定价：25.00元

دۇنياۋى مەشھۇر باللار ئەسىرى

فېلىكىس سالتېن (ئاۋستىرىيە)

بەمبى

شىنجاڭ مائارىپ نەشرىياتى

بەمبى

شىنجاڭ مائارىپ نەشرىياتى

— هەي بۇغىچاق، ئىسمىڭ نېمە؟
— ئىسمىم بەمبى.

فېلىكس سالتېن (گاۋستېرىيە)

تەرجىمە قىلغۇچى: پەرھات ئىلياس

شىنجاڭ مائارىپ نەشرىياتى

مۇھەررىرى: پەرىدە شەمشىدىن، ئايگۈل ھاشىم
مەسئۇل مۇھەررىرى: دىلشات ئىدرىس
مەسئۇل كوررېكتورى: قەيىۋم تۇرسۇن

بەمبى

تەرجىمە قىلغۇچى: پەرھات ئىلياس

*

شىنجاڭ ماۋارىپ نەشرىياتى نەشر قىلدى
http://www.xjjycbs.edu.cn
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى تارقاتتى
شىنجاڭ چاۋياڭ باسما چەكلىك مەسئۇلىيەت شىركىتى باستى

*

فورماتى: 1230×880، 1/32؛ باسما تاۋىقى: 7
2017 - يىلى 6 - ئاي 1 - نەشرى
2017 - يىلى 6 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 3000 —1
ISBN 978 -7 - 5573 - 0216 - 0
باھاسى: 25.00 يۈەن

نەشر ھوقۇقى بىزدە، باشقىلارنىڭ كۆچۈرۈپ بېسىشىغا بولمايدۇ،
بېسىش - تۈپلەش سۈپىتىدە مەسىلە كۆرۈلسە ئالماشتۇرۇپ بېرىلىدۇ.
ئادرېس: ئۈرۈمچى شەھىرى غالىبىيەت يولى 187 - نومۇر
پوچتا نومۇرى: 830049؛ تېلېفون نومۇرى: 2868290 ,7606134(0991)

نەشرىياتتىن

فېلىكىس سالتېن (1869 ~ 1947) ئاۋستىرىيەلىك يازغۇچى. ئۇ ئەسلىي ۋېنـ گىرىيەدە تۇغۇلغان بولۇپ، بىر ياشقا كىرگەن يىلى ئائىلە بويىچە ئاۋستىرىيـە. نىڭ ۋېيېننا شەھرىگە كۆچۈپ بارغان. ۋېيېننا ئۇنىۋېرسىتېتىدا پەلسەپە ۋە دد. راماتورگىيە ئۆگەنگەن. مەكتەپ پۈتـ كۈزگەندىن كېيىن دىراما ئوبزورچىسى ۋە گېزىت مۇھەررىرى بولۇپ ئىشلـ گەن، دىراما ۋە ھېكايىلەرنىمۇ يازغان. 1938 ـ يىلى گېرمانىيە فاشىستلىرى ئاۋستىرىيەنى بېسىۋالغاندىن كـپ. ېين، يەھۇدي بولغانلىقى سەۋەبلىك ئامېرىكىغا سەرگەردان بولـۇپ بارغان. ئـىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ئاندىن ئاۋستىرىيەگە قايتىپ كەلگەن.

سالتېن ھايۋانات ھېكايىلىرىنى يېزىشقا خېلى بۇرۇنلا تۇتـۇش قىلغان بولۇپ، ئاساسلىق ئەسەرلىرىدىن «بەمبى»، «فلورېنسىيە ئوۋ ئىتى»، «ئون بەش توشقان»، «ئاكا ـ ئىنى»، «ئاسلانچاق دىيىپ»، «بەمبىنىڭ بالىلىرى» قاتارلىقلار بار. بۇ ئەسەرلىرىدە ئۇ: «ھايۋاناتنى داـ ۋاملىق ئادەملەشتۇرۇپ تۇرغاندىلا، ئاندىن ئادەملەرنىڭ ھايۋانلىشىپ كېتىشىنىڭ ئالدىـ نى ئالغىلى بولىدۇ» دېگەن ئىدىيەسىنى تەـ شەببۇس قىلغان.

سالتېن «بەمبى» ناملىق بۇ ئەسىرى بىلەن دۇنياۋى شۆھرەتكە ئىگە بولغان.

ئۇنىڭدا بەمبى ئىسىملىك بىر بۇغىچاق سالىتېنىڭ باشقا ئەسەرلىرىگە ئوخشاش ئادەملەشتۈرۈپ تەسۋىرلەنگەن.

1932 ـ يىلى نوبېل ئەدەبىيات مۇكاپاتىغا ئېرىشكەن ئەنگلىيەلىك يازغۇچى جون گالسۋورسى بۇ ئەسەر ھەققىدە مۇنداق دېگەن: «‹بەمبى› تولىمۇ ھوزۇرلۇق كىتاب. راست گېپىمنى قىلسام، ھايۋانات ھەققىدە يېزىلغان ھەرقانداق بىر كىتابنى ئورماندىكى بۇغىچاقنىڭ تۇر-مۇشى يېزىلغان مۇشۇ كىتابقا تەڭ قىلغۇم كەلمەيدۇ... بۇ كىتابنىڭ ئۇتۇقى شۇ يەردىكى، دىيالوگلاردىن سۆز-لەۋاتقان ئاشۇ ھايۋانلارنىڭ چىن ھېسسىياتىنى ھېس قى-غىلى بولىدۇ. چۈشىنىشلىك ھەم رەڭدار، بەزى جايلىرى كىشىنى ئاجايىپ ھاياجانغا سالىدۇ. بۇنى ھەقىقەتەنمۇ نا-دىر ئەسەر دېيىشكە بولىدۇ...»

بۇ ئەسەر دۇنيا بالىلار ئەدەبىياتىدا ئىنتايىن مۇھىم كىلاسسىك ئەسەرلەرنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ.

بۇ ئەسەر 1923 ـ يىلى نەشر قىلىنغان، 1928 ـ يىلى ئىنگلىزچىگە تەرجىمە قىلىنىش بىلەن شۇ يىللىق بازارلىق كىتاب بولۇپ قالغان. 1933 ـ يىلى سالتېن 10 مىليون ئامېرىكا دوللىرىغا بۇ ئەسەرنىڭ فىلىم قىلىپ ئىشلىنىش ھوقۇقىنى سېتىۋالغان. فىرانكلىنغا سېتىپ بەرگەن. ئاندىن سېتىۋالغان پۇلنى دېسە-مبېر ئايىدا شىركەتكە سېتىۋەتكەن. 1942 ـ يىلى «بەمبى» كارتون فىلىمى قويۇلۇشقا باشلىغان. شۇ-نىڭدىن كېيىن ئۇ نۇرغۇن تىللارغا تەرجىمە قىلىنىپ ئىزچىل ياقتۇرۇشقا ئېرىشىپ كەلمەكتە.

سالتېن 1947 ـ يىلى 10 ـ ئايدا سىيۇرىختا 78 يېشىدا ئالەمدىن ئۆتكەن.

1 ـ باب

ئۇ، ئورمانلىق ئىچكىرىسىدىكى چاتقال ئوراپ تۇرغان خىلۋەت بىر ئۆۋىدا تېخى ھېلىلا دۇنياغا كۆز ئاچتى. ئۇۋا ئەتراپى ئوچۇقچىلىقتەك كۆرۈنگىنى بىلەن، ئەتراپىنى دەرەخ شاخلىرى مەھكەم ئوراپ تۇراتتى.

ئۇۋا چوڭ بولمىسىمۇ ھەرھالدا ئاپىسى ئىككىسى سىغاتتى.

ئۇ ئىنچىكە، ئاجىز پۇتلىرىنى تىرەپ ئاران ـ ئاران ئۆرە تۇرۇپ ئەتراپقا باقتى، لېكىن ھېچنېمىنى كۆرەلمىدى. شۇڭلاشقا خارامۇش ھالەتتە بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، دىر ـ دىر تىترىگىنىچە تۇرىۋەردى.

ـــ نېمىدېگەن ئوماق بۇغىچاق!ـــ دېدى بىر سېغىز خان شاراقشىپ.

بۇ سۆزنى ئېيتقۇچى دەل ئۇلارنىڭ ئۇستىدىن ئۇچۇپ ئۆتۈۋاتقان سېغىز خان بولۇپ، ئۇ ئەتراپتىكى بىر دەرەخنىڭ شېخىغا كېلىپ قوندى. ئۇ، بەمبىنىڭ ئاپىسىنىڭ ئازابلىق ئىڭرىغىنىنى ئاڭلاپ كەلگەنىدى.

ـــ بەك چىرايلىق بۇغىچاق ئىكەن! ـــ دېدى سېغىزخان يەنە شاراقشىپ. ئۆزى بىلەن ھېچكىمنىڭ گەپلەشمىگەنلىكىنى كۆرگەندىن كېيىن ئۇ ئۆز ـ ئۆزىگە دېدى، ـــ ياھ، نېمىدېگەن قالتىس، تۇغۇلۇپلا ماڭالايدىكەن! ھەقىقەتەن قەـ زىق! بۇرۇن بۇنداق ئىشنى ئۇچرىتىپ باقمايتىكەنمەن. سىزمۇ بىلەـ سىز، مەن تېخى كىچىك، ئۇۋامدىن ئايرىلغىلى ئەمدى بىر يىل بولـ دى. لېكىن، بىر بوۋاقنىڭ تۇغۇلۇپلا ئۆرە تۇرالغىنىغا بەكلا ھەيـران قېلىۋاتىمەن. ھەقىقەتەن قالتىسكەن! مېنىڭچە، سىلەر بۇغا جەمەتىدەـ كىلەر ھەممىڭلارلا ئالاھىدە ئىكەنسىلەر. ئۇ يۇگۇرىيەلەمدۇ؟

ـــ يۇگۇرىمەمدىكى، ـــ دېدى مارال ئانا بوشقىنا، ـــ لېكىن ئەپۇ قىلىڭ، ھازىر سىز بىلەن پاراڭلاشقىلى چولام يوق، ئىشىم تولا. ئۇنىڭ ئۈستىگە تېنىممۇ ئاجىز.

ـــ مېنىڭمۇ سىلەرنى پاراكەندە قىلغۇم يوق، ـــ دېدى سېغىزـ خان، ـــ راستىنى ئېيتسام مەنمۇ ئالدىراش. ئەممازە مۇنداق ئىش كۆندە ئۇچراپ تۇرمايدۇ دەڭا. سىزگە دەپ بەرسەم، بىز سېغىزخانلار بەك ئاۋارە. چۈجلىرىمىز تۇخۇمدىن چىققاندىن كېيىن ئۇۋدا مېنى باق دېيىشىپ مىدىر ـ مىدىر قىلماي يېتىشىنلا بىلىدۇ. بۇلارنى دېسەم چۈـ شەنمەسلىكىڭىز مۇمكىن. ئۇلار ئۇركەكلەك بولـ غاچقا، ئۇلارنى بېقىش ۋە قوغداش بەك تەس. ئويلاپ بېقىڭچۇ، ھەم چۈجلىرىمىزگە ئوزۇقـ لۇق ئىزدەپ، ھەم ئۇلارغا بىرەر ئىش بولۇپ قالارمۇ دەپ ئەنسىرەپ يۈرۈش ئاسانمۇ! مەن بولىمسام، ئۇلارنىڭ ھايات تۇرۇشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس. سىزچە دېگەنلىرىم توغرىمۇ ـ خاتا؟ ئۇلارنىڭ ئۆز كۈنىنى ئۆزى ئالغۇدەك بولۇشىغا تېخى بالدۇر. پەي ـ قاناتلىرى چىقـ قاندىلا ئاندىن ئىسـ كەتكە كىرىشىدۇ.

ـــ كەچۈرۈڭ، ـــ دېدى مارال ئانا، ـــ گەپ قىلمىسىڭىز بوپتىكەن.

سېغىزخان ئۇچۇپ كەتتى. «دۆت، ـــ دەپ ئويلىدى مارال ئانا، ـــ ئېسىلزادە، قالتىس كۆرۈنگىنى بىلەن ئەجەب دۆت نېمىكەنا ئۇ!»

مارال ئانا سېغىزخاننىڭ كېتىپ قالغىنىنى تۇيمىغاندەك ئالدىدىكى بۇغىچقىنىڭ قېشىغا بېرىپ ئۇنى يالاشقا باشلىدى. يالاشلىرى ئۇنىڭغا چەكسىز ھۇزۇر ئاتا قىلدى.

بۇغىچاق تېخىچىلا خاراموش ھالەتتە بولغاچقا، ئاپىسىنىڭ يالاشلىرىدىن سەنتۈرۈلۈپ كەتتى ـ دە، يەنە رۇسلىنىپ جىممىدە تۇردى. قىزغۇچ مويلىرى سەل رەتسىز بولسىمۇ، ئاق چېكىملەر ئالاھىدە چىرايلىق كۆرىنىپ تۇراتتى. سەبىي يۈزى تېخىچىلا ئۇيقۇچان كۆرۈنەتتى.

ئانا ـ بالا ئىككىيلەنىڭ ئەتراپىنى ئورمان ياڭىقى، كورنۇس، پىرۇنىللا ھەمدە يۇمران بۇزۇن دەرەخلىرى بۇككىدە ئوراپ تۇرغان، ئۇستىدە ئېگىز زەرەڭ، بۇك ۋە كاۋۇچۇك دەرەخلىرى يېشىل گۈمبەز ھاسىل قىلغان؛ دەرەخلەر ئارىسىنى قارا تۇپراقنى يېرىپ چىققان ھەر خىل سارچى تۇردىكى ئۆسۈملۈكلەر، ياۋا پۇرچاق، مەرمەرەكلەر قاپلىغان. ئۇلارنىڭمۇ تېگىدە ھۇپپىدە ئېچىلىپ كەتكەن رۇخسار گۈل، پورەك ياراي دەپ قالغان بۆلجۇرگەنلەر ۋە ئۇلارنىڭ يوپۇرماقلىرى زىچ گىرەلىشىپ، ئانا يەرگە چىڭ يېپىشىپ تۇراتتى. سەھەر ئاپتىپى دەرەخ يوپۇرماقلىرى ئارىسىدىن تال ـ تال زەر نۇر-لىرىنى سېپىپ تۇراتتى. پۇتكۈل ئورمان تۇرلۈك ـ تۇمەن شوخ ئا-ۋازلاردىن شادىيانە تۇسكە تولغانىدى. سوپىسوپىياڭلارنىڭ چۇ-رۇقلاشلىرى، كەپتەرلەرنىڭ بۇقۇلداشلىرى، تاغ تورغىيىنىڭ ۋد-چىرلاشلىرى، چۈمچۇقلارنىڭ ۋېچىلداشلىرى، قارا قاغلارنىڭ قاقا-داشلىرى ئەتراپنى بىر ئالغانىدى. ئارىلاپ يەنە ئورمان ئالا قاغىسىنىڭ سوقۇشقاندەك ئەنسىز قىرقىلاشلىرى، سېغىزخانلارنىڭ قاقاھلاپ كۈل-

گەندەك شاراقلاشلىرى ھەمدە قىرغاۋۇللارنىڭ يېڭى. راق ئاۋازدا قاقاقلاشلىرىمۇ ئاڭلىنىپ قالاتتى. بەزىدە تۆ. مۇر تۈمشۇقىنىڭ قىسقا، ئەمما جاراڭلىق قىقلاشلىرى بارلىق ئاۋازلارنى بېسىپ كەتسە، بەزىدە بۇركۇتنىڭ كۈچلۈك سايرىشى دە. رەخلەر ئۈستىدىكى ئاسمانىنى لەرزىگە سالاتتى. تۈرۈپلا يەنە قارا'قا. غىلار ئۆزلىرىنىڭ بوغۇق ئاۋازىنى ھەممىگە ئاڭلاتماقچى بولغاندەك ھە دەپ قاقىلدىشىپ كېتەتتى.

شاكىچىك بۇ شادىيانە كۈلكە ـ چۈقانلارنىڭ مەنىسىنى زادىلا چۈشەنمەيتتى. ئەمەلىيەتتە بۇلارغا قۇلاق سالمىدى دېسەكمۇ بولىدۇ. خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش، ئورماندىن كۆتۈرۈلگەن تۈرلۈك پۇراقلار بىلەنمۇ پەرۋايى پەلەك. ئاپىسى ئۆزىنى يالغاندا مۇسكۇللىرىنىڭ يۇمشاق غىرتىلداش. لىرى بىلەن ئاپىسىنىڭ بەدىنىدىن كېلىۋاتقان ھىدىتىن باشقا ھېچ نەرسىگە دىققەت قىلمايتتى. خارامۇشلۇق ئىچىدىكى بۇ تۈيغۇدىن قەۋەتلا راھەتلىنىپ، ئاپىسىنىڭ قوينىغا يېپىشىپ ئاخىر ھاياتىدىكى ئەڭ ئېھتىياجلىق بۇلاقنى تېپىۋالدى.

ئۇ ئېمىشكە باشلىغاندا ئاپىسى بۇ يۇرەك پارىسىنى داۋاملىق يا. لغاچ ئاستاغىنا:

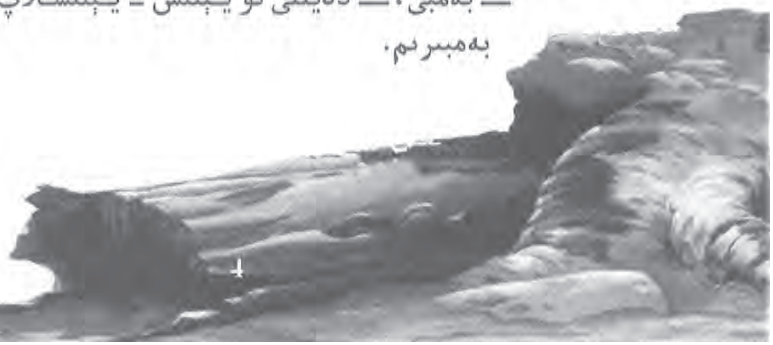
ـــ بەمبى، ـــ دەپ چاقىردى.

شۇنىڭ بىلەن بىللە پات ـ پات بېشىنى كۆتۈرۈپ، ھەربىر شەپە. نى زەن قويۇپ تىڭشاپ، ھاۋادىكى ھەر خىل پۇراقلارنى ھىدلاپ تۇراتتى.

ئۇ، بۇ ۋەقىنى يەنە يالغىنچە ئۇنىڭغا ئەمىنلىك ۋە بەخت تىلىدى.

ـــ بەمبى، ـــ دەيتتى ئۇ يېنىش ـ يېنىشلاپ، ـــ مېنىڭ بەمبىرىم.

2 - باب

يازنىڭ بېشى، كۆپكۆك ئاسمان تېگىدىكى جەمئىيەت دەرەخلەر غۇلاچلىرىنى كەڭ يېيىشىپ قۇياش نۇرىنى باغاشلىماقتا. ئورمانىنى غۇژمەك - غۇژمەك چاتقاللار باسقان، پاكار دەرەخلەرنىڭ ئاق، قىزىل، سېرىق چېچەكلىرى يۇلتۇزلاردەك چاقناپ تۇراتتى. بەزى دەرەخلەرنىڭ ئىنچىكە شاخلىرى غۇنچىدە مېۋىلەپ كەتكەن. يۇمران، چىداملىق مېۋىلىرى بەئەينى تۆگۈكلۈك كىچىك مۇشتۇملارغىلا ئوخشايتتى. يەردە ھۆپپىدە ئېچىلىپ كەتكەن گۈللەر تاڭ ساباسىغا تولغان ئورمانغا تېخىمۇ جۇشقۇنلۇق ئاتا قىلىپ، كۆڭۈللەرنى خاتىرجەملىك ۋە قىزغىنلىققا چۆلغايتتى. گۈل - گىياھ ۋە دەرەخ يوپۇرماقلىرىنىڭ خۇش پۇرىقى، نەم تۆپراق ۋە ياغاچلاردىن چىقىۋاتقان ھىدلار قوشۇلۇپ ئەتراپنى بىر ئالغاندى. ھەر قېتىم تاڭ يورۇغان ۋە كۈن پاتقان مەزگىلدە پۈتكۈل ئورمان ئاجايىپ قاينام - تاشقىنلىققا تولاتتى. ھەسەل ھەرىلىرى ئەتىگەندىن كەچكىچە ناخشا ئېيتىپ ھارمايتتى. يەنە خلۇەتلەردە غوڭۇلداپ ئۇچۇپ يۈرىدىغان سېرىق ھەرە، بوغۇنلارمۇ بار.

بەمبى مانا مۇشۇنداق كۈنلەر ئىچىدە بوۋاقلىق دەۋرىنىڭ ئەڭ دەسلەپكى مەزگىلىنى ئۆتكۈزدى.

ئۇ ئاپىسىغا ئەگىشىپ ئورمان ئىچىدىكى تار چىغىر يولدا كېتىپ باراتتى. بۇنداق يولدا مېڭىش قانچىلىك كۆڭۈللۈك - ھەۋەسكەر بۇككەدە ئوت - چۆپلەر ئۇنىڭ ئىككى بىقىنىغا سۈرىكىشىپ يانغا ئېگىلىپ تۇرغان، چىغىر يول توسۇلۇپ قالغاندەك كۆرۈنگىنى بىلەن ئۇلار ئازادە

ئۆزئارا گىرەلىشىپ ئورماندىن ئۆتىدۇ. ئاپىسىنىڭ بۇ ماڭمۇۋېرىدۇ. ئورماندىكى يوللارنىڭ ھەممىسىلا مۇشۇنداق، يوللاردىن بىلمەيدىغىنى يوق. بەزىدە بەمبى بىرەر چاتقالغا توسۇلۇپ بۇ يېشىل تامدىن ئۆتەلمەي تۇرۇپ قالغۇدەك بولسا، ئاپىسى كۆچمەيلا ماڭار يولنى تېپىپ بېرىدۇ.

بەمبى دائىم تۇرلۇك مەسىلەرگە يولۇقۇپ، ئاپىسىدىن ئۇ نېمە، بۇ نېمە دەپ سوراپلا تۇراتتى. ئاپىسىنىڭ جاۋابىنى ئاڭلاش ئۇنىڭ ئۆچۈن ئەڭ قىزىقارلىق ئىش ئىدى. كاللىسىدا نېمىشقا مۇشۇنچىۋالا كۆپ سوئاللارنىڭ ئۇيۇلمەي پەيدا بولۇپ تۇرىدىغانلىقىدىن زادىلا ئەجەبلەنمەيتتى. سوئال سوراش ئۇنىڭغا قانداق كۆڭۈلۈك بولسا، جاۋابىنى ئاڭلاشمۇ شۇنچىلىك كۆڭۈللۈك تۇيۇلاتتى. مەيلى قانداقلا جاۋاب ئالسۇن ھەممىسىگىلا رازى بولاتتى. ھەتتا ئاپىسى بەرگەن جاۋابنى چۈشەنمىگەن تەقدىردىمۇ، خۇش بولۇۋېرەتتى. چۈنكى مۇنداق قىلغاندا، خالىسا يەنە سورىيالايتتى. بەزىدە سوراشتىن تۇختاپمۇ قالاتتى. بۇمۇ ئوخشاشلا قىزىق تۇيۇلاتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇ كاللىسىنى كۆپرەك ئىشلىتىپ، چۈشىنىكسىز نەرسىلەرنى ئۆزىنىڭ خىيالى بويىچە تەسەۋۋۇر قىلىپ باقاتتى. بەزىدە ئۇ، ئاپىسىنىڭ قەستەن تولۇق جاۋابنى دەپ بەرمەستىن، ئۆزى بىلدىغاندىن ئاز بىر قىسمىنىلا ئېيتقانلىقىنى بىلسىمۇ، تېخىمۇ قىزىقارلىق ھېس قىلىپ، گۆدەك قەلبىدە ئۇ نەرسىگە تېخىمۇ كۈچلۈك قىزىقىش پەيدا بولاتتى ھەم ئاجايىپ تەسەۋۋۇرلارغا چۆككىنچە لام ـ جىم دېمەي تۇرۇپ كېتەتتى.

مانا ئۇ يەنە سوئال سوراشقا باشلىدى:

ـــ ئاپا، بۇ يول كىمنىڭ؟

ـــ بىزنىڭ، ـــ دېدى ئاپىسى.

ـــ ھېنىڭ بىلەن سېنىڭما؟ ـــ داۋاملاشتۇرۇپ سورىدى بەمبى.

ـــ ھەئە.

ـــ بىز ئىككىمىزنىڭما؟

ـــ شۇنداق.

ـــ ئىككىمىزنىڭلىما؟

— ياق، — دېدى ئاپسى، — بىز بۇغىلارنىڭ...

— بۇغا؟ ئۇ نېمۇ؟ — بەمبى شۇنداق دېگىنىچە كۆلۈپ كەتتى.

ئۇنىڭغا قايرىلىپ قاراپ ئاپسىمۇ كۈلدى:

— سەن بۇغا، مەنمۇ بۇغا، بىز بۇغا دەپ ئاتىلىمىز. ئەمدىغۇ چۈشەنگەنسەن؟

— چۈشەندىم، چۈشەندىم، — دېدى بەمبى كۈلگىنىچە تاقلاپ، — مەن كىچىك بۇغا، سەن چوڭ بۇغا، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداق، ئەمدى چۈشىنىپسەن، — دېدى ئاپسى بېشىنى لىڭشىتىپ.

بەمبى ئەستايىدىللىشىپ سورىدى:

— مەن ۋە سېنىڭدىن باشقا بۇغىمۇ بارمۇ؟

— بولمامدىكى، — دېدى ئاپسى، — بەك كۆپ.

— ئۇلار قەيەردە؟ — يۈگرى ئاۋازدا سورىدى بەمبى.

— مۇشۇ يەردە، هەممىلا يەردە بار.

— بىراق، ئۇلارنى كۆرەلمىدىمغۇ.

— ئالدىرىمىساڭ كۆرىسەن.

— قاچانلىققا؟ — بەمبى مېڭىشتىن توختاپ تەقەززالىق بىلەن سورىدى.

— ئۇزاققا قالماي، — دېدى ئاپسى خاتىرجەم ئايىغ باسقاچ.

بەمبى «ئۇزاققا قالماي» دېگەن بۇ سۆزنىڭ مەنىسى هەققىدە ئويلىنىۋاتقاچقا، ئاپسىنىڭ كەينىدىن ئۇن چىقارماي ماڭدى. سەلدىن كېيىن ئۇ ئاخىر «ئۇزاققا بارماي» دېگەن «دەرهال» دېگەنگە ئوخشىمايدىكەن دېگەن خۇلاسىگە كەلگەن بولسىمۇ، ئەمما «ئۇزاققا بارماي» دېگەنىڭ زادى قاچانلىقىنى كۆرسىتىدىغانلىقىنى، قاچاندىن باشلاپ ئۇنىڭ «ناھايىتى ئۇزاق» دېگەن سۆزگە ئالمىشىدىغانلىقىنى ئايرىيالمىدى.

— بۇ يولنى كىم پاسغان؟ — تۈيۇقسىز سوراپ قالدى ئۇ.

— بىز، — دېدى ئاپىسى.

— بىز؟ — ھەيران قالدى بەمبى، — مېنىڭ بىلەن سەنمۇ؟

— ياق، بىز دېگىنىم بىز بۇغىلارنى كۆرسىتىدۇ، — دېدى ئاپىسى.

— زادى كىم - كىملەر؟ — سورىدى بەمبى.

— ھەممىمىز، — ئاپىسى ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا جاۋاب بەردى.

ئۇلار داۋاملىق مېڭىۋەردى. بەمبى شوخلۇق قىلىپ ئۇياق - بۇ-ياققا تاقلىسىمۇ، يەنىلا ئاپىسىنىڭ قېشىدىن نېرى كەتمەيتتى. تۈيۇقسىز ئالدى تەرەپتىن چىرت - چىرت قىلغان ئاۋاز ئاڭلىنىپ، نېمە-دۇر بىر نەرسە ئوت - چۆپلەر ئارىسىدا ھە دەپ قاچقىلى تۇردى. ئارقىدىنلا ئۇ ئاجىز، بىچارىلەرچە چىرقىراپ كەتتى - دە، بىردىنلا جىمىپ قالدى. ئەمما ئوت - چۆپلەر تېخىچىلا تەۋرەنمەكتە ئىدى. بىر ئاق باش ئاغمىخان بىر چاشقاننى بوغۇۋالغانىدى. ئاق باش ئاغ-مىخان ئۇلارنىڭ قېشىدىن شارتتىدە ئۆتۈپ، ئولجىسىنى مەززە قىلىپ يېگىلى يول يېقىسىدىكى نەگىدۇر كىرىپ كەتتى.

— ئۇ نېمۇ؟ — سورىدى بەمبى چۆچۈ-گىنىچە.

— ھېچنېمە، — دېدى ئاپىسى ئۇنىڭغا تەسەللىي بېرىپ.

— بىراق... — بەمبى تىترەۋاتاتتى، — بىراق... ئۇنى كۆرگەن تۇرسام.

— شۇنداق، — دېدى ئاپىسى، — قورقمە-غىن، ئاغمىخان چاشقان تۇتۇۋالدى.

بەمبى قورقۇپ كەتكەچكە، يۇرىكىنى ئاجايىپ بىر ۋەھىمە چىرمىۋالغانىدى. شۇڭلاشقا خېلىدىن كېيىن ئاندىن تىلى گەپكە كەلدى.

— ئۇ نېمشقا چاشقاننى ئۆلتۈردۇ؟ — سوردى ئۇ يەنە.

— چۈنكى... — ئاپسى بىردەم ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قالدى، — ... تېزرەك ماڭايلى.

ئۇ شۇنداق دەۋېتىپ خيالىدىن نېمىدۇر كەچتى بولغاي، بەمبىنىڭ سوئالىنى ئۇنتۇپ قالدى.

ئۇ يورغىلاشقا باشلىدى. بەمبىنۇ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ يۈگۈردى.

ئۇلار ئەنە شۇنداق بىرپەس جىممىدە يول مېڭىشقاندىن كېيىن بەمبى خاتىرجەم بولالماي يەنە سورىغىلى تۇردى:

— كېينچە بىزمۇ چاشقان ئۆلتۈرىمىزمۇ؟

— ياق، — دېدى ئاپسى.

— مەڭگۈ ئۆلتۈرمەيمىزمۇ؟

— مەڭگۈ ئۆلتۈرمەيمىز.

— نېمىشقا؟ — بەمبىنىڭ يۈرىكى ئورنىغا چۈشكەندى.

— بىز ھېچقانداق نەرسىنى ئۆلتۈرمەيمىز! — ئاپسىنىڭ جاۋابى ناھايىتى كەسكىن چىقتى.

شۇنىڭ بىلەن بەمبىنىڭ كۆڭلى يەنە خۇشلۇققا تولدى.

ئۇلارغا يېقىنلا يول بويىدىكى ئاق رەڭلىك موم دەرىخىدىن تۈگۈپ يۇقىرلا يېقىمسىز غەلىتە ئاۋاز ئاڭلاندى. ئاپسى كارى بولماي ماڭۇەردى، لېكىن بەمبى قىزىقسىنىپ مېڭىشتىن توختىدى. دەرەخ شېخىدا ئىككى ئالا قاغا ئۇۋا تالىشىپ سوقۇشۇۋاتاتتى.

— قېنى، يامان بولساڭ كەلمەمسەن، ھۇ ھۇرۇن لەقۋا! — دېدى بىر ئالا قاغا ۋارقىراپ.

— ھوي كالۋا، نېمەڭگە مۇنچە ئەزۋەيلەيسەن، — دېدى يەنە بىرى، — سېنىڭدىن قورقۇپ قالامتىم.

— ئۆزۈڭنىڭ ئۇۋۇسىغا بارمامسەن، ھۇ ئوغرى. ھېلى بىكار مېڭەڭنى چوقۇۋېتىمەن، — دېدى باشتىكى ئالا قاغا غەزەپلىنىپ بېسىپ بولالماي ئاغزىنى بۇزۇپ، — ھۇ پىسەندى! پىسەندى!

يەنە بىرى بەمبىنى كۆرۈپ قالدى ـ دە، شاخلار ئـا-
رىسىدىن ئۇنىڭغا ھوميىپ تۇرۇپ:

ـــ نېمىگە ھاڭۇبقىپ تۇرىسەن، ماڭ، يوقال! ـــ دەپ قىرقىراپ كەتتى.

بەمبى قورققىنىدىن پەرتـلا قاچتى ـ دە، ئـاپىسـنى قوغلاپ يـې-تىپ، پۇتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ ماڭدى. چۈنكى بايا ئۆزىنىڭ مېڭىش-تىن توختاپ قالغانلىقىنى ئۇ تۈيمىغانىدى.

سەلدىن كېيىن ئۇ ئاپىسىدىن:

ـــ ئاپا، پىسەنىدى دېگەن قانداق گەپ؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ بىلمەيدىكەنمەن.

بەمبى بىر دەم ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن يەنە سورىدى:

ـــ ئاپا، ئۇ ئىككىسى نېمىشقا بىر ـ بىرىگە شۇنچە ئۆچ؟

ـــ ئۇلار يەم تالىشىۋاتقان گەپ.

ـــ كېيىنچە بىزمۇ يەم تالىشىپ سوقۇشامدۇق؟

ـــ ئۇنداق بولمايدۇ.

ـــ نېمىشقا؟

ـــ بىزنىڭ يەيدىغىنىمىز يېتىپ ئاشىدۇ.

ـــ ئاپا... ـــ بەمبىنىڭ يەنە نېمىنىدۇر بىلىۋالغۇسى بار ئىدى.

ـــ ھە، نېمە بولدى؟

ـــ كېيىنچە بىزمۇ بىر ـ بىرىمىزگە ئۆچ بولۇپ كېتىمىزمۇ؟

ـــ ئۇنداق بولمايدۇ بالام، ـــ دېدى ئاپىسى، ـــ بـىزنىڭ ئـوت-تۇرىمىزدا ئۇنداق ئىش يۈز بەرمەيدۇ.

ئۇلار ماڭۇەرگەنىدى، ئالدى تەرەپ بىردىنلا يورۇپ نۇرلانغـا-لى تۇردى. ئىرماش ـ چىرماش گىرەلىشىپ كەتكەن چاتقال ـ تىكـەن-لەر تۇگىگەن، يولمۇ ھەم تۇگىگـەنىدى. يەنـە نەچچە قـەدەم ماڭسـلا ئۇلار ئورماندىن چىقىپ، ئازادە، يورۇق تۈزگە ئايىغ باساتتى. بەمبـى دېڭ ـ دېڭ سەكرەپ ماڭدى، ئەمما ئاپىسى قەدىمىنى توختاتتى.

— ئۇ نېمە؟ — سوردى بەمبى مەپتۇن بولغىنىدىن چىنىكىپ ئالدىراپ.

— ئوتلاق، — دېدى ئاپىسى.

— ئوتلاق دېگەن نېمۇ؟ — سوردى بەمبى تەقەززا بولۇپ.

— كېينىچە ئۆزۈڭ بىلىۋالسەن، — ئاپىسى ئۇنىڭ گېپىنىڭ بېخىلىگە تەپتى. ئاندىن ناھايىتى ئېھتىياتچانلىق بىلەن بېشىنى ئېگىز كۆتۈرگىنىچە جىممىدە تۇرۇپ، قۇلاقلىرىنى دىڭگايتقىنىچە زەن قويۇپ ئاڭلىغاچ ھاۋادا قانداق پۇراقلارنىڭ بارلىقىنى بىلىش ئۈچۈن قېنىپ - قېنىپ نەپەس ئالدى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ تۇرقىدىن ناھايىتى ئەستايىدىللىق چىقىپ تۇراتتى.

— چاتاق يوقكەن، — دېدى ئۇ ئاخىر، — ماڭساق بولىدىكەن، — بەمبى ئورماندىن چىقماقچى بولۇپ تۇرۇشغا ئاپىسى يەنە ئۇنى توسۇۋالدى، — سەن مەشىدە تۇرۇپ تۇر، مەن چاقىرغاندا ئاندىن چىققىن، — بەمبى گەپ ئاڭلاپ جىممىدە تۇردى، — ھە مۇشۇنداق، — ئاپىسى ئۇنى ماختاپ قويدى، — گېپىمنى ئېسىڭدە مەھكەم تۇت جۇمۇ، — بەمبى ئاپىسىنىڭ گەپ قىلغاندىكى ئەنسىرىگەن شىگە قاراپ جىددىيلىشىشكە باشلىدى، — ئوتلاققا چىقىش مۇنچىۋالا ئاسان ئەمەس، — ئاپىسى يەنە سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — بەك مۇشەققەتلىك ھەم خەتەرلىك. بۇنىڭ نېمە ئۈچۈنلۈكىنى سوراپ يۈرمىسەڭمۇ كېينىچە ئۆزۈڭ بىلىپ قالىسەن. ھازىرچە مەن نېمە دېسەم شۇنى قىلغىن، ماقۇلمۇ؟

— ماقۇل! — دېدى بەمبى.

— ھە ياخشى، ئاۋال مەن چىقاي، سەن مەشەدە مەندىن كۆ-
زۈگنى ئۈزمەي قاراپ تۇرغىن. ناۋادا ئارقىمغا قايرىلىپ يۈگۈرسەم سەنمۇ دەرھال ئارقىمغا قايرىلىپ بار كۈچۈك بىلەن يۈگۈر، قانچە تېز يۈگۈرسەك شۇنچە ياخشى، مەن ساڭا يېتىشۈالالايمەن، — ئۇ بىردەم جىم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن نېمىندۇر ئويلىدى بولغاي يەنە نەسىھەت قىلغىلى تۇردى، — ئىشقىلىپ تېز قاچساڭلا بولدى، قانچە تېز يۈگۈرسەك شۇنچە ياخشى... نېمە بولۇشۇم بىلەن... يىقىلىشىم بە-
لەنمۇ كارىڭ بولماي... يۈگىرەۋەرگىن... مەن بىلەن كارىڭ بولمە-
سۇن، ئۇقتۇڭمۇ؟... مەيلى نېمىنى كۆرگىن ياكى ئاڭلىغىن... كارىڭ بولماي ئۇدۇل قاچۇەر. قانچە تېز بولسا شۇنچە ياخشى... ماقۇلمۇ؟

— ماقۇل، — دېدى بەمبى بوش ئاۋازدا.

— ئەگەر چىققىن دېسەم، — دېدى ئاپىسى يەنە گېپىنى داۋاملاش-
تۇرۇپ، — دەرھال چىقىپ، سىرتتىكى ئاشۇ ئوتلاقتا ئوينىساڭ بولـ-
دۇ. سىرت بەك چىرايلىق، چوقۇم ياقتۇرۇپ قالسەن. لېكىنزە... ئې-
سىڭدە بولسۇنكى... سېنى چاقىرغان ھامان يېنىمغا يۈگۈرۈپ كېلىپ بولمىسا بولمايدۇ. ئېسىڭدە تۇتۇۋالدىڭمۇ؟

— ھەئە، — ئاپىسىنىڭ گېپىنىڭ قانتقلىقىغا بېقىپ بەمبىنىڭ ئا-
ۋازى تېخىمۇ بوشاپ كەتتى.

— سىرتقا چىققاندىن كېيىن... — دېدى ئاپىسى ئالدىغا ماڭ-
غاچ، — سېنى چاقىرسام، ئۇياق - بۇياققا ھاڭۋېقىپ ياكى ئۇنى - بۇنى سوراپ تۇرما... قېشىمغا ئۇچقاندەك تېز كېلىپ بولغىن! چوقۇم ئېسىڭدە تۇت، ئىككىلىنىپ، ئەزمىلىك قىلساڭ قەتئىي بولمايدۇ... ناۋادا مەن قاچسام دەرھال ماڭا يېتىشىپ يۈگۈر، ھەرگىز توختىماڭ. تاكى مۇشۇ ئورمانغا قېچىپ كىرىپ كەتكۈچە قاچۇەرگىن. بۇ دېگەنلىرىمنى ئۇنتۇپ قالمايدىغانسەن - ھە؟

— ئۇنتۇپ قالمايمەن، — دېدى بەمبى ئەنسىزچىلىككە چۆمۈپ.

— ئۇنداق بولسا ماڭايلى، — ئەمدىلىكتە ئاپىسىنىڭ كۆڭلى خې-

لى ئورنىغا چۈشكەنىدى.

ئۇ ئورماندىن چىقتى. بەمبى ئاپىسىنىڭ ئاستا قەدەم ئېلىپ مې-
ڭىشلىرىغا كۆز ئۈزمەي قاراپ تۇرۇۋېتىپ، قەلبى تەقەززالىق، قور-
قۇنچ ۋە قىزىقىشلار بىلەن تولدى. ئاپىسى ئەتراپنى ئېنچىكىلىك بە-
لەن تەكشاپ تۇيۇقسىزلا ئۇركۈگەنىدى، ئۇمۇ تەڭ ئۇركۈپ ئارقە-
سىغا قايرىلىپ قاچقىلى قىل قالدى. بۇ چاغدا ئاپىسى تىنچلىنىپ قالغا-
نىدى. بىرەر مىنۇتتىن كېيىن خۇش بولغىنىدىن بوينىنى ئېگىپ بەمبە-
گە سوزغىنىچە خۇشال ھالدا:

ــ كەل! ــ دەپ توۋلىدى.

بەمبى بىرلا تاقلاپ چەكسىز خۇشاللىققا چۆمىدى ـ دە، بايىقى
قورقۇشلارنى بىراقلا ئۇنتۇپ كەتتى. ئورمان ئىچىدە ئۇ بېشى ئۇستە-
ىدىكى ياپيېشىل دەرەخ شاخلىرىنى ۋە شاخلار ئارىسىدىكى چېكىم ـ
چېكىم كۆكنى غىل پاللا كۆرۈپ قالاتتى. مانا ئەمدى ئاسمانىنىڭ شۇ قە-
دەر كۆك ھەم ئېگىزلىكىنى كۆرۈپ ئېيتقۇسىز خۇشاللىقا چۆمدى. ئۇ
ئورماندا قۇياشنى تال ـ تال نۇر ياكى شاخ ـ يوپۇرماقلار ئارىسىدىن
چۈشۈپ تۇرغان غۇۋا سېرىق چېكىملەر دەپ ئويلىغان بولسا، ئەمدە-
ىلىكتە بۇيۇك، قۇدرەتلىك ھەقىقىي قۇياشنىڭ پارلاق نۇرىدا كۆزلىرى
قامىشىپ يۇمۇلغىنى بىلەن، قەلبى
چەكسىز ئىللىقلىققا چۆمەكتە ئىدى.

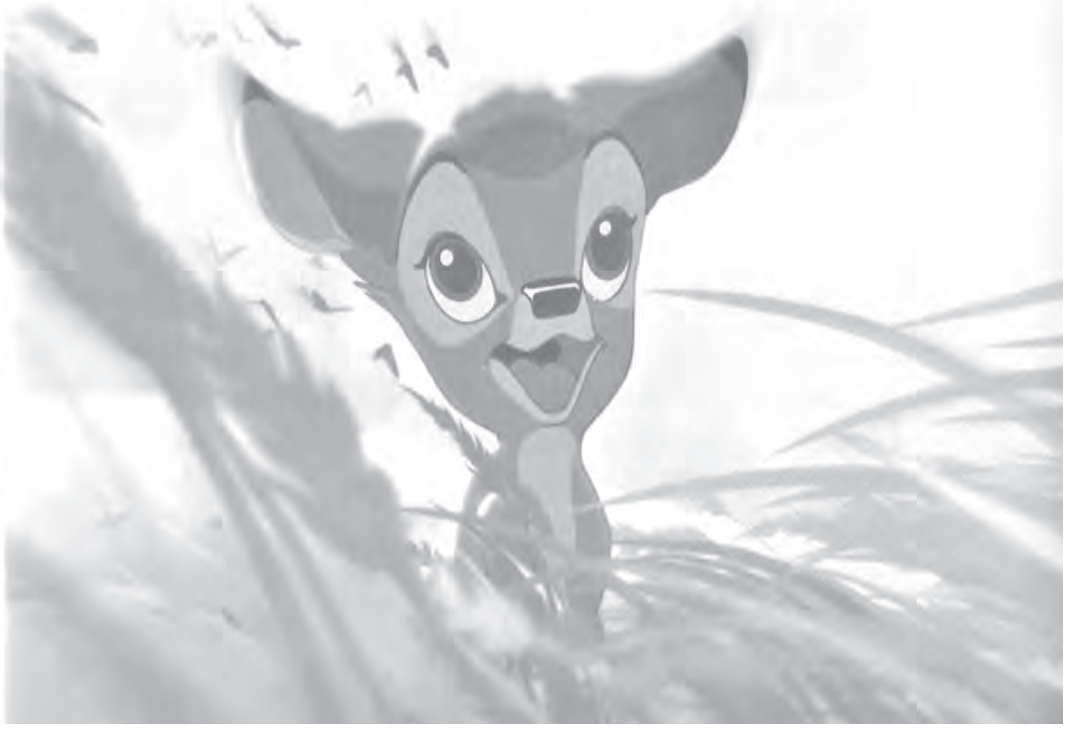
بەمبى مەپتۇن بولغىنىدىن ئۆزد-
نى ئۇنتۇپلا قالغانىدى. ئۇ ئەس ـ
ھوشىنى يوقاتقاندەك كۆككە قاراپ
ھە دەپ تاقلايتتى، ئۈچ قېتىم، تۆت
قېتىم، بەش قېتىم... بىر جايدا جىم
تۇرالماي ئەنە شۇنداق تاقلاۋەر-
دى. خۇددى قانداقتۇر بىر سېھرىي
كۈچ ئۇنى تارتىپ كۆككە ئاچقىپ
كېتىدىغاندەك باشقا ئىش قىلماي

تاقلاش بىلەنلا بولۇپ كەتتى. يۇمران پۇتلىرىنى ئەركىن تۇتۇپ، كۆكسىنى تولدۇرۇپ خالىغانچە نەپەس ئالدى. ئۇنىڭ توختىماي تاقلىشى دەل ئوتلاقتىكى خۇش پۇراقلار ئاتا قىلغان چەكسىز خۇشاللىق ۋە جۇشقۇنلۇقتىن كېلىۋاتاتتى. بەمبى دېگەن تېخى بوۋاق، ناۋادا ئۇ ئاددىي بالىسى بولغان بولسا خۇشاللىقتىن ۋىلىق - ۋىلىق كۈلگەن بولاتتى. لېكىن ئۇ دېگەن بۇغىچاق، بۇغىچاقلار ۋىلىقلاپ كۈلەلمەيدۇ، ھېچبولمىغاندا ئادەم بالىسىدەك ئۇنداق كۈلەلمەيدۇ. شۇڭلاشقا ئۇ، پۇتلىرىغا تايىنىپ قاڭقىش ئارقىلىق خۇشاللىقنى ئىپادىلىمەكتە. ئاپىسى بىر چەتتە ئۇنىڭ قىن - قىنىغا پاتماي قاڭقىش، كالانپايلارچە قايتىپ چۈشۈشلىرىگە ھەۋەسلىنىپ قاراپ تۇراتتى. بەمبى ھەيرانلىق، چۈشەنمەسلىك ئارىلىشىپ كەتكەن نەزەردە بىردەم ھاڭۇبقىپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن يەنە مەستانىلەرچە قاڭقيىتتى، ھېچ ھاردىم دېمەيتى. ئاپىسىغا ئايان، بەمبى ئورماندىكى تار يوللارنىلا بىلىدۇ. دۇنيانىڭ كۆز ئاچقان قىسقىغىنا بىرنەچچە كۈندە ئورماندىكى قىستاڭچىلىققا كۆندى، شۇڭلاشقا كەڭرى دالادا ئەركىن تاقلاپ قىيغىتىشنى تېخى بىلگۈدەك بولمىدى. ئاپىسى بېشىنى تۆۋەن قىلىپ بەمبىگە كۈلۈمسىرىگىنچە بىرنەچچە سېكۈنت قاراپ تۇرغاندىن كېيىن بىرلا سەكرەپ ئوتلاقنى بويلاپ يۇگۈرگىلى تۇردى. تېز يۇگۈرگىنىدىن تۇياغ ئاستىدىكى چۆپلەر شالدىرلاپ كەتكەندىن تۇرۇپلا قالدى. بۇ ئورمانغا قېچىشنىڭ سىگنالىمىدۇ؟ شۇ ئان بايا ئاپىسىنىڭ، مەيلى نېمىنىلا كۆر ياكى ئاڭلا، ئۇنىڭ نېمە بولۇشى بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرماي دەرھال قاچ، قانچە تېز قاچالىسالىڭ شۇنچە ياخشى، دېگىنى ئېسىدىن كېچىپ، دەرھال بۇرىلىپ قاچاي دەپ تۇرۇشىغا ئاپىسى مۆرىگىنچە ئوقتەك يېتىپ كېلىپ، ئىككى قەدەمچە قالغاندا توختاپ، بايىقىدەك بېشىنى شارتتىدە ئەگدى - دە، كۈلۈپ تۇرۇپ:

— ماڭا قوغلاپ يېتەلەمسەن؟ — دېدى. ئاندىن يەنە يۇگۈرگىلى تۇردى. بەمبى ئاپامغا زادى نېمە بولغاندۇ دەپ ھاڭۇبقىپ تۇرۇپلا

قالدى. بۇ چاغدا ئاپسى يەنە چاقماق تېزلىكىدە قايىتىپ كەلدى - دە، تۇمشۇقى بىلەن ئۇنىڭ بېلىنى تۈرتۈپ:

— مېنى قوغلىمامسەن! — دېدى. شۇنداق دەپلا يەنە يۈگۈرگىلى تۇردى. بەمبى ئاپسىغا قاراپ ئېتىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر دەمدىلا ئالدىغا بىمالال تاقلاپ ماڭالايدىغان بولدى. نېمىدۇر ئىتتىرىۋاتقاندەك سەزدى. ئەسلىدە ئۆزىنى ئۆزى ئىتتىرىۋاتقانىكەن. ئەتراپ ئۇنىڭ تۇياقلىرى ئاستىدا، ئەتراپ ئۇنىڭ سەكرەشلىرى ئاستىدا، ئەتراپ، ئەتراپ. بەمبى خۇش بولغىنىدىن ئۆزىنى باسالمايلا قالغانىدى. تۇياقلىرى ئاستىدا شىلدىرلاۋاتقان، بەدىنىنى سلاپ ئۆتۈۋاتقان ئوت - چۆپلەر نېمىدېگەن يۇمشاق، بەئەينى يىپەكنىڭ ئۆزىلا. ئۇ تۇياقلىرىنى ئەركىن قويۇۋېتىپ بىر ئايلىنىپ يۈگۈرۈپ چىققاندىن كېيىن يەنە بىر تەرەپنىمۇ بىر ئايلىنىپ يۈگۈردى ھەم ئەنە شۇنداق توختىماي يۈگرەۋەردى. ئاپسى بىر تەرەپتە پۇشۇلدىغىنىچە ئۇنىڭدىن كۆزىنى ئۈزمەي جىممىدە قاراپ

تۇراتتى. بەمبى ھەقىقەتەن قىن ـ قىنغا پاتماي قالغاندى.

بەمبى تۈيۇقسىز يۇگۈرەشتىن توختاپ، يېنىك قەدەملەر بىلەن ئاپىسىنىڭ قېشىغا يۇگۈرۈپ كەلدى ـ دە، زوق ـ شوقى بىلەن ئۇ-نىڭغا قاردى. ئاندىن ئانا ـ بالا ئىككىسى ياندىشىپ ئاستا مېڭىش-تى. بەمبى ئورماندىن بۇ دالاغا چىققاندىن كېيىن كۆك ئاسمان، قۇ-ياش، يېشىل ئوت ـ چۆپ دېگەنلەر بىلەن بىۋاستە ئۇچرىشىپ، ئۇلارغا مەپتۇن بولۇپ قالغاندى. مانا ئەمدى ئوتلاقنىڭ گۈزەللىكى-نى ھەقىقىي ھېس قىلىشقا، ھەربىر قەدىمىدە بىر ھەيرانۇھەس بولۇش-قا باشلىدى. بۇ يەردە ئورماندىكىدەك ئېچىلىپ قالغان پاتقاقلىق يوق، ھەممىلا يەر گىرە ـ گىرە، ياپيېشىل ئوت ـ چۆپلەر بىلەن پۈركەنگەن. ئۇلارنى دەسسىگىنىدە مۇلايىملىق بىلەن ئېگىلىپ ئاندىن يەنە قەددىنى رۇسلىشىپ تۇراتتى. يېشىللىققا پۈركەنگەن پايانسىز دالادا ئاق رەڭلىك دەستار گۈللەر يۇلتۇزدەك ئېچىلىپ كەتكەن، بې-دىنىڭ سۆسۈن ۋە قىزىل دۇگىلەك چېچەكلىرى ئۇياتچان قىزلارنىڭ مەڭزىنى ئەسلىتىپ تۇرغان، مامكاپلار بولسا ئالتۇن رەڭ گۈللىرىنى ئېگىز كۆتۈرگىنىچە مەغرۇر تۇرۇشاتتى.

ـــ ئاپا، قارىغىنا، ـــ دېدى بەمبى، ـــ ئاۋۇ يەردە بىر گۈل ئوچۇقاتىدۇ.

ـــ ئۇ گۈل ئەمەس، كېپىنەك، ـــ دېدى ئاپىسى.

بەمبى ھايابجان ئېچىدە كېپىنەكنىڭ گۈلدىن ـ گۈلگە قونۇپ ئوچۇشلىرىغا زوقلىنىپ قاراپ كەتتى. بۇ چاغدا ئۇ، ئوتلاقتا بۇنداق كېپىنەكلەرنىڭ ناھايىتى تولىلىقىنى، ناھايىتى ئالدىراشتەك قىلغىنى بە-لەن ئەمەلىيەتتە بىر ئۆرلەپ، بىر پەسلەپ، ئاستا ئوچۇپ يۇرۇشكىنە-نى بىلدى. بەمبى ئۇلارغا بەكلا قىزىقىپ قالدى. ئۇلار ھەقىقەتەن ئۇ-چۇپ يۈرگەن گۈللەرگە ئوخشايتتى، بەئەينى شاختا تۇرۇشنى خالىماي ئۇسسۇل ئوينىغىلى چىقىۋالغان بەڭباش گۈللەردەك ياكى بولمىسا كۆن نۇرلىرى بىلەن بىللە ئاسماندىن چۈشكەن گۈل ـ چېچەكلەردەك. ئۇلار ئوت ـ چۆپلەر ئارىسىدا بىردەم ئۇ يەر، بىردەم بۇ يەردىن ئو-

رۇن ئىزدەپ، خۇددى جايلاشقىلى تۇزۇك ئورۇن قالمىغاندەك ھېلى قونۇپ، ھېلى ئۇچۇشماقتا ئىدى.

بەمبىنىڭ كۆزلىرى كېپىنەكلەرگە ئەگىشىپ گاھ يېقىنغا تىكىلسە، گاھ يىراقتا يۇگۈرەيتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ يېقىن بېرىپ ئۇلارنىڭ تۇرقىنى سىنچىلاپ راسا كۆرگۈسى بار ئىدى. لېكىن كېپىنەكلەر بىر يەردە جىم تۇرۇشماي، ئۇنىڭ كۆزلىرىنى ئالا چەكمەن قىلىۋەتتى.

ئۇ بېشىنى ئېگىپ يەرگە قارىدى ـ دە، خۇشاللىقتىن گۈلقەقەلىرى ئېچىلىپ كەتتى. ئۇنىڭ ئايىغى تۇيۇدە سانسىزلىغان ئۇششاق جانۋارلار يەردىن مىغلداپ چىقىشماقتا ئىدى. ئۇلار بىردەمدىلا بىر توپ بولۇشتى ـ دە، ياپيېشىل چۆپلۈكلەر ئارىسىغا تارىلىپ كېتىشتى.

ـــ ئاپا، بۇ نېمىلەر؟ ـــ سورىدى ئۇ.

— ئۇششاق جانۋارلار، — دېدى ئاپىسى.

— قارىغىنا، — بەمبى توۋلاپ كەتتى، — كىچىك بىر يوپۇرماق سەكرەۋاتىدۇ، ئوھوي... ئۇ بەك ئېگىز سەكرەيدىكەن!

— ئۇ يوپۇرماق ئەمەس، — دېدى ئاپىسى چۈشەندۈرۈپ، — ئۇ دېگەن ئوماق چېكەتكە.

— ئۇ نېمىشقا مۇنداق سەكرەيدۇ؟ — سورىدى بەمبى.

— بىز ئۇنى قورقۇتۇۋەتتۇق... — دېدى ئاپىسى.

— ھە، — بەمبى ئاق جۇخارگۈلدە ئولتۇرغان چېكەتكىگە بۇرالدى، — ھوي، بىزدىن قورقمىغىن، ساڭا تەگمەيمىز، — دېدى ئۇ تۈزۈت بىلەن.

— قورقمىدىم، — دېدى چېكەتكە چىرىلداپ تۇرۇپ، — خانىم بىلەن پاراڭلىشۋاتقان، شۇڭا چۆچۈپ كېتىپتىمەن.

— كەچۈرگىن، — دېدى بەمبى ئوڭايسىزلىنىپ، — گېپىڭلارنى بۆلۈپ سالىتىمەن.

— ھېچقىسى يوق، — دېدى چېكەتكە چىرىلداپ، — ئەسلىدە سىلەر كەپتىكەنسىلەر ـ دە. لېكىن سىلەر ئىكەنلىكىڭلارنى نەدىن بىلەي، ھوشيار تۇرمىساق بولمايدۇ ـ دە.

— تۇغۇلۇپ تۇنجى قېتىم بۇ ئوتلاققا كېلىشىم، — دېدى بەمبى، — مېنى ئاپام ئېيىكلىدى...

چېكەتكە بۇ سۆزگە ئېرەنسىمىگەندەك تۇراتتى.

— بۇنداق گەپلەرگە قىزىقمايمەن ھەم سېنىڭ بىلەن پاراڭلاشقۇدەك ۋاقتىمۇ يوق، — دېدى شۇڭلاشقا ئۇ كۆڭلىدىكىنىلا دەپ، — ھازىر خانىمنى ئىزدەپ تاپمىسام بولمايدۇ! مانا كەتتىم! — ئۇ بىرلا سەكرەپ كۆزدىن غايىب بولدى.

— ئوھوي... ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلاشتىم! — دېدى بەمبى ئاپىسىنىڭ قېشىغا يۇگۇرۇپ كېلىپ.

— كىم بىلەن؟ — سورىدى ئاپىسى.

— چېكەتكە بىلەن بولمامدۇ، — دېدى بەمبى، — ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلاشقانىدىم شۇنداق خۇش بولدى، ئۇ بەك ئوبدانكەن. بەدىنى پاپىشىل، كەينى تەرىپى سۇزۇك ھەم پارقىراق. ئەڭ چىرايلىق يۇ-پۇرماقنىمۇ ئۇنىڭغا تەڭ قىلغىلى بولمايدۇ.

— ئۇ دېگەن قانىتى.

— شۇنداقمۇ؟ — دېدى بەمبى، — ئۇ بىر ئىشنى ئويلاۋاتقاندەك بەك جىددىي كۆرۈنىدۇ، لېكىن ئۇ مېنى يېقىن كۆردى. ئۇ سەكرىيەلەيدىكەن تېخى! ئۇنداق سەكرىمەك بەك، بەك تەسقۇ دەيمەن. ئۇ «مانا كەتتىم» دەپ بىرلا سەكرەپ يوقاپ كەتتى.

ئۇلار ئالدىغا ماڭغۇەردى. بايا چېكەتكە بىلەن بولغان پاراڭ بەمبىنى قاتتىق ھاياجانغا سالغانىدى. يەنە ئازراق چارچاشمۇ بار. ئىشقىلىپ بۇ ئۇنىڭ تۇنجى قېتىم ناتونۇش خەق بىلەن پاراڭلىشىشى. ئۇ قورسىقى ئاچقاندەك بولۇپ، ئاپسىنىڭ قېشىغا بېرىپ ئېمىشكە باشلىدى.

ئېمىپ تويغاندىن كېيىن ئاپسىنىڭ قوينىدىن ئايرىلغۇسى كەلمەي، بەخت ئۇيقۇسىغا غەرق بولدى. ئويغىنىشى بىلەن چىرايلىق بىر تال پورەكنىڭ مىدىرلاپ تۇرغانلىقىغا كۆزى چۈشتى. سىنچىلاپ قارىغاندى، ئۇ پورەك ئەمەس، بەلكى كېپىنەك ئىكەن. شۇنىڭ بىلەن پۈتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ ئۇنىڭغا يېقىنلاشتى.

كېپىنەك بىر تال چۆپنىڭ ئۇچىدا يېنىك قانات قېقىپ تۇراتتى.

— شۇ يەردە تۇرۇپ تۇر، قاچما! — دېدى بەمبى ئۇنىڭغا.

— نېمىشقا تۇرۇپ تۇرغۇدەكمەن؟ مەن دېگەن كېپىنەك تۇرسام، — دېدى كېپىنەك ھەيران بولۇپ.

— بىردەم تۇرۇپ تۇرغىنچۇ، — دېدى بەمبى يالۋۇرۇپ، — سېنى يېقىندىن بىر كۆرۈۋالاي، ئۆتۈنۈپ قالاي.

— بوپتۇ، — دېدى كېپىنەك ماقۇل بولۇپ، — لېكىن بىردەملا ـ ھە.

بەمبى ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ تۇردى.

— بەك چىرايلىق ئىكەنسەن، — دېدى بەمبى

ماختاپ، ــ هەقىقەتەن چىرايلىق، پورەكنىڭ ئۆزىلا!

ــ نېمە دېدىڭ؟ ــ كېپىنەك قانىتىنى قاققىلى تۇردى، ــ پورەككە ئوخشاش دېدىڭما؟ هوي، شۇنى بىلىپ قال جۇمۇ، بىزنىڭ جەمەتىمىز- دىچۇ، هەممىمىز ئۆزىمىزنى پورەكتىن چىرايلىق دەپ قارايمىز.

بەمبى سەل ئوڭايسزلىنىپ قالدى.

ــ ئەلۋەتتە، ــ دېدى ئۇ دۇدۇقلاپ، ــ هەقىقەتەن چىرايلىق ئىكەنسەن... كەچۈرگىن... مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم...

ــ نېمە دېيىشىڭ بىلەن كارىم يوق، ــ دېدى كېپىنەك. ئاندىن ئۇزۇن، ئىنچىكە بەدىنىنى تولغاپ، يۇمشاق بۇرۇتلىرىنى كۆز - كۆز قىلىپ ئويناتقىلى تۇردى.

بەمبى ئۇنىڭغا قارىغانچە مەپتۇن بولۇپ قېلىۋاتاتتى.

ــ سەن نېمىدېگەن ئېسىل، ــ دېدى ئۇ شۇڭلاشقا، ــ بەك گۈزەل، بەك ئوماق. يەنە بۇ قاناتلىرىڭ نېمىدېگەن ئاپپاق هەم چىرايلىق!

كېپىنەك دەرھال قاناتلىرىنى كەردى - دە، خۇددى تىكلەنگەن يەلكەنلەردەك چىڭ جۇپلىدى.

ــ هە، ــ دېدى بەمبى ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ، ــ ئەمدى بىلدىم، سەن پورەكتىنمۇ چىرايلىق ئىكەنسەن. يەنە كېلىپ ئۇچالايدىكەن- سەن. ئەمما پورەك دېگەن ئۇچالمايدۇ، بىر يەردە جىملا تۇرىدۇ.

ــ بولدى، ــ دېدى كېپىنەك بەدىنىنى رۇسلاپ، ــ مېنى ئۇچالمامدىكىن دېگەنمىتىڭ! ــ ئۇ شۇنداق دەپلا لىككىدە كۆتۈرۈلدى. ئۇ ئۇچۇۋاتقاندا زادى قانداق ھەرىكەتلىنىۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولمايتتى. بۇ بەمبىنى تولىمۇ ھەيران قالدۇردى. كېپىنەك ئاق قاناتلىرىنى لەرزان قېقىپ، كۈن نۇرىغا چۆمۈلگىنىچە شوخ پەرۋاز قىلماقتا ئىدى، ــ سېنى خۇش بولسۇن دەپ شۇنچىلىك ئۇزاق تۇرۇپ بەردىم، ــ ھاۋادىن ئۇنىڭ شۇنداق دېگىنى ئاڭلاندى، ــ ئەمدى كەتمىسەم بولمايدۇ.

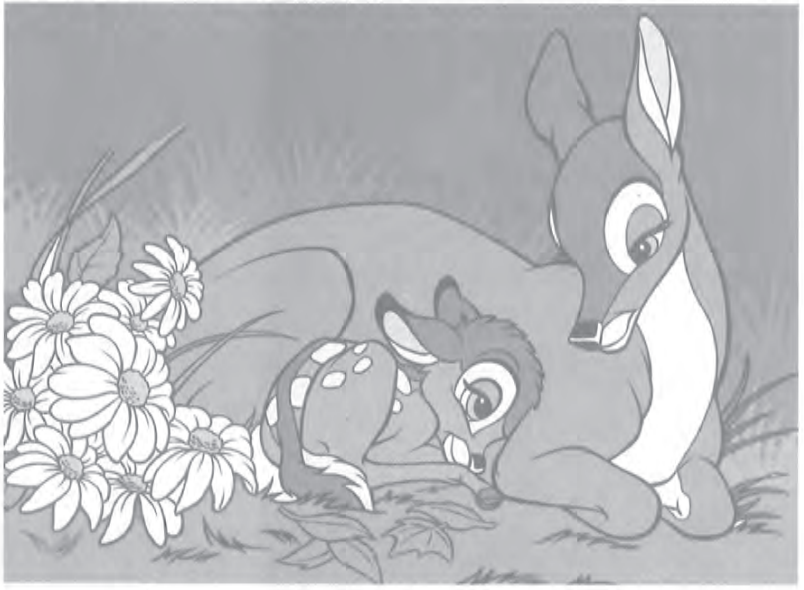
ئۇتلاق دېگەن مانا مۇشۇنداق.

3 ـ باب

قويۇق ئورمانلىق ئىچكىرىسىدە بەمبىنىڭ ئاپىسىغا تەۋە كىچىك كىنە بىر جاي بار. ئۇ پۈتكۈل ئورمانلىق كېسىپ ئۆتىدىغان تار بۇغا يولىغا بىرنەچچە قەدەم كەلسىمۇ، لېكىن چاتقاللىق ئارىسىدىكى كىرىش ئېغىزىنى بىلمەيدىغانلار ئۇچۇن ئۇ جايىنى تېپىش بەك تەس.

تار ھەم كىچىك بۇ ئۇۋۇغا بەمبى بىلەن ئاپىسى ئىككىسى ئارانلا سىغاتتى. ئۇۋا بەك پاكار بولغانلىقتىن، ئاپىسى ئۆرە تۇرسا بېشى شاخ ـ شۇمبىلارغا تاقىشىپ قالاتتى. ئورمان يانىقى، ئۇلكىس ۋە كورنۇسلارنىڭ يىلتىزلىرى ئىرماش ـ چىرماش، شاخلىرى قات ـ قات بولۇپ كەتكەن، ئۇستىدىكى چېكىم ـ چېكىم كۇن نۇرلىرىنمۇ تو ـ سۇۋالغانلىقتىن، بۇ يەرگە ئەسلا كۇن چۈشمەيتتى. بەمبى مانا مۇشۇ يەردە تۇغۇلدى، بۇ جاي ئاپىسى ئىككىسىنىڭ ئۆيى.

ئاپىسىنىڭ يېتىپ ئۇخلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ بەمبىنمۇ ئۇگدەك

باسقىلى تۇردى. ئەمما بىردەم ئۇخلاپلا ئويغىنىپ كەتتى ـ دە، ئور-نىدىن تۇرۇپ ئەتراپىغا قاراشقا باشلىدى.

دەرەخ سايىسىدا ئاسمان غۇۋا، تۇتۇق كۆرۈندى. ئارىلاپ چۈمچۇقلارنىڭ ۋىچىلداشلىرى، تۆمۈر تۇمشۇقنىڭ قىقلاپ كۈلۈشلە-رى ۋە قاغىنىڭ بىرەر ـ ئىككىنى قاقىلداپ قويۇشلىرى ئاڭلىنىپ قالغانىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، ئەتراپتا ئورمانلىقنىڭ شالدىرلىشىدىن بۆلەك ئاۋاز يوق. ئەتراپتىكى نەرسىلەر سۈكۈتكە پاتقان، پەقەت ھاۋالا چىقىچۇش ئىسسىقىدا ھۆپۈلدەپ تۇراتتى. ئەمەلىيەتتە زەن قويۇپ تىڭشىغاندا غىچ ـ غىچ ئاۋازلارمۇ ئاڭلىنىپ قالاتتى. ئۇۋا نەم ھەم دىمىق، دەمنى سقاتتى.

ـــ ئۇخلاۋاتامسەن؟ ـــ سوردى بەمبى ئاپىسغا بېشىنى ئېگىپ قاراپ.

ئاپىسى ئويغاق تۇراتتى. ئۇ، بەمبى تۇرۇشى بىلەنلا ئويغىنىپ بولغاندى.

ـــ ئەمدى نېمىش قىلىمىز؟ ـــ سوردى بەمبى.

ـــ ھېچنېمە، ـــ دېدى ئاپىسى، ـــ مۇشۇ يەردە تۇرىمىز. تېز يېتىپ ئۇخلا.

لېكىن بەمبىنىڭ ئۇخلىغۇسى يوق ئىدى.

ـــ يۇرە، ـــ دېدى ئۇ ئاپىسىغا يالۋۇرۇپ، ـــ ئوتلاققا چىقايلى.

ـــ ئوتلاققا چىقىمىز دەمسەن؟ ھازىر... ئوتلاققا چىقساق... ـــ ئا-پىسىنىڭ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەنسىز سۆزلىشى بەمبىنى قورقۇتۇۋەتتى.

ـــ ھازىر چىقساق بولمامدۇ؟ ـــ تارتىنىپقىنا سوردى ئۇ.

ـــ بولمايدۇ، ـــ دېدى ئاپىسى كەسكىنلىك بىلەن، ـــ بولمايدۇ دېدىمۇ بولمايدۇ، ھازىر ھەرگىز ۋاقتى ئەمەس.

ـــ نېمىشقا؟ ـــ بەمبى ئاپىسىنىڭ بىرەر ئەنـ-سىزچىلىكنى ئويلاۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ تېخىمۇ قورقىلى تۇرغان بولسىمۇ، يەنىلا قىزىقاقلىقى يې-ڭىپ، بۇنىڭ سەۋەبىنى بىلمەكچى بولدى، ـــ ھا-

زىر چىقساق نېمىشقا بولمايدىكەن؟

— سەل چوڭ بولساڭ ھەممىنى بىلىسەن... — دېدى ئاپىسى ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ.

— ھازىرلا دەپ بەرسەڭ بولىدىغۇ، — دېدى بەمبى ئاپىسىنى قىستاپ.

— كېيىن، — دېدى ئاپىسى، — ھازىر سەن تېخى كىچىك، — ئۇ ئاۋازىنى مۇلايىملاشتۇردى، — كىچىك بالىلارغا بۇنداق ئىشلارنى دېگىلى بولمايدۇ، — بۇ چاغدا ئانىنىڭ چېھرى تولىمۇ ئەستايىدىل ۋە جىددىي تۇس ئالدى، — ھازىر... ئوتلاققا چىقىشنى... ئويلاپمۇ باقمىنم يوق. كۆپكۆندۈزدە...

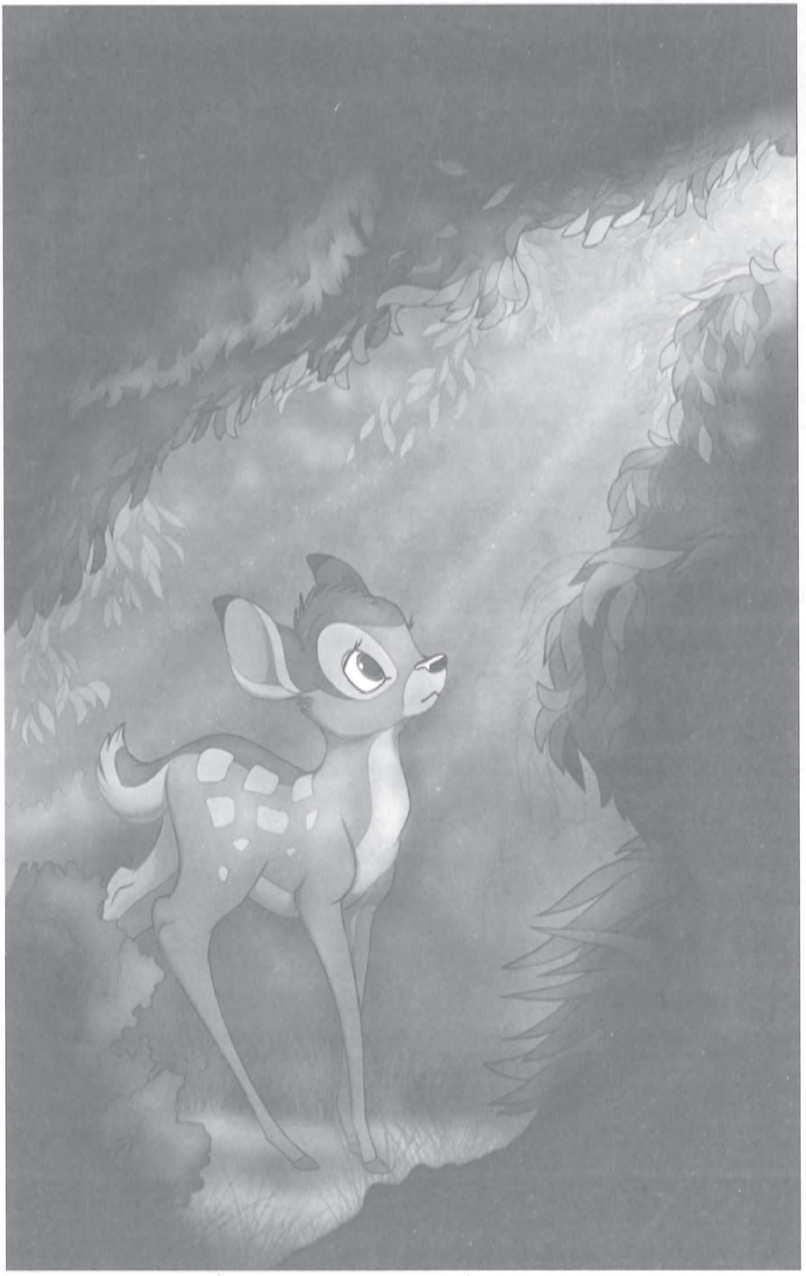
— لېكىن، — بەمبى ئۇنمىدى، — ئالدىنقى قېتىم ئوتلاققا چىقاندىمۇ يوپيورۇق كۈندۈزتىغۇ.

ـــ هازىر دېگەن ئوخشمايدۇ، ـــ دېدى ئـا-
پسى چۈشەندۇرۇپ، ـــ ئۇ چاغ ئەتىگەن ئىدى.
ـــ پەقەت ئەتىگەندىلا ئۇ يەرگە چىقالايمىز-
مۇ؟ ـــ سوردى بەمبى قىزىقسىنىپ.
ـــ پەقەت ئەتىگەن ياكى گۈگۈم چۈشكەن چاغدىلا... بىر بولسا كېچىدە... ـــ دېدى ئاپىسى چۈشەندۇرۇپ.
ـــ كۈندۈزى زادىلا چىققىلى بولمامدۇ؟
ـــ بولىدۇ، ـــ ئاپىسى بىردەم ئىككىلىنىپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن ئاخىر ئېغىز ئاچتى، ـــ بەزىدە... ئارىمىزدىكى بەزىلەر كۈندۈزىمۇ چىقىدۇ، لېكىن بۇ ئالاھىدە ئەھۋال... هازىرچە ساقا بۇنى چۈشەندۇرۈشكە ئامالسىزمەن... سەن تېخى كىچىك... ئارىمىزدىكى بەزى بۇغىلار چىققىنى بىلەنمۇ... بەك خەتەرلىك...
ـــ نېمىشقا بەك خەتەرلىك؟ ـــ جىددىيلىشىپ سوردى بەمبى.
ئاپىسى داۋاملىق سۆزلەۋېرىشنى خالىمىغاچ:
ـــ خەتەرلىك دېدىممۇ خەتەرلىك... گەپ ئاڭلىغىن ئاپاق بالام، بۇ ئىشلارنى هازىرچە چۈشىنىپ بولالمايسەن...
بەمبى هەممىنلا چۈشىنەلەيمەن دەپ ئويلايتتى ـ يۇ، لېكىن ئاپىسىنىڭ هەقىقىي ئىشنى زادى نېمىشقا دەپ بەرمەيدىغانلىقىنى چۈشىنەلمەيتتى. شۇنداقتىمۇ ئۇ ئەزۇەيلىمىدى.
ـــ بىز چوقۇم مۇشۇنداق ياشىمساق بولمايدۇ، ـــ دېدى ئاپىسى گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ـــ بىز بۇغىلار كۈندۈزنى ياخشى كۆرىمىز... بولۇپمۇ گۈدەك چاغلىرىمىزدا كۈندۈزگە بەك ئامراق بولساقمۇ... چوقۇم مۇشۇنداق ياشىمساق بولمايدۇ. كۈندۈزى ئۆيدە جىمجىت ئارام ئېلىپ، گۈگۈم ۋاقتىدىن تاكى ئەتىسى سەھەرگىچە سىرتلاردا مېڭىپ يۈرسەك بولىدۇ. بىلدىڭمۇ؟
ـــ بىلدىم.
ـــ بىلگەن بولساڭلا بولدى ئاپاق بالام، شۇڭا هازىرچە مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرىمىز. بۇ ئىككىمىز تۇرىدىغان جاي، بىز ئۇچۇن مۇشۇ جاي بىخەتەر. هە، ئەمدى يېتىپ ئۇخلا.

لېكىن بەمبىنىڭ ھازىرچە ياتقۇسى يوق ئىدى.

ــ نېمىشقا بىزگە مۇشۇ جاي بىخەتەر؟ ــ سورىدى ئۇ.

ــ چۈنكى بۇ جايدىكى چاتقاللار بىزنى قوغداپ تۇرىدۇ. چاتقاللارنىڭ شاخ ـ شۇمبىلىرىنىڭ شاراقلاشلىرىدىن، نەم يەردىكى خاـ زانلارنىڭ شىلدىرلاشلىرىدىن ھەممىنى بىلىپ تۇرالايمىز... يەنە بۇ يەردىكى ئالا قاغا، سېغىزخانلارمۇ بىز ئۈچۈن قاراۋۇللۇق قىلىدۇ. شۇڭلاشقا بۇ يەرگە نېمىلا كەلسۇن، يىراقتىنلا بىلىپ بولىمىز...

ــ خازان دېگەن نېمە ئۇ؟ ــ سورىدى بەمبى.

ــ كەل، قېشىمدا ياتقىن، ــ دېدى ئاپىسى، ــ ئاندىن ساڭا سۆزلەپ بېرەي.

بەمبى گەپ ئاڭلاپ ئاپىسىغا يۆلىنىپ ياتتى. ئاپىسى ئۇنىڭغا ئورمانىدىكى دەرەخلەرنىڭ دائىملا يېشىل تۇرمايدىغانلىقىنى، كۈننىڭ ئىسسىقىنىڭمۇ يوقىلىدىغانلىقىنى، شۇ چاغ يەتكەندە ھاۋانىڭ سوۋۇپ، دەرەخ يوپۇرماقلىرىنىڭ سوغۇق تەسىردە سېرىق، قوڭۇر، قىزىل رەڭلەرگە ئۆزگىرىدىغانلىقىنى، ئاندىن ئاستا يەرگە تۆكۈلىدىغانلىقىنى؛ بۇ چاغدا مەيلى چوڭ دەرەخلەر ياكى چاتقاللار بولسۇن، ھەممىسلا قاقشاللىشىپ، بەكمۇ بىچارە بولۇپ قالىدىغانلىقىنى؛ تۆـ

كۆلگەن يوپۇرماقلارغا ئاياغ بېسىلسلا شىلدىرلاپ ئاۋاز چىقىرىپ: «بىرسى كەلدى!» دەپ خەۋەر قىلىدىغانلىقىنى سۆزلەپ بەردى. ئاندىن ئۇ، ھە، قۇرۇپ كەتكەن بۇ يوپۇرماقلار بەلەنمىكەن، ئۇلار باشقىلارغا ياخشى بولسۇن دەپلا تۇرىدۇ؛ ئۇلار شۇنچىلىك سەزگۈركى، ھەتتا ياز پەسلىدىمۇ دەرەخ، چاتقاللار ئارىسىغا يوشۇرۇنۇپ خەتەردىن ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپلا تۇرىدۇ، دېدى.

بەمبى ئاپىسىغا چىلىك يېپىشقىنىچە ئوتلاق-
نى ئۇنتۇدى. ئاپىسىنىڭ مۇشۇنداق پارىڭىنى
ئاڭلاپ يېتىش نېمىدېگەن كۆڭۈللۈك - ھە.

ئاپىسى سۆزلەپ بولغاندىن كېيىن ئۇ ئويـ-
غا پاتتى. بۇ قېرى يوپۇرماقلار نېمىدېگەن
ياخشى. گەرچە ئۇلار قۇرۇپ،
مۇزلاپ، مەينەتلىشىپ كەتكەن بولـ-
سىمۇ يەنىلا تىرىشىپ باشقىلارنى ئا-
گاھلاندۇرۇپ تۇرىدىكەن، دەپ
ئويلىدى ئۇ. ئاندىن يەنە، ئاپام قايتا -
قايتا دەۋاتقان خەتەر زادى نېمىدۇ؟
دېگەننى خىياللىدىن ئۆتكۈزدى. ئۇنىڭ
خىياللىرى ھېچ تۇگەيدىغاندەك
ئەمەس. ئەتراپ تىپتىنچ،
پەقەت ئىسسىپ كەتكەن
ھاۋالا ھۇپۇلدەپ تۇ-
راتتى. ئويلا - ئويلا
ئاخىر ئۇ قانداق
ئۇخلاپ قالغا-
لىقىنى تۇيمايلا
قالدى.

4 - باب

بىر كۈنى كەچقۇرۇن بەمبى ئاپىسى بىلەن بىللە ئورمانىدىن چىقىپ، ئوتلاقتا ئاياغ باستى. ئۇ بۇ يەردىكى كۆرگىلى، ئاڭلىغىلى بولمىدىغانلىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى بىلەن تونۇشۇپ بولدۇم دەپ ئويلىغانىدى. لېكىن ئەمەلىيەت شۇنى ئۇقتۇردىكى، ھاياتتا ئۇ بىلمەيدىغان نەرسىلەر تېخى كۆرمىگە ئىكەن.

دەسلەپتە ئالدىنقى قېتىمقىدەك، بەمبى ئاپىسى بىلەن قوغلاشماق ئويناندى. ئېگىز ئاسمان، ساپ ھاۋاغا يەنە مەپتۇن بولغىنىدىن ئوتلاقتا چۆرگىلەپ يۈگۈرىگەنسېرى يۈگۈرگۈسى كېلەتتى. سەل ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ ئاپىسىنىڭ يۈگۈرمەي جىم تۇرغانلىقىنى بايقاپ قالدى - دە، تېز توختايمەن دەپ تېيىلىپ كەتتى. شۇ ئان قاڭقىپ تەڭپۇڭلىقىنى ساقلىغاندىن كېيىن يەرگە مەزمۇت چۈشتى. نېرىدا ئاپىسى كىم بىلەندۇر پاراڭلىشىۋاتقاندەك قىلاتتى. بىراق ئېگىز ئوت - چۆپلەر تورۇۋالغاچقا، ھېچنېمە كۆرۈنمىدى. شۇنىڭ بىلەن بەمبى قىزىقسىنىپ ئاپىسىنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ باردى. ئوت - چۆپلەر ئارىسىدا ئىككى تال ئۇزۇن قۇلاق ئاپىسىنىڭ ئالدىدا گىلدىڭلاپ تۇراتتى. قۇلاقلار كۈل رەڭ، چىرايلىق قارا يوللۇق ئىدى. بەمبىنىڭ قورقۇپ يېقىن كېلەلمەيۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئاپىسى ئۇنى چاقىردى:

— بېرى كەل، بۇ بىزنىڭ دوستىمىز ياۋا توشقان... خاتىرجەم كېلىۋەر، ئۇ سېنى ئوبدان كۆرۈۋالسۇن.

شۇنىڭ بىلەن بەمبى ئۇنىڭ قېشىغا باردى. يەردە ئولتۇرغان ياۋا توشقاننىڭ تۇرقىدىن تۈزلۈك چىقىپ تۇراتتى. چۆمۈچىنىڭ سېپىغا ئوخشايدىغان بىر جۈپ قۇلقىنى تۇرۇپلا دىڭگايتىۋالسا، تۇرۇپلا يۇمشاپ كەتكەندەك سالپايتىۋالاتتى. بولۇپمۇ ئۇنىڭ ئاغزىنىڭ ئىككى يېقىغا دىڭگىيىپ تۇرغان قاتتىق ھەم تۈز بۇرۇتلىرىنى كۆرۈش

بىلەن بەمبىنىڭ يۈرىكى جىغىدە قىلىپ قالدى. ئەمما توشقانىنىڭ چىرايىدىكى ئىللىقلىق، يوغان ھەم دۇگىلەك كۆزلىرىدىكى كەمتەرلىكنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ بىلەن ئاداش بولسام بولغۇدەك دەپ ئويلىدى ـ ده، كۆڭلىدىكى قورقۇنچى تۇگىدى.

ـــ خەيرلىك كەچ، يىگىت! ـــ دېدى توشقان ئەدەپ بىلەن.

بەمبى بېشىنى لىڭشىتىپلا قويدى. ئۇ زادى نېمىشقا مۇشۇنداق قىلغانلىقىنى، بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇشنىڭ دوستلۇق، تەربىيە كۆرگەنلىكنى، شۇنداقلا يەنە ئازراق مەغرۇرلۇق، كەك قورساقلىقنىمۇ بىلدۇرىدىغانلىقىنى بىلمىسىمۇ، لېكىن بۇ ھەرىكىتى تۇغۇلۇشىدىنلا بارده‌ك ناھايىتى تەبىئي ئىدى.

ـــ قاملاشقان شاھزادە ئىكەنغۇ، ـــ دېدى توشقان ئۇنىڭ ئاپىسىنى سىغا. ئاندىن بەمبىگە سىنچىلاپ قاراشقا باشلىدى. قۇلاقلىرىنى بولسا تۇرۇپ نۆۋەت بىلەن، تۇرۇپلا ئىككىسىنى تەڭ دىڭگايتىۋالاتتى. تۇرۇپلا يەنە دىڭگايتىپ نېمە قىلاتتىم دېگەندەك ئىككىلىسىنى تەڭلا

سالپايتۇالاتتى. ئۇنىڭ كېينكى ھەرىكىتى بەمبىگە ياقمىدى.

توشقان يوغان كۆزلىرىنى بەمبىگە مېھرىبانلىق بىلەن تىكىپ قاراپ تۇراتتى. بۇرنى، ئېغىزى، ئاجايىپ بۇرۇتلىرى خۇددى ماڭقىسىنى تار-تىۋاتقاندەك توختىماي مىدىرلايتتى. بەمبى بۇنى كۆرۈپ ئىختىيارسىز قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتكەنىدى، توشقانمۇ تەڭ خىرىلداپ كۈلدى. شۇ ئان ئۇنىڭ كۆزلىرى ئاجايىپ سېھرىلىك تۇس ئالدى.

ــ مۇبارەك بولسۇن، ــ دېدى ئۇ بەمبىنىڭ ئاپىسىغا، ــ مۇشۇنداق ئوغلىڭىز بولغانلىقى ئۈچۈن سىزنى چىن دىلىمدىن قۇتلۇقلايمەن. قاراپ تۇرۇڭ، كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇ قالتىس شاھزادە بولىدۇ... راست دەۋاتىمەن، ئۇزاققا بارمايلا چوقۇم شۇنداق بولىدۇ.

توشقان ئالدى پۇتلىرىنى لىككىدە كۆتۈرۈپ تىك تۇرغانىدى بەمبى كۆزلىرىگە ئىشىنەلمەيلا قالدى. توشقان قۇلاقلىرىنى تىكلەپ، بۇرنىنى قىمىرلىتىپ، ئەتراپنى بىر قۇر كۆزەتكەندىن كېيىن يەنە تۆت پۇتلۇق بولۇپ ئەدەپ بىلەن ئولتۇردى.

ــ ئەمدى ئېسىلزادە خانىم بىلەن بۇغىچاققا خوش دەيدىغان بولدۇم، ــ دېدى ئۇ، ــ بۈگۈن ئاخشام قىلىدىغان ئىشىم بىرىك تولا... مېنى كەچۈرۈڭلار، ــ ئۇ شۇنداق دېدى ـ دە، بۇرىلىپلا يۈگۈرۈپ كېتىپ قالدى. بۇ چاغدا قۇلاقلىرىنى يوپۇرۇپ مۇرىسىگە چىڭ يېپىشتۇرۇۋالغانىدى.

ــ خەيرلىك كەچ، ــ دەپ توۋلىدى بەمبى ئۇنىڭ ئارقىسىدىن.

ــ ئوماق توشقانكەن... ــ دېدى ئاپىسى كۈلۈمسىرەپ، ــ شۇنداق تۇز ھەم كەمتەر ئىكەن. بۇ دۇنيادا ئۇنىڭدەك ياشىماق ئاسان ئەمەس، ــ سۆزلىرىدىن ئاپىسىنىڭ ئۇنىڭغا ياخشى كۆڭلى ۋە ھېسداشلىقى بىلىنىپ تۇراتتى.

بەمبى ئاپىسىنى يالغۇز ئوتلىغىلى قويۇپ، بىرەدەم ئەتراپنى چۆرگۈلەپ قېيغىتتى. ئۇنىڭ بۇرۇنقى دوستلىرى بىلەن يەنە ئۇچراشقۇسى بار ئىدى. بۇنىڭ زادى نېمە ئۇچۇلۇكىنى بىلمەسمۇ، ئەمما كۆڭلى

هامان شۇنىڭغا تارتىپ تۇراتتى. تۇيۇقسىز يىراقتىكى چۆپلۈكتىن شىلدىرلىغان ۋە يەرگە توكۇلداپ تېگىۋاتقان ئاۋاز غۇۋا ئاڭلاندى. بەمبى بېشىنى كۆتۈرۈپ، بوينىنى سوزۇپ ئۇدۇلغا قارىدى. ئورمانلىك ئوتلاقتا تۇتىشىدىغان يەنە بىر ئۇچىدا قانداقتۇر بىر نەرسە ئوت ـ چۆپ لەر ئارىسىدا يۇگۈرۈپ يۈرەتتى. جانىۋار ئىكەن... ھوي، بىر ئەمەس، ئىككى! بەمبى دەرھال ئاپىسىغا قارىدى، لېكىن ئۇ پەرۋايى پەلەك بېشىنى چۆكۈرۈپ ئوتلاش بىلەن ئىدى. ھېلىقى ئىككى جانىۋار بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ بەئەينى بايام ئۇ ئاپىسى بىلەن قوغلاشماق ئويىنىغانىدەك چۆرگۈلەپ يۈگۈرەشمەكتە ئىدى. بەمبىنىڭ ئارقىسىغا چېكىنىپ قاچماقچى بولغانلىقىنى بايقىغان ئاپىسى دەرھال بېشىنى كۆتۈردى.

ـــ نېمە بولدى؟ ـــ ئاپىسى ئۇنى توختىتۋالدى.

بەمبى ئاغزى گەپكە كەلمەي كېكەچلىگىنىچە:

ـــ ئاۋۇ... ئاۋۇ... ـــ دېدى.

ـــ ھە شۇ ئىشمىتى، ـــ دېدى ئاپىسى ئۇ كۆرسەتكەن تەرەپكە قاراپ قويغاندىن كېيىن، ـــ ئۇ مېنىڭ نەۋرە ھەدەم، ھازىر ئۇنىڭمۇ

بىر بالىسى بار... ھە، ياق، ئىككىسى بار، — شۇنداق دەۋېتىپ ئا-
پسى ئىچ - ئىچىدىن سۆيۈنۈپ كەتتى. سەلدىن كېيىن ئۇ بۇ گەپنى
يەنە تەكرارلىدى، — شۇنداق، ئاننانىڭ ئىككى بالىسى بار... راست-
تىنلا ئىككىسى...

بەمبى بىر چەتتە تۇرۇپ يىراقتىن ئۇلارغا نەزەر تاشلىدى. ئۇ
تەرەپتە ئاپىسىغا ئوپئوخشاش بىر گەۋدە تۇراتتى. بايا بۇنى بايقىمە-
غانىكەن. بەمبى ئۇنىڭ نېرىسىدا ئوت - چۆپلەر ئۈستىدە قىزىل لېۋ-
تىدەك كېتىۋاتقان دۇمبىلەردىن ئىككى بۇغىچاقنىڭ بىر - بىرىنى
قوغلىشىپ ئويناۋاتقانلىقىنى بىلدى.

— يۇر، — دېدى ئاپىسى، — ئاشۇ ياققا بارايلى. ئۇلار سېنىڭ
ئاداشلىرىڭ.

بەمبى پۇتلىرىنى كېرىپ يۈگۈرمەكچى بولدى - يۇ، ئاپىسىنىڭ
ئەتراپىنى كۆزەتكەچ ئاستا قەدەم ئېلىشلىرىنى كۆرۈپ ئۆزىنى بېسىۋال-
دى. لېكىن ئۇ تېزرەك بېرىشقا تەقەززا بولۇپ كېتىۋاتاتتى.

— ئانىنا بىلەن چوقۇم ئوچرىشىپ قالمەن دەپ بۇرۇنلا ئويلىغان، — دېدى ئاپىسى، — ئۇنى نەدىكىن دەپ يۇرەتتىم، ئۇنىڭ بالىسى بارلىقىنىغۇ قىياس قىلىپ بولغان، ئەمما ئىككى بالىسى بارلىقىنى...

قارشى تەرەپمۇ ئۇلارنى بايقاپ بولغانىدى. شۇڭلاشقا ئۇلارنى قارشى ئېلىپ ئالدىغا كەلدى. بەمبى چوڭ ئاپىسىغا ئاۋۋال سالام بېرىشى كېرەك بولسىمۇ، لېكىن ئۇ چوڭ ئاپىسىنىڭ بالىلىرىدىن كۆز ئۈزەلمەي قالدى.

چوڭ ئاپىسى ئۇلارغا بەكلا يېقىنچىلىق بىلدۈردى.

— ھە راست، — دېدى ئۇ بەمبىگە، — بۇنىڭ ئىسمى گېببېر، ماۋۇ فالىنە. بۇنىڭدىن كېيىن سىلەر بىللە ئوينايسىلەر.

بالىلار قورۇنغان ھالدا بىر - بىرىگە ئۈن - تىنسىز قارىشىپ تۇراتتى. گېببېر فالىنەگە يانمۇيان، بەمبى بولسا ئۇلارنىڭ ئۈدۈلىدا ئىدى. ئۇلار مىدىر - مىدىر قىلىشماي بىر - بىرىگە خېلى ئۇزاق سەپسېلىشتى.

— ئۇلارنى مەيلىگە قويۇپ بېرەيلى، — دېدى ئاپىسى، — بىر دەمدىلا ئاداش بولۇپ كېتىدۇ.

— بەك ئوبدان بالا بوپتۇ، — دېدى ئانىنا چوڭ ئاپىسى بەمبىنى ماختاپ، — بەدىنىمۇ كۆچلۈك ھەم قاملاشقان...

— ھە، ھەرھالدا بولىدۇ، — دېدى ئاپىسى كەمتەرلىك قىلىپ، — ئىشقىلىپ مەن رازى. لېكىنزە ئانىنا، سېنىڭ ئىككى بالاڭ بارىدە...

— ھەي، شۇنداق بولۇپ قالدى، بەزىدە ئۇنداق، بەزىدە مۇنداق دېگەندەك، — دېدى ئانىنا چۈشەندۈرۈپ، — قەدىرلىكىم، سەنمۇ بىلسەن، مەن نۇرغۇن بالا تۇغدۇم...

— بەمبى مېنىڭ تۇنجام... — دېدى بەمبىنىڭ ئاپىسى.

— ئالدىرىمسالا، — دېدى ئانىنا بەمبىنىڭ ئاپىسىغا تەسەللى بېرىپ، — يەنە بىر تۇغقىنىڭدا...

بالىلار تېخىچىلا گەپ قىلىشماي بىر - بىرىگە قارىشىپ تۇراتتى. تۇيۇقسىز فالىنە بىرلا تاقلاپ قۇيۇندەك يۇگۈرگەن

لى تۇردى. چۈنكى ئۇ مۇنداق تۇرۇۋېرىپ زېرىككەنىدى.

ھەش ـ پەش دېگۈچە بەمبى ئۇنىڭدىن ئۆتۈپ كەتتى. ئۇنىڭ ئىار-قىسىدىن گېپىرمۇ تەك چېپىپ كېلىۋاتاتتى. ئۇلار ئۇچقاندەك بىر ئايلاندى ـ دە، تۇيۇقسىز بۇرىلىمىز دەپ سوقۇلۇپ موللاق ئېتىپ كېتىشتى. ئاندىن دەرھال سەكرەپ تۇرۇشتى ـ دە، يەنە بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ ئويناشتى. ھاسىراشقىنىچە توختاشقاندا بولسا ئوبدانلا چېقىشىپ كېتىشكەنىدى. بۇ چاغدا ئۇلار پاراڭغا چۈشۈشتى.

بەمبى ئۇ ئىككىسىگە ئۆزىنىڭ بىر چېكەتكە بىلەن ئاداش بولغانلىقى، يەنە ئاق رەڭلىك بىر كېپىنەك بىلەن پاراڭلاشقانلىقىنى سۆزلەپ بەردى.

ـــ بۇ گەپچە ماي قوڭغۇز بىلەن پاراڭلىشىپ باقمايسەنىدە؟ ـــ سورىدى فالىنە.

ـــ ياق، ـــ بەمبى ماي قوڭغۇز بىلەن پاراڭلىشىش تۈگۈل ئۇنى كۆرۈپمۇ باقمىغان، ھەتتا قانداق نەرسىنىڭ ماي قوڭغۇز دەپ ئاتىلىدىغانلىقىنىمۇ بىلمەيتتى.

— مەن دائىم ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىپ تۇرىمەن، — دېدى فالىنە ماختانغان هالدا.

— بىر قېتىم مېنى قۇر تىللاپ كەتكەن، — دېدى بەمبى.

— راستما؟ — هەيران بولدى گېببېر، — قۇر راستىنلا ساڭا ئەدەپسىزلىك قىلدىما؟ — گېببېر ناهايىتى ساددا، ئاددىي ئويلايدىغان بولغاچقا، بىر ئىشلارغا ئاسانلا هەيران قالاتتى.

— مېنىڭچۇ قارا، — دېدى ئۇ ئاندىن ئۆزىنىڭ ئىشىنى تىلغا ئېلىپ، — بۇرنۇمغا كىرپە تىكىنى سانجىلىپ كەتكەن.

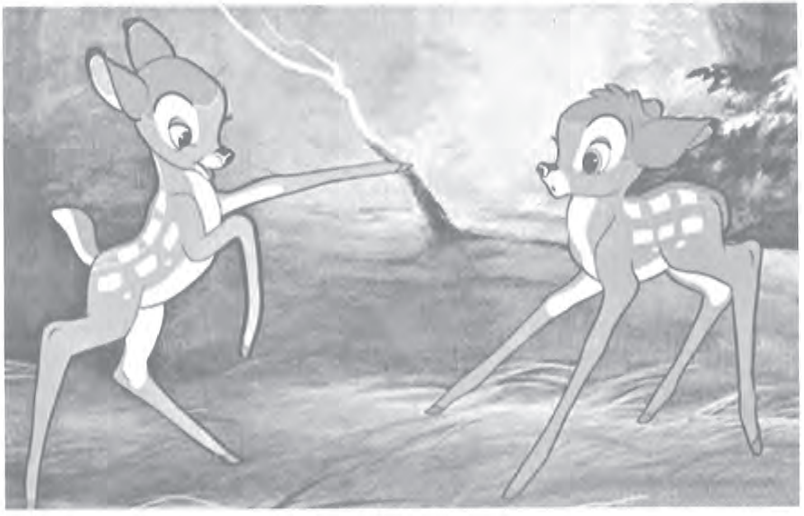
— كىرپە دېگەن كىمۇ؟ — سوردى بەمبى خۇش بولۇپ. قارىغاندا ئاداشلىرى بىلەن بىللە بولسا نۇرغۇن قىزىق ئىشلارنى ئاڭلايدىكەن.

— كىرپە بەك قورقۇنچلۇق نەرسە، — دېدى فالىنە ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ، — بەدىنىڭ هەممىلا يېرى تىكەن... ئۇ بەك ئەسكى!

— ئۇنى راستىنلا بەك ئەسكى دەپ قارامسەن؟ — سوردى گېببېر، — ئۇ ساڭا چېقىلمىغان تۇرسا.

— شۇنداقمۇ؟ — دېدى فالىنە دەرهال ئىنكار قىلىپ، — ساڭا تىكىنىنى سانجىغان تۇرسا.

— هىم، بۇ ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىمەن دەپ تۇرۇۋالغانلىقىمدىن

بولغان، ــ گۈپپر ئۇنىڭ بۇ گۈپپنى ياقتۇرمغانىدى، ــ مۇنداقلا سانجىپ قويغان، ئانچە ئاغرىمىدى.

ــ ئۇ نېمىشقا سەن بىلەن پاراڭلاشمايدىكەن؟ ــ سورىدى بەمبى بېشىنى بۇراپ.

ــ ئۇ ھېچكىم بىلەن پاراڭلاشمايدۇ، ــ فالىنە گەپكە ئارىلاشتى، ــ بىرەرسى يېقىنلاشسىلا تۇگۈلۈۋالىدۇ. بۇنداق چاغدا قايقىدىنلا قارىسىڭ ساپلا تىكەن. ئاپامنىڭ دېيىشىچە ئۇ ئاشۇنداق ئەكەن، ھېچقانداق ھايۋان بىلەن ئارىلاشمايدىكەن.

ــ بۇ ئۇنىڭ قورقاقلىقىدىن بولسا كېرەك، ــ گۈپپر باشقىچە قاراشنى ئېيتتى.

ــ ئاپام بۇنداق جانىۋارلار بىلەن ئارىلاشماڭلار دېگەن، ــ دېدى فالىنە بىلىدىغانلىرى تېخىمۇ كۆپ بولغاچ.

بۇ چاغدا بەمبى تۈيۈقسىز پەس ئاۋازدا گۈپپردىن سوراپ قالدى:

ــ دەپ باققىنا، خەتەر دېگەن... زادى نېمە؟

شۇ ئان ئۇ ئىككىسى سەگەكلىشىشتى ھەمدە ئۇچ باش بىر يەرگە كەلدى.

گۈپپر بەمبىنىڭ ئۆزىنىڭ جاۋاب بېرىشىنى جىددىي كۈتۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، بۇنىڭغا زادى قانداق جاۋاب بېرىش توغرۇلۇق بىر-دەم ئويلىنىپ تۇرغاندىن كېيىن دېدى:

ــ خەتەر دېگەن... ــ ئۇ دۈدۈقلىغلى تۇردى، ــ خەتەر دېگەن... بەك ئېغىر، بەك ئەسكى ئىش...

ــ شۇنداق، ــ دېدى بەمبى جىددىيلەشكىنىدىن ئۇنى تېزرەك ئېيتىشقا دەۋەت قىلىپ، ــ بەك ئېغىر، بەك ئەسكى ئىشلىقىغۇ راست... لېكىن ئۇ زادى نېمە؟

ئۇچ شاكىچىك قورقۇشقىنىدىن ئىختىيارسىز تىترىشىپ كېتىشتى.

ــ خەتەر دېگىنىمىز... ــ دېدى فالىنە تۈيۈقسىز خۇشال ۋارقىراپ، ــ ھەممىمىز تېز قاچايلى دېگەن

گەپ... ــــ سۆزى تۈگمەي تۇرۇپلا ئۇ پەرتتىدە قاچتى. چۈنكى ئۇنىڭ بۇ يەردە قورقۇپ تۇرىۋەرگۈسى كەلمىگەنىدى. بەمبى بىلەن گېپىر ئۇنى قوغلىغلى تۇردى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بايقى ۋەھىملىك سوئالنى ئۇنتۇشۇپ، يۇمشاق چۆپلەرنى شالدىرلىتىپ چېپىشقىلى تۇردى.

بىر دەم يۇگۈرۈشۈپ ئويىنغاندىن كېيىن يەنە توختىشىپ بايقىدەك پاراڭغا چۈشۈشتى. ئاپىلىرىغا قاراشقانىدى، ئۇلارمۇ ئوتلاشقاچ شۇنداق كۆڭۈللۈك پاراڭلىشىۋېتىپتۇ.

ــــ گېپىر! فالىنە! ئەمدى ماڭمىز... ــــ دەپ چاقىردى ئاننا بېشىنى كۆتۈرۈپ.

ــــ يۇر... ۋاقىت توشتى، ــــ دېدى بەمبىنىڭ ئاپىسىمۇ.

ــــ بىر دەم، ــــ دېدى فالىنە ئاپىسىغا يالۇۋۇرۇپ، ــــ يەنە بىر دەم ئويناۋالايلىچۇ.

بەمبىمۇ ئاپىسىغا يالۇۋردى:

ــــ يەنە بىر دەم تۇرايلىچۇ! ماقۇلمۇ! بۇ يەر بەك ياخشىكەن!

ــــ بۇ يەر ھەقىقەتەن ياخشىكەن... يەنە بىر دەم، ــــ دېدى ساداغا گېپىرمۇ ئۇلارغا ئەگىشىپ.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۇچى قاينىماپلا كېتىشتى.

ــــ قانداقكەن، ــــ دېدى ئاننا بەمبىنىڭ ئاپىسىغا، ــــ گېپىم

راستمىكەن؟ مانا ئۇلار ئايرىلىشقا قىيمايۋاتىدۇ.

بۇ چاغدا ئويلىمىغان بىر ئىش يۈز بەردى. بۇ ئىش بەمبى بۇگۈن كۆرگەن ھەممە ئىشتىنمۇ مۇھىم ئىدى. ئورمان تەرەپتىكى يولدىن كۆچلۈك قەدەم ئالغان تۆش بىلەن تەك شاخ - شۇمبىلارنىڭ قاراس - قۇرۇس ئاۋازى ئاڭلاندى. كۆپچىلىك قۇلاقلىرىنى دىك تۇتۇپ زەن قويۇپ ئاڭلىغىچە، ئۇلار ئورماندىن ئېتىلىپ چىقىپ بولۇشقانىدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىرى ئالدىدا، يەنە بىرى كەينىدە قۇيۇندەك يۈگۈرۈشۈپ ئوتلاقنى بىر ئايلانغاندىن كېيىن يەنە ئورمانغا كىرىپ كېتىشتى. كۆپچىلىك ئۇلارنىڭ تېزلىكىگە ھەيران بولۇپ تۇرۇشقاندا ئۇلار يەنە ئورماندىن ئېتىلىپ چىقىشتى. بۇ قېتىم ئۇلار بەمبىلەرگە يېگىرمە قەدەمچە قالغاندا تۇيۇقسىز توختاشتى.

بەمبى ئۇنىڭدىن ئۇ ئىككىسىگە سەپسېلىپ قارىدى. ئۇلارنىڭ تۇرقى ئاپسى بىلەن ئانىنا چوڭ ئاپسىغا ئاساسەن ئوخشاش بولسىمۇ، لېكىن باشلىرىدا ئۇچ ئاچماق مۈڭگۈزى، مۈڭگۈزلىرىدە مونەك

ۋە بىگىزلەر بار ئىدى. بەمبى بۇ ئىككىسىگە نۆۋەت بىلەن قاراشقا باشلىدى. ئۇلارنىڭ بىرى پاكارراق، مۇڭگۈزلىرىمۇ كىچىكرەك، يەنە بىرى بولسا گەۋدىلىك ھەم مەغرۇر، مۇڭگۈزلىرىنىمۇ ئېگىز كۆتۈرۈپ تۇرغان، مۇڭگۈزلىرىنى قارا ۋە قوڭۇر مونەكلەر بىلەن يالتىراپ تۇرغان ئاق بىگىزلەر قاپلىغانىدى.

«پاھ!» دەۋەتتى فالىنە ھەيران بولغىنىدىن. گېپىرمۇ بوش ئاۋازدا «پاھ!» دەپ ماختىدى. پەقەت بەمبىلا ئۇنىڭغا مەپتۇن بولۇپ قاراپلا قالغاچقا گەپ قىلمىدى.

ئۇلار ئورمان تەرەپكە يۈزلىنىپ، ھەرقايسىسى ئۆزلىرىنىڭ ماكانىغا ئاستا مېڭىشتى. ھۆرمەتكە سازاۋەر ھېلىقى بۇغا خۇددى پادىشاھلاردەك قەددىنى تىك تۇتۇپ، كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قارىغىنىچە ئاتا ـ بالىلارنىڭ قېشىدىن ئۆتتى. بالىلار تاكى ئۇ ئورمانغا كىرىپ كەتكۈچە جىددىيلەشكىنىدىن دېمىنمۇ چىقىرالماي قاراپ تۇرۇشتى.

ـــ ئۇلار كىم؟ ـــ دەپ سورىدى فالىنە تۇنجى بولۇپ ئاردىن.

دىكى جىملىقنى بۇزۇپ، سوراۋېتىپ ئىنچىكە، شېتىلە ئاۋازى ئاز-راق تىترىدى.

— ئۇلار كىم؟ — سورىدى گېببېرمۇ ئۇنىڭ سورىغىنىنى ئاڭلىمىغاندەك ئۇلاپلا.

بەمبى گەپ قىلمىدى.

— ئۇلار داداڭلار، — دېدى ئاننا تەنتەنىلىك هالدا.

شۇنىڭدىن باشقا هېچقانداق پاراڭ بولۇنمىدى. ئاندىن ئۇلار ئايرىلىپ، ئاننا بالىلىرىنى ئەگەشتۈرگىنىچە ياندىكى چاتقاللىققا كىرىپ كەتتى. ئۇ يەردە ئۇلارنىڭ ماڭار يولى بار ئىدى. بەمبى بولسا ئاپىسى بىلەن ئوتلاق ۋە كاۋچۇك دەرەخلىرىدىن ئۆتۈپ ئاندىن ئۆز يولىغا چۈشەلەيتتى. ئۇ خېلىغىچە جىممىدە بولۇپ كەتكەندىن كېيىن ئاخىر ئېغىز ئاچتى:

— ئۇلار بىزنى كۆرمىدىمىكىنە؟

— كۆرمەي قالامدۇ، — دېدى ئاپىسى ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى چۈشىنىپ، — هەممىنى كۆردى.

بەمبى دەككە - دۈككىدە بولۇپ، يەنە سوئال سوراشقا پېتىنالمىدى. شۇنداقتىمۇ سوئاللار ئىچىنى تاتلاپ زادىلا ئارام بەرمىدى. شۇنىڭ بىلەن يەنە:

— نېمىشقا... — دېدى - يۇ، ئاخىرىنى چىقارمىدى.

— نېمە دېمەكچىتىڭ بالام؟ — دېدى ئاپىسى كۆڭۈل ئايىپ.

— ئۇلار نېمىشقا بىز بىلەن بىللە يۈرمەيدۇ؟

— ئۇلار بىز بىلەن بىللە يۈرمەيدۇ، — دېدى ئاپىسى، — پەقەت...

— ئۇلار نېمىشقا بىزگە گەپ قىلمايدۇ؟ — ئەزۈەيلەپ سورىدى بەمبى.

— هازىرچە بىز بىلەن پاراڭلاشمايدۇ، — دېدى ئاپىسى، — پەقەت ۋاقتى يەتكەندە... بۇنى چوقۇم كۆتۈشىمىز كېرەك... تاكى ئۇلارنىڭ پاراڭلاشقۇسى كەلگۈچە كۈتمىسەك بولمايدۇ.

— دادام مەن بىلەن پاراڭلىشارمۇ؟ — سورىدى بەمبى كۆڭلى-دىكى تەقەززالقنى بېسىپ بولالماي.

— چوقۇم پاراڭلىشىدۇ، — دېدى ئاپىسى كېپىللىك بېرىپ، — سەن چوڭ بولغاندا ئاندىن سەن بىلەن پاراڭلىشىدۇ، بەزىدە ئۇنىڭ بىلەن بىللە يۈرسەن.

بەمبى لام - جم دېمەي ئاپىسى بىلەن بىللە كېتىپ باراتتى. كاللى-سىدىن دادىسىنىڭ سىماسى زادىلا نېرى كەتمەيتتى. «ئۇ نېمىدېگەن ئۇ-لۇغ - ھە! — دەپ ئويلىدى ئۇ، — ھەقىقەتەن ئۇلۇغكەن!»

— ھاياتلا بولىدىغان بولساڭ بالام، — دېدى ئاپىسى ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلىۋالغاندەك، — خەتەردىن قۇتۇلغۇدەك چېچەن بولالساڭ، ھامان بىر كۈنى دادىڭدەك قاۋۇل، ئۇلۇغ بولسەن ھەم دادىڭنىڭكىدەك ئاشۇنداق يوغان مۈڭگۈزلىرىڭ بولىدۇ.

بەمبى بەخت ۋە ئارزۇ -
ئارمانلارغا چۈلغانغىنچە چوڭ-
قۇر بىر نەپەس ئالدى.

5 - باب

كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ بەھىبى نۇرغۇن ئىشلارنى بېشىدىن كەچۈردى ھەم بىلىدىغانلىرىمۇ بارغانچە ئاشتى. بىرزادە بېشى قېتىپ قالغان مەزگىللەردە شۇنچىۋالا نەرسىنى ئۆگىنىش كېتەمدۇ دەپمۇ ئويلاپ قالىدۇ. مانا ھازىر ئۇ ھەر خىل ئاۋازلارنى پەرقلەندۈرەلەيدىغان بولدى. ئەتراپىدىكى ياڭراق ئاۋازلارنى پەرق ئېتىش ئۇنىڭ ئۈچۈن ھېچقانچە ئىش ئەمەس، ئۇ ھەتتا بوشقىنا تۇشىش، شامال ئۇچۇرۇپ كەلگەن شىپىر - شىپىر ئاۋازلارنىمۇ توغرا پەرقلەندۈرەلەيدۇ. مەسىلەن، ئۇ، قىرغاۋۇلنىڭ چاتقاللىقتىن ئۆتۈۋاتقانلىقىنى ئۇنىڭ ئۈزۈك - ئۈزۈك، يېنىك ئاياغ تۇياسىدىنلا بىلىۋالالايدۇ. خۇددى شۇنىڭدەك، چاشقانلارنىڭ يۇگۇرۇشىنى تىڭشاپمۇ قايسىسىنىڭ قارىغۇ چاشقان ئىكەنلىكىنى ئايرىيالايدۇ. چۈنكى قارىغۇ چاشقان خۇش بولۇپ كەتكەن چاغلىردا بۇزۇن دەرەخلىرى ئارىسىدا ئۇچرىلاشقىنىچە بىر - بىرىنى قوغلىشىپ ئويناشقا ئامراق. يەنە شۇڭقارنىڭ قوپال سايرىشىنىڭ

سەۋەبىنى بىلىشتىن سىرت، يەنە ئۇنىڭ غەزەپلىك ئاھانىدىن بۇركۇت - لاچىنلارنىڭ ئۆزىنىڭ ماكانىنى تارتىۋېلىشىدىن ئەنسىرەۋاتقانلىقىنىمۇ پەرق ئېتەلەيدۇ. ئورمان كەپتىرى بىلەن ئۆر-دەكنىڭ قانات قېقىشلىرىنى ئايرىشمۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن ھېچقانچە گەپ ئەمەس. ھازىر ئۇ پۇراش ئارقىلىق پەرقلەندۈرۈشنى ئۆگىنىۋاتىدۇ، ئۇزاقتا قالماي ئاپىسى بىلگەننىڭ ھەممىسىنى بىلىپ بولىدۇ. بۇنىڭدا ئۇ ئاۋۋال چوققۇر بىر نەپەس ئېلىپ ئاندىن ئاستا پەرقلەندۈرىدۇ. شامال ئوتلاق تەرەپتىن كەلگەن بولسا، بۇ بېدە بىلەن سۇلۇنىڭ ھىدى ئىكەن دەيدۇ؛ ھە راست، ئۇ تەرەپتە يەنە توشقان ئادىشمۇ بار، ئۇنى ئۇنتۇپ قالغىنى يوق. دەرەخ يوپۇرمىقى، نەم تۇپراق، تاغ پىيىزى ۋە يېپىشقاق ئوتلارنىڭ ئارىلاشما پۇرىقى ئارىسىدىنمۇ ئاق باش ئاغمىخانىنىڭ زادى قەيەردىن ئۆتكەنلىكىنى پۇراپ بىلەلەيدۇ. ناۋادا بۇرۇنىنى يەرگە يېقىن ئاپىرىپ ئىنچىكىلەپ پۇرايدىغان بولسا، بۇ يەردىن بايىلا تۇلىكىنىڭ ئۆتكەنلىكى ياكى يېقىن ئاداشلىرىنىڭ، مەسىلەن، ئاننانىڭ بالىلىرىنىڭ مۇشۇ ئەتراپتا ئىكەنلىكىنى بىلەلەيدۇ.

كېچىنىمۇ شۇنداق چۈشىنىپ كەتتى، بۇرۇنقىدەك كۈندۈزى ئوتلاققا بېرىپ ئويناشنى ئارزۇ قىلماس بولدى. ھازىر ئۇ كۈندۈزى تومۇز ئىسسىقتىن قېچىپ ئاپىسى بىلەن تار، قاراڭغۇ ئۆيدە بىللە يېتىپ جىممىدە ئۇخلاشنى خالايدىغان بولۇپ قالدى. ئارىلاپ - ئارىلاپ ئويغىنىپ، ئەتراپنى تىڭشىلاپ، ھىدلاپ باقىدۇ. ھە، ھەممە ئامان - ئېسەن ئىكەن، پەقەت بىرنەچچە ئاغزى بېسىقماس قۇشقاچلا ھە دەپ ۋىچىرلاۋېتىپتۇ، يەنە تاغ كەپتىرىمۇ ھە دەپ كۆڭلىنى ئىزھار قىلىۋېتىپتۇ. لېكىن بۇلار مەن بىلەن مۇناسىۋەتسىز. ئۇ شۇنداق دەپلا يەنە خاتىرجەم ئۇيقۇغا كېتىدۇ.

ئۇ كېچىنى ياقتۇرۇپ قالغاندى. كېچىدە ھەممەيلەن جانلىنىپ، ئالدىراش بولۇپ كېتەتتى. ئەلۋەتتە كېچىدىمۇ ھوشيار بولماي بولمايدۇ، لېكىن كۈندۈزگە باققاندا جىق ئازادە، نەگە بارىمەن دېسە شۇ يەرگە بارغىلى بولىدۇ. ھەممىلا يەردە تونۇشلار بىلەن

دوستلار ئۇچراپ تۇرىدۇ ، كۈندۈزدىكىدەك غەم بېسىپ يۈرمەيدۇ . كېچە پەردىسى يېيىلغان ئورمان سۈرلۈك ھەم جىمجىت ، ئاۋازلار ئاز بولغاچ ناھايىتى ياخراق ئاڭلىنىدۇ . كۈندۈزدىكى ئاۋازلارغا قارىغاندا بىر نەرسە ئەسرىمۇ بەك چوڭقۇر . بەمبى مۈشۈكياپىلاققا بەك ئامراق ئىدى ، چۈنكى ئۇ ئۇچۇشقا بەك ئۇستا ، ئازراقمۇ شەپە چىقارمايدۇ ھەم شۇنداق يەڭگىل . كېپىنەكمۇ ئۇن ـ تىنسىز ئۇچقىنى بىلەن ، ئۇنى مۇ ـ شۈكياپىلاققا قانداق سېلىشتۇرغىلى بولسۇن . ئۇنىڭدىن باشقا ، مۈشۈك ـ ياپىلاقنىڭ تۇرقىمۇ ئاجايىپ ، دائىم چوڭقۇر ئويلىنىۋاتقاندەك ھەم نا ـ ھايىتى كەسكىن كۆرۈنىدۇ . بەمبى ئۇنىڭ بىر جۈپ نۇرانە ، قەتئىيلىك ۋە قورقۇمسىزلىق چېقىپ تۇرىدىغان كۆزلىرىگە بەك قايىل . بەمبى ئۇ ـ نىڭ ئاپىسى ياكى باشقىلار بىلەن سالغان پاراڭىنى ئاڭلاشقا خۇشتار بو ـ لۇپ ، بىر چەتتە ئۇنىڭ سۈرلۈك كۆزلىرىگە قايىللىق ۋە ئەيمىنىش ئـ ـ چىدە قاراپ تۇرىدۇ . سۆزلىرىدىكى چوڭقۇر مەنىنى تولۇق چۈشىنىپ بولالمىسمۇ ، ئەمما ئۆزگىچە قاراشلىرىغا مەپتۇن بولۇپ ، ئۇنىڭغا ھۆرمىتى ھەسسىلەپ ئاشىدۇ . مۈشۈكياپىلاقنىڭ ھۇۋلىشى بۇلبۇلغىمۇ ، سېرىق سوپسوپىياڭغىمۇ ياكى كاككۇكنىڭ زوق ـ شوقى بىلەن سايـ ـ رىشىغىمۇ ئوخشىمايدۇ ، شۇنداقتىمۇ بەمبى ئۇنىڭ سايرىشىنى ئاڭلاشقا ئامراق . چۈنكى ئۇنىڭ ھۇۋلاشلىرىدىن بەمبى بىر خىل سىرلىق سۇر ـ ھەيۋىنى ، تەسۋىرلىگۈسىز ئەقىل ـ پاراسەت ۋە چۈشىنىكسىز دەرد ـ ھەسرەتنى ھېس قىلىدۇ . يەنە ئۇكەمۇ بار . ئۇ بەك ئوماق ، زېرەك ھەم خۇشخۇي قۇش . قىزىققاق ھەم باشقىلارنىڭ دىققىتىنى تارتىشقا بەك ئامراق . بار كۈچىنى يىغىپ سايرايدىغان بولسا ، قاتتىق ئازابلىنىپ يىغلاۋاتقاندەكلا ئاڭلىنىدۇ . كىمكى ئۇنىڭدىن قورقۇپ كەتسە ، ئۇ خۇش بولغىنىدىن گۈلدەڭلىرى ئېچىلىپ كېتىدۇ . ئۇنىڭ سايرىشى پۈتـ ـ كۈل ئورمانىنى چاك كەلتۈرۈۋېتىدۇ ، يىرىم سائەتلىك يـول ـ ـ ئىكىلەرمۇ ئاڭلىيالايدۇ . چىرقىراپ سايراپ بولغاندىن كېيىن خۇش بولۇپ خىرىلداپ كۈلۈپ كېتىدۇ . ئەمما ئاۋازى بەك پەس ، پەقەت ئۇنىڭ قېشىدا تۇرسىڭلا ئاڭلىيالايسىز . بەمـ ـ بى مۇنداق بىر سىرنى بايقاپ قالدى . ئەسلىدە بىرەرسى

قورقۇپ كەتسە ياكى ئۇكەنى بىرەر بەختسىزلىككە دۇچار بوپتۇ دەپ ئۇنىڭغا ئالدىنىپ قالسا، ئۇ بۇنىڭدىن چەكسىز خۇشاللىق ھېس قىلىدۇ. كەن. شۇنىڭدىن باشلاپ بەمبى ئۇنىڭ قېشىغا بارسىلا پۇرسەتنى قول. دىن بەرمەي: «نېمە بولدۇڭ؟» دەپ سورايدىغان يا بولمىسا: «ھوي، ئەجەب قورقۇپ كەتتىما!» دەيدىغان بولدى. بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇكە. نىڭ گۈلقەلبىرى ئېچىلىپ كېتەتتى. «شۇنداق، شۇنداق، ــ دەيتتى ئۇ خۇش بولۇپ، ــ ئاۋازىم ھەقىقەتەن قورقۇنچلۇق.» شۇنداق دې. گەچ پەيلىرىنى ھۇرپەيتىدىغان بولسا يۇمشاق كۈل رەڭ پەي توپقا ئوخشاپ شۇنچىلىك ئوماقلىشىپ كېتەتتى.

يېقىندىن بۇيان بىرنەچچە قېتىم بورانلىق يامغۇر ياغدى، بەزدە كۈندۈزدە، بەزدە كېچىدە. بەمبى كۆرگەن تۇنجى قېتىملىق بورا. نلىق يامغۇر كۈندۈزى ياغقان. ئۇ چاغدا ئۆيىنىڭ بارا ـ بارا قاراڭغۇ. لىشىپ كېتىۋاتقىنىنى كۆرۈپ بەمبى كۈندۈز بىردىنلا كېچىگە ئايلىنىپ قالغان چېغى دەپ ئويلاپ قورقۇپ كەتكەندى. بوران ئورمانلارنى

چايقاپ، دەل ـ دەرەخلەر شالدۇر ـ شۇلدۇر قەلىشقاندا قورقۇپ دىر ـ دىر تىترەشكە باشلىدى. تۈيۇقسىز چاقماق چېقىپ، گۈلدۇرماما گۈلدۇرلىگەندە بولسا دۇنيا تىتما ـ تىتما بولۇپ كەتكۈدەك دەپ ئەقىل ـ ھوشىنى يوقىتىپلا قويدى. ئۇ ئاپىسى نەگە ماڭسا شۇ ياققا ماڭاتتى. شۇ تاپتا ئاپىسىمۇ قانداق قىلارىنى بىلەلمەي قالدى بولغاي، توختىماي ئۇياق ـ بۇياققا ماڭاتتى. بەمبى ھېچنېمىنى ئويلىيالمىدى ھەم قورقۇنچىنمۇ ھېچ باسالمىدى. ئارقىدىنلا چېلەكلەپ يامغۇر قۇيۇۋەتتى. شۇ ئان جەمئى جان ـ جانىۋار ئۆزلىرىنى دالدىغا ئېلىشىپ، ئورمان بىردىنلا قۇپقۇرۇق بولۇپ قالدى. لېكىن ئۇلار ھەرقانچە قويۇق چاتقاللىق ئىچىدە تۇرۇپ، مۇ يەنىلا يامغۇرنىڭ قامچىلىشىدىن قۇتۇلۇپ قالالمىدى. بىر دەمدىن كېيىن چاقماق توختاپ، گۈلدۇرمامنىڭ كۈچلۈك نەرىسىمۇ ئاستا ـ ئاستا يىراقلاشقا باشلىدى، يەنە ئازدىن كېيىن جىمجىتلىق بولۇپ قالدى. يامغۇرمۇ سەل ئاستىلىغان بولسىمۇ، لېكىن بىر ھەر سائەتكىچە توختىماي ياغدى. ئورمان يامغۇردا تىپتىنچ تۇرۇپ، كۆكسىنى تولدۇرۇپ نەپەس ئالماقتا، يامغۇر سۈيىدە راسا يۇيۇنماقتا ئىدى. مانا ئەمدى يامغۇر جەمئى ۋەھىمىنى پاك ـ پاكىز يۇيۇۋەتكەن، جەمئى جانلىقنىڭ قورقۇنچىنمۇ تۇگىگەنىدى.

بۇگۈن كەچقۇرۇن ئاپىسى بەمبىنى ئەگەشتۈرۈپ بالدۇرلا ئوتلاققا چىقتى. ئىلگىرى زادىلا مۇنداق بولۇپ باقمىغان، راستىنى ئېيتقاندا تېخى كەچقۇرۇنمۇ بولمىغانىدى. كۈن پېتىشقىمۇ خېلى بار، ھاۋا شۇنچىلىك تازا، ئىلگىرىكىدىنمۇ خۇش پۇراق. ئورمان ژاك ـ چوك بىلەن تولغان، جەمئى جان ـ جانىۋار مۆكۈنگەن جايلىرىدىن يۇگۈرۈپ چىقىشىپ، بايا بولۇنغان ئىشلارنى بەس ـ بەستە سۆزلەشمەكتە ئىدى.

بەمبى بىلەن ئاپىسى ئوتلاققا بېرىشتا چوقۇم يوغان بىر تۈپ كاۋچۇك دەرىخىنىڭ

تۇۋددىن ئۆتەتتى. بۇ دەرەخ يولغا چاپلىشىپ دېگۈدەك ھەيۋەت قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى. ئۇلار بۇ دەرەخ تۇۋددىن ئۆتۈۋېتىپ يوغان بىر شېخىدا بىر تىيىننىڭ ئۆزلىرىگە قول پۇلاڭلىتىۋاتقانلىقىنى كۆردى.

بەمبى بۇ تىين بىلەن يېقىن دوست ئىدى. تۇنجى ئۇچراشقاندا ئۇ قىزىل چاپان كىيىۋالغانلىقتىن، بەمبى يېڭى تۇغۇلغان بۇغىچاق بولسا كېرەك دەپ ئويلاپ ئۇنىڭغا قارىپلا قالغانىدى. ئەلۋەتتە ئۇ چاغدا بەمبى ھەقىقەتەن بەك گۆدەك، ھېچنېمىنى بىلمەيتتى. شۇنداقتىمۇ تېىننى بىر كۆرۈشتىلا ياقتۇرۇپ قالغانىدى. ئۇ شۇنچىلىك ئەدەپلىك ھەم پاراڭخۇمار ئىدى. ئۇنىڭ گىمناستىكا، ئۆمىلەش، سەكرەش دېگەندەكلەرنىڭ ھەممىسگىلا شۇنچىلىك ماھىرلىقى بەمبىنىڭ بەك ھەۋىسىنى كەلتۈرەتتى. بەزىدە ئۇ پاراڭلاشقاچ سىلىق دەرەخ شېخىدا شۇنداق بىمالال يۇگۈرۈپ ئويناياتتى. گاھ ئىرغاڭلاپ تۇرغان دەرەخ شېخىدا ئۆرە بولۇپ، يۇڭلۇق قۇيرۇقىنى دىڭگايتىپ، قۇيرۇقىغا يۆلەنگىنىچە ئاپپاق قورسقىنى ئېچىپ راھەتلىنىپ ئولتۇرسا، گاھ قىسقا قوللىرىدا شاخلارنى ئەپچىللىك بىلەن تۆتۈپ، بەدىنىنى تەۋرەتكىنىچە بېشىنى ئۇياق ـ بۇياققا بۇراپ، كۆزلىرىدىن كۈلكە ياغدۇرۇپ بېرەتتى. مانا ئۇ يۇگۈرگىنىچە ئېتىلىپ چۇشمەكتە. ئۇنى چۇشەنمىگەنلەر بېشىمىزغا سەكرەپ چۇشمەكچى ئوخشايدۇ دەپ قېلىشى تۇرغان گەپ. ئەمما ئۇ ئېگىز بىر جايدا شارتتىدە توختاپ، قىزىل قۇيرۇقىنى پۇلاڭلاتقىنىچە:

ـــ ياخشىمۇسىلەر! كۈندۈزۈڭلار خەيرلىك بولسۇن! بۇ يەردىن ئۆتۈۋاتقىنىڭلارنى كۆرۈپ بەك خۇش بولدۇم! ـــ دېدى.

ئاپىسى بىلەن بەمبى ھېڭىشتىن توختىدى.

تېين سىلىق غولنى بويلاپ يۈگۈرۈپ چۈشتى ـ دە، ئۇلارنى پاراڭغا تۇتتى:

ـــ قانداقراق... ئوبدان تۇرغانسىلەر؟ كۆردۈم، كۆردۈم، چاتاق يوق ئىكەن، هەممىدىن مۇهىمى مۇشۇ، ـــ گەپ ئارىلىقىدا ئۇ يەنە دەرەخ ئۈستىگە چاقماقتەك تېز يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتى، ـــ ياق، پەس تەرەپ ماڭا بەكلا نەم كېلىپ قالىدىكەن. بىر دەم ساقلاپ تۇرۇڭلار، ئوبدانراق ئورۇنغا جايلىشۋالاي، بۇنى خاتا چۈشىنىپ قالماڭلار جۇمۇ. رەھمەت، رەھمەت! بۇ يەردە ئولتۇرغىنىمنى باشقىچە چۈشىنىپ قالمايسىلەرغۇ ـ هە؟ بۇ يەردە تۇرساممۇ ئوخشاشلا پاراڭلىشۇبرىمىز ئەمەسمۇ.

ئۇ تۇپتۇز بىر شاختا ئۇياقتىن ـ بۇياققا يۈگۈرۈشكە باشلىدى.

ـــ بايا ئەجەپ پاراكەندىچىلىك بولۇپ كەتتى دېسە! ـــ دېدى ئۇ گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ـــ نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق ئاۋاز ئۇ! هەي، قورقۇپ كەتكىنىمنى دېمەيلا قويايى، ئۇنۇمنىمۇ چىقىرالماي، تۇڭۇلۇپلا كەتتىم. بىلىپ قويۇڭلارکى، مىدىر ـ مىدىر قىلماي مۇڭداق جىممىدە تۇرۇش نېمىدېگەن قاملاشمىغۇر ئىش ـ هە. هېلىمۇ ياخشى، هېچ ئىش بولمىدى. دەرىخىم قالتىس دەرەخ، شۇڭلاشقا هېچ ئىش بولمىدى، مۇنداق ئېسىل دەرەخ هېچ يەردە يوق... ئۇنىڭدىن هەقىقەتەن رازىمەن. بۇ دەرەخ شۇنداق كەڭ، قانداق يۇگۈرۈگۈم كەلسە شۇنداق يۈگۈرىمەن، باشقا دەرەخ ئىزدەپ يۈرۈشۇمنىڭ ئەسلا هاجىتى يوق. بىراق بۇگۈنكىدەك ئىش يۈز بېرىپ قالسا، ئۇركۈپ قاچمايمەن دېگىلى بولمايدۇ ـ دە.

تېين شاختا ئۆزىنىڭ چىرايلىق قۇيرۇقىغا يۆلىنىپ ئولتۇردى. ئۇنىڭ قوللىرىنى ئاپپاق مەيدىسىگە قويۇۋېلىشلىرىدىن، بايا ئۇنىڭ قانچىلىك جىددىيلىشىپ كەتكەنلىكىنى بىلۈۋالغىلى بولاتتى.

ـــ ئوتلاققا كېتىپ باريمىز، ـــ دېدى بەمبىنىڭ ئاپىسى، ـــ ئاپىتاپسىنىپ كېلەيلى دەۋاتىمىز.

ـــ پاھ، ئەجەپ ئوبدان ئويلاپسىلەر، ـــ دېدى تېين، ـــ سىلەر نېمىدېگەن ئەقىللىك، راست، هەقىقەتەن ئەقىللىك ئىـ

كەنسلەر! ــ ئۇ شۇنداق دېگەچ تېخىمۇ ئېگىز بىر شاخقا يۇگۇرۇپ چىقتى، ــ ھازىر ئوتلاققا بېرىشنىڭ ئەڭ ياخشى پەيتى، ــ ئۇ ئېگىزدە تۇرۇپ ۋارقىراپ سۆزلىدى. ئاندىن چاققانلىق بىلەن دەرەخ ئۇچىغا سەكردى، ــ مەنمۇ كۆن چۈشىدىغان جايغا چىقايچۇ، ــ ئۇ خۇشال ھالدا گېپىنى داۋاملاشتۇردى، ــ بەدىنىم چىلىق ـ چىلىق ھۆل بولۇپ كېتىپتۇ! ئەڭ ئۈستىگە چىقمىسام بولمىدى! ــ گېپىنى باشقىلارنىڭ ئاڭلاش ـ ئاڭلىماسلىقى بىلەن ئۇنىڭ پەرۋايى پەلەك ئىدى.

ئوتلاق قاينام ـ تاشقىنلىققا چۆمگەنىدى. توشقان ئادىشى ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن قاتارلىشىپ ئولتۇرغان، ئاننا چوڭ ئاپىسى بىلەن ئىككى بالىسى، يەنە بىرنەچچە تونۇشلارمۇ بار ئىدى. بۇگۈن بەمبى ئۆزلىرىنىڭ دادىلىرىنى يەنە بىر قېتىم كۆردى. ئۇلار ئورماندىن بىرى ئۇ تەرەپ، بىرى بۇ تەرەپتىن ئاستا چىقىپ كەلدى. يەنە بىرىمۇ بار ئىكەن تېخى. ئۇلار ئورمان قىرىنى بويلاپ، ئۆز ئورۇنلىرىدا مەغرۇر ئايلىنىپ يۈرۈشەتتى. ئۇلارنىڭ ھېچكىم بىلەن كارى يوق، ئۆزئارا بىر ـ بىرى بىلەنمۇ پاراڭلاشمايتتى. بەمبى يىراقتىن قارىغانچە ئۇلارغا بولغان ھۆرمەت ۋە قىزىقىشى شۇنچە ئاشماقتا ئىدى.

كېيىن ئۇ فالىنە، گېببېر ۋە باشقا بىرنەچچە بالا بىلەن پاراڭلاش-

تى. بەمبى بىللە ئويناپلى دېگەندى ھەممەيلەن قوشۇلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار قوغلاشماق ئويۇنىنى باشلۇەتتى. جمى بالىلار ئېچىدە ئەڭ كۆڭۈللۈك ئوينىغنى فالىنە بولدى. ئۇ تۈز، سەبىي ھەم شوخ، ناھايىتى چېچەن بولۇپ، پات ـ پاتلا ھېچكىمنىڭ ئەقلىگە كەلمىگەن ئىشلارنى ئويلاپ تاپالايتتى. ئەمما گېپىر بايىقى گۈلدۈرمامىلىق يامغۇردىن قورقۇپ كېتىپ تا ھازىرغىچە تىنچلىنالمايۋاتقاچقىمۇ، بىردەم ئويناپلا ھېرىپ قالدى. گېپىرنىڭ كەمچىلىكى شۇكى، سەل نازۇكراق، شۇنداقتىمۇ ئۇ ئاق كۆڭۈل، باشقىلارغا يارەدەم بېرىدىغان، دائىم غەمكىنرەك يۈرىدىغان بولغاچقا، بەمبى ئۇنى بەك ياقتۇراتتى.

كۈنلەر بىر ـ بىرلەپ ئۆتۈشكە باشلىدى. بەمبى يۇمران چۆپلەرنى يېيىشنى ئۆگەندى. ۋاھ، سۇلۇ نېمىدېگەن تاتلىق ـ ھە. يېڭى ئۇنگەن يوپۇرماقلىرى شۇنچىلىك يۇمشاق، بېدىمۇ شۇنچىلىك پۇراقلىق بولىدىكەن دېسە. ھازىر ئۇ ئاپىسىنىڭ قېشىغا بېرىپ ئېمىمەن دېسە، ئاپىسى رەت قىلىپ:

ـــ ئەمدى چوڭ بولدۇڭ، ـــ دەيدۇ. بەزىدە تېخى كۆڭلىگمۇ قارىماي، ـــ ماڭ، نېرى كەت، مېنى ئاراممدا قوي، ـــ دەيدىغان بولدى. بەزىدە كۈندۈز بولغان تەقدىردىمۇ، ئاپىسى تار ئۆيدىن سىرتقا چىققاندا، بەمبىنىڭ قېشىدا بار ـ يوقلۇقى، يولدا كېتىۋېتىپمۇ ئۇنىڭ ئەگەشكەن ـ ئەگەشمىگەنلىكى بىلەن كارى بولماس بولدى. بىر كۈنى ئاپىسى يوقاپ كەتتى. بەمبى بۇنىڭ سەۋەبىنى زادىلا بىلەلمىدى. ئۇ ئۇدا بەمبى ئۆزى يالغۇز قالغاندى.

ئۇ دەسلەپتە ھەيران بولغان ۋە سەل ئەنسىزچىلىككە چۈشكەن بولسا، بارا ـ بارا قورقۇشقا، بىچارىلەرچە ئاپىسىنى كىنەشكە باشلىدى. ئازابلانغىنىدىن ئۆيدە تۇرۇپ چاقىرىپ باقتى، لېكىن ھېچكىم جاۋاب قايتۇرمىدى.

ئۇ زەن قويۇپ تىڭشاپ، ئەستايىدىل پۇراپ باقتى. لېكىن ھېچنېمە يوق. ئاپىسىنى چەكسىز ھەسرەت، ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە ئاستا: «ئاپا... ئاپا...» دەپ توۋلاپ باقتى. لېكىن يەنىلا ھېچقانداق سادا يوق.

ئۇ چەكسىز ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە ئاخىر ئۇخلىدىن چىقتى.

تونۇش يول بىلەن بىر مېڭىپ، بىر توختاپ چاقىرغاچ ئەتراپقا تەشۋىشلىك قارايتتى. شۇنچىلىك ئاجىز ۋە ھەسرەتلىك كۆرۈنەتتى.

ماڭا ـ ماڭا ئىلگىرى ئەزەلدىن ئايىغ بېسىپ باقمىغان يولغا چۈشۈپ تاماممەن ناتونۇش بىر جايغا بېرىپ قالدى. ئۇ، يولدىن ئېزىپ قالغاندى. بۇ چاغدا خۇددى ئۆزىگە ئوخشاشلا: «ئاپا... ئاپا...» دەپ توۋلاۋاتقان ئىككى بۇغىچاقنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى.

ئۇ توختاپ تىڭشاپ باقتى.

گېيىر بىلەن فالىنە ئىكەن، چوقۇم شۇ ئىككىسى.

بەمبى ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراپ يۈگۈردى. ئۇزاقتا قالماي دەرەخلەر ئارىسىدىن ئىككى قىزىل چاپانلىق غىل - پال كۆرۈندى. گېيىر بىلەن فالىنە ئىكەن. ئۇلار بىر تۈپ كورنۇس دەرىخىنىڭ تۈۋىدە بىر - بىرىگە چىڭ يېپىشقىنىچە: «ئاپا... ئاپا... » دەيىشىپ ئېچىنىشلىق چاقىرىشماقتا ئىدى.

دەرەخ يوپۇرماقلىرىنىڭ شىلدىرلىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئۇلار خۇش بولۇپ كەتتى - يۇ، بەمبى ئىكەنلىكىنى كۆرگەن ھامان يەنە ئۇمىدسىزلىككە پاتتى. شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغىنىدىن ھەرھالدا سۆيۈنۈشتى. بەمبىمۇ ئەمدى يالغۇز قالمايدىغان بولدۇم دەپ ئويلاپ خۇش بولدى.

— ئاپام يوقاپ كەتتى، — دېدى بەمبى.

— بىزنىڭ ئاپىمزمۇ يوق تۇرىدۇ، — دېدى گېيىر بىچارە قىياپەتتە. شۇنىڭ بىلەن ئۇچەيلەن نېمە قىلارىنى بىلەلمەي بىر - بىرىگە قارىشىپ تۇرۇشتى.

— ئۇلار نەگە كەتكەنىدۇ؟ — بەمبى شۇنداق دەۋېتىپ يىغلىۋەتكىلى قىل قالدى.

— بىلمەيمەن، — دېدى گېيىر ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ. ئۇنىڭ يۈرىكى گۈپۈلدەپ سوقۇپ بىئارام قىلماقتا ئىدى.

— مېنىڭچە... — دېدى فالىنە تۇيۇقسىز سۆز ئېچىپ، — ئۇلار دادىلىرىمىزنىڭ قېشىغا كەتكەن بولۇشى مۇمكىن...

گېيىر بىلەن بەمبى بۇ گەپنى ئاڭلاپ ھەيران بولغىنى ۋە قورقۇنىدىن ھاڭۋېقىپ تۇرۇپلا قېلىشتى.

— سەن... دا-دامالارنىڭ قېشىدا دېدى. مەكچىمۇ؟ — سورىدى بەمبى تىترىگىنىچە.

فالىنەمۇ تىترەپ-

ۋاتقان بولسمۇ، لېكىن ھېچ ئىش بولمىغاندەك، بىلدىغانلىرى ناھا-
يىتى كۆپ بولسمۇ ئېيتىشنى خالمايۋاتقاندەك قىياپەتكە كىرىۋالدى.
ئەمەلىيەتتە ئۇ ھېچنېمىنى، ھەتتا تۈيۇقسىز كۆڭلىدىن كەچكەن بىر
ئوينىڭمۇ زادى قانداق پەيدا بولغانلىقىنى بىلمەيتتى. لېكىن گېپىر:

ــ راستتىنلا شۇنداق ئويلاۋاتامسەن؟ ــ دەپ سوريغاندى،
ئۇ چوڭقۇر ئويلانغاندەك سىرلىق قىياپەتتە سۆزىنى تەكرارلىدى:

ــ ھەئە، مېنىڭچە شۇنداق.

ئېنىقكى، بۇ بىر قىياس بولۇپ، يەنە ئويلىنىپ بېقىشقا توغرا كې-
لەتتى. لېكىن بەمبى بۇنىڭلىق بىلەن كۆڭلى ئارام تاپمىدى. ئۇ جىد-
دىيلەشكەنلىكى، ئازابلانغانلىقىدىن ھېچنېمىنى ئويلىيالماس بولۇپ
قالغانىدى.

بەمبى بىر جايدا تۇرۇۋېرىشنى خالمايي كېتىپ قالدى. فالىنە بىلەن
گېپىر مۇ: «ئاپا... ئاپا...» دەپ توۋلىغاچ
بىر دەم مېڭىپ باقتى ـ يوق، ئاخىر داۋاملىق
مېڭىۋېرىشكە جۈرئەت قىلالمىدى.

ــ نېمىشقا كېتىمىز؟ ئاپام بىزنىڭ قە-
يەردە ئىكەنلىكىمىزنى بىلىدۇ، شۇڭلاشقا
ئەسلىي جايىمىزدا ساقلاپ تۇرايلى. شۇنىڭدا
ئۇ كېلىپلا بىزنى تاپالايدۇ، ــ دېدى فالىنە.

بەمبى ئۆزى يالغۇز كېتىپ قالدى. ئۇ
قويۇق بىر چاتقاللىقنى ئارىلاپ ماڭدى.
چاتقاللىق ئارىسىدا ئازراق بوشلۇق بار ئە-
دى. شۇ بوشلۇققا كىرىپ بەمبىنىڭ پۇتلىرى
خۇددى يەرگە يىلتىز تارتقاندەك تۇيۇق-
سىزلا مېڭىشتىن توختاپ قالدى. بوشلۇقنىڭ
قىرىدا ئېگىز بىر تۇپ ياڭاق تېگىدە بىر
سايە تىك تۇراتتى. بۇنداق سايىنى ئۇ ئە-
زەلدىن كۆرۈپ باقمىغان، ھاۋادىن كېلىۋاتـ

قان پۇراقنىمۇ ئەزەلدىن ھىدلاپ باقمىغانىدى. بۇ تامامەن ناتونۇش، قويۇق، بۇرۇننى ئېچىشتۇرىدىغان، ۋەھىمە پەيدا قىلىدىغان پۇراق بولۇپ، چىدىماق بەك تەس ئىدى.

بەمبى ئۇ سايىگە كۆزىنى ئۇزمەي قاراپ تۇردى. ئۇنىڭ تۇرقى ناھايىتى غەلىتە، تىككىدە، بەدىنىمۇ ئورۇق ھەم ئۇزۇن، ھېچكىم-نىڭكىگە ئوخشىمايدىغان. چىرايى تاتىراڭغۇ، قاڭشىرىنىڭ ئىككى يېنىدىكى كۆزلىرى چاقناپ تۇرغان، كۆز ئەتراپى مويسىز، سوغۇق يۇزىدىن ۋەھشىيلىك، ۋەھىمە چىقىپ تۇراتتى. سۇر ـ ھەيۋە بىلەن تولغان بۇ تۇرقىنى كىملا كۆرسە تەمتىرىمەي قالمايتتى. بۇنداق چىرايغا قاراپ تۇرۇش بەمبى ئۈچۈن ئازاب بولسىمۇ، ئۇ قىمىر قىلماي، كۆزلىرىنى ئۇزمەي ئۇنىڭغا داڭ قېتىپ قاراپلا قالدى.

ئۇ سايە خېلى ئۇزاققىچە قىمىر قىلماي تۇرغاندىن كېيىن ئاخىر بىر پۇتىنى سوزدى. بۇ پۇت ناھايىتى ئۇزۇن ئىدى. بەمبى بايا بۇ پۇتىنى كۆرمىگەنىدى، شۇڭلاشقا بۇ قورقۇنچلۇق پۇت سوزۇلۇشى بىلەن قورقىنىدىن يۈرىكى جىغىدە قىلدى ـ دە، چاتقاللىق ئارىسىدىن قۇيۇندەك قېچىپ چىقتى ۋە پۇتلىرىنى كېرىپ ھە دەپ قاچىلى تۇردى.

دەل شۇ چاغدا ئاپىسى پەيدا بولۇپ، چاتقاللاردىن ئاتلاپ ئۆتۈپ ئۇنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ كەلدى. شۇنىڭ بىلەن ئانا ـ بالا ئىككىسى جان ـ جەھلى بىلەن قېچىشتى. ئاپىسى يول تونۇيتتى، شۇڭلاشقا ئالدىدا يۈگۈردى، بەمبى بولسا ئارقىسىدىن. شۇنداق قىلىپ قاچە ـ قاچە، ئۇۋۇنىڭ ئالدىغىمۇ بېرىپ قېلىشتى.

ـــ كۆرگەنسەن... ـــ بوشقىنا سوردى ئاپىسى.

بەمبى ھاسراپ كەتكىنىدىن گەپ قىلالماي، بېشىنى لىڭشىتتى.

ـــ ئۇ ... مەن «ئۇ» دەپ يۈرگەن ھېلىقى نەرسىنىڭ دەل ئۆزى شۇ! ـــ دېدى ئاپىسى. بۇ گەپ بىلەن تەڭ ئانا ـ بالا ئىككىيلەن دىر ـ دىر تىترىشىپ كېتىشتى.

6 ـ باب

هازىر بەمبى دائىم ئۆزى يالغۇز قالىدىغان، لېكىن تۇنجى قېتىمقىدەك ئۇنچە قورقۇپ كەتمەيدىغان بولدى. ئاپىسى يوقاپ كېتىپ ئۇ «ئاپا» دەپ توۋلىغاندا كەلمەي، ئۇ دىققەت قىلمىغان چاغلاردا قېشىدا پەيدا بولۇپ قالاتتى.

بىر كۈنى ئاخشىمى ئۇ ئۆزى يالغۇز ئەتراپنى ئايلىنىپ، گېپىر بەلەن فالىنەنمۇ تاپالمىدى. ئۇيۇق ئاستا ـ ئاستا سۇزۇلۇپ تاڭ يورۇشقا، دەرەخ گۈمبەزلىرىمۇ غۇۋا كۆرۈنۈشكە باشلىدى. تۇيۇقسىز چاتقاللىقلار شالدىرلاپ، ئاپسىنىڭ ئۇزۇن سايىسى غىل ـ پال ئۆتۈپ كەتتى. ئۇنىڭ كەينىگە كىمدۇر بىرى ئەگىشۋالغاندى. بەمبى ئۇنى تونۇيالمىدى، بەلكىم ئاننا چوڭ ئاپىسىدۇ ياكى دادىسىدۇ، يا بولمىسا باشقا بىرىدۇ. ئەمما ئاپىسى قۇيۇندەك ئۆتۈپ كەتكەن تەقدىردىمۇ ئۇنىڭ ئاۋازىنى بىر ئاڭلاپلا تونۇۋالدى. ئاپىسى ئويناۋاتقاندەك ھە دەپ چىرقىراق ئاۋازدا چاقىرماقتا، ئەمما ئاۋازىدىن سەل ئالاقزادە بولۇۋاتقانلىقى چىقىپ تۇراتتى.

يەنە بىر قېتىم كۈندۈزى بەمبى دەرەخلەرنى بىرنەچچە سائەت ئايلانغاندىن كېيىن ئاخىر چىداپ بولالماي چاقىرىشقا باشلىدى. بۇنداق قىلىشى قورقۇنلىقىدىن ئەمەس، بەلكى يالغۇز قېلىشنى خالىمىغانلىقى ئۈچۈن ئىدى. يەنە بىر تەرەپتىن ئۇزاققا قالماي ئۆزى راستىنلا يەككە ـ يېگانە قالىدىغاندەكلا تۇيۇلماقتا ئىدى. ئاپىسىنى چاقىرىشى دەل مۇشۇ سەۋەبتىن ئىدى.

تۇيۇقسىز داداشلاردىن بىرەيلەن ئالدىدا پەيدا بولۇپ ئۇنىڭغا سۇرلۇك نەزەردە قارىدى. بەمبى ئۇنىڭ كەلگىنىنى زادىلا تۇيمىغاچقا، دىڭىڭشىدە چۆچۈپ كەتتى. بۇ داداش باشقا ھەرقانداق بۇغىدىن كۆچتۇ

گۇر، ئېگىز ھەم مەغرۇر، قەزىل چېكىملىرىمۇ يالىلداپ تۇراتتى. يۇزلىرى ئازراق كۆكۈچ ئارىلاش كۆمۈش رەڭ، قارا مونەكلىك ئېگىز مۇڭگۈزلىرىنى ھەيۋەت بىلەن كۆتۈرۈپ تۇراتتى.

— نېمىشقا توۋلايسەن؟

— سوردى ئۇ بەمبىنى ئەيىبلەپ. بەمبى قورۇنغىنىدىن گەپ قىلالماي تىترەپ كەتتى، — ئاپاڭنىڭ ھازىر سەن بىلەن بىللە يۈرۈشكە ۋاقتى يوق! — ئۇ گېپىنى داۋاملاشتۇردى. بەمبى زالىملارچە ئېيتىلغان بۇ سۆزنى ئاڭلاپ تۇرۇپلا قالدى، شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۇنىڭ بۇ خىل ئاۋازىغا قايىل بولمايمۇ تۇرالمىدى، — بىردەم يالغۇز قالغانغا نېمە بوپتۇ؟ ھۇ بىغەرەز!

بەمبى ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ يالغۇز ياشىيالايدىغانلىقىنى ھەم دائىم يالغۇز قېلىۋاتقانلىقىنى دېمەكچى بولغان بولسىمۇ، ھېچنېمە دېمەي، خىجالەتچىلىك ئىچىدە جىمجىت ئاڭلاپ تۇردى. بۇنى كۆرگەن داداش بۇرۇلىپلا كېتىپ قالدى.

بەمبى ئۇنىڭ قانداق مېڭىپ نەلەرگە كەتكەنلىكىنى ھەم ئىتتىك ياكى ئاستا ماڭغانلىقىنىمۇ بىلمەي قالدى. ئۇ قانداق كەلگەن بولسا شۇنداق شەپە چىقارمايلا كۆزدىن غايىب بولدى. بەمبى قۇلاقلىرىنى دىڭگايتىپ تىڭشىغان بولسىمۇ، نە ئۇنىڭ ئاياغ تىۋىشى، نە يوپۇرماقلارنىڭ شىلدىرلىغىنىنى ئاڭلىمىدى. شۇڭلاشقا ئۇنى مۇشۇ ئەتراپتا بولسا كېرەك دەپ ئويلىدى. بۇرنىنى ئۇچلاپ ئەتراپنى پۇراپمۇ يەنىلا

ئۇنىڭ ھەدىنى ئالالمىدى. شۇندىلا ئۆزىنىڭ باشقىلا بىر ھېلەنگە ئايلىنىپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتتى ـ دە، يېنىك بىرنى تىندى. لېكىن بۇ چاغدا ئۇنىڭدا بۇ داداش يەنە بىر قېتىم ئۇچراپ مېنى ماختىسىكەن دېگەن ئارزۇ پەيدا بولدى.

ئاپىسى قايتىپ كەلگەندە بەمبى ئۆزى ئۇچرىتالمىغان ئىشلارنى زادىلا تىلغا ئالمىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئاپىسى يوق چاغلاردا ھەرگىز ئۇنى چاقىرىپ يۈرمەس بولدى. لېكىن ھەر قېتىم سىرتقا چىقىپ ئايلانغانلاردا، ئاشۇ داداشنى يەنە بىر كۆرسەم، «ئەمدى ئاپامنى چاقىرماس بولدۇم» دېسەم، شۇنىڭ بىلەن ئۇ مېنى ماختاپ كەتسە دەيدىغان ئارماندا يۈردى.

بەمبى ئوتلاقتا گېيىر بىلەن فالىنەنى ئۇچرىتىپ قېلىپ، بۇ ئىشنى ئۇلارغا دېدى. ئۇلار بەمبىنىڭ گېپىنى شۇنچىلىك بېرىلىپ ئاڭلىغان بولسىمۇ، لېكىن سۆزلىگۈدەك مۇنداق كەچۈرمىشى يوق ئىدى.

ـــ قورقمىدىڭمۇ؟ ـــ سوردى گېيىر جىددىيلىشىپ.

بەمبى شۇ چاغدا ئەلۋەتتە قورققان بولسىمۇ، لېكىن بەكلا قورقۇپ كەتمىگەنلىكىنى ئېيتتى.

ـــ مەن بولغان بولسام قورقۇپ يۈرىكىم يېرىلىپ كېتەتتى، ـــ دېدى گېيىر.

بەمبى ئۇ داداشنىڭ ناھايىتى ئېغىر ـ بېسىق ئىكەنلىكىنى، شۇڭا ئۇنچۇالا قورقۇپ كەتمىگەنلىكىنى ئېيتتى.

ـــ مەن بولغان بولسام قورققىنىمدىن ئۇنىڭ يۈزىگىمۇ قارىيالمىغان بولاتتىم، ـــ دېدى گېيىر، ـــ مېنىڭ قورقۇپ كەتسەم كۆزلىرىم تورلىشىپ، ھېچنېمىنى كۆرەلمەي قالىدىغان ئادىتىم بار. يەنە يۈرىكىم سېلىپ، نەپىسىم يېتىشمەي قالىدۇ.

فالىنە بەمبىنىڭ دېگەنلىرىنى ئاڭلاپ ئۇن ـ تىنسىز ئويغا پاتتى.

يەنە بىر قېتىم كۆرۈشكەندە گېيىر بىلەن فالىنە ھاپىلا ـ شاپىلا ئۇنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ كېلىشتى. ئۇلارنىڭمۇ بەئەينى بەمبىگە ئوخشاش ئاپىسى يوق تۇراتتى.

— سېنى ئىزدەپ بارمىغان يېرىمىز قالمىدى، — دېدى گېيىر قاياپ.

— راست دەيدۇ، — دېدى فالىنە سىرلىق تۇستە، — سېنىڭ ئالدىنقى قېتىم كىمگە ئۇچرىغىنىڭنى بىزمۇ بىلدۇق.

— ئۇ... — بەمبى قىزىقسىنغىنىدىن سەكرەپ كەتتى.

— قېرى بۇغا شاھ، — دېدى فالىنە تەنتەنىلىك ھالدا جاكارلاپ.

— بۇنى قانداق بىلدىڭلار؟ — سورىدى بەمبى.

— ئاپىمىز دەپ بەردى! — دېدى فالىنە.

— مېنىڭ ئىشىمنى دەۋېتىپسىلەردە؟ — دېدى بەمبى چۆچۈپ.

ئۇ ئىككىيلەن باشلىرىنى لىڭشىتتى.

— بۇ دېگەن مەخپىيەتلىك تۇرسا! — دېدى بەمبى خاپا بولغىنىدىن ۋارقىراپ.

— مەن ئەمەس، فالىنە دېدى، — دېدى گېيىر ئۆزىنى ئاقلاپ.

— ھەي، بۇنىڭ نەرى مەخپىيەتلىك بولسۇن! — دېدى فالىنە ھېچ ئىش بولمىغاندەك، — ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلىپ باقاي دېدىم شۇ. مانا ھەممىمىز بىلىۋالدۇققۇ. بۇنىڭ نەرى يامان!

بەمبى ئىشىنىڭ تەپسىلاتىنى بىلىشكە ئالدىرىغانلىقتىن ئۆز نارازىلىقىنى يوشۇرۇشقا مەجبۇر بولدى.

— ئۇ بىزنىڭ ئورمىنىمىزدىكى ئەڭ بۈيۈك بۇغا، بۇغا شاھ، — دېدى فالىنە بىلگەنلىرىنى سۆزلەشكە باشلاپ، — ئۇنىڭغا ھېچكىم تەڭ كېلەلمەيدۇ. ئۇنىڭ زادى نەچچە ياشلىقىنى، نەدە تۇرىدىغانلىقىنى، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنىڭ زادى كىم ئىكەنلىكىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. ئۇنى كۆرگەنلەرمۇ جىق ئەمەس. بىر مەزگىل ئۇنى ئۆلۈپ كەتتۇ دېگەن گەپلەرمۇ تارقالغان. چۈنكى ئۇ ئۇزاققىچە كۆرۈنمىگەنىكتىن باشقىلار شۇنداق قىياس قىلىشقانكەن. لېكىن كېيىنچە بەزىلەر ئۇنى كۆرگەنلىكىنى ئېيتقاندىن كېيىن بۇ گەپ جىمىققانىدى. شۇنىڭ بىلەن ھەممەيلەن ئۇنىڭ تېخىچە ناھايىتى ساغلام تۇرۇۋاتقانلىقىنى

بىلىشتى. لېكىن ئۇنىڭ نەدە تۇرۇۋاتقانلىقىنى دېرەكسىزلىكە ھېچكىم پىتىنالمىدى. ئۇ ھېچكىم بىلەن پاراڭلاشمايدۇ، باشقىلارمۇ ئۇنىڭغا پاراڭ قىلىشتىن ئەيمىنىدۇ. ئۇ باشقىلار ماڭغان يول بىلەن ماڭمايدۇ. ئورمانلىق بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىدىن تارتىپ يىراق - يىراق يەرلەرگە چە ئۇنىڭ بىلمەيدىغان جايى يوق. شۇڭلاشقا ھېچقانداق خەتەر كارغا قىلمايدۇ. باشقا شاھزادىلەر ئۆزئارا كۆچ سىنىشىپ، نوچىلىق تالىشىپ، چېقىشىپ، بەزىدە ھەتتا ئۇرۇشۇپ تۇرسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ بىلەن كۆچ سىنىشىشقا ھېچكىم پىتىنالمايدۇ. ئىلگىرى ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشقان بۇغىلارمۇ بولغان، لېكىن بۇ بەك بۇرۇنقى ئىشلار، ھەممىسى ئۆلۈپ تۈگىدى. شۇڭلاشقا ئۇ بىر دىنبىر بۇيۇك بۇغا شاھقا ئايلاندى.

بەمبى گېبىر بىلەن فالىنەنىڭ ئۆز مەخپىيىتىنى چوڭ ئاپىسىغا دەپ قويغانلىقىنى كەچۈرۈۋەتتى. ھەتتا مۇشۇنچىۋالا مۇھىم ئىشلارنى بىلىۋالغانلىقىدىن خۇش بولدى. ئەڭ مۇھىمى، گېبىر بىلەن فالىنە ئۆزئارا ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنىلا، بۇيۇك بۇغا شاھنىڭ: «بىر دەم يالغۇز قالغانغا نېمە بوپتۇ؟ ھۇ بىغەرەز!» دېگىنىنى بىلمەيدىكەن. بەمبى، مۇشۇنداق ئەيىبلەنگەنلىكىمنى ئۇلارغا دېمەي ئەجەبمۇ ياخشى قېپتىكەنمەن، بولمىسا فالىنە بۇنىمۇ ئېقىتماي - تېمىتماي دەۋېتىپ، ۋاقتى كەلگەندە پۈتكۈل ئورماندىكىلەرنىڭ ئاغزىغا چېقىپ كېتەتتىكەنمەن، دەپ خويمۇ خۇش بولدى.

بۇ ئاخشام ئاي ئۆرلىگەندە بەمبىنىڭ ئاپىسى يەنە قايتىپ كەلدى. ئۇ تۈيۇقسىزلا ھېلىقى يوغان ھەم ئېگىز كاۋۇچۇك دەرىخىنىڭ تۈۋىدە پەيدا بولۇپ، ئۇياق - بۇياققا قارىغىنىچە بەمبىنى ئىزدەشكە باشلىدى. بەمبى بىر قاراپلا ئۇنى تونۇدى - دە، يۈگۈرۈپ باردى. بۇ ئاخشام بەمبى يەنە نۇرغۇن پېچىلىقلارنى بايقىدى. ئاپىسى قورسىقى ئېچىپ ھەم ھېرىپ كەتكەنلىكتىن، ئۇلار بۇرۇنقىدەك ئوتلاقتا ئۇزۇن يول يۈرمەي، بەمبى كۈندە ئوتلايدىغان جايغا بىرپىلا ئازراق ئوتلىدى. ئاندىن ئۇلار چانقال يوپۇرماقلىرىدىن ئازراق يېگەچ ئاستا ئورمانغا كىردى. ماڭا - ماڭا ئورمانغا بەكلا ئېچىرلەپ كىرىپ كەتتى.

تۈيۇقسىز چاتقاللار ئارىسىدىن شالدىر - شۇلدۇر قىلغان ئاۋاز ئۆزلىرىگە يېقىنلاپ كېلىشكە باشلىدى. بەمبى بىر ھەر ئىش يۈز بېرەرمۇ دەپ ئەنسىرەپ تۇرۇشىغا ئاپىسى ئەۋۈلەپ قالدى. ئەۋۈلىشى ئالاقزەدە بولغان ياكى ئامالسىز قالغان چاغلاردىكى ئاۋازىغا ئوخشاپ قالاتتى. «ئە — ۋۇ! — ئۇ شۇنداق مۆرەپ لىككىدە سەكرىدى. يەر-گە چۈشكەندىن كېيىن يەنە ئۇلاپ، — ئەۋۇ، بەۋۇ!» دەپ ئەۋۈلە-دى. بۇ چاغدا بەمبىگە يېقىنلا جايدىن بىر توپ گەۋدىلىك سايىنىڭ شالدىر - شۇلدۇر ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلىقى كۆرۈندى. ئۇلارنىڭ تۇرقى بەمبى ۋە ئۇنىڭ ئاپىسىغا شۇنچىلىك ئوخشاش، ئاننا چوڭ ئاپىسى ۋە ئۇلارنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرىغمۇ بەك ئوخشاش بولسىمۇ، ئەمما ئۇلار بەك قامەتلىك، كۈچلۈك بولۇپ، قارىغۇچىلاردا ئىختىيارسىز قا-يىللىق پەيدا قىلماي قالمايتتى. بۇ چاغدا بەمبىمۇ: «ئەۋۇ، بەۋۇ» دەپ ئەۋۈلىگىلى تۇردى. ئەمەلىيەتتە ئۇ ئۆزىنىڭ ئەۋۈلىگەنلىكىنىمۇ بىل-مەيتتى. قوشۇن مەزمۇت قەدەملەر بىلەن ئاستا ئىلگىرىلەمەكتە، زور سايىلەر بىرسىنىڭ كەينىگە بىرسى ئۇلاشماقتا. ئاخىرىدا ماڭغىنى ھەە-مىدىن ئېگىز ھەم زور، بوينىدىكى يالى ناھايىتى قويۇق، مۈڭگۈزلىرى كىچىكرەك دەرەختەك چوڭلۇقتا، ئۇنى كىملا كۆرسە دېمىنى چىقىرىش-قىمۇ پېتىنالمايتتى. بەمبى ئەزەلدىن مۇنداق چۈشىنىكسىز ھاياجانغا چۈلغىنىپ باقمىغاچقا، ئۆرە تۇرغىنىچە تۇۋلاپ كەتتى. شۇ تاپتا ئۇ شۇنچىلىك قورقۇپ كېتىۋاتاتتى، لېكىن بۇ قورقۇشى بەكمۇ ئالاھىدە ئىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ بەكلا بىچارە ئىكەنلىكىنى، ھەتتا ئاپىسىنىڭمۇ كە-چىكلا ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدى. ئۇ ئۇلارنىڭ ئالدىدا نېمىشقا ئۆزىنى مۇنچە ئەرزىمەس ھېس قىلىدىغانلىقىنى بىلەلمىدى ھەم قورقمىدىن بەدىنىگە تىترەك ئولىشىپ، «بەۋۇ... بۇەۋۇ!» دەپ توختىماي بەۋۇ-لىگىلى تۇردى. ئۇ مۇشۇنداق بەۋۇلەپ بەرگەندە ئاندىن سەل يې-

نىكلەپ قالغاندەك بولاتتى.

قوشۇن يىراقلاپ كۆزدىن يىتتى، ئاۋازىمۇ ئاڭلانماس بولدى. ئا-پسى جىممىدە بولۇپ قالدى، لېكىن بايىقى تەھلىكە كاللىسىنى چىرمە-ۋالغاچقا، بەمبى تېخىچىلا ئۇزۇك ـ ئۇزۇك توۋلىماقتا ئىدى.

ـــ ئەمدى بولدى، ـــ دېدى ئاپىسى، ـــ ئۇلار كەتتى.

ـــ ھە، ئاپا، ـــ سورىدى بەمبى بوش ئاۋازدا، ـــ ئۇلار كىم؟

ـــ ئەمەلىيەتتە ئۇلار ئۇنچۇالا خەتەرلىكىمۇ ئەمەس، ـــ دېدى ئاپىسى، ـــ ئۇلار ئىلگىرى تۇغقانلىرىمىز ئىدى... شۇنداق... ئۇلار بەك زور ھەم قالتىس... بىزدىنمۇ قالتىس...

ـــ ئۇلار راستلا خەتەرلىك ئەمەسمۇ؟ ـــ سورىدى بەمبى.

ـــ ئادەتتە خەتەرلىك ئەمەس، ـــ دېدى ئاپىسى چۈشەندۈ-رۈپ، ـــ ئەلۋەتتە بەزى ئىشلارنىڭ يۈز بەرگەنلىكىنمۇ ئاڭلىدىم. بەزىلەر ئۇنداق دېگەن، بەزىلەر مۇنداق، زادى قايسىسىغا ئىشىنىشنى بىلەلمىدىم. ئەمەلىيەتتە ئۇلار ئەزەلدىن بىزگە ھەم تونۇشلىرىغا زىيان يەتكۈزۈپ باقمىغان.

ـــ ئۇلار تۇغقىنىمىز تۇرۇپ يەنە نېمىشقا بىزگە زىيان يەتكۈز-مەكچى بولىدۇ؟ ـــ بەمبى ئۆزىنى بېسۋالماقچى بولسىمۇ، لېكىن بە-دىنى يەنىلا تىترەشتىن توختىمىغانىدى.

ـــ ھە، ئۇلار بىزگە چېقىلمايدۇ، ـــ دېدى ئاپىسى، ـــ لېكىن مەنمۇ نېمىشقىدۇر ئۇلارغا ئۇچرىساملا قورقۇم نېمە قىلارىمنى بىلەل-مەي قالىمەن. ھەر قېتىمدىلا شۇنداق.

ئاپىسى بىلەن بىرەدەم پاراڭلاشقاندىن كېيىن بەمبى كۆڭلى ئاستا ئورنىغا چۈشۈپ ئويغا پاتتى.

ئۇنىڭ قېشىدىكى ئالنۇس دەرىخى شېخىغا قونۇپ تۇرغان ئۇكە باشقىلارنىڭ دىققىتىنى تارتماق بولۇپ ئېچىنىشلىق چىرقىرىدى. بۇ قېتىم بەمبى باشقا ئىشنى خىيال قىلىپ تۇرغانلىقتىن، يالغاندىن قور-قۇپ بېرىشنى ئېسىدىن چىقىرىپ قويدى. شۇنداقتىمۇ ئۇكە دەرھال ئۇنىڭ قېشىغا ئۇچۇپ چۈشۈپ:

— قورقۇپ كەتتىڭ - ھە؟ — دەپ سوردى.

— قورقمامدىكى، — دېدى بەمبى، — ھەر قېتىمدىلا مۇشۇنداق قورقۇتۇۋېتىسەن.

ئۇكە مەغرۇرلىنىپ كۈلۈپ كەتتى.

— بۇنىڭ ئۇچۇن مەندىن خاپا بولۇپ يۈرمە جۇمۇ، — دېدى ئۇكە، — مېنىڭ مىجەزىم شۇ، لېكىن كۆڭلۈمدە ياماناتلىق يوق، — ئۇ پەيلىرىنى ھۇرپەيتكەنىدى بەئەينى پەيدىن ياسالغان توپقىلا ئوخشاپ قالدى. ئاندىن تۇمشۇقىنى پەيلىرى ئارىسىغا تىقىپ ناھايىتى ئومىاق، سەمىمىي قىياپەتكە كىردى. بۇ ئۇنىڭ خۇش بولۇپ كەتكەنلىكى ئىدى.

بەمبى ئۇنىڭغا كۆڭلىدىكى گەپلىرىنى قىلىپ بەردى.

— سەن بىلمەيسەن قارا، — دېدى بەمبى، — بايا بۇنىڭدىنمۇ بەكرەك قورقۇپ كەتتىم.

— راستما؟ — دېدى ئۇكە نارازى بولۇپ.

شۇنىڭ بىلەن بەمبى بايا ئۆزىنىڭ تۇغقانلىرى بىلەن ئۇچراشقاندىكى ئىشلارنى سۆزلەپ بەردى.

— ئۇروۋق - تۇغقانلىرىڭنىڭ ئىشىنى قوي، — دېدى ئۇكە غەل-ۋەرەپ، — تۇغقان دېگەن مەندىمۇ بار، بىراق كۈندۈزى سىرتقا چىقسامالا ئاتالمىش ئۇ تۇغقانلىرىمنىڭ ھەممىسى ماڭا ھۇجۇم قىلىشىدۇ. شۇڭلاشقا تۇغقان دېگەننىڭ نېمە كېرىكى، بىزدىن چوڭ بولسا نېمە بوپتۇ، بىزدىن ئاجىز بولسا تېخىمۇ كېرىكى يوق دەيمەن. قېنى ئويلاپ باقمامسەن، ئۇلار بىزدىن زور بولسا، تەكەببۇرلۇقىغا قاراپ ئۇلارغا ئۆچلۇكمىز كېلىدۇ. ئاجىز بولۇپ قالسا، ئۇلار بىزنى ياقتۇرمايدۇ، چۈنكى بىز ئۇلارغا ھاكاۋۇر كۆرۈنمىز. ياق، ياق، ياق، مۇنداق ھېكايىلىرىڭنى ئەسلا ئاڭلىغۇم يوق.

— لېكىن... تۇغقانلىرىمنى ئازراقمۇ چۈشەنمەيمەن... — دېدى بەمبى خىجىل بولۇپ. شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭدا يەنىلا بىر خىل تەقەززالىق ئىپادىلىنىپ تۇراتتى، — بۇرۇن ئۇلارنى زادىلا كۆرۈپ باقمىغان، بۈگۈن تۇنجى ئۇچرىتىشىم.

— ئۇ ئەبلەخلەرگە ئۇنچۇالا قىلىپ كەتمە، — دېدى ئۇكە نەسىھەت قىلىپ، — ماڭا ئىشەنگىن، — دېدى ئاندىن كۆزلىرىنى ئۇياققا - بۇياققا تولغىنىچە چوڭقۇر مەنىلىك قىلىپ، — راستىنلا ئىشەنگىن، ئەڭ مۇھىمى مۇشۇ، تۇغقان دېگەن مەڭگۈ دوستىتەك بولالمايدۇ. مانا ئىككىمىزنىڭ ھېچبىر تۇغقانچىلىقىمىز يوق، لېكىن يېقىن دوستلاردىنغۇ. مۇشۇنداق بولسا نېمىدېگەن ياخشى - ھە!

بەمبى يەنە نېمىلەرنىدۇر دېمەكچى بولۇپ تۇرۇشىغا ئۇكە سۆز باشلىۋالدى:

— مۇنداق ئىشلاردا مەن بەك تەجرىبىلىك، لېكىن سەن تېخى ياش، شۇڭلاشقا ماڭا ئىشەن. مېنىڭ بىلىدىغانلىرىمنى تولا. بۇنى مۇنداقلا دەپ قويۇشۇم، ئائىلەڭلەرنىڭ ئىشىغا ئەسلا ئارىلاشقۇم يوق، — ئۇكە چوڭقۇر ئويلانغىنىچە ھەممىنى بىلىدىغان قىياپىتىتە كۆزلىرىنى ئايلاندۇردى. بەمبى كەمتەرلىك قىلىپ ئارتۇق گەپ قىلمىدى.

7 - باب

يەنە بىر كېچە ئامان - ئېسەن ئۆتۈپ، سەھەردە ئىشىنىڭ چوڭى يۇز بەردى.

بۇ، شەبنەملەر يالتىراپ تۇرغان، ھاۋا شۇنچىلىك ساپ بىر ئەتىگىنى ئىدى. دەل - دەرەخ ۋە چاتقال يوپۇرماقلىرى چاچقان خۇش پۇراقلار بىلەن ئوتلاقتىكى خۇش پۇراقلار ئۆزئارا گىرەلىشىپ كەتكەنىدى.

چۈمچۇقلار ئويغىنىپ ئازراق ۋىچىرلاشتى - دە، ھاۋانىڭ تۇ-تۇق، گىرىمسەنلىكىنى كۆرۈشۈپ، بىر دەمگىنە بېسىقىپ قېلىشتى. سەل ئۆتكەندىن كېيىن كۆكتىن بىر قاغىنىڭ بوغۇق ئاۋازى ئاڭلىنىپ جىملىق-نى بۇزدى. شۇ ئان قاغىلارنىڭ ھەممىسى ئويغىنىپ ئۆزئارا ئەھۋاللاش-قىلى تۇرۇشتى. سېغىزخانىلارمۇ «شاراق - شاراق، شاراق - شاراق... بىزنى تېخىچە ئۇخلاپ ياتىدۇ دەپ قالدىڭلارمۇ؟» دەپ جاۋاب قايـ-تۇرۇشتى. شۇنىڭ بىلەن بىر دەمدىلا ئورمان ئىچىدە خىلمۇخىل ئاۋاز جور بولۇپ ئۇنلەشكىلى تۇردى. يېقىن - يىراقلاردا يەنە ئارىلاپ - ئارىلاپ ئۇيقۇ ئارىلاش «چىر - چىر»، «چىك - چىك» قىلغان ئا-ۋازلارمۇ ئاڭلىنىپ قالاتتى.

تۇيۇقسىز بىر سېرىق تۇمشۇق تۇردۇس شەمشاد ئۇچىدىكى ئەڭ چەت، ئەڭ ئېگىز بىر شاختا قوندى - دە، پايانسىز شەرقتىكى ئۇيقۇ-چان ئۇيۇقىنىڭ قىزىرىشقا باشلىغان ھۆسنىگە تىكىلگىنىچە ئاۋازىنى قو-يۇۋېتىپ ئاجايىپ جۇشقۇن ئۇنلەشكە باشلىدى. پەستە تۇرۇپ قارىماق-قا ئۇنىڭ قارا رەڭلىك بەدىنى ئاران بىر تال خازانىدەك كۆرۈنگىنى بە-لەن، ياڭراق ئاۋازى ئورماننى زىلزىلىگە كەلتۈرۈۋەتكەنىدى. مانا ئەمدى جىمى جانلىق ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ، ئەتراپ قاينام - تاشقىنلىققا چۆمگەن. تاغ تورغىيى، جىگدىچى ۋە سەۋەلەر بەس - بەستە غەزەلخانلىق قىلىشسا، كەپتەرلەر پالاق - پالاق قانات قېقىشىپ شوخ ئۇچۇشاتتى. قىرغاۋۇل يىرتلىپ

كېتىدىغاندەك چىرقىراق ئاۋازدا سايرىغىنى. چە دەرەخ شاخلىرىدىكى ئارامگاھىدىن ئەپ-چىللىك بىلەن قانات قېقىپ يەرگە چۈشەتتى - دە، بوشقىنا، ئەمما ياڭراق ئاۋازدا كۈ-كۈلاپ كېتەتتى. ئېگىز كۆكتىن لاچىنىڭ چىرقىراق، ئەمما خۇشال ئاۋازدا: «يا — يا — يا!» دەپ سايرىغىنى ئاڭلىناتتى. كۈن تۈغۈلۈشقا باشلىدى.

«قىرىقۇۋ — قىرىقۇۋ!» دەپ شاختىن - شاختا سەكرەپ سايراۋاتقان سوپىيوپىياڭنىڭ سېرىق رەڭلىك دوملاق تېنى تاڭ نۇرىدا بەئەينى قاناتلىق ئالتۇن توپ جلۈە قىلۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى.

بەمبى بۇگۈنمۇ ھېلىقى يوغان كاۋچۇك دەرىخى تۈۋىدىن ئوتلاقتا قەدەم قويدى. شەبنەملەر يالتىراپ تۇرغان ئوتلاق كۆپكۆك ئوت - چۆپ، چىرايلىق گۈللەرنىڭ خۇش پۇراقلىرى ۋە تۈپراقنىڭ نەم ھىدى ھەممىدە تۇرلۇك - تۇمەن جان - جانىۋارنىڭ ئاۋازى بىلەن تولغىنىدى. ياۋا توشقان ئاغىنىسىمۇ شۇ يەردە ئولتۇرغانىكەن. تۇر-قىدىن قانداقتۇر مۇھىم بىر مەسىلىنى ئويلاۋاتقاندەك قىلاتتى. ئاستا كېتىپ بارغان ھاكاۋۇر بىر قىرغاۋۇل سۇلۇ باشاقلىرىنى چوقىلاپ يېگەچ ئەتراپقا ئېھتىيات بىلەن قاراپ - قاراپ قوياتتى. بوينىدىكى قېنىق كۆك رەڭ پەيلىرى كۈن نۇرىدا خۇددى قاشتاش تۈتۈلۈپ يالىغان چەمبەردەك ۋال - ۋۇل پارقىراپ تۇراتتى.

ئالدى تەرەپتە ئانچە يىراق بولمىغان جايدا بەمبى ئەزەلدىن ئۈچرىتىپ باقمىغان بىر ئەركەك بۇغا تۇراتتى. بۇ ئۇنىڭ ئۆزىدىن چوڭ تۇغقانلىرىنى تۇنجى قېتىم مۇشۇنچىلىك يېقىن ئاردىلىقتا كۆرۈشى ئىدى. بۇ بۇغا بەمبىنىڭ ئالدىدىكى ئورمان يانىڭقىنىڭ تېگىدە تۇرغان بولۇپ، بەدىنىنىڭ يېرىمىنى شاخ توسۇۋالغانىدى. بەمبى ئۇ-نىڭ تولۇق چىقىشىنى كۈتۈپ مىدىر - مىدىر قىلماي قاراپ تۇردى. كۆڭلىدە بولسا يېنىغا بېرىپ ئەھ-ۋاللاشسام قانداق بولار دېگەن ئوي كەچمەكتە ئىدى.

دى. شۇنىڭ بىلەن ئاپىسىنى تېپىپ، ئۇنىڭدىن سوراپ باقماقچى بولدى. لېكىن ئاپىسى يىراققا كەتكەن، شۇ تاپتا ئانىنا كىچىك ئاپىسىنىڭ قېشىدا تۇراتتى. بۇ چاغدا گېيىر بىلەن فالىنەمۇ دەرەخلەر ئارىسىدىن چىقىپ ئوتلاققا يۈگۈرۈپ كېلىشتى. بەمبى بولسا، ھازىر ئاپامنىڭ قېشىغا بارىمەن دېسەم شاھزادىنىڭ قېشىدىن ئۆتمەي بولمايدۇ، بۇ ئەدەپسىزلىك بولۇپ قالارمۇ دېگەنلەرنى ئويلىغىنىچە تېخىچىلا جىمجىت تۇراتتى. ھەي! مۇشۇنىمۇ ئاپامدىن سوراپ يۈرەمدىمەن، ئالدىنقى قېتىمۇ بۇغا شاھ بىلەن پاراڭلاشقاندا ئاپامغا دەپ يۈرمىدىمغۇ. بولدىلا، ئۇنىڭغا گەپ قىلىۋېرەي. ئاپاملار يىراقتا تۇرۇپ ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلاشقىنىمنى بەربىر كۆرۈپ تۇرىدىغۇ. ئالدىغا بېرىپ: «ئەتىگەنلىكىڭىز خەيرلىك بولسۇن، شاھزادەم!» دېسەم ھېنىڭچە ئۇ خاپا بولۇپ كەتمەيدۇ. ناۋادا خاپا بولۇپ كەتسە، دەرھال كېتىمەن. بەمبى شۇلارنى ئويلىغىنى بىلەن يەنىلا بىر قارارغا كېلەلمەي تۇراتتى.

بۇ چاغدا شاھزادە دەرەخ ئاستىدىن چىقىپ ئوتلاققا قەدەم قويدى.

ئەمدى... دەپ ئويلىدى بەمبى.

تۇيۇقسىز گۈلدۈرماما گۈلدۈرلىگەندەك بىر ئاۋاز ئاڭلاندى.

بەمبى زادى نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلەلمەي قاتتىق قورقۇپ كەتتى.

شاھزادە ئۇنىڭ قېشىدىن سۈركىشىپ دېگۈدەك سەكرەپ ئۆتتى ـ دە، ھايت ـ ھۇيت دېگۈچە ئورمانغا كىرىپ كەتتى.

بەمبى ئەتراپىغا ئالاق ـ جالاق قارىماقتا، گۈلدۈرمامدەك ئاۋاز يەنە ياڭرىماقتا ئىدى. ئۇدۇلدا تۇرغان ئاپىسى، ئاننا چوك ئاپىسى، گېببر ۋە فالىنەلەرمۇ ئورمانغا قېچىپ كىرىپ كەتتى، توشقان ئاغىنىسىمۇ ئالاقزەدە بولۇپ قېچىپ كېتىۋاتاتتى. قىرغاۋۇلمۇ بوينىنى سوزغىنىچە ھاسراپ تۇرۇپ يۇگۈرمەكتە، ئورماندىكى قۇشلارمۇ جىممىدە بولۇپ قېلىشقان. شۇنىڭ بىلەن بەمبىمۇ ئورمانغا قېچىپ كىرىۋالدى.

ئورماندا بىرنەچچە قەدەم چاپا ـ چاپمايلا ئالدىدا شاھزادىنىڭ نېمىشقىدۇر ئۆزىنىڭ ئۆتەر يولىدا جىمجىت ياتقىنىنى كۆردى ـ دە، قورقىنىدىن تۇرۇپلا قالدى. شاھزادە ئۇلگەن، مۇرىسىدىكى يوغان يارا ئېغىزىدىن قان ئېقىۋاتاتتى.

ـــ بۇ يەردە تۇرما! ـــ قېشىدا كىمدۇر بىرنىڭ ۋارقىرىغىنى ئاڭلاندى. ئاپىسى ئىكەن، ئۇ جان ـ جەھلى بىلەن قاچماقتا ئىدى، ـــ تېز قاچ! ـــ دەپ ۋارقىرىدى ئاپىسى، ـــ قاچ دەۋاتىمەن، تېز قاچ! ـــ ئاپىسى قەدىمىنى توختاتماي، ئوقتەك يۇگۈرۈپ كېتىپ قالدى. ئاپىسىنىڭ يېتەكلىشىدە بەمبىمۇ بار كۈچى بىلەن ئۇنىڭغا ئەگىشىپ قاچتى.

ـــ ئاپا، زادى نېمە ئىش بولدى؟ ـــ سورىدى بەمبى، ـــ ئاپا دېگىنە، بايىقى زادى نېمە ئىش ئۇ؟

ـــ ئاپىسى ھاسىراپ ـ ھۆمۈدىگىنىچە جاۋاب بەردى:

— «ئۇ»... «ئۇ»نىڭ قىلغان ئىشى!

بەمبىنىڭ يۈرىكى جىغىدە قىلىپ قالدى. ئۇلار تاكى ھاسىراپ دەم ئالالماي قالغۇچە توختماي يۈگۈردى.

— نېمە دېيىشتىڭلار؟ بايا نېمە دېيىشكىنىڭلارنى دەپ بېرىڭلارچۇ، — دېدى ئىنچىكە بىر ئاۋاز ئۇلارنىڭ ئۈستىدە تۇرۇپ. بەمبى بېشىنى كۆتۈرۈپ قاراپ، تىيىننىڭ دەرەخ شېخىدىن يۈگۈرۈپ چۈشۈۋاتقانلىقىنى كۆردى.

— مەنمۇ سىلەرگە ئەگىشىپ قېچىپ كېلىۋاتىمەن، — دېدى ئۇ ۋارقىراپ تۇرۇپ، — ھەي، نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق!

— بايا سەنمۇ بارمىتىڭ؟ — سورىدى ئاپىسى.

— بار بولمامدىكى، — دېدى تىيىن، — تېخىچە يۈرىكىم ئورنىغا چۈشكىنى يوق، — ئۇ تىكلىنىپ چىرايلىق يوغان قۇيرۇقىغا يۆلەنگىنىچە ئاپىاق مەيدىسىنى كېرىپ، قوللىرىنى كۆكرىكىگە قويدى، — بەكلا قورقۇپ كېتىپتىمەن.

— مەنمۇ قورقۇپ غال - غال تىترەپ كەتتىم، — دېدى بەمبىنىڭ ئاپىسى، — ھېچ ئەقلىم يەتمەيۋاتىدۇ، بايا ھېچ ئىش بولمايدىغاندۇ.

غاندەكلا بىلىنگەن.

— شۇنداقمۇ؟ — دېدى تىيىن هاياجانلىنىپ، — ئۇنداق بولسا خاتالىشىپسىز، مەن ئاللىبۇرۇن «ئۇ»نى كۆرۈپ بولغان!

— مەنمۇ شۇ! — يەنە بىر ئاۋازمۇ ۋارقىرىدى. بۇ سېغىزخان ئىكەن. ئۇ ئۇچۇپ كەلگىنىچە بىر شاختا كېلىپ قوندى.

— مەنمۇ كۆرگەن! — دېدى تېخىمۇ ئېگىزدىن بىر ئاۋاز. بۇ ئالا قاغا ئىدى. ئۇ، ئەرمۇدۇن دەرىخىگە قونۇۋېلىپ قىرقىرداماقتا ئىدى.

ئېگىز بىر دەرەخكە قونۇۋېلىشقان بىرنەچچە قارا قاغىمۇ هاسىراپ ـ هۆمۈدەشكىنىچە:

— بىزمۇ ئۇنى كۆرگەن، — دېيىشتى.

ئۇلار چۆرىدىشىپ ئولتۇرۇپ بۇ ئىشنى ئەستايىدىل مۇهاكىمە قىلىشقا باشلىدى. هەممىسىنڭلا چىرايىدىن ئاز ـ تولا جىددىيچىلىك، غەزەپ ۋە ئەنسىزچىلىك چېقىپ تۇراتتى.

«ئۇ» دېگىنى زادى كىمۇ؟ ئۇلارنىڭ كۆرگىنى زادى كىمدۇ؟ دەپ ئويلىدى بەمبى.

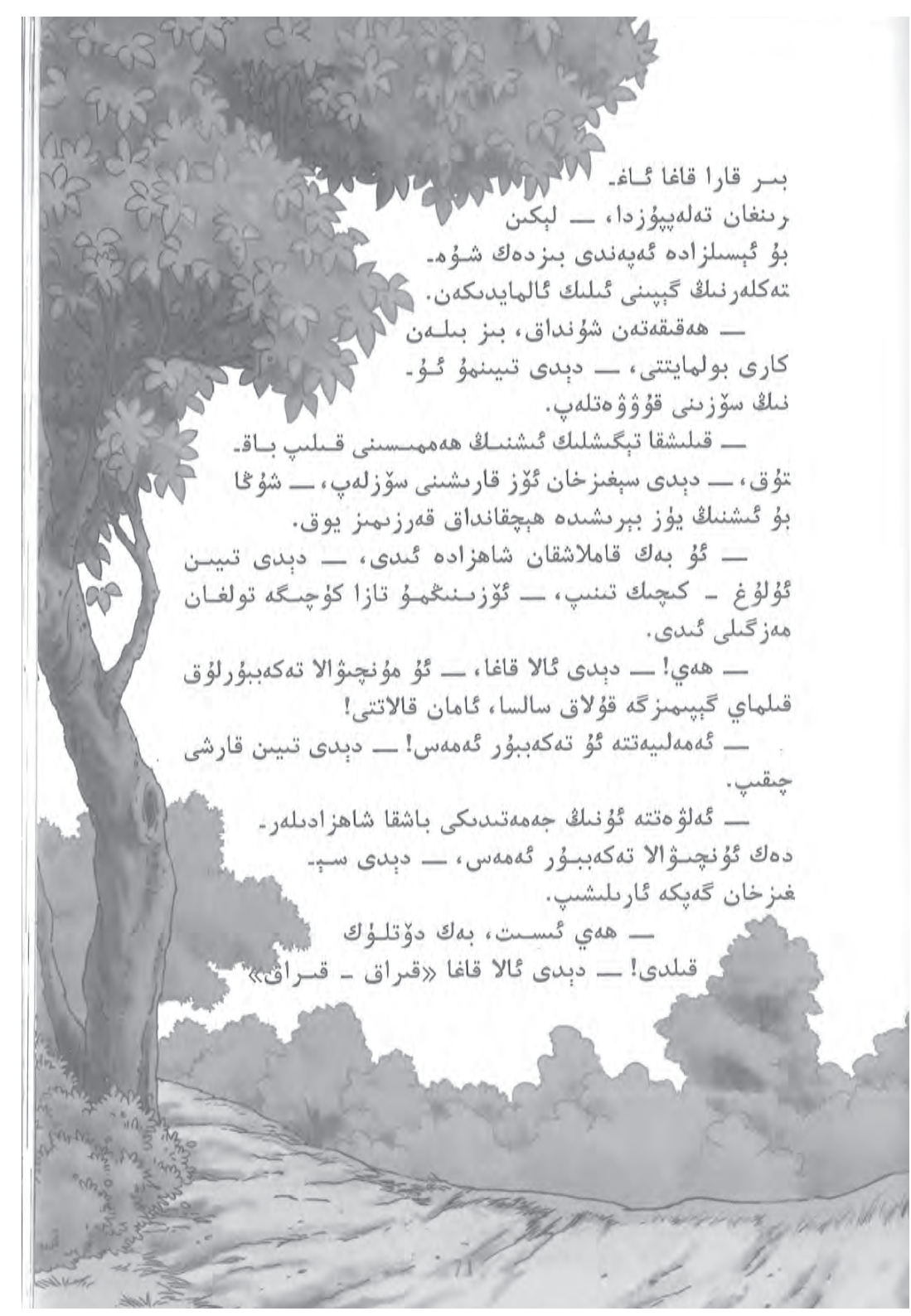
— بىچارە شاهزادىگە بىلدۈرۈش ئۈچۈن قىلمىغىنىم قالمىدى، — دېدى تىيىن قوللىرىنى كۆكسىگە قويغىنىچە.

— مەنمۇ توختىماي قىرقىراپ باقتىم! — دېدى ئالا قاغىمۇ، — لېكىن ئۇنىڭ زادىلا كارى بولمىدى.

— ئۇ مېنىڭمۇ ئاۋازىمغا قۇلاق سالمىدى، — دېدى سېغىزخان شاراقلاپ، — ئاز دېگەندىمۇ ئون قېتىم چاقىرغاندىمەن. ئۇنىڭ قېشىغا بېرىش ئالدىدا، ئۇ ئاۋازىمنى ئاڭلىمىدى، ئالدىدىكى ياڭاق دەرىخىگە ئۇچۇپ بارسام ئاندىن ئاۋازىمنى ئاڭلىيالايدۇ، دەپ ئويلاپتىمەن. لېكىن دەل شۇ چاغدا بولىدىغان ئىش بولۇپ بولدى.

— مېنىڭ ئاۋازىم سىلەرنىڭكىدىن ياڭراق، ئۇنىڭ ئۈستىگە مەن شۇنچە ئەسكەرتىش بەردىم، — دېدى

بىر قارا قاغا ئاغ-
رىنغان تەلەپپۇزدا، — لېكىن
بۇ ئېسىلزادە ئەپەندى بىزدەك شۇ-
تەكلەرنىڭ گېپىنى ئىلىك ئالمايدىكەن.
— ھەقىقەتەن شۇنداق، بىز بىلەن
كارى بولمايتتى، — دېدى تىينمۇ ئۇ-
نىڭ سۆزىنى قۇۋۋەتلەپ.
— قىلىشقا تېگىشلىك ئىشنىڭ ھەممىسىنى قىلىپ باق-
تۇق، — دېدى سېغىزخان ئۆز قارىشىنى سۆزلەپ، — شۇڭا
بۇ ئىشنىڭ يۈز بېرىشىدە ھېچقانداق قەرزىمىز يوق.
— ئۇ بەك قاملاشقان شاھزادە ئىدى، — دېدى تىيىن
ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ، — ئۆزىنىڭمۇ تازا كۆچىگە تولغان
مەزگىلى ئىدى.
— ھەي! — دېدى ئالا قاغا، — ئۇ مۇنچۇالا تەكەببۇرلۇق
قىلماي گېپىمىزگە قۇلاق سالسا، ئامان قالاتتى!
— ئەمەلىيەتتە ئۇ تەكەببۇر ئەمەس! — دېدى تىيىن قارشى
چىقىپ.
— ئەلۋەتتە ئۇنىڭ جەمەتىدىكى باشقا شاھزادىلەر-
دەك ئۇنچۇالا تەكەببۇر ئەمەس، — دېدى سې-
غىزخان گەپكە ئارىلىشىپ.
— ھەي ئىسىت، بەك دۆتلۈك
قىلدى! — دېدى ئالا قاغا «قىراق - قىراق»

دەپ كۆلگىنىچە.

ــ ئۆزۈك دۆت! ــ قارا قاغا دەرەخنىڭ ئۇچىدا تۇرۇپ پەسكە ۋارقىرىدى، ــ بۇنىڭدىن كېيىن دۆت ـ پۆت دېگەن گەپنى ئاغزىڭغا ئالغۇچى بولما. سېنىڭ قانچىلىك دۆت ئىكەنلىكىڭنى پۈتكۈل ئورمان ئەھلى بىلىدۇ جۇمۇ.

ــ مېنى دەۋاتامسەن؟ ــ ئالا قاغا ھەيران بولۇپ تۇرۇپلا قالدى، ــ ھېچكىم مېنى دۆت دەپ باقمىغان. ئەسته تۇتۇشۇمنىڭ ياخشى ئەمەسلىكىغۇ راست، ئەمما ھەرگىز دۆت ئەمەسمەن.

ــ ئىختىيارىڭ، ــ دېدى قارا قاغا ئەستايىدىل بولۇپ، ــ يامقى گېپىمنى ئۇنتۇپ كەتسەڭمۇ كەت، لېكىن شۇ گەپ ئېسىڭدە بولسۇنكى، شاھزادە ھەرگىزمۇ تەكەببۇر ياكى دۆت بولغانلىقى ئۈچۈن ئۆلۈپ كەتمىدى، بەلكى يۈگۈرۈكلۈكىگە بەك ئىشىنىپ كەتكەنلىكتىن شۇنداق بولدى.

ــ ھەي! ــ دېدى ئالا قاغا ۋارقىراپ، ــ مېنىڭ بۇنداق ئىشلارنى تالىشىپ ئولتۇرغۇم يوق، ــ ئۇ شۇنداق دەپلا ئۇچۇپ كەتتى.

قارا قاغا گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ ھەردى:

ــ بىزنىڭ جەمەتىمىزدىنمۇ ئۇرغۇنى ئۇنىڭ قىلتىقىغا چۈشكەن. ئۇ نەرسە كىمنى ئۆلتۈرگۈسى كەلسە شۇنى ئۆلتۈردۇ، بىزدەكلەرنى ھېچكىم قۇتقۇزۇپ قالالمايدۇ.

ــ كۆپچىلىك، ھوشيارلىقىمىزنى ئاشۇرايلى، ــ دېدى سېغىزخان قوشۇمچە قىلىپ.

ــ شۇنداق، ئېھتىيات قىلمىساق بولمايدۇ، ــ دېدى قارا قاغا ئازابلانغان ھالدا، ــ ئەمىسە خەير خوش، ــ ئۇ ئۇچۇپ كەتتى. يەنە ئۇنىڭ تۇغقانلىرى بىلەن سېغىزخانمۇ بىللە ئۇچۇپ كېتىشتى.

بۇ چاغدا بەمبى ئەتراپىغا قاراپ، ئاپىسىنىڭمۇ يوق تۇرغانلىقىنى بىلدى.

«ھېچ چۈشىنەلمىدىم، ئۇلار زادى نېمىنى تالىشىدىغاندۇ؟ — دەپ ئويلىدى بەمبى، — ‹ئۇ› دېگىنى كىمكىنە؟... مەنغۇ چاتقاللىق ئارىسىدا ئاپام ‹ئۇ› دېگەن ھېلىقى بىرنى كۆرگەن... لېكىن ‹ئۇ› مې-نى ئۆلتۈرگىنى يوق...»

بەمبى بايامقى مۇرىسىدىن قان ئېقىپ ياتقان شاھزادىنى ئېسىگە ئالدى. ئۇ ھازىر ئۆلۈپ بولدى. بەمبى ئالدىغا مېڭىشنى داۋاملاش-تۇردى. ئورماندا تۇرلۇك ـ تۇمەن قۇشلار يەنە كۈي كۈيلەشنى باشلۇۋەتكەن، كۈچلۈك ئاپتاپ دەرەخ شاخلىرى ئارىسىدىن چۈشۈپ ھەممە يەرنى يورۇق قىلۋەتكەن، دەرەخ يوپۇرماقلىرىدىن خۇش پۇراقلار چېچىلىشقا باشلىغانىدى. ئېگىز كۆكتىن لاچىنلىق جارانلىق ئاۋازى كەلسە، يان تەرەپتىن تۆمۈرتۇمشۇقلىق خۇددى بايا ھېچقاد-داق ئىش يۈز بەرمىگەندەك قىقىلاپ كۈلۈشى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. بەمبى كۆڭلىنى قارا سايە بېسىپ تۇرغاندەك زادىلا خۇشال بولالمە-دى. ھايات مۇشۇنچىلىك جاپالىق، مۇشۇنچىۋالا خەتەرلىك تۇرسا، بۇ خەقنىڭ يەنە نېمىشقا مۇنچە غەمسىز يۈرىدىغانلىقىغا ئۇنىڭ ھېچ ئەقلى يەتمىدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ داۋاملىق مېڭىش، ئورمانغا ئېچىرىلەپ كىرىشتىن باشقا ھېچنېمىنى ئويلىغۇسى كەلمىدى. ئۇ، ئورمانىنىڭ ئەڭ قويۇق يېرىدىن خلۇەت بىر بۇلۇڭنى تاپماقچى. ئۇ جاينىڭ ئەترابىنى دەرەخلەر قاپلاپ تۇرغان، شۇڭا ھېچكىم بايقىيالمايدۇ. ئوتلاققا ئەمدى ھەرگىز بارغۇسى يوق.

يانداكى بىر چاتقاللىق يېنىك تەۋرەنگەنىدى، بەمبى قورقۇنچتىن سەكرەپ كەتتى. شۇ ئان قېرى بۇغا شاھ پەيدا بولدى.

بەمبىنىڭ يۈرىكى دۈپ ـ دۈپ سوقۇپ قېچىپ كېتىشنى ئويلىغان بولسىمۇ، ئۆزىگە ھاي بېرىپ جەممىدە تۇرۇۋالدى. بۇغا شاھ يوغان ھەم سۇرلۇك كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا تىككىنىچە:

— بايا سەنمۇ ئاشۇ يەردىمىتىڭ؟ — دەپ سورىدى.

— ھەئە، — دېدى بەمبى بوش

ئاۋازدا. جەدىيلەشكىنىدىن يۇرىكى ئاغزىغا كەپلىشىپلا قالغانىدى.

— ئاپاڭچۇ؟ — سورىدى بۇغا شاھ.

— بىلمەيمەن، — دېدى بەمبى داۋاملىق بوش ئاۋازدا.

— نېمىشقا ئۇنى چاقىرمايسەن؟ — دېدى بۇغا شاھ ئۇنىڭدىن كۆزلىرىنى ئۇزمەي تۇرۇپ.

بەمبى بۇغا شاھنىڭ سۇلكەتلىك كۆكۈچ چىرايىدىن تاكى ھەيۋەتلىك مۈڭگۈزىگىچە ھۆرمەت بىلەن بىر قۇر قاراپ چىققاندىن كېيىن بىردىنلا غەيرەتكە كەلدى ـ دە:

— ئەمدى ئۆزۈم يالغۇز ياشىيالايدىغان بولدۇم، — دېدى.

بۇغا شاھ ئۇنىڭغا بىر قۇر قارىۋەتكەندىن كېيىن مۇلايىملىق بىلەن سورىدى:

— ھېلىقى ئاپام، ئاپام دەپ يىغلايدىغان بالا سەنمۇ؟

بەمبى خىجىل بولغان بولسىمۇ، لېكىن پېتىدىن چۈشمىدى.

ـــ هەئە، مەن شۇ، ـــ دېدى ئۇ ئېتىراپ قىلىپ.

بۇغا شاھ ئۇنىڭغا ئۇن - تىنسىز تىكىلىپ تۇراتتى. بەمبىگە بۇ كۆزلەر بۇرۇنقىدىن مۇلايىملىشىپ قالغاندەك تۇيۇلدى.

ـــ ھۆرمەتلىك شاھىم، ئۇ چاغدا سىز مېنى يالغۇز يۇرسەك نېمە بوپتۇ دەپ ئەيىبلىگەنىدىڭىز، ـــ دېدى ئۇ ئىختىيارسىز، ـــ شۇنىڭ-دىن باشلاپ يالغۇز يۇرەلەيدىغان بولدۇم.

بۇغا شاھ بەمبىنىڭ بەستىگە قاراپ باشقىلار بايقىيالمىغۇدەك سۇس كۈلۈمسىرىگەن بولسىمۇ، لېكىن بەمبى بۇنى بىلمۇالدى.

ـــ ھۆرمەتلىك شاھىم، ـــ دېدى ئۇ يۇرىكى ئورنىغا چۈ-شۈپ، ـــ بايا نېمە ئىش بولدى؟ ئۇلارنىڭ گەپلىرىنى ھېچ چۈ-شىنەلمىدىم... «ئۇ»، «ئۇ» دېگىنى... ـــ بۇغا شاھنىڭ قاراشلا-رىدىن ئەيمەنگەن بەمبى دەرھال گېپىنىڭ ئاخىرىنى يۇتۇۋەتتى. چۈنكى بۇغا شاھنىڭ چوڭقۇر كۆزلىرىدىن گېپىڭنى توختات دېگەن مەنە چىقىپ تۇراتتى.

بىرەمدىن كېيىن بۇغا شاھنىڭ كۆزلىرى بەمبىدىن يىراقلارغا يۆتكەلدى ۋە ۋەزمىن ئاھاڭدا:

ـــ ئۆزۈڭ ئاڭلاپ، ئۆزۈڭ پۇراپ، ئۆزۈڭ كۆرۈپ، ئۆزۈڭ ئۆ-گەن، ـــ دېدى. ئاندىن مۇڭگۈزلىرىنى ئېگىز كۆتۈردى، ـــ خەير - خوش، ـــ شۇنداق دېدى - دە، ھايت - ھۇيت دېگۈچىلا كۆزدىن غايىب بولدى.

بەمبى مەيۈسلەنگىنىچە داڭ قىتىپ تۇرۇپلا قالدى. لېكىن بۇغا شاھنىڭ «خەير خوش» دېگىنى تېخىچىلا قۇلاق تۈۋىدە جاراڭلاپ ئۇنىڭغا تەسەللى بەرمەكتە ئىدى. «خەير خوش» دېگىنىگە قارىغاندا، بۇغا شاھ ئۇنىڭدىن رەنجىمىگەن.

بەمبىنىڭ قەلبى چەكسىز ئىپتىخارلىنىش ۋە رىغبەت بىلەن تول-دى. شۇنداق، ھايات جاپا - مۇشەققەت، خېيىم - خەتەرگە تولغان، ئۇ باشقىلارنىڭ ئىرادىسىگە باقمايدۇ. لېكىن ئۇ ئۆگىنىش ئارقىلىق بۇلارنىڭ ھەممىسىدىن غالىب كېلەلەيدۇ.

بەمبى شۇلارنى ئويلىغىنىچە ئورمانغا ئېچىرىلەپ كىرىپ كەتتى.

8 ـ باب

باشقا دەرەخلەرگە ئوخشاش ئوتلاق يېنىدىكى ئېگىز كاۋچۇك دەرىخىنىڭمۇ يوپۇرماقلىرى تۆگەپ، پەقەت توم بىر شېخىنىڭ ئوتلاق تەرەپكە سوزۇلغان ئەڭ چەتتىكى بىر تال ئۇچىدىلا ئىككى تال يوپۇرماق قېپقالغانىدى.

ـــ بۇرۇنقى ئىسكەتمەز قالمىدى، ـــ دېدى بىر يوپۇرماق.

ـــ شۇنى دېمەمسەن، ـــ دېدى يەنە بىر يوپۇرماق، ـــ بۇگۈن ئاخشام يەنە نۇرغۇن ھەمراھتىن ئايرىلدۇق... بىلىشىمچە ئىككىمىز مۇشۇ دەرەختە قېپ قالغان ئەڭ ئاخىرقىسى.

ـــ ھەي، ئەمدى نۆۋەت بىزگە كەلگەن ئوخشايدۇ، ـــ دېدى بىرىنچى يوپۇرماق، ـــ ئاۋۇالقى كۈنلەر شۇنداق ئىسسىق ئىدى. بىراق تۈيۇقسىز بوران چىقىپ، جۇدۇن بولۇپ، نۇرغۇن ھەمراھىمىز ياش تۇرۇپلا شاختىن ئايرىلدى. ئەمدى نۆۋەت كىمگە كەلدى كىم بىلىدۇ دەيسەن.

ـــ ھازىر كۈننىڭ جامالىنى كۆرمەكمۇ تەس بولۇپ كەتتى، ـــ دېدى ئىككىنچى يوپۇرماق ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ، ـــ كۆرگەن تەقدىر دىمۇ ئىسسىق قالمىدى.

ـــ راست ـ يالغانلىقىغا مەنمۇ بىرنېمە دېيەلمەيمەن، ـــ دېدى

بىرىنچى يوپۇرماق ئۆز قارىشىنى سۆزلەپ، ــ بىز چۈشۈپ كەتكەن-دىن كېيىن ئورنىمىزغا باشقا يوپۇرماقلار ئۇنۇپ چىقارمىش، ئاندىن ئۇلارمۇ چۈشۈپ كېتىپ يەنە يېڭى يوپۇرماق ئۈنەرمىش. مۇشۇنداق داۋام ئېتىۋېرەرمىش...

ــ مېنىڭچىمۇ شۇنداق، ــ دېدى ئىككىنچى يوپۇرماق بوش ئاۋازدا، ــ بۇ ئىشلارنى بىلىپ بولمايدۇ... بىز تېگىگە يېتىپ بولالماي-مايمىز...

ــ ئەجەب كۆڭلۈم يېرىم بولدا، ــ دېدى بىرىنچى يوپۇرماق.

ئۇلار بىردەم جىمىپ كېتىشتى. ئاندىن يەنە بىر يوپۇرماق ئۆز ــ ئۆزىگە: «نېمىشقا چۈشۈپ كەتمەسلىك بولمايدىكەن...» دەپ پىچىرلىدى.

ــ شاختىن چۈشۈپ كەتسەك قانداق بولىدىغاندۇ؟ ــ سورىدى ئىككىنچى يوپۇرماق.

ــ يەرگە تۆكۈلمىز شۇ...

ــ يەرگە تۆكۈلسەك قانداق بولىدۇ؟

ــ مەنمۇ بىلمەيمەن، ــ دېدى بىرىنچى يوپۇرماق، ــ بەزىلەر ئۇنداق دەيدىكەن، بەزىلەر مۇنداق... قانداق بولىدىغانلىقىنى ھېچ-كىم بىلمەيدۇ.

ــ يەرگە تۆكۈلگەندىن كېيىنمۇ بىر ئىشلارنى بىلىپ تۇرارمىز-مۇ؟ مۇشۇ توغرۇلۇق بىلىدىغانلىرىڭ بارمۇ؟

ــ بۇنى كىم دەپ بېرەلەيدۇ. يەرگە چۈشكەن خازانلاردىن شاخقا قايتىپ چىقىپ، بولۇنغان ئىشلارنى دەپ بېرەلەيدىغان بىرەر-سى چىققىنى يوق.

ئۇلار يەنە جىممىدە بولۇپ قېلىشتى. بىردەمدىن كېيىن بىرىنچى يوپۇرماق ئىككىنچى يوپۇرماققا:

ــ ئۇنچىۋالا غەم قىلىشنىڭ نېمە ھاجىتى، قارىغىنا تىترەشلىرىڭ-گە، ــ دېدى.

ــ ئامال قانچە، ــ دېدى ئىككىنچى يوپۇرماق، ــ ھازىر ئاز-

راقلا قىمرلاپ قويسام تىترەپ كېتىدىغان بولدۇم. ئىشقىلىپ چۈشۈپ كېتىدىغانغا ئاز قالغاندەكلا.

— ئەمدى بۇ توغرۇلۇق پاراڭلاشمايلىچۇ، — دېدى بىرىنچى يوپۇرماق.

— پاراڭلاشمساق پاراڭلاشمدۇق... — دېدى يەنە بىرى، — ئىختىيار ئۆزۈڭدە... لېكىن... ئەمدى پاراڭلاشقۇدەك نېمە بار؟ — ئۇ بىردەم جىممىدە تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن گېپىنى ئۇلىدى، — ئىككىمىزدىن قايسىمىز ئاۋۋال چۈشۈپ كېتىمىزكىن؟...

— بۇ توغرۇلۇق پاراڭلىشىمىز دېسەك، كېيىنچە ۋاقىت كۆپ چىقىدۇ، — دېدى بىرىنچى يوپۇرماق ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ، — ھازىر ئەڭ ياخشىسى بۇرۇنقى كۈنلىرىمىزنىڭ قانچىلىك قالتىس ئۆتكەنلىكىنى ئەسلەيلى! كۈن چىقسا بەدىنىمىز ئىللىپ كۈچ ـ غەيرەتكە تولاتتۇق. ئېسىڭدىمۇ؟ ھېلىقى ئەتىگەندىكى شەبنەملەر... شۇنچىلىك سۈزۈك، تىپتىنچ كېچە...

— ھازىرقى كېچىلەر بەك قورقۇنچلۇق، — دېدى ئىككىنچى يوپۇرماق ئاھ ئۇرۇپ، — ئۇزاقلىقچۇ تېخى.

— بولدىلا، ئاغرىنمايلىچۇ، — دېدى يەنە بىرى، — باشقا ھەمراھلىرىمىزغا باققاندا خېلى ئۇزاق ياشىدۇققۇ.

— تۇرقۇم بەكلا ئۆزگىرىپ كېتىپتىمۇ؟ — ئىككىنچى يوپۇرماق ئوڭايسىزلانغىنىچە دەرھال سورىدى.

— ياق، — دېدى يەنە بىرى كېپىللىك بېرىپ، — مېنىڭ سارغىيىپ، سەتلىشىپ كەتكىنىمگە قاراپلا شۇنداق دەۋاتىسەن. ئۇنداق ئەمەس، مېنىڭ ئەھۋالىم سېنىڭكىگە ئوخشىمايدۇ...

— ھە، شۇنداقمۇ؟ — دېدى ئىككىنچى يوپۇرماق ئىشەنمىگەن ھالدا.

— ياق، راستىنلا ئۆزگەرمەپسەن، — دېدى يەنە بىرى بايىقى گېپىنى تەكرارلاپ، — ماڭا ئىشەنسەڭ بولىدۇ! سەن بۇرۇنقىدەكلا گۈزەل. بەدىنىڭنىڭ ئايرىم

جايلىردا ئىنچىكە سېرىق سىزىقچە پەيدا بولغان بولسىمۇ، كۆزگە چېلىقمايدۇ، سېنى تېخىمۇ چىرايلىق كۆرسىتىدۇ. گېپىمگە ئىشەن!

— رەھمەت ساڭا، — دېدى ئىككىنچى يوپۇرماق تەسىرلەنگەنىدىن بوشقىنا سۆزلەپ، — مەن... گېپىڭگە پۈتۈنلەي ئىشىنىپ كەتمەسمۇ... ئەمما ساڭا كۆپتىن - كۆپ رەھمەت ئېيتىمەن. چۈنكى سەن بەك ئاق كۆڭۈل... ھەقىقەتەن يېقىن دوستۇم... مانا ئاخىر سېنىڭ قانچىلىك ئاق كۆڭۈل ئىكەنلىكىڭنى بىلىپ يەتتىم.

— بولدى، دېمەيلا قوي، — يەنە بىرى شۇنداق دېدى - دە، جىمىپ كەتتى. چۈنكى ئۇ ئازابتىن گەپ قىلالماي قالغانىدى.

شۇنىڭ بىلەن ئىككى تال يوپۇرماق لام - جىم دېمەي تۇرۇپ قېلىشتى. بىرنەچچە سائەتتىن كېيىن نەمخۇش بوران بۇ شاخقا رەھىمسىزلەرچە ئۇرۇلدى.

— ئاھ... ئەمدى... — ئىككىنچى يوپۇرماق ئېغىز ئاچتى، — ... مەن... — شۇنداق دەپلا ئاۋازى ئۆچتى - دە، شاختىن ئاستا ئاجراپ، يەرگە لەپەڭشىپ چۈشۈشكە باشلىدى.

قىش يېتىپ كەلگەنىدى.

9 ـ باب

بەمبى دۇنيانىڭ ئۆزگەرگەنلىكىنى بايقىدى، لېكىن ئۇ بۇ خىل دۇنياغا بەك تەستە ماسلاستى. نەچچە ۋاقىتتىن بېرى بايىاشاتچىلىقتا ئۆتكەن بولسا، مانا ئەمدى غۇربەت كۈنلەر باشلانغاندى. شۇنداق- تىمۇ بەمبى بايىاشات تۇرمۇشقا كۆنۈپ كەتكەچكە، ھەممە يەر مولچىلىق، ئەتراپتىن نېمە يەيمەن دېسە شۇ تېپىلدۇ، ھېلىقى سايىۋەن ئۇ- ۋامدا ئۇيقۇمنى ئۇخلاپ ئۆتىۋېرىمەن، ئۇ يەرگە ھېچكىم كىرەلمەي- دۇ، پۇزۇر قىزىل كىيىمىم بىلەن داۋاملىق سىرتلارنى ئايلىنىپ يۈرد- مەن، دەپ ئويلايتتى.

مانا ئەمدى ھەممە بىلىپ ـ بىلمەيلا ئۆزگىرىشكە باشلىدى. بەھ- بىگە بۇ ئۆزگىرىشلەر قىزىقارلىق تۇيۇلماقتا ئىدى. بولۇپمۇ سەھەردە

ئوتلاقتىكى سۈت رەڭ تۈمان تەسىرىدىن پەيدا بولغان قىروۋلارنىڭ كۈن چىقىشى بىلەنلا ئېرىشى ئۇنى بەك خۇش قىلىۋېتەتتى. بىر مەز-گىل ئۆزىنىڭ گەۋدىلىك تۈغقانلىرى بولغان مۇڭگۈزلۈك بۇغلارنىڭ پۈتكۈل ئورمانىنى چاڭ كەلتۈرۈپ بەۋۋۈلەشلىرى ئۇنى مەپتۇن قىل-ۋالغاندى. ھەر قېتىم بۇنداق ئاۋازنى ئاڭلىغاندا ئۇ قورقۇش ھەم قايللىق ئىچىدە يۈرىكى دۈپ ـ دۈپ سالغىنىچە زەن قويۇپ تىڭ-شاپ كېتەتتى. ھېلىمۇ ئېسىدە، بۇ بۇغلارنىڭ ھەممىسلا يوغان مۇڭگۈزلۈك، مۇڭگۈزلىرى دەرەخ شېخىدەك توم، يەنە نۇرغۇن كىچىك ئاچماقلىرى بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئاۋازىمۇ بەمبىگە خۇددى ئاشۇ مۇڭگۈزلىرىدەك ناھايىتى ھەيۋەتلىك تۇيۇلاتتى. شۇڭلاشقا چەكسىز سۈر ـ ھەيۋىگە ئىگە بۇ ئاۋاز ئاڭلانغان ھامان ئۇ جىممىدە تۇرۇپ قۇلاق سالاتتى.

بەمبى ئاشۇ ۋەزمن نەرىدىن بۇغلارنىڭ كۆچلۈك ئىنتىزارلىقى، ئالىيجاناب قانىنىڭ مەۋج ئۇرۇشى، بىر خىل تۈغما ھاياجاندىن ئېتىلىپ چىققان ئارزۇ ـ ئارمان، غەزەپ ۋە مەردانىلىكنى ھېس قىلىپ تۇراتتى. بەمبى تالاي قېتىم ئۆزىدىكى قورقۇنچنى بېسىۋالىمەن دېگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇ ئاۋازنى ئاڭلىسىلا يەنە ئۇنىڭغا تەسلىم بولۇپ، ۋەھىمگە چۈشەتتى. بىر تەرەپتىن مۇشۇنداق قالتىس ئۇرۇق ـ تۈغ-

قانلرىنىڭ بولغانلىقىدىن پەخىرلەنسە، يەنە بىر تەرەپتىن قەلبىدە ئېيتقىلى بولمايدىغان تۇمان پەيدا بولاتتى. چۈنكى ئۇلارغا ئەسلا يېقىنلاشقىلى بولمايتتى. بۇ تەرىپى ئۇنىڭغا خورلۇق ۋە ئازاب تۈيۈلاتتى ھەم بۇنىڭ سەۋەبىنى زادىلا بىلمەيتتى. شۇنداق، بۇ نۇقتىنى ئۇ ئەزەلدىن چۈشىنىپ يېتەلمىگەن ئەمەس.

بۇغىلارنىڭ جۈپلىشىش مەزگىلى ئۆتۈپ ئەسەبىيلەرچە مۆرەشلىرىمۇ تىنچىغانىدىن كېيىنلا بەمبىنىڭ دىققىتى يەنە باشقا نەرسىلەرگە بۇرالغانىدى. كېچىلەردە ئورماندا ماڭ. غان ياكى كۈندۈزى ئۆز ئۆيىدە جىمجىت ياتقان مەزگىللىرىدە ده. رەخ يوپۇرماقلىرىنىڭ شىلدىرلاپ تۆكۈلگىنىنى تىڭشايتتى. يوپۇر. ماقلار شاخلاردىن ئۇزۇلۇپ كۆكتە لەرزان لەپەڭشىپ، چۈچۈك ئاۋاز چىقارغىنىچە يەرگە چۈشۈشەتتى. كۈندە ئاشۇ يوپۇرماقلارنىڭ شىلدى. رى بىلەن ئويغىنىپ، يەنە شۇلارنىڭ سىرلىق پىچىرلاشلىرىنى ئاڭلى. غانچە ئۈيقۇغا كېتىش نېمىدېگەن كۆڭۈلۈك ـ ھە. ئۇزاق ئۆتمەي يەر قېلىن غازانلار بىلەن تولدى، شۇنداق يۇمشاق، ماڭسا شاراق ـ شۇرۇق، شىلدىر ـ شىلدىر ئاۋاز چىقىپ تۇرىدۇ، شۇنچىلىك پەيزى. قات ـ قات دۆڭلىنىپ كەتكەن خازانلارنى دەسسىگەندە خازانلار. نىڭ ئىككى ياقىغا سۇرۇلۇشىدىن چىققان شىرت ـ شىرت ئاۋازمۇ شۇنچىلىك لەرزان ھەم يېقىملىق. بۇنداق كۈنلەردە كۆپچىلىك تىڭشاپ ياكى پۇراپ يۈرمەيمۇ يىراقتىكى جىمى ئىشلارنى بىلىپ تۇرالايدۇ. خازانلارغا مەيلى نېمىلا يولۇقسۇن، شۇ ھامان شىرت ـ شىرت ئاۋاز چىقىرىدۇ! شۇنداق تۇرسا ئۇلارنىڭ قېشىدىن كىمۇ تۇتۇش چىقارماي ئۆتەلىسۇن دەيسىز.

لېكىن بۇنىڭغا ئۇلىشىپلا يامغۇر پەسلى باشلىنىدۇ. ئەتىگەندىن كەچكىچە شارىلداپ يامغۇر توختىمايدۇ. كەچتىن يەنە ئەتىسى سە. ھەرگىچە شار ـ شار. بەزىدە بىردەم جىمىقىپ قالىدۇ ـ دە، ھايال ئۆتمەيلا يەنە يېغىشقا باشلايدۇ. ھاۋا سوغۇق ھور بىلەن تولغان، دۇنيامۇ ھەم سوغۇق سۇغا چىلاپ قويۇلغانىدەكلا. بەزىدە ئازراق

چۆپ يەپ بولغۇچىلا ئېغىز سۇغا توشۇپ كەتكەن، چاتقاللارغا تېگىپ بولغۇچە شۇر ـ شۇر سۇ تۆكۈلۈپ تۇرغان. غازانلارمۇ چۆپ ـ چۆپ يۇمشاپ شىلدىرلىماس بولۇپ يەرگە چاپلىشىپ ياتقان. بەمبىنىڭ مۇنداق ئوسال ھاۋانى تۇنجى قېتىم كۆرۈشى ئىدى. يامغۇر كېچەيۇ- كۈندۈز توختماي، ئۇنىڭ پۈتكۈل ئوزايى چىلىق ـ چىلىق بولۇپ كەتكەنىدى. گەرچە ئۇ سوغۇقتىن تىترەپ كەتمىگەن بولسىمۇ، ئەممـا كۈندىلا مۇشۇنداق ھۆل بولۇپ يۇرۇۋېرىشكە بەرداشلىق بېرەلمەي قالغانلىقتىن ئىسسىنىشقا بەكمۇ موھتاج ئىدى.

كېيىنكى كۈنلەردە شىمال شامىلى چىقىشقا باشلاپ بەمبىگە قىش- نىڭ تەمىنى تېتىتتى. ئاپىسىغا چىڭ چاپلىشۋېلىشمۇ ئانچە كار قىلىپ كەتمىدى. ئەلۋەتتە دەسلەپ ياتقاندا بىر تەرەپى بولسىمۇ ئىسسىق تۇرغاچقا خېلى راھەت سەزدى. لېكىن ئەسەبىي بوران خۇددى پۈتكۈل ئورمانىنى قوموروپ كېتىدىغاندەك ياكى ۋەيران قىلۋېتىدىغاندەك كېچە ـ كۈندۈز توختماي چىقماقتا، قانداقتۇر بىر خىل مۇدھىش سو- غۇق يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى. دەل ـ دەرەخلەرنىڭ قەددى پۈكۈلسە- مۇ يەنىلا قارشىلىق كۆرسەتمەكتە، بوران بىلەن باتۇرلارچە ئېلىشماقتا. ئۇلارنىڭ ئۇزاقتىن ـ ئۇزاق ئىكراشلىرى،

غىچىر ـ غىچىر قىلىپ ئۇھسىنىش-
لىرى، تۇم شاخلار يىرتىلغان چاغ-
دىكى تاراس ـ تۇرۇسلار، غولى
سۇنغاندىكى غەزەپلىك

گۈلدۈر ـ قاراسلار ھەمدە ئاستا ئۆلۈۋاتقان دەرەخلەرنىڭ ئاداققى نىدالىرى زەرب بىلەن ئۇرۇلغان بوراننىڭ دەھشەتلىك نەرە تارتىشى بىلەن ئاڭلانماي قالاتتى.

كۈلپەتلىك كۈنلەرنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكىنى بەمبىنىڭ كۆڭلى تۇيۇپ بولدى. شىددەتلىك يامغۇر بىلەن ئەسەبىي بوران ھەممىنى ئۆزگەرتـ ـۋەتكەن، دەرەخلەردە بىر تال يوپۇرماقمۇ قالمىغاندى. تاقىر بولۇپ قالغان دەل ـ دەرەخلەر قوڭۇر رەڭلىك قاقشال شاخلىرىنى ئىلاجسىز ـ لىق ئىچىدە كۆككە سوزۇپ تۇرۇشاتتى. ئوتلاقتىكى ئوت ـ چۆپلەر قۇرۇپ، خۇددى كۆيدۈرۈۋېتىلگەندەك قىسقىلا بولۇپ قالغان. ھەتتا ئۆزىنىڭ ئۇۋۇسىمۇ بەك سوغۇق، غېرىبانە تۇيۇلدىغان بولدى. ئەتـ ـراپتىكى يېشىللىق يوقىغاندىن كېيىن بۇ يەرنىڭ بىخەتەرلىكى تۇگەپ، غۇرقىراپ شامال ئۇرۇپ تۇرىدىغان بولۇپ قالدى.

بىر كۈنى گۆدەك بىر سېغىزخان ئوتلاقتا ئۇچۇۋېتىپ تۇيۇقسىز ئاپپاق، مۇزدەك بىر نەرسە كۆزىگە كىرىپ كەتتى، ئارقىدىنلا يەنە بىر تال، يەنە بىر تالدىن ئۇنىڭ يۈزىگە يېنىككىنە ئۇرۇلۇشقا باشلىدى. كۆزىنى ئالا چەكمەن قىلىدىغان ئاق توزۇندىلار ئۈنى ئايلىنىپ لەرزان ئۇسسۇل ئويناشقىلى تۇردى. سېغىزخان جايىدىلا قانات قېقىپ ئۇدۇل ئاسمانغا قاراپ تىك ئۇچۇشقا باشلىدى. بىراق ئۇنىڭ شۇنچە ئۇرۇـ نۇشلىرى بىكار كەتتى، ھېلىقى ئاق رەڭلىك مۇزدەك توزۇندى يەنە ئۇنىڭ كۆزىگە كىرىپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بېشىنى تىكلەپ تېخىمۇ ئېگىز ئۇچۇپ چىقماقچى بولدى.

ـــ بىكار ئاۋارە بولۇۋاتسەن قەدىرلىكىم، ـــ دېدى ئۇنىڭ ئۇستىدىن ئۇچۇپ ئوتۇۋاتقان بىر قاغا، ـــ ھەرقانچە كۈچسەڭمۇ بۇ ئاق توزۇندىلاردىن ئۇچۇپ چىقىپ كېتەلمەيسەن. بۇ دېگەن قار.

ـــ قار؟ ـــ سورىدى ھەيران قالغان سېغىزخان قار بـ ـلەن ئېلىشقاچ.

ـــ شۇنداق، ـــ دېدى قاغا، ـــ قىش كەلدى، ئەمدى قار ياغىدۇ.

— كەچۈرۈڭ، — دېدى سېغىزخان، — بەشىنچى ئايدا ئاران ئۇۋامدىن ئايرىلغان، شۇڭا قىش دېگەننى زادىلا چۈشەنمەيمەن.

— راست، سەندەك چۈشەنمەيدىغانلارمۇ بار، — قاغا يەنە مۇنۇنى قوشۇمچە قىلدى، — لېكىن ئۇنى تېزلا چۈشىنىدىغان بولۇپ قالسەن.

— ھە قار ئىكەندە بۇ، ئۇنداق بولسا بوپتۇ، — دېدى سېغىزخان، — بىردەم ئولتۇرۇۋالايچۇ، — ئۇ بىر بۇزۇن دەرىخنىڭ شېخىغا قونۇپ بەدىنىدىكى قارلارنى قېقىشقا باشلىدى.

قاغا قېنىالغىنچە ئۇچۇپ كەتتى.

قار يېڭى ياغقاندا لەرزان لەيلەپ چۈشۈۋاتقان ئاپپاق قار ئۆجمجىت، ئىللىق ھاۋادىن دۇنيا باشقىچىلا يېقىملىق بىلىنىپ، بەمبىنى بەك خۇش قىلىۋەتكەنىدى. ئۇنىڭغا ئەتراپ تېخىمۇ يورۇپ سۈزۈكلىشىپ كەتكەندەك تۇيۇلدى، بولۇپمۇ كۈن بىردەمگىنە جامالىنى ئاچ-

قاندا هەممە يەر كۆمۈشتەك پارقىراپ كۆزنى ئالا چەكمەن قىلۇپتەتتى.

ئۇزاق ئۆتمەي ئۇ قار ياغسا يېگىلى ئوت ـ چۆپ تېپىش تەسلەشىدىغانلىقىنى كۆرۈپ، خۇش بولمايدىغان بولدى. قارلارنى شۇنچە كۆچەپ ئېچىپ ئاران دېگەندە كىچىككىنە قۇرۇق چۆپ تاپقىلى بولاتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە قار كاللەكلىشپ مۈز بولۇۋالغاچقا، سەللا ئاۋايلىمسا تۈياقنى كاردىن چىقىراتتى. گېيىر مۈشۈ سەۋەبلىك تۈيەقنى يارا قىلۋېلىپ راسا دەردىنى تارتتى. گېيىر ئۆزىمىغۇ كالانپايراق، شۇڭا ئاپىسى ئۇنىڭدىن ئەنسىرەپلا يۈردۇ.

هازىر كۆپچىلىك دائىم دېگۈدەك بىللە يۈرىدىغان بولۇشقان، پارىڭمۇ ئىلگىرىكىدىن كۆپ. ئاننا چوڭ ئاپىسى دائىم ئىككى بالىسىنى ئەگەشتۈرۈپ يۈرەتتى.

ئۇزاق ئۆتمەي مارېنامۇ ئۇلارنىڭ سېپىگە قوشۇلدى. ئۇ بويىغا يەتكەن مارال ئىدى. لېكىن ئۇلارنى ئەڭ خۇش قىلغىنى ياشتا چوڭراق نەتىلا خانىم بولدى. نەتىلا دائىم بىر چەتتە يۈرۈشكە، هەرقانداق ئىشقا ئۆزگىچە پىكىر بېرىشكە ئامراق ئىدى.

ـــ ياق، ـــ دەيتتى ئۇ دائىم، ـــ ئەمدى مېنىڭ بالا دەردىنى

تارتقۇم يوق، بالىغا باغرىم قېنىپ بولغان مېنىڭ.

ــ نېمىشقا ئەمدى؟ ــ دەپ سورايتتى فالىنە.

ــ بالا ـ بالا دەپ ئاز جاپالارنى تارتمىدىم، ــ دەيتتى نەتىلا خاپا بولۇپ.

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار قاتارلىشىپ تۇرۇشقىنىچە كۆڭۈللۈك پاراڭغا چۈشۈپ كېتىشەتتى. بالىلارمۇ ئۇلارنىڭ ھېكايىسىنى ئەزەلدىن ھازىرقىدەك مۇنداق كۆپ ئاڭلاپ باققان ئەمەس.

ھەتتا ئىككى شاھزادىمۇ ئۇلارنىڭ سېپىگە كېلىپ قوشۇلدى. دەسلەپتە ئۇلاردىن ھەممەيلەن قورۇنۇپ قېلىشتى، بولۇپمۇ بالىلار. لېكىن ئۇزاققا قالماي كەيپىيات ياخشىلىنىپ، ھەممەيلەن ناھايىتى ئازادە بولۇپ كېتىشتى. بەمبى گەۋدىلىك شاھزادە رونىنوغا خېلى قايىل بولسىمۇ، لېكىن ياش ھەم قاملاشقان كالىسقا ھەممىدىن بەك ئامراق ئىدى. ئىككىلا شاھزادىنىڭ مۇڭگۈزلىرى چۈشۈپ كەتكەنىدى. بەمبى دائىم ئۇ ئىككىسىنىڭ يوملاق، سىلىق ھەم پارقىراق، نۇرغۇن ئوشاق چېكىملەر بىلەن تولغان، ناھايىتى ئېسىلزادە كۆرۈنىدىغان مۇڭگۈز تۈپلىرىگە ھەۋەسلىنىپ قاراپ كېتەتتى.

كۆپچىلىك ئۇلارنىڭ ھېكايىلىرىنى ئاڭلاپ قانىتىق تەسىرلىنىپ كېتىشتى. رونىنونىڭ سول پۇتىدا قېلىن تۈك باسقان بىر مونەك بولۇپ، ماڭغاندا مۇشۇ پۇتى ئاقسايىتتى. شۇڭلاشقا ئۇ باشقىلاردىن:

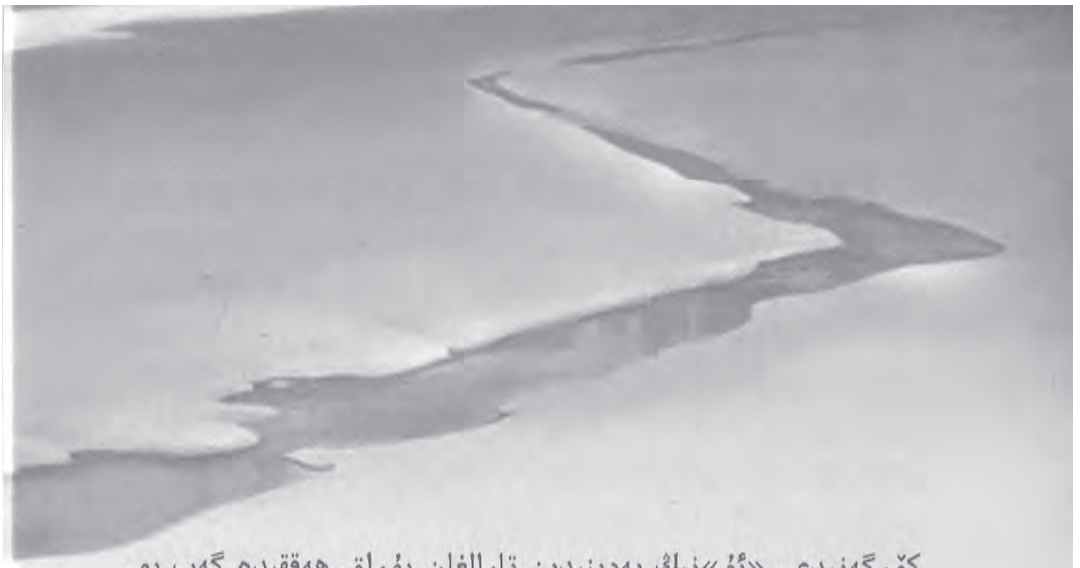
ــ ئاقساپ ماڭمىدىغانلىقىم چېنىپ قالامدىكەن؟ ــ دەپ سورىدى. كۆپچىلىك ھېچ-بىر چانىمايدىكەن دېيىشتى. رونىنونىڭ كۆتىدىغىنى دەل مۇشۇ جاۋاب ئىدى. ئەمەلىيەتتىمۇ ھېچكىم بۇنى سېزەلمىگەنىدى.

ــ راست دېدىڭلار، ــ دېدى رونىنو گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ــ

ئۇ چاغدا مەن گۆر ئاغزىدىن قايتىپ كەلگەن، ـــ ئاندىن رونۇ بىرسىنىڭ ئۆزىنى قانداق ئاتقانلىقى ھەم ئوقنىڭ پۇتىغا تەگكەنلىكى، سۆڭىكى چېقىلىپ كەتكەچكە قاتتىق ئاغرىپ كەتكەنلىكى، شۇنداقتىمۇ ئۆزىنى يوقتىپ قويماي ئۇچ پۇتلاپ جېنىنىڭ بارىچە قاچقانلىقى، تېنىنىڭ ئاجىزلاپ كەتكەنلىكىگىمۇ قارىماي ئۇدۇل ئالدىغا قاچىۋەرگەنلىكى، تاكى بىخەتەر جايغا يەتتىم دېگەندىلا ئاندىن توختىغانلىقى؛ كېيىنكى كۈنلىرىنى ئۆز - ئۆزىنى كۈتۈش، يوشۇرۇنۇپ يالغۇز يېتىش، يارىسىنى داۋالاش بىلەن ئۆتكۈزگەنلىكى؛ ئاخىر كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا يەنە پەيدا بولۇپ قەھرىمانغا ئايلانغانلىقى، سەل ئاقساقلاپ ماڭسىمۇ، لېكىن ھېچكىمنىڭ بۇنى سېزىملىمەيدىغانلىقىنى سۆزلەپ بەردى.

ھازىر كۆپچىلىك دائىم ئۇزاقراق جەم بولۇپ، ھەر خىل ھېكايىلەرنى سۆزلىشىدىغان بولغاچقا، بەمبىمۇ بۇرۇنقىغا قارىغاندا «ئۇ» توغرۇلۇق تېخىمۇ كۆپ ئىشلارنى بىلىۋالدى. ئۇلار «ئۇ»نىڭ قانچىلىك قورقۇنچلۇق ئىكەنلىكى، بوزىراڭغا چىرايىغا قاراشقا ھېچكىمنىڭ پېتىنالمايدىغانلىقى ھەققىدە سۆزلەشتى. بۇنى ئۇمۇ ئۆز كۆزى بىلەن

كۆرگەندى. «ئۇ»نىڭ بەدىنىدىن تارالغان پۇراق ھەققىدە گەپ بو-لۇنۇۋىدى، بەمبىنىڭمۇ گەپ قىلغۇسى كېلىپ كەتتى، لېكىن باشقىلار-نىڭ ئۆزىنى تەربىيە كۆرمىگەن، گەپكە قوشۇق سالىدىكەن دەپ قې-لىشىدىن ئەنسىرەپ جىم تۇردى. ئۇلارنىڭ دېيىشىچە «ئۇ»نىڭ پۇرد-قى دائىم ئۆزگىرىپ تۇرسىمۇ، لېكىن بەك ئۆتكۈر، غەلىتە، ۋەھىمىلىك بولغانلىقتىن، يەنىلا تونۇۋالغىلى بولىدىكەن.

يەنە «ئۇ» ھەمىشە ئىككى پۇتلاپ ماڭىدۇ، ئۇنىڭ قوللىرى بەك كۆچلۈك دېگۈدەك چىلەرمۇ بولدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە قولنىڭ زادى قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلمەيدىغانلارمۇ بار ئىكەن. ئازراق چۈشەندۈرۈشتىن كېيىن نەتىلا خانىم ئۆز قارىشىنى ئېيتىپ:

ــ مېنىڭچە بۇنىڭ ھېچبىر ھەيران قالغۇچىلىكى يوق، سىلەر دېگەن بۇ ئىشلارنى تېخىمۇ قىلالايدۇ، ئۇلار ئەمەس ھەرقانداق بىر چاشقاندىمۇ مۇشۇنداق قابىلىيەت بار، ــ دېدى ـ دە، مەسخىرە قىلغاندەك بېشىنى بۇرىۋالدى.

ــ ھوي! ــ دەپ چۇرقىرىشىپ كەتتى قالغان بۇغلار ھەم بۇ ئىككىسى تامامەن باشقا ـ باشقا ئىش دەپ ئەسكەرتىشتى.

لېكىن نەتىلا خانىم يەنىلا قايىل بولمىدى.

ــ يەنە لاچىنچۇ؟ ــ دېدى ئۇ قاياپ، ــ بۇتېئو قۇشى، مۆشۈك-ياپىلاقلارچۇ؟ ئۇلارنىڭ ئىككىلا پۇتى بارغۇ. ئۇلار بىر نەرسىنى تۇدۇ-ماقچى بولغاندا، شۇنداق، ئۇلار بۇ ھەرىكەتنى تۇتۇش دەپ ئاتايدۇ،

بۇ چاغدا بىر پۇتلاپ تۇرۇپ، يەنە بىر پۇتى بىلەن تۇتىدىغۇ. بۇنداق قىلىش بەك تەس، بۇ «ئۇ»نىڭ قولىدىن ھەرگىز كەلمەيدۇ.

نەتىلا خانىم «ئۇ»نىڭغا ئىچ ـ ئىچىدىن ئۆچ بولغاچقا، «ئۇ»نى زادىلا ياراتمايتتى. «ئۇ» بەك رەزىل» دەيتتى ئۇ ھەم ئۆزىنىڭ قـا-رىشىدا چىڭ تۇراتتى. كۆپچىلىكمۇ «ئـۇ»نى ياخشـى كۆرۈپ كەتمـە-گەچكە، ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئىنكار قىلمايتتى.

لېكىن «ئۇ»نىڭ ئىككى قولىـلا بولۇپ قالـماي، يەنە ئـۇچىنچـى قولىنىڭمۇ بارلىقى ھەققىدە گەپ بولۇنۇۋىدى يەنە تالاش ـ تارتـىش باشلىنىپ كەتتى.

ـــ قېنى زىلا يالغانغۇ، ـــ دېدى نەتىلا خانىم كەسكىنلىك بىلەن رەت قىلىپ، ـــ ئىشەنمەيمەن.

ـــ راستىما؟ ـــ روننو بۇ گەپكە قوشۇلمىدى، ـــ ئۇنداقتا قېنى دەپ باقمامسەن، ئۇ زادى نېمە بىلەن پۇتۇشنى يارىلاندۇردى؟

ـــ نەدىكى گەپ بۇ، قەدىرلىكىم؟ ـــ دېدى نەتىلا ئۇنىڭ گـەپ-لىگە پىسەنت قىلماي، ـــ پۇتۇم ساپساق تۇرمامدۇ مانا.

ـــ مېنىڭ بېشىمدىنمۇ نۇرغۇن ئىش ئۆتكەن، ـــ دېدى ئـاد-نا، ـــ مېنىڭچە كۆپچىلىكنىڭ «ئۇ»نىڭ ئۇچىنچى قولى بـار دېگىنـە-نىڭمۇ ئاز ـ تولا ئاساسى بار.

ـــ بۇ گېپىڭىزگە يۈزدەيۈز قوشۇلمەن، ـــ دېدى ياش كالـىس ئەدەپ بىلەن، ـــ مېنىڭ بىر قاغا دوستـۇم بار... ـــ شۇنداق دەپـلا ئوڭايسىزلانغىنىدىن گېپىنى توختىتىپ، مېنى مازاق قىلىۋاتامدىغانـدۇ دەپ كۆپچىلىككە بىر قۇر قاراپ چىقتى. ھەممەيلەنـنىڭ ئۆز گـېپىنـى زەن قويۇپ ئاڭلاۋاتقانلىقىنى كـۆرۈپ گېپىـنى داۋاملاشتـۇردى، ـــ ئۇ قاغىنىڭ بىلمەيدىغىنى يوق، ئوبدان تـەربىيە كـۆرگەن. بۇنى قـو-شۇپ قويمىسام بولمايدۇ، ئۇ ھەقىقەتەن ياخشى تەربىـيە ئالغـان...

ئۇنىڭ دېيىشچە، «ئۇ»نىڭ ھەقىقەتەن ئۇچىنـچى قولى بـار ئىكەن، لېكىن دائىملا كۆرۈنۈپ تۇرمايدىكەن. قاغىنىڭ دەپ بېرىشچە، بۇ ئۇچىنچى قول بەك رەزىل ئىكەن، ئۇنى مـۇ-

رىسىگە ئارتىۋالىدىكەن. «ئۇ» ياكى «ئۇ»نىڭدەكلەرنىڭ خەتەرلىك ياكى ئەمەسلىكىنى قاغا ھەممىدىن ئوبدان بىلىدۇ. ناۋادا «ئۇ» كەلگەندە ئۇچىنچى قولى كۆرۈنمىسە ھېچقانداق خەتىرى بولمايدىكەن.

— قارىغاندا ئۇ قاغا دوستۇڭ ئۆتۈپ كەتكەن كالۋا ئىمەكەن، — دېدى نەتىلا خانىم قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتكەندىن كېيىن، — ئەي سۆيۈملۈك كالىس، ئۇنىڭغا دەپ قويغىن، ئۇ راستتىنلا ئەقىللىك بولۇشنى ئويلىسا، شۇ ئىسسىدە بولسۇنكى، «ئۇ» مەڭگۈ خەتەرلىك، مەڭگۈ.

لېكىن باشقا بۈغىلار ئوخشىمىغان قاراشلارنى ئوتتۇرىغا قويۇشتى.

— «ئۇ»لارنىڭ ئىچىدە بەزىلىرى ئازراقمۇ خەتەرلىك ئەمەس، — دېدى بەمبىنىڭ ئاپىسى، — بۇنداقلارنى بىر قاراپلا بىلىۋالغىلى بولىدۇ.

— شۇنداقمۇ؟ — دېدى نەتىلا قايتۇرۇپ سوراپ، — بۇ گېپىڭچە «ئۇ»لار كەلسە ساقلاپ تۇرۇپ سالام بېرىدىكەنسەن ـ دە؟

— ساقلاپ تۇرمىدىغان ئىش يوق، — دېدى بەمبىنىڭ ئاپىسى مۇلايىملىق بىلەن، — بۇرىلىپلا قاچمەن.

— سەنغۇ قېچىشنىلا بىلسەن، — دېدى فالىنە ئىختىيارسىز كۈلۈپ.

شۇنىڭ بىلەن ھەممەيلەن پاراققىدە كۈلۈپ كېتىشتى.

بىراق ئۇچىنچى قولنىڭ گېپى چىقىشى بىلەن ئۇلار يەنە جىددىيلىشىپ، ئاندىن ئاستا ـ ئاستا ۋەھىمىگە چۈشۈشكە باشلىدى. چۈنكى

كى مەيلى ئۇچىنچى قول ياكى باشقا بىر نەرسە بولسۇن، ئومۇمەن قورقۇنچلۇق، چۈشىنكسىز نەرسە ئىدى.

ئۇلارنىڭ ئىچىدە كۆپىنچىسى «ئۇ» توغرۇلۇق ھېكايىلەرنىلا ئاڭلاپ باققان، پەقەت ئاز بىر قىسمىلا «ئۇ»نىڭ يىراقتا قىمىر قىلماي جىمجىت تۇرغانلىقىنى كۆرۈشكەنىدى. «ئۇ»نىڭ زادى نېمە قىلىدىغانلىقىنى ھېچكىم چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدۇ، لېكىن تۇيۇقسىز چاقماق چاققاندەك ئاۋاز بىلەن تەڭ ئوت پۈركۈلۈپ، ناھايىتى يىراقتىكى بىر ھايۋاننىڭ دولىسىغا تېگىپ، ئۇنى مولاق ئاشۇرۇۋېتىدىغانلىقىنى بىلىشەتتى. بۇ ئىشنى دېيىشۋاتقاندا ئۇلار خۇددى بۇنىڭدىن قاتتىق ۋەھىمگە چۈشكەندەك، باشلىرىنى ساڭگىلىتىشىپ تۇگۇلۈۋېلىشتى. شۇنداق بولسىمۇ ئۇلار يەنىلا قان - ياش ۋە دەرد - ھەسرەت بىلەن تولغان مۇشۇنداق قورقۇنچلۇق ھېكايىلەرنى ئاڭلاشقا شۇنچە خۇشتار ئىدى ھەم بۇ توغرۇلۇق زېرىكمەي مۇنازىرە قىلىشاتتى. كۆپچىلىكنىڭ سۆزلەيدىغىنى ساپلا ئۆزلىرى توقۇۋالغان ھېكايىلەر بىلەن بۇرۇنقىلاردىن داۋاملىشىپ كەلگەن چۆچەك - رىۋايەتلەر بولۇپ، مۇشۇ ھېكايىلەر ئارقىلىق ئۆزلىرىمۇ بىلمىگەن ھالدا قورقۇنچىنى قانداق يوقىتىش، ئۇنىڭ ئىبلىس چاڭگىلىدىن قانداق قۇتۇلۇشنىڭ ئامالىنى ئىزدەيتتى.

— بۇ ئىش زادى قانداق يۈز بەرگەن؟ — سورىدى ياش كالىس ۋەزمىن ئاھاڭدا، — «ئۇ» ئۆزىدىن شۇنچىۋالا يىراقتىكى بىرەيلەننىڭ قانداق ئۇرۇپ يىقىتىۋەتكەنىدۇ.

— ئەقىللىك قاغا دوستۇڭ دەپ بەرمىدىمۇ؟ — دېدى نەتىلا خانىم مەسخىرە قىلىپ.

— ياق، — دېدى كالىس سۈسقىنا كۈلۈپ، — ئۇنىڭ دېيىشىچە بۇنداق ئىشلار دائىم يۈز بېرىپ تۇرسىمۇ، چۈشەندۈرگۈدەك ئادەم يوق ئىكەن.

— يەنە «ئۇ» خالسا قاغىنىمۇ دەرەختىن سۆرەپ چۈشۈرەلمەيدىكەن، — دېدى رونئو گەپ قىستۇرۇپ.

— ئۇ چۈۋاتقان قىرغاۋۇلنىمۇ تارتىپ چۈشۈرۈۋالالايدىكەن، — دېدى ئانئامۇ ئۇلاپلا.

— «ئۇ» ئاشۇ قولىنى تاشلىۋېتىۋەتكەك، — دېدى بەمبىنىك ئاپسى، — بۇنى مۇمام دەپ بەرگەن.

— راستما؟ — سوردى نەتىلا خانىم، — ئۇنداقتا ھېلىقى قورقۇنچلۇق گۈمبۈرلىگەن ئاۋازنى قانداق چۈشەندۈردىڭ؟

— شۇ قولىنى سۈندۈرغاندا، — دېدى بەمبىنىك ئاپسى چۈشەندۈرۈپ، — چاقماق چېقىپ، گۈلدۈرماما گۈلدۈرلەپتۇ. چۈنكى قولىنىك ئىچىدە ئوت بار ئىكەن.

— كەچۈرگىن، — دېدى رونئو، — ئۇنىك ئىچىدە ئوت بار دېسىغۇ دېتقا سىغار، لېكىن قولىدا ئوت بار دېسە كىم ئىشىنىدۇ. قولىمۇ شۇنچىلىك يارىلاندۇرالامدۇ؟ بۇنى قاراپمۇ بىلىۋالغىلى بولىدۇ. شۇڭلاشقا توغرىسىنى ئېيتقاندا، «ئۇ» چىشىنى ئاتقان گەپ. چىشقا تاقىساق ئاندىن نۇرغۇن ئىشلارنى چۈشەندۈرگىلى بولىدۇ. شۇڭلاشقا نۇرغۇنلىرىمىزنى ئاشۇ چىش چىشلەپ ئۆلتۈرگەن.

— ئەجەبا «ئۇ» مەڭگۈ ئاشۇنداق بىزنى قوغلاپ يۈرۈپ ئۆلتۈرەرمۇ؟ — دېدى ياش كالىس ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ.

بۇ چاغدا بويىغا يەتكەن مارال مارىنا گەپكە ئارىلاشتى:

— ئېيتىشلارغا قارىغاندا، ھامان بىر كۈنى «ئۇ» ئارىمىزغا قوشۇلۇپ، بىزگە ئوخشاش مۇلايىم، ئاق كۆڭۈل بولۇپ، بىز بىلەن بىللە ئوينايدىكەن. شۇ چاغدا پۈتكۈل ئورمان بەخت ـ سائادەتكە چۆمۈپ، ئېجىل ـ ئىناق ياشايدىكەنمىز.

— كەلمەياق قويسۇن، — دېدى نەتىلا خانىم قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتكەندىن كېيىن، — «ئۇ» كەلسە خاتىرجەملىكىمىز بۇزۇلىدۇ!

— بۇنچىۋالا دەپ كەتمىگىنچۇ، — دېدى ئانىا ئۇنىك بۇ گېپىگە قوشۇلمىغاچقا.

— نېمشقا دېمگۇدەكمەن؟ — دېدى نەتىلا خانىم زەردە بىلەن، — ئەجەب غەلەت گەپ قىلدىڭغۇ. ئەي قەدىرلىك قىرىنداشلىرىم، ئېسىمىزنى تاپساق، «ئۇ» بىزنى قىرغىن قىلۇېتىپتىكەن. ئەي خالايىق، قەدىرلىك ھەدە ـ سىڭىللار، ئانىلار، ئاغا ـ ئىنىلەر! بىز بۇ دۇنياغا كەلگەندىن تارتىپ «ئۇ» ئەزەلدىن بىزگە ئارامچىلىق بېرىپ باقمىدى. نەگىلا بارساق شۇ يەرگە قوغلاپ بېرىپ ئۆلتۈرۈپ كەلدى... شۇنداق تۇرۇقلۇق يەنە «ئۇ»نىڭ بىلەن ئېجىل ـ ئىناق ئۆتەمدۇق؟ تازىمۇ قاملاشمىغان گەپقۇ بۇ!

مارىيانىڭ نۇرلۇق، سۈزۈك كۆزلىرى كۆپچىلىككە تەمكىن تىكىلدى.

— ئېجىل ـ ئىناقلىق بىز دەپ يۈرگەن ئەخمىقانە گەپ ئەمەس، — دېدى ئۇ، — بۇ ھامان بىر كۈنى ئەمەلگە ئاشماي قالمايدۇ.

نەتىلا بۇرىلىپلا ماڭدى.

— بىر نەرسە يەۋالاي، — دېدى ئۇ كېتىۋېتىپ.

10 ـ باب

قىش دېگەن بەك ئۇزاق بىلىندۇ. بەزىدە كۈن ئازراق ئىللىپ قا-
لىدۇ ـ دە، ئارقىدىنلا يەنە قېلىن قار يېغىپ، مېڭىش تەسلىشىپ كېتە-
دۇ. ئەڭ چاتاق يېرى، كۈندۈزى ئېرىگەن قارلار ئاخشىمى قار يۈزىنى
بىر قەۋەت نېپىز مۇز بولۇپ تۇتۇۋالىدۇ. سەللا بىخەستەلىك قىلسا
تېيىلىپ، مۇز يېرىلىپ، پېچاقتەك مۇزلار تۇياقنى قانتۇېتىدۇ. قەھ-
رىتان قىش ۋاقتى بولغاچقا، ھەممە يەر توڭلاپ كەتكەن، ھاۋا ئاجا-
يىپ سۇزۇك ھەم تازا. ئەتراپتىن سوغۇققا چىدىمايۋاتقان ئاڭلىنىپ
تۇراتتى.

ئورمان تىمتاسلىققا چۆمگەن، لېكىن ھەر كۈنلا قورقۇنچلۇق
ئىشلار يۈز بېرىۋاتاتتى. بىر كۈنى بىر توپ قاغا بەمبىنىڭ دوستى يا-
ۋا توشقانىنىڭ ئاغرىپ ياتقان گۆدەك ئوغلىنى ئۆلتۈرۈۋەتتى. بىچارە
بالا جېنى چىقىپ بولغۇچە قاڭغىر قاقشىدى. ياۋا توشقان يېرىم يول-
دىلا بۇ ئېچىنىشلىق نالىنى ئاڭلاپ، ئازابلانغىنىدىن ئۆزىنى قويارغا
يەر تاپالماي قالدى.

يەنە بىر قېتىم بويىنى ئېغىر يارىلانغان بىر تىيىن ھە دەپ يۈگۈرگە-

لى تۇردى. ئۇنى بۇلغۇن چىشلۇۋالغاندى. بۇلغۇننىڭ چاڭگىللىدىن قۇ-
تۇلۇپ چىقىشنىڭ ئۆزى بىر مۆجىزە. ئاغرىق ئازابىدا تىينىنىڭ ئاغزى
گەپكە كەلمەي قالغان بولۇپ، ھە دەپ شاختىن ـ شاختا تاخلايتتى.
بىر دەم ئەسەبىيلەرچە يۇگۇرۇپ، تاقلىغاندىن كېيىن ئاستا ـ ئاستا جە-
ھىقپ، ئۇمىدسىزلىك، ۋەھىمە ۋە ئازاب ئىچىدە بېشىنى چاڭگاللاپ
ئولتۇرۇپ قالدى. يارىسىدىن ئاققان قان ئاپپاق كۆكسىنى قىزىل
رەڭگە بويىماقتا ئىدى. ئۇ مۇشۇ ھالەتتە يېرىم سائەتچە تۇرغاندىن كې-
يىن تۇيۇقسىزلا شاختا گۈپپىدە يىقىلدى ـ دە، ئاندىن قارلىق يەرگە
چۈشۈپ كەتتى. شۇ ئان بىر توپ سېخىزخان ئۇچۇپ كېلىشىپ زىيادەتنى
باشلۇۋېتىشتى.

يەنە بىر قېتىم كۆچىلىكنىڭ ھۆرمىتى ۋە ياخشى كۆرۈشىگە سا-
زاۋەر بىر قىرغاۋۇل تۇلكىنىڭ زىيانكەشلىكىگە ئۇچىردى. ئۇنىڭ ئۆ-
لۈمىگە ھەممەيلەنلا ئېچىنىپ، قاتتىق ئاھ ئۇرۇشتى. قىرغاۋۇل ئەس-
لىدە قارلىق يەرگە ئۇۋا كولاپ كىرىۋالغانىكەن. ئۇ شۇنچىلىك پۇختا
مۆكۈندۈم، تۇلكە ھەرگىز مېنى تارتىپ چىقىرالمايدۇ دەپ ئويلىغانـ-
كەن.

بۇ ئىش كۈپكۈن-
دۈزدىلا يۈز بەرگەچ-
كە، ھازىر ھەممەي-
لەنلا دەككە ـ دۈك-
كىگە چۈشۈپ قېلىش-
قاندى. ئايىغى چىقـ-
ماس بۇ مۇشەققەتلىك
كۈنلەر تەسىرىدە ئۆچ ـ ئاداۋەت ۋە ۋەھشىيلىكلەر بارغانچە يامـ-
راپ، ئۇلارنىڭ گۈزەل تەسىراتلىرى، ۋىجدانى، گۈزەل ئەخلاقى ۋە
ئىشەنچىنى يوققا چىقارغاندى. شۇڭلاشقا شۇ كۈنلەردە ھېسداشلىق،
خاتىرجەملىك ۋە سەۋر ـ تاقەت دېگەنلەردىن ئەسەرمۇ قالمىغاندى.

ـــ ئاجايىپ ئىشلار يۈز بەرگىلى تۇرىدىغۇ، ـــ دېدى بەمبىنىڭ

ئاپىسى ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ، ـــ لېكىن كېيىنچە ھەممە ياخشىلىنىپ كېتىدۇ.

ـــ بۇرۇنقى كۈنلىرىمىز قانداق ئېسىل ئىدى ـ ھە، ـــ دېدى ئاننا ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ.

ـــ شۇنى دېمەمسەن، ـــ دېدى مارېنا يىراقلارغا نەزەر سالغىنىچە، ـــ بۇرۇنقى ئاشۇ ئېسىل چاغلارنى خويمۇ سېغىندىم!

ـــ ھوي، بالاڭ تىترەۋاتىدىغۇ! ـــ دېدى نەتىللا خانىم ئاننىغا گېپىرنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ، ـــ ئۇ دائىم مۇشۇنداق تىترەمدۇ؟

ـــ ھەئە، ـــ دېدى ئاننا غەمگە پېتىپ، ـــ خېلى كۈنلەر بولۇپ قالدى.

ـــ ھەي! ـــ نەتىللا خانىم كۆڭلىدىكىنى تۇزلا ئېيتىشقا باشلىدى، ـــ بالام بولۇپ قالمغىنى ئۇچۇن ئەجەب خۇش بولۇۋاتىمەن. ناۋادا بۇ مېنىڭ بالام بولۇپ قالغان بولسا، قىشتىن ئۆتەلمەيدۇ دەپ ئەنسىرەپ يۈرەتتىمكەن.

گېپىرنىڭ ئەھۋالى راستتىنلا ناچارەك قىلاتتى. ئۇنىڭ ئەسلىدىمغۇ تېنى ئاجىز، بەمبى بىلەن فالىنەگە باققاندا مىس ـ مىس ھەم جۇغىمۇ كىچىكرەك. مانا ئەمدى ئۇ كۈندىن ـ كۈنگە ئاجىزلىشىپ، يېگەن نەرسىسىنمۇ سىڭدۈرەلمەس، يېسىلا ئىچى سۇرىدىغان بولۇپ قالغانىدى. شۇڭلاشقا سوغۇق ۋە ساقسىزلىق دەستىدىن ھېچ ھالى قالمغانىدى. ئۇنىڭ تىترىكى بارغانچە ئېغىرلىشىپ ئاخىر ئۆزە تۇرالماس بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ شۇ تاپتىكى تۇرقى ھەقىقەتەن بىچارە ئىدى.

نەتىللا خانىم گېپىرنىڭ قېشىغا بېرىپ، مېھرىبانلىق بىلەن:

ـــ بولدى، ئاھ ئۇرما، ئوغۇل بالا دېگەن چىداملىق بولىدىغان. مۇنداق قىلۋەرسەڭ سالامەتلىكىڭگە زىيانلىق، ـــ دېدى. ئاندىن كۆز يېشىنى كۆرسەتمەسلىك ئۈچۈن كەينىگە بۇرىلۋالدى.

رونىو چەتتەرەك يەردىكى قاردا ياتاتتى. ئۇ تۇيۇقسىز ئىرغىپ تۇردى ـ دە، ئەترايغا ئالاق ـ جالاق قاراپ دۇدۇقلىغىنىچە:

— نېمە بولدىكىنە؟... — دېدى.

— نېمە بولغاندۇ؟... — كۆپچىلىك جىددىيلىششكە باشلىدى.

— مەنمۇ بىلمىدىم، — دېدى رونىو، — لېكىن ئەنسىزچىلىككە چۈشۈپ قېلىۋاتىمەن... تۇيۇقسىزلا كۆڭلۈم ئېغىپ كېتىۋاتىدۇ... قانىتىمدا چاتاق چىققان ئوخشايدۇ...

كالىس ھاۋانى راسا ھىدلىغاندىن كېيىن:

— ھېچبىر چاتاق سەزمىدىمغۇ، — دېدى چۈشەندۈرۈپ.

بۇ چاغدا كۆپچىلىك جىممىدە بولۇشۇپ قۇلاقلىرىنى دىڭگايتىپ زەن قويۇپ ئاڭلاشقا، ئەستايىدىللىق بىلەن ھىدلاشقا باشلىدى.

— ھېچ ئىش يوق!

— ھېچنېمىنى سەزمىدۇق... — دېيىشتى ئۇلار بەس - بەستە.

— ھېچنېمىنى بايقىيالمىغان بولساڭلار بوپتۇ! نېمە دېگۈدەك كەلسە دەۋېرىڭلار... ئەمما چوقۇم بىر ئىش بولىدى... — دېدى رونىو ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرۇپ.

— قاغىلار ھېلىلا قاقىلدىشىپ ئۆتتۇپ كەتكەن... — دېدى مارىنا.

— ئەنە، ئۇلار يەنە قاقىلداۋاتىدۇ! — دېدى كالىس كۆپچىلىك-نىڭ دىققىتىنى بۇراپ.

كۆپچىلىك شۇ ئان بېشىنى كۆتۈرۈپ قاراشقانىدى، بىر توپ قا-غىنىڭ دەرەخلەر ئۈستىدە پالاقلاپ ئۇچۇشۇۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇلار ئورمانلىق ئەڭ چېتىدىن، يەنى دائىم خەتەر يۇز بېرىدىغان جايدىن ئۇچۇپ كېلىشۋاتاتتى. ئۇچقاچ ھاسراپ ـ ھۆمۈدەشكىنچە نېمىنىدۇر دېيىشمەكتە ئىدى. دېمەك ئۇلارنىڭ بىرەر نەرسىدىن ئۈر-كۈپ كەتكەنلىكى ئېنىق ئىدى.

— قانداق، بايا دېگىنىم راستمىكەن؟ — دېدى رونئو.

— قارىغاندا راستتىنلا بىرەر ئىش يۇز بېرىدىغاندەك قىلىدۇ!

— قانداقمۇ قىلارمىز؟ — دېدى بەمبىنىڭ ئاپىسى تەشۋىشلەنگە-نىدىن ئارانلا ئۇنىنى چىقىرىپ.

— تېز قاچايلى! — دېدى ئاننا جىددىيلەشكىنىدىن.

— توختاپ تۇرۇڭلار! — رونئو كۆپچىلىككە قۇمانداڭلىق قى-لىشقا باشلىدى.

— يەنە نېمىگە ساقلايمىز؟ باللىرىمىز تۇرسا، — دېدى ئاننا، — ئۇنىڭ ئۈستىگە گېببر يۇگۈرۈيەلمەيدۇ.

— ئەمسە بوپتۇ، — دېدى رونئو قوشۇلۇپ، — سەن باللى-رىڭنى ئېلىپ ماڭ‌ئۆەر. بۇنداق قىلىشنىڭ ھېچبىر ئەھمىيىتى بولمىسا-مۇ، ئەمما كېيىنچە خەقنىڭ ئەيىبلىشىگە قالغۇم يوق، — رونئو بۇ گەپلەرنى تولىمۇ ئەستايىدىل، تەمكىنلىك بىلەن ئېيتتى.

— يۇر گېببر! فالىنە، تېز ماڭايلى! ئاۋايلاپ ماڭ! ئاستىراق! ماڭا ئەگىشىپ مېڭىڭلار، — دېدى ئاننا باللىرىنى ئاگاھلاندۇرۇپ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار جىممىدە كېتىپ قېلىشتى.

ۋاقىت تولىمۇ ئاستا ئۆتمەكتە، ئۇلار لام ـ جىم دېگۈدەك ئەت-راپنى تىڭشىلىماقتا، پۇرىماقتا.

— بىزنى نېمانچە پالاكەت باسىدىغاندۇ، — دېدى لەللا خانىم ئاغرىنىپ، — ھېچ چىدىغۇچىلىكىم قالمىدى! — ئۇ قانىقى غەزەپكە

تولغاندى.

بەمبى ئۇنىڭ تۇرقىغا قاراپ ئەتراپتا قورقۇنچلۇق ئىش يۈز بەرگەن ئوخشايدۇ دەپ ئويلىدى.

بۇ چاغدا بايا قاغىلار ئۇچۇپ كەلگەن تەرەپتىن سېغىزخانىلارنىڭ تۈيۈقسىز: «دىققەت قىلىڭلار! دىققەت! دىققەت!» دەپ شاراقلاشلىرى ئاڭلاندى. گەرچە ئۇلارنى كۆرگىلى بولمىسىمۇ، بىر - بىرىگە ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپ: «دىققەت ـــ دىققەت ـــ دىققەت!» دېيىشلىرى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

ئۇزاق ئۆتمەي سېغىزخانىلار ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن ئۆتۈپ يىراقتا ئۇچۇپ كېتىشتى. ئۇلار ھەقىقەتەن قورقۇپ كېتىشكەنىدى.

ـــ قاق! ـــ ئالا قاغىنىڭ يېقىمسىز ئاۋازى كۆچلۈك ئاگاھلاندۇرۇش بەردى.

شۇ ھامان بارلىق بۇغا - ماراللار كالتەك يېگەنىدەك قاتتىق چۆچۈپ كېتىشتى. ئاندىن جىمجىت تۇرۇشۇپ ھاۋانى ھىدلاشقىلى تۇرۇشتى.

«ئۇ» ئىكەن.

بۇرۇننى ئېچىشتۇرغۇدەك ئۆتكۈر پۇراق ھاۋانى بىر ئالغاندى. بۇغىلار بۇ پۇراقنى بىرلا پۇراپ كىمنىڭ ئىكەنلىكىنى بىلىپ بولۇشقانىدى. بۇ پۇراق ئۇلارنىڭ بۇرنىدىن ئۇدۇل مېڭىسىگە چىقىپ، ئەقىل - ھوشىنى يوقىتىپلا قويغانىدى.

سېغىزخان بىلەن ئالا قاغىلار توختىمايلا ئاگاھلاندۇرۇش بەرمەكتە، قۇ - چۇۋلاردىن پۈتكۈل ئورمان قاينىپ تاشماقتا ئىدى. چۇھ-چۇقلار نەچچە يۈزلىگەن پەيلا توپلاردەك شاختىن - شاختا قالايمىقان قاچقىشىپ، «تېز قاچ! تېز قاچ!» دەپ ۋىچىلداشماقتا. تۇرۇسلار بوغۇق ئۇندە سوزۇپ - سوزۇپ ئۇنلىشىپ، چاقماق چاققاندەك ئۆتۈشمەكتە. قاقشال چاتقاللىقلار ئارىسىدىن ئاپپاق قارلىق جايدا نۇرغۇنلىغان قىرغاۋۇلنىڭ ئالاقزەدە بولۇپ قېچىشۇاتقانلىقى كۆرۈنمەكتە. يەنە بىر تەرەپتىن قىزىل بىر نەرسە يالتىتىدە ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ

چوقۇم تۇلكە. لېكىن شۇ تاپتا ھېلىقى قورقۇنچلۇق پۇراق گۈپۈلدەپ ھەممەيلەننى ۋەھىمگە، ھاننى ئېلىپ قېچىش ۋەسۋەسىسىگە سېلىۋەتكەچكە، ھېچكىمنىڭ ئۇنىڭغا قارار كۆزى يوق.

بۇ كۈچلۈك پۇراق ئەتراپنى بىر ئېلىپ، ھەممەيلەننى تەھلىكىگە سېلىۋەتكەندى. ئۇلار بۇ يەرگە يالغۇز «ئۇ»لا ئەمەس، يەنە «ئۇ»نىڭ شېرىكلىرىنىڭمۇ كەلگەنلىكىنى، قۇتۇلۇش تەس زور خەتەرنىڭ يوپۇرۇلۇپ كېلىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ يېتىشتى.

بۇغلار چۇمچۇقلارنىڭ ئالاقزەدىلىك ئىچىدە قاناتلىرىنى پالاق-شىتىشى، تۇردۇس، تېيىلارنىڭ جىددىيلىشىپ شاختىن ـ شاختا سەكرەشلىرىگە قاراپ، بۇ جانۋارلار مۇنچىۋالا قورقۇپ كەتمىسمۇ بوپتىكەن دەپ ئويلاشتى. لېكىن بۇ جانۋارلارنىڭ «ئۇ»نىڭ ھىدىنى ئالسىلا قېچىشتىكى سەۋەبى، ئورماندا «ئۇ»نىڭ قېشىدا تۇرۇشقا ھېچكىم جۈرئەت قىلالمايتتى.

بۇ چاغدا ياۋا توشقان ئىككىلەنگەن ھالدا مۇشۇ تەرەپكە تاقلاپ كەلدى ـ دە، بىردەم جىمجىت ئولتۇرغاندىن كېيىن يەنە تاقلىغىلى تۇردى.

ـــ نېمىش يۇز بېرىپتۇ؟ ـــ سورىدى كالىس چىداپ تۇرالماي.

توشقان ئەس ـ ھوشىنى يوقتىپ قويغاچقا، گەپ قىلالماي ئەتراپقا ھاڭۋېقىپ قاراپلا تۇراتتى.

ـــ ئۇنىڭ ھالىغا يېقىراق سورىساڭچۇ... ـــ دېدى رونىو مۇڭلىنىپ.

توشقان ئاغزىنى يوغان ئېچىپ ئەسىنگەدىن كېيىن:

ـــ بىز قورشىلىپ قالدۇق، ـــ دېدى

جانسز هالدا، ــ ماڭار يولمىز قالمىدى، ئەتراپ «ئۇ»نىڭدەكلەر بىلەن تولۇپ كەتتى!

دەل شۇ چاغدا «ئۇ»نىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى. «ئۇ»دىن يەگىرمە ـ ئوتتۇزى بوراندىنمۇ ئۆتە ۋەھىمىلىك ئاۋازدا «ھۇ-ھۇي!»، «ھا ـ ھا!» دەپ غەلۋە قىلىشماقتا ئىدى. يىراقتىن چاتقاللارنىڭ شالدىرلىغان، قاراسلاپ سۇنغان ئاۋازلىرى ئاڭلىنىپ، جان ـ جانىۋارلار دىر ـ دىر تىترەشكىنچە پىتىرىماقتا ئىدى.

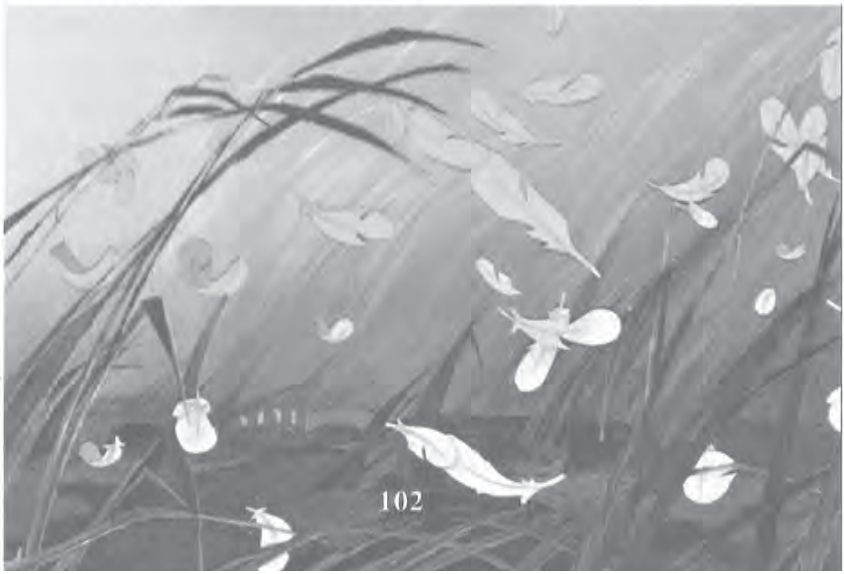
«ئۇ»لار كېلىۋاتاتتى.

«ئۇ»لار ئورمانغا ئىچكىرىلەپ كىرگەنىدى.

تۇيۇقسىز ئارقا تەرەپتىن چىرقىراق، ئۇزۇك ـ ئۇزۇك ئۇنلەش ئاڭلىنىپ، بىر قىرغاۋۇل «ئۇ»نىڭ ئايىغى تۇۋىدىن پۇررىدە ئۇچۇپ كەتتى. بۇغىلار ئۇنىڭ قانات قېقىشىدىن چىقىقان ئاۋازنىڭ بارغانچە ئاستىلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ تۇرۇشتى. تۇيۇقسىز بىر نەرسە «گۇم» قىلدى ـ دە، ئارقىدىنلا جاھان جىممىدە بولۇپ، بىر نەرسىنىڭ يەرگە گۈپپىدە چۈشكەنلىكى ئاڭلاندى.

ــ قىرغاۋۇل يەرگە چۈشۈپ كەتتى، ــ دېدى بەمبىنىڭ ئاپىسى تىترىگىنىچە.

ــ بۇ تۇنجىسى... ــ دېدى رونىو ئۇلاپلا.

— بۇ قېتىم بىرنەچچىمىز ئۆلۈپ كېـ-
تىشىمىز مۇمكىن، — دېدى ياش مارىنا،
— مەن شۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىرى.

خەتەر كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇرغاچقا، ھېچكىمنىڭ ئۇنىڭ گېپىگە قۇلاق سالغۇچىلىكى يوق ئىدى.

بەمبى كاللىسىنى ئىشلىتىپ ئوبدانراق ئويلىنىپ باقماقچى بولغان بولسىمۇ، لېكىن «ئۇ»نىڭ ئەسەبىيلىككە تولغان ئاۋازى بارغانچە كۈچەيىپ، خىياللىرىنى بىنچىت قىلمۇەتتى. بەمبى مېڭىنى قوچۇغۇچى ۋاك ـ چۇڭدىن باشقا ھېچقانداق ئاۋازنى ئاڭلىيالمىدى. ھۇۋلىغان، دەرەخ شاخلىرى قاراسلاپ سۇنغان ئاۋازلار گىرەلىشىپ ئۇنىڭ ۋۇ-جۇدىنى دىر ـ دىر تىترەتمەكتە ئىدى. لېكىن جىددىيچىلىك ۋە تەـ-ئەججۇپ ئىلكىدە ئۆزىنىڭ تىترەۋاتقانلىقىمۇ ئېسىگە كەلمەيتتى.

بىرنەچچە مىنۇت ئۆتكەندىن كېيىن ئاپىسى ئۇنىڭ قۇلىقىغا:

— قېشىمدىن نېرى كەتمىگىن، — دېدى. گەرچە ئۇنىڭ ئاۋازى شۇنچە چىڭ بولسىمۇ، ئەمما ۋاك ـ چۇك تۇپەيلىدىن بەمبىگە پىچىرلاپ ئېيتقاندەكلا ئاڭلاندى. ئاپىسىنىڭ «قېشىمدىن نېرى كەتمىگىن» دېـ-گەن گېپى بەمبىگە زور مەدەت بولۇپ، ئۇنى زەنجىرەك مەھكەم باغلاپ تۇردى. بولمىغاندا ئاللىبۇرۇن ئەس ـ ھوشىنى يوقىتىپ، بەـ-دەر قاچقان بولاتتى. ھەر قېتىم ئەقلىدىن ئېزىپ قېچىشنى ئويلىغان چاغلاردىمۇ ئاپىسىنىڭ مۇشۇنداق تاپىلاشلىرىنى ئاڭلاپ تۇردى.

ئۇ ئەتراپقا قاردى. جىمى ئۇرـ-مان ئەھلى ساراڭلارچە قېچىشماقتا. بىر توپ سېرىق ئاغمىخان قاتار تەـ-زىلىشقىنىچە خۇددى لېنتىدەك شارد-ىدە ئۆتۈپ كېتىشتى. بىر ئاق باش ئاغمىخان سېھرلەپ قويۇلغانىدەك جىمجىت تۇرغىنىچە ئۇھىدىسىزلىككە تولغان يېۋا توشقانىنىڭ گەپلىرىگە

قۇلاق سالماقتا ئىدى. يېقىنلا جايدا تۇلكە پاتىپاراقچىلىقتا كۆزلىرىگە ھېچنېمە كۆرۈنمەي قېچىشنىڭ كويىدىلا قالغان بىر توپ قىرغاۋۇلنىڭ قېشىدا تۇراتتى. تۇلكىنىڭمۇ ئۇلارغا قارارغا كۆزى يوق، ھېلىدىن - ھېلىغا بوينىنى سوزۇپ، قۇلاقلىرىنى ئۇچلاپ، بۇرنىنى پۇرۇشتۇ- رۇپ، ئەتراپتىكى بارغانچە يېقىنلاپ كېلىۋاتقان گۈلدۇر - قاراسقا دىققەت قىلماقتا ئىدى. چوڭقۇر ئويغا پاتقان بولسا كېرەك، پەقەت قۇيرۇقىنىلا بوشقىنا مىدىرلىتىپ تۇراتتى. بىر قىرغاۋۇل پالاق - پۇ- لۇق يۇگۈرۈپ كەلدى. ئۇ ئەڭ خەتەرلىك جايدىن قېچىپ كەلگەچكە، بەك قورقۇپ كەتكەنىدى.

— ئۇچماڭلار! — دەيتتى ئۇ باشقا قىرغاۋۇللارنى ئاگاھلاندۇ- رۇپ، — ئۇچۇشقا بولمايدۇ... يۇگۈرۈشكىلا بولىدۇ! ئالاقزەدە بولماڭلار! ھەرگىز ئۇچقۇچى بول- ماڭلار! يۇگۈرۈڭلار، يۇگۇ- رۈڭلار، يۇگۈرۈڭلار! — ئۇ خۇددى ئۆز - ئۆزىگە ئاگاھلاندۇرۇش بېرىۋاتقاندەك توختىماي شۇنداق دەيتتى. ئەمەلىيەتتە بۇ سۆزلەرنىڭ ئاغزىدىن چىقىۋاتقانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى.

«ھۇھۇي!»، «ھا - ھا!» يۇرەكلەرنى جىغىلدىتىدىغان بۇ ئا- ۋازلار يېقىنلا كېلىپ قالغانىدى.

— ئالاقزەدە بولماڭلار خالايىق! — دەپ توۋلىدى قىرغا- ۋۇل، لېكىن شۇنىڭ بىلەن تەڭ تۈيۈقسىز چىرقىراپ كەتتى - دە، پالاق - پۇلۇق ئۇچقىلى تۇردى. بەمبى ئۇنىڭ دەرەخلەر ئارا- سىدا ھاۋاغا تىك ئۆرلىگىنىچە ھە دەپ قانات قېقىۋاتقانلىقىنى، بەدە- نىدىكى قېنىق كۆك ۋە سارغۇچ قوڭۇر پەيلىرىنىڭ ۋال - ۋۇل چاق- ناپ، ئۇزۇن قۇيرۇقىنىڭ مەغرۇرانە يەلپۇنۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇر- دى. قۇلاقنى پاك قىلغۇدەك دەھشەتلىك ئاۋاز بىلەن تەڭ قىرغاۋۇل

هاۋادا تۇيۇقسىزلا پۈكۈلۈپ، ئۆز پۈتىنى چوقۇماقچى بولغانىدەك نەچچە موللاق ئاتتى، ئاندىن شىددەت بىلەن تۆۋەنلەپ، قىرغاۋۇللار ئارىسىغا پوككىدە چۈشتى ـ دە، جىممىدە بولۇپ قالدى.

شۇ ئان قىرغاۋۇللار قورقۇپ كېتىشكىنىدىن تەرەپ ـ تەرەپكە قاچقىلى تۇرۇشتى. بەش ـ ئالتە قىرغاۋۇل تەڭلا كۆككە كۆتۈرۈلدى.

ـــ ئۇچماڭلار! ـــ دېدى قالغانلىرى يۇگۇرۈپ كېتىۋېتىپ. يەنە گۈلدۈرماما گۈلدۈرلەپ، ھاۋاغا كۆتۈرۈلگەن قىرغاۋۇلدىن بەش ـ ئالتىسى يەرگە چۈشۈپ كەتتى، ـــ تېز قايتىپ كەل! ـــ دېدى ئاپىسى. بەمبى بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىدى. لېكىن رونىو بىلەن كالىس يوق تۇراتتى. نەتىلا خانىمۇ يوق، پەقەت ئۆزى بىلەن ماربىنانىڭلا قېپقالغانلىقىنى كۆردى. ئەتراپ ژاڭ ـ چوڭ ۋە قاراس ـ قۇرۇس ئاۋازلار بىلەن تولغان، ھۆركىرەش ۋە گۈلدۈرلەشلەر بارغانچە يېقىنلاپ كەلمەكتە. ئاپىسى دىر ـ دىر تىترەۋاتقان بولسىمۇ، يەنىلا ئۆزىنى بېسۋېلىپ ئويلانماقتا ئىدى.

ـــ بەمبى، ئوغلۇم، ـــ دېدى ئۇ، ـــ مەندىن ئايرىلماي ماڭ،

بۇ يەردىن چىقىپ كەتمىسەك بولمايدۇ، ئورماندىن چىقساقلا ئوچۇق-چىلىق بار. ئەمما ئورماندىن چىققۇچە ئاستا ماڭمىز.

ئون - يىگىرمىسىنىڭ قولىدىن تەڭلا بومبا تاشلانغاندەك، گۈل-دۇر - قاراس ئاۋازلار تېخىمۇ كۆپىيىشكە باشلىدى.

— ئۇنىڭ بىلەن كارىڭ بولمىسۇن، — دېدى ئاپىسى بەمبىگە تاپىلاپ، — ھازىرچە يۇگۈرۈشكە بولمايدۇ! ئوچۇقچىلىققا چىققاندىن كېيىن ئاندىن راسا يۇگۈرىيمىز. يەنە بىر ئىش ئېسىڭدە بولسۇنكى، بەمبى بالام، ئورماندىن چىققاندىن كېيىن ماڭا قارىماي يۇگۈرەۋەر-گىن. يىقىلىپ چۈشسەممۇ ھەرگىز كارىڭ بولمىسۇن... ئالدىڭغا قاراپ قېچىشنىلا بىل! چۈشەندىڭمۇ بەمبى؟

ئاپىسى دەھشەتلىك ئاۋازلار ئىچىدە مەزمۇت قەدەم تاشلاپ كېتىپ باراتتى. قىرغاۋۇللار بىردەم قارىنىڭ ئىچىگە كىرىۋېلىشسا، بىر-دەم پالاقلاپ چىقىپ جان - جەھلى بىلەن قېچىشاتتى. ياۋا توشقان ئائىلىسىدىكىلەر پاتىپاراقچىلىقتا ھېلى ئولتۇرسا، ھېلى قېچىشاتتى.

ھېرىپ ھالىدىن كەتكەن ھەم دەھ-شەتلىك ئاۋازلار قۇلاق - مېڭىسىنى يەپ بولغاچقا، ھېچكىمنىڭمۇ گەپ قىلىشقا رايى قالمىغانىدى.

بەمبى بىلەن ئاپىسى ئىككىسىنىڭ ئالدى تەرىپى ئاستا يورۇشقا، چىتلاقتەك كۆرۈنىدىغان چاتقاللار ئارىسىدىن كەڭرى ئوچۇقچىلىقتىكى كۇمۇشتەك قارلار يالىلداپ كۆرۈ-نۈشكە باشلىدى. ئۇلارنىڭ كەينىدىن دەرەخ غولىغا تاڭ - تاڭ ئۇرۇلغان، شاخلارنىڭ قاراسلاپ سۇنغان ھەم-دە «ھا - ھا»، «ھۇ - ھۇ» قىلغان ئاۋازلار قىستاپ كېلىپ، ئۇلارنى

قاتتىق ساراسىمگە سالماقتا ئىدى.

بۇ چاغدا ياۋا توشقان ئىككى نەۋرە ئىنىسى بىلەن ئۇلارنىڭ قېشىدىن يۇگۈرۈپ ئۆتكىنىچە ئورماندىن بۆسۈپ چىقىپ كەتتى. ئۇلارمۇ ئاشۇ ئوچۇقچىلىققا چىقماقچى ئىدى. «پاك! پاك! پاك!» بۇ ئاۋاز بىلەن پۈتكۈل ئورمان لەرزىگە كەلدى. بەمبى توشقان دوستىنىڭ يېرىم يولغا بارا ـ بارمايلا موللاق ئېتىپ يىقىلغانلىقىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ تۇردى. ئۇ، ئاپپاق قورسىقى ئاسمانغا بولۇپ بىردەم تارتىشقاندىن كېيىن جىممىدە بولۇپ قالدى. بەمبى ئۇنىڭغا قارىغىنىچە ياغاچتەك قېتىپ تۇرۇپلا قالدى.

بەمبىنىڭ ئارقىسىدىن:

ـــ ئۇلار ئاشۇ يەردە! ھەممىسى سىرتقا قاچقىلى تۇردى! ـــ دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

بىردىنلا پالاقلاپ قانات قاققان، چىرقىرىغان، يىغلاشقان ئاۋازلار ئاڭلىنىپ، بىر توپ قىرغاۋۇل خۇددى باغلاپ قويۇلغاندەك كۆككە تەڭلا كۆتۈرۈلدى. شۇ ئان ھاۋا ئارقا ـ ئارقىدىن گۈمبۈرلىگەن ئاۋازلار بىلەن تىتما ـ تىتما بولۇپ كەتكەندەك بولدى. ئارقىدىنلا قىرغاۋۇللارنىڭ يەرگە پوكۈلداپ چۈشكەن، جان تالىشىۋاتقان ئاۋازلىرى ئاڭلاندى.

بەمبى ئاياغ تۈۋىنى ئاڭلاپ ئارقىسىغا قايرىلىپ قاردىدە، «ئۇ»نى كۆردى. «ئۇ» تۈيۈقسىز چاتقاللىقتىن ئېتىلىپ چىقتى. ھوي، بۇ تەرەپ، ئۇ تەرەپ، ھەممىلا يەردە «ئۇ» تۈرىدىغۇ. «ئۇ»لار ھېلى ئوڭدا، ھېلى سولدا، ھېلى ئالدىدا، ھېلى ئارقىدا، ئەتراپىدىكى چاتقاللارنى ئۇرۇپ ـ چەيلەشكىنىچە قورقۇنچلۇق ئاۋاز چىقارماقتا ئىدى.

ـــ يۇر! ـــ دېدى ئاپسى بەمبىگە، ـــ ئالدىغا قاراپ قاچايلى! ماڭا ئەگەش، ئەمما سەل ئارىلىق قالسۇن! ـــ ئاپسى شۇنداق دەپ بىرلا ئىرغىپ ئورمان سىرتىغا چىقىپ بولدىدە، تۇياقلىرىدىن قار توزۇتقىنىچە ئۇچقاندەك چاپتى. بەمبى

ئاپسىنىڭ ئارقىسىدىن قالماي چاپتى. تۇيۇقسىز ئاسمان گۈمۈرۈلۈپ، يەر يېرىلغاندەك ئەتراپتىن «پاك ـ پۈك» ئاۋازلار ئاڭلىنىپ، ئۇلار قورشاۋدا قالدى. بەمبى ھېچنېمگە قارىماي قاچۇەردى. ئۇ بۇ پاراكەندىچىلىكتىن، دەمنى سقىدىغان بۇ پۇراق، قورشاۋلاردىن قۇتۇلۇپ، جېنىنى ئامان ساقلاپ قېلىشنىلا ئويلايتتى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىكى بۇ خىل تۇغما قابىلىيەت شۇ تاپتا رولىنى تولۇق جارى قىلدۇرغانىدى. ئۇ جان ـ جەھلى بىلەن قېچىپ كېتىۋېتىپ ئاپسىنىڭ يىقىلغانلىقىنى كۆرگەندەك قىلىپ قالدى. لېكىن كۆزلىرى تورلىشىپ، ئۇنىڭ راست ئاپسى ياكى ئەمەسلىكىنى بىلەلمىدى. ئەتراپىدىكى دەھشەتلىك ئاۋازلار باشقا قورقۇنچلارنىڭ ھەممىسىنى بېسىپ كەتكەچكە، ئۇ ئويلىنىشقا، ئەتراپىدىكى نەرسىلەرنى پەرقلەندۈرۈشكىمۇ ئۇلگۈرمەي جان ـ جەھلى بىلەن قاچۇەردى.

بەمبى ئاخىر ئۇ ئوچۇقچىلىقتىن ئۆتۈپ، يەنە بىر دەرەخزارلىققا كىرىپ كەتتى. ئارقىسىدىن ۋارقىرىغان ئاۋازلار بىلەن تەڭ قۇلاقنى يارغۇدەك «پاك ـ پۈك» ئاۋازلار ئاڭلىنىپ، مۆلدۈردەك قاتتىق نەرسىلەر بەمبىنىڭ باش ئۈستىدىكى دەرەخ شاخلىرىغا قاراس ـ قۇرۇس تەگكەندىن كېيىن ئەتراپ يەنە جىمجىتلىققا بولۇپ قالدى. بەمبى توختىماي قاچۇەردى. جان ئۈزۈۋاتقان بىر قىرغاۋۇل قاردا بوينى ساڭگىلىغىنىچە قاناتلىرىنى ھالسىز پالاقشىتىۋاتاتتى. بەمبىنىڭ كەلگەندىكىنى ئاڭلاپ ئۇ تىركىشىشتىن توختىدى ـ دە، زەئىپ ئاۋازدا: «تۇغقىنىم...» دېدى. لېكىن بەمبى ئۇنىڭغا قاراشقىمۇ ئۇلگۈرمەي قاچۇەردى. قويۇق بىر چاتقاللىققا كىرگەندىن كېيىن، ئىرماش ـ چىرماش شاخ ـ شۇمبىلار يولىنى توسۇپ، چىغىر يول بىلەن مېڭىشقا مەجبۇر بولدى. شۇنداقتىمۇ پۇتلىرى بىلەن شاخلارنى قايرىپ ئىتتىرىپ مېڭىشقا ئالدىرىدى. «بۇ تەرەپكە ئايلىنىپ كەل» دېدى بىر ھېلەن. قاتتىق قورقۇپ كەتكەنلىكتىن ئۇ ئارانلا شۇنى دېيەلىدى.

بەمبى ئىختىيارسىز ئاۋاز چىققان تەرەپكە بۇرىلىپ، بىر دەمدىلا ئۇ جايغا ئۆتىدىغان يول تاپتى. ئالدىدا ياۋا تۇشـ

قاننىڭ خوتۇنى تۇراتتى، بايا ئۇنى چاقىرغان شۇ ئىكەن.

ــ ياردەم قىل، بولامدۇ؟ ــ دېدى ئۇ.

بەمبى ئۇنىڭغا قاراپلا چۆچۈپ كەتتى. ئۇ ھېچنېمىنى سەزمەس بولۇپ قالغان ئارقا پۇتلىرىنى سۆرىگىنىچە قاردا تىركەشمەكتە ئىدى. قېشىدىكى قارلار قاندىن قىپقىزىل بويىلىپ كەتكەنىدى.

ــ ياردەم قىلغىنچۇ؟ ــ دېدى توشقان گېپىنى تەكرارلاپ. ئەمما گەپ قىلغاندىكى تۇرقى ناھايىتى ساغلام، ھېچ ئىش بولمىغاندەك، ھەتتا ناھايىتى خۇشالدەك كۆرۈنەتتى.

ــ نېمە بولغىنىمنى ئۆزۈممۇ بىلمەي قالدىم، ــ دېدى ئۇ گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ــ ئەسلىدىغۇ بەك قورقۇپ كېتىدىغان ئىشمۇ ئەمەستى... ئەمما زەر... يول ماڭالمايۋاتىمەن... ــ سۆزلەپ شۇ يەرگە كەلگەندە ئۇ بىر يانغا يىقىلىپ چۈشتى ـ دە، جان ئۈزدى.

بەمبىنىڭ تېنى يەنە جۇغۇلداپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن دەرھال پۇتلىرىنى بۇراپلا ئوقتەك چاپتى.

ــ بەمبى!

بەمبى دەرھال يۈگۈرۈشتىن توختىدى. بۇ ئاغىنىسىنىڭ ئاۋازى ئىدى.

ــ بەمبى... بۇ سەنمۇ؟ ــ ئۇ ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى.

يىقىلا جايدا گېپىر قاردا ياتاتتى. ھالسىزلىنىپ كەتكەنلىكىدىن، تۇرغۇدەكمۇ، بېشىنى كۆتۈرگۈدەكمۇ ماجالى يوق، دەپنە قىلىنىشىنى كۈتۈپ ياتقان جەسەتكىلا ئوخشاپ قالغانىدى. بەمبى دەرھال ئۇنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ باردى.

ــ گېپىر، ئاپاڭ قېنى؟ ــ سورىدى ئۇ ھاسراپ تۇرۇپ، ــ فالنەچۇ؟ ــ بەمبى جىددىيلىشىپ كەتكەنلىكتىن بەك تېز سۆزلىدى.

يۇرىكىمۇ تېخچىلا ۋەھىملىك دۇپۇلدەيتتى.

— ئاپام بىلەن فالىنە ئامال بولمىغانلىقتىن مېنى تاشلاپ كەتتى، — دېدى گېپىر ئىللىق تۇستە. ئۇنىڭ ئاۋازى جانسىز بولسىمۇ، لېكىن چوڭلارنىڭكىدەك ۋەزمىن ھەم سۇر ـ ھەيۋە بىلەن تولغاندى.

— مەن بولالمىدىم، شۇڭا مېنى مۇشۇ يەردە يىتقۇزۇپ قويۇپ كېتىشكە مەجبۇر بولۇشتى. سەنمۇ كەتمەسلىك بولمايدۇ بەمبى.

— ئورنۇڭدىن تۇر! — دەپ ۋارقىرىدى بەمبى، — تۇر دەۋاتىمەن گېپىر! شۇنچىلىك ئارام ئالغىنىڭ يېتەر. ئەمدى ۋاقىت قالمىدى! تېز مەن بىلەن قاچ!

— بولمايدۇ، مەن بىلەن كارىڭ بولمىسۇن، — دېدى گېپىر، — ئورنۇمدىن تۇرالمايمەن، ئەمدى ئامال يوق. مېنىڭمۇ سەن بىلەن بىللە قېچىپ كەتكۈم بار، بەمبى، لېكىن بەك ئاجىزلاپ كەتتىم، ماڭا ئىشەنگىن.

— ئەمسە قانداق قىلسەن؟— سورىدى بەمبى.

— بىلمەيمەن. بەلكىم ئۆلۈپ كېتىشىم مۇمكىن، — دېدى گېپىر نەق گەپنىلا قىلىپ.

يېقىنلا جايدا يەنە ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ، «پاڭ ـ پۇڭ» ئاۋازلار ئاڭلىنىپ، بۇ تەرەپكە قىستاپ كېلىشكە باشلىدى. بەمبى نېمە قىلارىنى بىلەلمەي قېتىپ تۇرۇپلا قالدى. بۇ چاغدا دەرەخلەر شالدۇر ـ شۇلدۇر قىلىپ، قاردا يۇگۇرۇۋاتقان ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى. ئەسلىدە ياش كالىس قېچىپ كېلىۋاتقانىكەن.

— تېز قاچ! — بەمبىنى كۆرۈپلا ئۇ شۇنداق دەپ توۋلىدى، — قاچالىغۇدەكلا بولساڭ قاچ، قاراپ تۇرما!

كالىسنىڭ ھېچنېمىگە قارىماي قېچىشى سەگىتتى بولغاي، بەمبى ئىختىيارسىزلا ئۇنىڭ ئىزىغا چۈشتى ھەم ھېچنېمىنى ئويلىماي قېچىش بىلەنلا بولدى. شۇڭلاشقا خېلىدىن كېيىن گېپىر بىلەن خوشلاشمىغىنى يادىغا يەتتى ـ دە: «خەير خوش، گېپىر، ئامان بولغايسەن» دېدى. لېكىن ئۇ بەك يىراقلاپ كەتكەچكە، بۇ سۆزىنى گېپىر ئاڭلىمىدى.

بەمبى چىرقىراشقان ۋە «پاك ـ پۇك» قىلغان ئاۋازلار بىلەن تولغان ئورماندا تاكى كەچقۇرۇنغىچە ئۇدۇل كەلگەن يەرگە قىچىپ يۈردى. قاراڭغۇ چۈشەي دېگەندە ئورمان جىمجىت بولۇپ قالدى. ئۇزاق ئۆتمەي مەيىن شامال ئەتراپتىكى قان ھىدىنى ئۇچۇرۇپ كەتتى. شۇنداقتىمۇ ھېچكىم تېخىچىلا ۋەھىمىدىن قۇتۇلالمىغانىدى. پالاكەتتىن قۇتۇلۇپ قالغاندىن كېيىن بەمبىنىڭ تۇنجى ئۇچرانقان تونۇشى رونىو بولدى. ئۇ بۇرۇنقىدىنمۇ يامان بولۇپ كەتكەندەك قىلاتتى.

ـــ ئاۋۇ ئورماندا، ـــ دېدى رونىو بەمبىگە، ـــ تۇلكە يارىلىنىپ قىزىپ قاپتۇ. بايىلا قېشىدىن ئۆتكىنىمىزدە ئاغرىنقا چىدىمايلا قاراپ ناپ، تۇپراقنى غاجىغىلى تۇرۇپتۇ. ھەي، بەك قورقۇنچلۇق.

ـــ ئاپامنى كۆردۇڭمۇ؟ ـــ سورىدى بەمبى.

ـــ ياق، ـــ رونىو گەپتىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ دەرھال نېرى كەتتى.

يېرىم كېچە بولغاندا بەمبى نەتىلا خانىم بىلەن فالىنەنى ئۇچراتتى. ئۇچەيلەن جەم بولغىنىدىن خۇش بولۇشۇپ قىن ـ قىنىغا پاتماي قېلىشتى.

ـــ ئاپامنى كۆردىڭىزمۇ؟ ـــ سورىدى بەمبى.

— ياق، — دېدى فالىنە، — مېنىڭ ئاپامۇ يوق تۇرىدۇ.

— بۇ گەپنى قويۇڭلارچۇ، — دېدى نەتىللا خانىم، — ئۇلارنىڭ روھىنى ئۆستۈرمەكچى بولۇپ بوش ئاۋازدا، — ھەي، مېنى ئەجەب نەس باستى. ئەسلىدە بالام يوق، باقمەن دەپ ئاۋارە بولۇپ يۈرمەيمەن دەپ ئويلىغانىدىم. مانا ئەمدى بىراقلا ئىككى بالىغا قارايدىغان بولدۇم. ھەي، قانداقمۇ قىلارمەن.

بەمبى بىلەن فالىنە كۈلۈپ كەتتى.

ئاندىن گېببېرنىڭ پارىڭى بولۇندى. بەمبى گېببېرنى كۆرگەن چاغدىكى ئەھۋالنى دەپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن ئىككى بالا ئازابلىنىپ يىغلاپ كېتىشتى. بىراق نەتىللا خانىم ئۇلارنى يىغلىغلى قويمىدى.

— ئەمدى شۇنى بىلىشىڭلار كېرەككى، ھەممىدىن مۇھىمى بەرەر نەرسە يەپ قورساقنى ئەستەرلەش. چۈنكى ئاچ قورساق يۈرۈشكە بولمايدۇ ـ دە!

نەتىللا خانىم ئىككى بالىنى شاخلىرى ساڭگىلاپ تۇرغان، يوپۇرماقلىرى تېخى چۈشۈپ كەتمىگەن دەرەخنىڭ قېشىغا باشلاپ ئاپاردى ھەم مېھرىبانلىق بىلەن كۆرسىتىپ، يوپۇرماقلارنى ئۆزى يېمەي، بەمبى بىلەن فالىنەگە يېگۈزدى. يەنە قارلارنى سىرىپ ئوت ـ چۆپلەرنى چىقارغاندىن كېيىن ئۇ ئىككىسىگە:

— يەڭلار... بۇ ئوبدان، — ياكى بولمىسا، — توختاپ تۇرۇڭلار... بۇنىڭدىنمۇ ياخشىسىنى تېپىپ بېرەي، — دەيتتى. شۇنداقتىمۇ تۇرۇپ ـ تۇرۇپ يەنە، — ئەجەب بالاغا قالدىم! ئىككى بالىنى قانداقمۇ باقارمەن! — دەپ غۇدۇراپمۇ قوياتتى.

تۇيۇقسىز ئۇلار ئاننانىڭ مۇشۇ تەرەپكە كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدى.

— ئاننا چوڭ ئاپا! — دەپ توۋلىۋەتتى بەمبى ئۇنى ھەممىدىن ئاۋۋال تونۇپ. فالىنە قەۋەتلا خوش بولۇپ كەتكىنىدىن «ئاپا!» دېدى ـ دە، ئۆزىنى ئاپىسىنىڭ قۇچىقىغا ئاتتى. لېكىن ئانا چەكسىز ئازاب ۋە ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە يىغلاۋاتاتتى.

— گۈپپۇر يوق، — دېدى ئۇ يىغلىغىنىچە، — ئۇنى ئىزدەپ بارسام... ھالسىزلىنىپ يېتىپ قاپتىكەن... قارلىق جايدا... ھازىر ئۇ جايدا يوق... ھەي بىچارە گۈپپۇر بالام...

— بۇ يەردە يىغلاپ ماڭقاڭنى ئېقىتىپ يۇرگىچە، — دېدى نەتىلا خانىم چالۋاقاپ، — ئۇنىڭ ئىزىنى بويلاپ ئىزدەپ باقمامسەن.

— ئىزىمۇ يوق، — دېدى ئانانا، — لېكىن... ئۇ يەردە «ئۇ»... «ئۇ» نەرسىلەرنىڭ جىقلا ئاياغ ئىزى بار ئىكەن... — ئانانا گۈپپۇر ياتقان جايغا بارغاندى...

ھەممەيلەن جىممىدە بولۇپ قېلىشتى. سەل ئۆتكەندىن كېيىن بەمبى غەيرەتلىنىپ سورىدى:

— ئانانا چوڭ ئاپا... ئاپامنى كۆردىڭىزمۇ؟

— ياق، — دېدى ئانانا بوش ئاۋازدا.

ئەنە شۇنىڭدىن كېيىن بەمبى ئاپىسىنى زادىلا ئۇچرىتىپ باقمىدى.

11 ـ باب

سۆگەتلەر توزغاق چىقىرىپ، جىمى مەۋجۇدات ئويغىنىشقا باشلىدى. دەل ـ دەرەخلەرنىڭ يۇمران بىخلىرى سەھەرنىڭ ئىللىق ئاپتىپىدا يېڭى تۇغۇلغان بوۋاقتەك جىلمىيىپ ئاجايىپ جانلىنىپ كەتكەندى.

بەمبى بىر تۇپ ياڭاق دەرىخىنىڭ تۇۋىگە كېلىپ، يېڭى ئۆسۈپ چىققان مۇڭگۈزىنى دەرەخ غولىغا سۈركەپ تولىمۇ راھەتلەندى. ئۇنىڭ ئۇستىگە، چىرايلىق مۇڭگۈزلىرىنى بىر قەۋەت يۇمشاق پوست ئوراپ تۇراتتى. بۇ نەرسىنى چۈشۈرۈۋەتمەي بولمايتتى، ئەمما ئۆزىنىڭ چۈشۈپ كېتىشىنى ساقلاش بەكلا ئاۋارىگەرچىلىك. بەمبى دەرەخ غولىغا سۈركەۋەرگەنلىكتىن، مۇڭگۈز پوستىنىڭ بەزى يەرلىرى چۈشۈپ كەتتى، بەزى يەرلىرى يېرىلىپ قۇلاق تۇۋىدە ساڭگىلاپ قالغانلىقتىن، ماڭسا پۇلاڭلاپ تۇراتتى. ئۇ، مۇڭگۈزىنى ياڭاق دەرىخىدىنمۇ قاتتىق دەپ ئويلىدى بولغاي، ژۇجۇدى چەكسىز كۈچ ـ غەيرەتكە تولۇپ ھېلىدىن ـ ھېلىغا ياڭاق دەرىخىگە ئۇسەتتى. ئۇسۇۋۇپ، دەرەخ غولى تىتما ـ تىتما بولۇپ، ئىچىدىكى ئېقى كۆرۈنۈپ قالدى، بۇ ئاق رەڭ ھايال ئۆتمەيلا تۆمۈر دېتى رەڭگىگە ئۆزگەرەتتى. بۇ ئىشى ئۇچۇن ئۇ ئازراقمۇ ئۆكۈنمىدى. دەرەخ غولىنى ئۇسۇپ مۇشۇنداق قىلۋېتەلىگەنلىكىدىن خۇشال بولماقتا ئىدى. ئەتراپتىكى بىرمۇنچە ياڭاق ۋە كورنۇس دەرەخلىرىدە ئۇنىڭ مۇشۇنداق تىركىششلىرىنىڭ ئىزناسى قېپقالدى.

ـــ ھوي، ئەمدى بولدى قىلغىن... ـــ دېدى يېقىن ئەتراپتا خۇشال بىر ئاۋاز.

بەمبى بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىدى.

بىر تىيىن نېرىدا ئۆزىگە قاراپ ئولتۇرغانىكەن. ئۇلارنىڭ بېشىدا تۈيۇقسىز «يا ـــ ھا!» دەپ كۈلگەندەك چىرقىراق ۋە قىسقا ئاۋاز ئاڭلاندى. بەمبى بىلەن تىيىن

چۆچۈپ كەتتى. ئەسلىدە ئۇ تۆمۈرتۇمشۇق ئىكەن. ئۇ كاۋچۇك دەرىخىنىڭ توم بىر شېخىغا قونۇپ تۇرۇپ يۇقىرى ئاۋازدا:

— كەچۈرگىن... مۇشۇ تۇرقۇڭنى كۆرسەملا كۆڭلۈم كېلىدۇ، — دېدى.

— ئەمسە دەپ باققىنا، كۆلگۈڭنى كەلتۈرگەن زادى نېمە ئىش ئۇ؟ — بەمبى ئەدەپ بىلەن سورىدى.

— ماقۇل، دەپ بېرەي، — تۆمۈرتۇمشۇق ئۆز قارىشىنى سۆزلەشكە باشلىدى، — دەسلەپتىلا خاتا قىلدىڭ. ئالدى بىلەن يوغان دەرەخنى تېپىپ ئۇسسەڭ بولاتتى. مۇنداق ئىنچىكە ياڭاق دەرىخىگە ئۇسۇپ نېمىگە ئېرىشمەكچىتىڭ؟

— نېمىگە ئېرىشسەم بولاتتى؟ — سورىدى بەمبى.

— قوڭغۇز تۇتمامسەن... — تۆمۈرتۇمشۇق ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي يەنە كۆلۈپ سالدى، — قوڭغۇز، تۇكلۇك قۇرت... بۇلارنى تۇتۇش ئۈچۈن مۇنداق قىلسەن! — ئۇ كاۋچۇك دەرىخىنى دۈمباق چالغاندەك توكۇلدىتىپ چوقۇشقا باشلىدى.

— نېمىلەرنى دەۋاتسەنوي؟ — دېدى تېيىن ئۇنىڭ ئالدىغا سەكرەپ بارغىنىچە ئەيىبلەپ، — شاھزادە قوڭغۇز، تۇكلۇك قۇرت دېگەنلىرىڭنى ئىزدەۋاتقىنى يوق...

— نېمىشقا ئىزدىسە بولمايدىكەن؟ — دېدى تۆمۈرتۇمشۇق قىقلاپ كۈلگىنىچە، — بۇلار بەك تەملىك... — ئۇ شۇنداق دېدى - دە، ئاغزىغا بىر تال قوڭغۇزنى سېلىپ يەۋەتتى.

— بۇنى سەن چۈشەنمەيسەن، — دېدى تېيىن ئۇنى ئەيىبلەپ، — شاھزادە دېگەن ئېسىلزادىلەردىن، ئۇنىڭ ئىزدەيدىغىنى

غنى ئادەتتىكى خەقنىڭكىگە ئوخشمايدىغان يۈكسەك نىشان... بولـ
دى، بۇنداق تېتىقسىز گەپلىرىڭنى قوي.

ـــ شۇنداق بولسا نېمە بوپتۇ، ـــ دېدى تۆمۈرتۇمشۇق، ـــ
مەن ئۇنداق يۈكسەك نىشان دېگەنلەرگە قىزىقمايمەن، ـــ ئۇ پېتـ
دىن چۈشمەي تۇرۇپ شۇنداق دېدى ـ دە، ئۇچۇپ كەتتى. تىينمۇ
شۇ ئان شارتتىدە يۇگۇرۇپ قايتىپ چۈشتى.

ـــ مېنى تونۇدۇڭمۇ؟ ـــ سورىدى ئۇ. چرايىدىن قىزىقاقلىق چـ
قىپ تۇراتتى، ـــ تونۇيدىغانـدەك قىلـمەن، ـــ بەمبى ئەدەپ بىلـەن
جاۋاب بەردى، ـــ سـەن مۇشۇ دەرەخنىڭ ئۈستـدە تۇرىسـەن... ـــ
بەمبى كاۋچۇك دەرىخىنى كۆرسەتتى.

ـــ مومام ئىككىمىزنى ئارىلاشتۇرۇپ قويۇۋاتسەن، ـــ دېدى تـ
ىين ئۇنىڭغا كۈلۈمسىرەپ باققىنچە، ـــ بەمبى شاھزادە، كىچىك چېـ
غىدا ئۇ مۇشۇ دەرەخنىڭ ئۈستىدە تۇرۇپ ماڭا دائىم سېنىڭ گېپىڭنى
قىلىپ بېرەتتى. شۇنداق... لېكىن ئۇنى كېيىن بۇلغۇن ئۆلتۈرۈۋەتـ
تى... بۇرۇن، قىش مەزگىلىدە... بۇ ئىش ھېلىمۇ ئېسىڭدىدۇ؟

ـــ ئېسىمدە، ـــ دېدى بەمبى بېشىنى لىڭشىتىپ، ـــ بـۇ ئىشنى
ئاڭلىغان.

ـــ ھەي... كېيىنچە دادام مۇشۇ يەردە تۇردى، ـــ دېـدى تىيـن
رۇسلىنىپ ئولتۇرۇپ، قوللىرىنى ئاپىياق كۆكسىگە ئەدەپ بىلەن قويـ
غىنچە كۆزلىرىنى پار ـ پار پارقىرىتىپ، ـــ لېكىن... سەن ھېنىڭ بـ
ـلەن دادامنىمۇ ئارىلاشتۇرۇۋالغانـدەك قىلىسەن... دادامنى تـو
نۇمسەن؟

ـــ بەك ئەپسۇس، ـــ دېدى بەمبى، ـــ بۇنىڭغا پۇرسـەت
بولمىدى.

ـــ ھېنىڭچىمۇ شۇنداق! ـــ دېـدى تىيـن قانائەت تـې
پىپ، ـــ دادام بەك جىمغۇر ھەم قورقۇنچاق، باشقـلار
ـلەن زادىلا ئارىلاشمايدۇ.

ـــ ئۇ ھازىر قەيەردە؟ ـــ سورىدى بەمبى.

— هەي، — تىين ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ قويدى، — بىر ئاي ئىلگىرى ئۇنى مۇشۇكياپىلاق چىشلەپ ئەكەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن بۇ يەردە ئۆزۈم يالغۇز تۇرۇپ كېلىۋاتىمەن. بۇ يەردىن مەن بەك رازى، مەن دەل مۇشۇ يەردە تۇغۇلغان.

بەمبى بۇرىلىپ ماڭماقچى بولدى.

— توختاپ تۇر، — دېدى تىين دەرھال، — ئەسلىدە بۇلارنى دېگۈم يوق ئىدى، سېنىڭ بىلەن باشقا ئىشنى پاراڭلاشماقچى ئىدىم.

بەمبى توختىدى.

— نېمە ئىش؟ — سورىدى بەمبى سەۋرچانلىق بىلەن.

— ھە... نېمە ئىشتى؟ — تىين ئويلاۋېتىپ تۇيۇقسىز لەككىدە سەكرىدى - دە، چىرايلىق قۇيرۇقىغا يۆلەنگىنىچە رۇسلىنىپ ئولتۇرۇپ بەمبىگە قارىدى، — توغرا! ئەمدى ئېسىمگە كەلدى. بايا ساڭا ئۇزاققا قالماي مۇڭگۈزۈڭ ياخشىلىنىپ، شۇنداق چىرايلىق بولۇپ كېتىدۇ دېمەكچىدىم.

— سىزچە شۇنداق بولارمۇ؟ — بەمبى بۇ گەپتىن قەۋەتلا خۇش بولۇپ كەتكەنىدى.

— راست، چىرايلىق بولۇپ كېتىدۇ! — دېدى تىين هايا-جانلانغىنىدىن قوللىرىنى ئاپپاق كۆكسىگە قويۇپ، — شۇنداق ئېگىز! شۇنچىلىك ھەيۋەت! شاخلىرىمۇ شۇنداق ئۇزۇن ھەم پارقىراق! ھەقىقەتەن ئېسىل!

— راستما؟ — سورىدى بەمبى ھەم خۇش بولۇپ كەتكىنىدىن دەرھال ياڭاق دەرىخىگە ئۇسۇپ قوۋزىقىنى چۈل - چۈل قىلغىلى تۇردى. تىين ئۇنىڭغا

قارىغاچ گېپىنى داۋاملاشتۇردى:

ــ راست دەۋاتىمەن، باشقا بۇغىچاقلار سەنچىلىك بولغاندا بۇنچىلىك چىرايلىق مۇڭگۈزى بولۇپ باقمىغان. سېنى بۇلتۇر يازدا كۆرگەنلەر ــ مەن سېنى يىراقتىن بىرنەچچە قېتىم كۆرۈپ باققان ــ هازىر بۇ تۇرقۇڭنى كۆرسە، سېنىڭ ئاشۇ ۋەجىك بايقۇش ئىكەنلىكىگە ئەسلا ئىشەنمەيدۇ...

بەمبى تۇيۇقسىز توختاپ قالدى.

ــ خوش ئەمسە، ــ دېدى ئۇ ئالدىراپ، ــ مەن ماڭاي! ــ شۇنداق دەپلا ئۇ كېتىپ قالدى.

بەمبىنىڭ بۇلتۇر يازدىكى ئىشلارنى ئاڭلىغۇسى يوق ئىدى. چۈنكى ئۇنىڭ ئۇچۇن ئۇ، بەختسىز كۆنلەر هېسابلىنىدۇ. دەسلەپتە ئاپىسى يوقاپ كېتىپ ئۆزىنى تولىمۇ يالغۇز هېس قىلدى. كېيىن ئۇزاق هەم جاپالىق قىش باشلىنىپ، يازغا ئۇلاشماق بەكلا تەسكە توختىدى. نەتىلا خانىم بولمىغان بولسا، ئۇ قانداق قىلاتتىكىنتاك؟ نەتىلا خانىم ئۇنىڭغا مېھرىنى بېرىپ، قولىدىن كېلىدىغانلىكى ياردەمنى ئايىمىدى. شۇنداق بولسىمۇ، ئۇ يەنىلا يالغۇزلۇق هېس قىلىپ، كۆنلەرنى بەك تەستە ئۆتكۈزدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە گېيېر هېلىدىن ــ هېلىغا ئېسىگە كېلىۋالاتتى. بىچارە گېيېر باشقا شېرىكلىرىگە ئوخشاش چوقۇم ئۆلۈپ كەتتى. ئىلگىرىمۇ ئۇنىڭ گېيېر بىلەن پات ــ پات كۆرۈشكۈسى كېلىپ تۇراتتى. گېيېردىن ئايرىلىپ قالغاندىن كېيىن ئاندىن ئۇنىڭ نەقەدەر ئوماق ۋە ياخشىلىقىنى بىلدى. فالىنەمۇ دائىم ئاپىسى بىلەن بىللە يۈرىدىغان هەم بەك تارتىنچاق بولغاچقا، ناھايىتى ئاز ئۇچرايتتى. كېيىنچە هاۋا ئىللىغاندىن كېيىن بەمبى ماغدۇرىغا كېلىشكە باشلىدى. ئۇ يېڭى ئۆسۈپ چىققان مۇڭگۈزىنى سۈركەپ ئىتتىكلىتىپ تۇراتتى هەم بۇنىڭدىن پەخىرلىنەتتى. لېكىن كۆڭۈلسىزلىك ۋە ئۇمىدسىزلىكلەر ئارقا ــ ئارقىدىن كەلگىلى تۇردى. باشقا مۇڭگۈزلۈك بۇغىلار بەمبىنى كۆرسىلا قوروپ، غەزەب بىلەن ئۇنى قوغلاپ، هېچكىمگە يېقىن يولاتمايتتى هەم ئۇنى بوزەك قىلاتتى. ئاخىر بېرىپ

بەمبى ئۇلارغا ئۇچراپ قېلىشتىن قورقۇپ ئۆزىنى كۆرسەتمەيدىغان، خلۇەت چىغىر يوللاردا ئىچى سقىلغىنچە ئۇن ـ تىنسىز يالغۇز يۈ- رىدىغان بولۇپ قالدى. كۈننىڭ ئىسسىشىغا ئەگىشىپ قەلبىنى قانداق- تۇر بىر ئىستەك مۇجۇپ، ئۇنىڭ ئارامىنى بۇزغىلى تۇردى. بۇ ھەم ئازابلىق، ھەم ھۇزۇرلۇق تۇيغۇ ئىدى. ھەر قېتىم فالىنە ياكى باشقا بىرەر قىز دوستىنى ئۇچرىتىپ قالسا، نېمىشقىدۇر ۋۇجۇدىغا ئىللىق سېزىم يۈگۈرۈپ ھاياجانلىنىپ كېتىدىغان، ئۇلارغا ئوغرىلىقچە قارا- دىغان بولۇپ قالدى. بەمبى ئۇلارنىڭ ئىزىنى بەك ئاسان تونۇۋالا- تى. بەزىدە ھىدلاپلا ئۇلارنىڭ يېقىن ئەتراپتا ئىكەنلىكىنى بىلىۋالا- تى. تاقابىل تۇرغىلى بولمايدىغان قانداقتۇر بىر سېھرىي كۈچ ئۇنى ئۇلارغا يېقىنلىشىشقا جەلپ قىلىپ تۇرماقتا. لېكىن ئۇ ئارزۇسىغا يېقىپ ئۇلارنىڭ قېشىغا بارسىلا، نارازىلىققا ئۇچرايتتى. ھېچكىمنى تاپالمـاي تولا قاتراپ ھېرىپ قالغانلىرىدا ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنى قاچۇرۇپ يۈر- گەنلىكىنى بىلەتتى. بەزىدە ئۇزۇن مۇددەت ئۇلۇك ئەبلەخلەر يولىنى توسۇپ، ئۇنى ئۇسۇپ ۋە تېپىپ رەھىمسىزلەرچە قوغلىۋېتەتتى. ھەممىدىن ئەسكىسى روننو بىلەن كا- لىس ئىدى. ھەي، مۇشۇمۇ كۈن بولدىمۇ.

مانا ئەمدى تېيىن نادانلىق قـ- لىپ، ئاشۇ ئىشلارنى ئۇنىڭ ئېسىگە سېلىپ قويدى. شۇنىڭ بىلەن بىردىنلا ئۇنىڭ مىجەزى قوداڭشىپ، ئەسەبىيلەرچە چاپقىلى تۇردى. چاتقاللىقلار تۇۋىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقىنىدا ئۇركۈپ كەتـ- كەن چۇمچۇق بىلەن شاخسانغۇچلار پالاق ـ پۇلۇق ئۇچۇپ چىقىشتى ـ دە، بىر ـ بىرسىدىن: «بۇ كىمۇ؟ ... بايا يۈگۈرۈپ ئۆتۈپ كەتكەن زادى كىم؟» دەپ سورىشىپ كەتتى. بىراق ئۇلارنىڭ گېپىنى بەھـ-

بىنىڭ قۇلىقىغا كىرەر ئەمەس. بىر سېغىزخان: «بىرەر ئىش بوپتىمۇ؟» دەپ شاراقلىسا، بىر ئالا قاغا: «نېمە ئىشكەن؟» دەپ سوردىدى. لېكىن بەمبىنىڭ بۇلارغىمۇ قارار كۆزى يوق. ئۇنىڭ ئۇستىدە بىر سوپىسوپىياڭ بىر دەرەختىن يەنە بىر دەرەخكە ئۇچۇپ بارغۇچە: «خەيرلىك ئەتىگەن ... مەن ــ بەك خۇشال...» دېگەن بولسىمۇ، لېكىن بەمبىنىڭ ھېچ كارى بولمىدى.

كۈن نۇرى ئورمانىنىڭ ھەربىر بۇلۇڭىغچە تور تارتقان بولۇپ، ھەممىلا يەر يورۇق ھەم گۈزەل بولسىمۇ، يەنىلا بەمبىنىڭ مەيلىنى تارتالمىدى.

تۈيۇقسىز ئۇنىڭ ئاياغ تۈۋىدىن ئەنسىز قاقاقلىغان ئاۋاز بىلەن تەڭ رەڭدار ھەسەن ـ ھۈسەن چاقناپ، كۆزلىرىنى ئالا چەكمەن قىلىۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ دەرھال مېڭىشتىن توختىدى. ئەسلىدە قىرغاۋۇل يانىرو ئۇركۈپ كېتىپ ئۇچۇپ قاچقانىكەن. بەمبى ئۇنى دەسسىۋالغىلى قىل قالغاچقا، قىرغاۋۇل قاچقاچ ئۇنى تىللىماقتا ئىدى.

ــ بەك شاتراق نېمىكەنسەن! ــ دېدى يانىرو كېكەچلىگىنچە چىرقىراپ تۇرۇپ. بەمبى مەڭدىگىنىچە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ تۇرۇپلا قالدى.

ــ دېگەنبىلەن ھەممە ئىش ئۆتۈپ كەتتى، ھېچ ئىش بولمىدى. بىراق سەن بەكلا قارام ئىكەنسەن... ــ بەمبىنىڭ تۈيغۇسىدىن قېشىدىن «قىقى، قۇقۇ» قىلغان يېقىملىق ئاۋاز ئاڭلاندى. ئەسلىدە بۇ يانىرىنى بولۇپ، بايا ئۇچۇپ كەتكەن يانىرونىڭ خانىمى ئىكەن. ئۇ زوڭزىيىپ تۇخۇم تۇغۇۋاتقانىكەن، ــ ئىرىمنى بەكلا قورقۇتۇۋەتتىڭ، ــ ئۇ ناھايىتى خاپا كۆرۈنەتتى، ــ مەنمۇ ھەم شۇ، لېكىن مەندىرلاشقا ئامالسىز قالدىم... مەيلى نېمىلا ئىش بولسۇن، ھەتتا مېنى چەيلىۋەتسەڭمۇ، ھەرگىز مىدىرلىسام بولمايدۇ...

بەمبى سەل خىجىل بولۇپ قالدى.

ــ كەچۈرگىن، ــ دېدى ئۇ كېكەچلەپ، ــ دىققەت قىلماپتىمەن.

ــ ھە، ھېچقىسى يوق! ــ دېدى يانبېرىنى، ــ ئەمەلىيەتتىغۇ ئىش ئۇنچۇالا ئېغىرمۇ ئەمەستى. ئېرىم ئىككىمىزنىڭ يېقىندىن بۇيان نېرۋىمىز بەكلا سەزگۈر بولۇپ كەتتى، بۇنى توغرا چۈشىنەرسەن...

بەمبى بۇنىڭ زادى نېمە ئىشلىقىنى بىلەلمەي ئالدىغا ماڭغۇەردى. ھازىر ھەممە ئۆز جىمجىتلىقىغا قايتقان، ئەتراپىدىكى ئورمانلىق نەغمە ـ ناۋالار ئاڭلىنىپ تۇرماقتا، كۈن نۇرى شۇ قەدەر جىلۋىلىك ھەم ئىللىق؛ چاتقال يوپۇرماقلىرى، يېشىل ئوت ـ چۆپلەر ۋە نەم تۇپراقتىن خۇش پۇراقلار گۈپۈلدەپ كېلىپ تۇرماقتا. بەمبىنىڭ ۋۇجۇدى ياشلىق كۈچى ۋە قايناق ھاياجانغا تولغان. شۇنداقتىمۇ ئۇ ھېچبىر مەقسەتسىز، ياغاچ قونچاقتەك ئېغىر قەدەم ئېلىپ ئاستا ئايلىنىپ يۈردى.

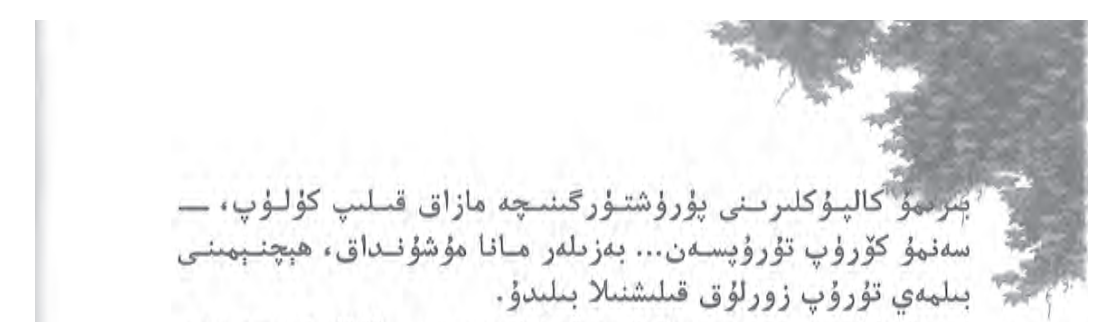
پاكار بىر بۇزۇن دەرىخىنىڭ ئالدىدا ئۇ كۆكرىكىنى كېرىپ تۇرۇپ يەرگە بىرنى چاپچىغاندى، توپىلار چاچراپ، يېشىل ئوت ـ چۆپلەر تۆيىقىنىڭ ئۆتكۈر قىرىدا پارە ـ پارە بولۇپ كەتتى. ياۋا كۆك پۇرچاق، تاغ پىيىزى، رۈخسار گۈل، قار لەيلىسى قاتارلىقلار قومۇرۇلۇپ، تېگىدىكى تۇپراق ئېچىلىپ قالدى. بەمبى ھەر قېتىم يەرنى چاپچىغاندا دوك ـ دوك ئاۋاز چىقاتتى.

قېرى بىر تۈپ بۇرجۇن دەرىخىنىڭ ئىرماش ـ چىرماش يىلتىز-لىرىدا قوغلىشىپ ئويناۋاتقان ئىككى ئاغمىخان سىرتتىكى شەپنى ئاڭلاپ قالدى ـ دە، باشلىرىنى سوزۇشۇپ بەمبىنىڭ ھەرىكىتىنى كۆزىتىشكە باشلىدى.

ــ ھەي! ئۇنىڭ قىلىۋاتقان ئىشىنى قارىمامسەن، نېمىدېگەن كۈلكىلىك ھەم بىمەنە! ــ دېدى بىر ئاغمىخان چىرىلداپ، ــ ئۇنىڭمۇ مۇشۇنداق كولىغان بارمۇ...

ــ ئۇ ھېچنېمىنى بىلمەيدىكەن، ــ دېدى يەنە

بىرىمۇ كالپۇكلىرىنى پۈرۈشتۈرگىنىچە مازاق قىلىپ كۈلۈپ، — سەنمۇ كۆرۈپ تۇرۇپسەن... بەزىلەر مانا مۇشۇنداق، ھېچنېمىنى بىلمەي تۇرۇپ زورلۇق قىلىشنىلا بىلىدۇ.

تۇيۇقسىز بەمبى ھەركەتتىن توختاپ، بېشىنى كۆتۈرگىنىچە زەن قويۇپ تىڭشاپ، دەرەخ يوپۇرماقلىرىنىڭ ئارىلىرىدىن ئەتراپقا قاراشقا باشلىدى. شاخلار ئارىسىدىن قىزىل بىر تەن غىل - پال ئۆتۈپ، بىر جۈپ مۈڭگۈز ئۈچى سۈس يالتىرىدى. بەمبى يەنە كىم ئەسكىلىك قىلماقچىدۇ، روننومۇ، كالىسمۇ ياكى باشقا بىرلىرى ئۇسكىلى كەلگەنمىدۇ دەپ ئاچچىقىدا دىمىقىنى قېقىپ قويدى. ئاندىن، ئۇلاردىن قورقمايدىغانلىقىنى بىر كۆرسىتىپ قويايچۇ، قېنى كىم يانكىن دەپ ئېتىلىپ باردى.

چاتقاللىق كۆچلۈك سوقۇلۇشتىن شالدىر - شۇلدۇر قىلىپ كەتتى، شاخلار قاراس - قۇرۇس سۇندى. بەمبىنىڭ كۆز ئالدى غۇۋا، كۆڭلىدە «ئۇسمەن!» دېگەندىن باشقا ئوي بولمىغاچقا، ئالدىدا تۇرغانىنىڭ زادى كىملىكىنى تونۇمىدى. ئۇ، مۈڭگۈزلىرىنى پەسلىتىپ، پۈتۈن كۈچىنى بوينىغا يىغىپ ھۇجۇم قىلىشقا تەخ بولدى. بۇ چاغدا رەقىبىنىڭ يۈڭلىرىنى پۈراپ، كۆزىگە تامدەك يوغان قىزىل بىر نەرسە كۆرۈندى. ئويلىمىغان يەردىن رەقىبى ئۆزىنى بوشقىنا بىر چەتكە ئالغانىدى، ئېتىلىپ بارغان بەمبى ھاۋاغا ئۇسۇپ، ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي موللاق ئاتقىلى تاس قالدى. مۇدۇرۇلۇپ بېرىپ ئاخىر تۇياقلىرىنى تىرىۋالدى - دە، ئارقىسىغا بۇرىلىپلا يەنە ھۇجۇم باشلىدى.

بۇ قېتىم ئۇ ئالدىدا تۇرغانىنىڭ باشقا بىرى ئەمەس دەل بۇغا شاھ ئىكەنلىكىنى تونۇدى. شۇ ئان پەرتلا قاچماقچى بولدىيۇ، بۇنداق قىلىشنى نومۇس بىلدى. شۇڭلاشقا چەكسىز خىجالەتچىلىككە پاتقىنىچە جايىدا ھاڭۇېقىپ تۇرۇپلا قالدى.

— نېمە بولدى؟... —

بوشقىنا سوردى بۇغا شاھ. ئۇنىڭ پەس، ئەمما تەمكىنلىك، سۈر ـ ھەيۋە چقىپ تۇرىدىغان ئاۋازىنى ھەر قېتىم ئاڭلىسا بەمبىنىڭ يۈرىكى جىغىلداپ كېتەتتى. شۇڭا بۇ قېتىمۇ ئۇ لام ـ جىم دېمەي جىم تۇردى.

ـــ ھە، نېمە بولدى؟ ـــ بۇغا شاھ سۆزىنى تەكرارلىدى.

ـــ مەن سىزنى... ـــ دېدى بەمبى كېكەچلەپ، ـــ ... مەن... مەن سىزنى روننو... يا بولمسا...

بەمبى گېپىنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمىدى. شۇنداقتىمۇ غەيرەتكە كېلىپ، بۇغا شاھقا تارتىنىپقىنا قارىدى. قارىدى ـ يۇ تېخىمۇ تەمتىرەپ كەتتى.

قېرى بۇغا شاھ ئۇنىڭ ئالدىدا سۈر ـ ھەيۋە كۆرسىتىپ جىممىدە تۇراتتى. ئۇنىڭ چاچلىرى پۇتۇنلەي ئاقىرىپ كەتكەن، مەغرۇرلۇققا تولغان ئورا كۆزلىرىدىن سۇس نۇر چاقناپ تۇراتتى.

— نېمىشقا ئۇسمەيسەن؟ — سورىدى بۇغا شاھ.

ئۇنىڭغا تىكىلىپ تۇرۇۋېتىپ بەمبىنىڭ قەلبىدە ئاجايىپ بىر تۇيۇغۇ، چۈشىنىكسىز بىر خىل ھۆرمەت پەيدا بولدى ـ دە، ۋارقىراپ تۇرۇۋېتىپ: چۈنكى مەن سىزنى ياخشى كۆرىمەن، دېمەكچىمۇ بولدى. لېكىن نېمىشقىدۇر ئاغزىدىن: «بىلمەيمەن...» دېگەن گەپ چىقتى.

بۇغا شاھ ئۇنىڭغا بىر دەم قاراپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن:

— سېنى كۆرمىگىنىمگە خېلى زامانلار بوپتۇ، مانا چوپچوڭ، باتۇر بولۇپ كېتىپسەن، — دېدى.

بەمبى ئۇندىمىدى، ئەمما خۇش بولغىنىدىن تىترەپ كەتتى.

بۇغا شاھ ئالدىغا بىر قەدەم بېسىپ ئۇنىڭغا سىنچىلاپ قارىغاندىن كېيىن كۈتۈلمىگەندە بەمبىگە يېقىن كېلىپ: «قەيسەر رەڭ بول...» دېدى. بەمبى بۇنىڭدىن ھەيران قالدى.

بۇغا شاھ شۇنداق دېدى ـ دە، بىر دەمدىلا كۆزدىن يىتتى.

بەمبى خېلىغىچە جىمجىت تۇرۇپ قالدى.

12 ـ باب

تومۇز مەزگىلى يېتىپ، ھاۋا تونۇرەك ئىسسىغىلى تۇردى. بەمبىنىڭ قەلبىدە ھېلىقىدەك ئىستەك يەنە باش كۆتۈردى، يەنە كېلىپ بۇ قېتىم ئىلگىرىكىدىنمۇ كۈچلۈك بولۇپ، ئۇنىڭ تومۇر ـ تومۇرلىرىنى قىزىتىپ ئارام بەرمەيۋاتاتتى. شۇڭلاشقا ئۇ ئورماندا ئۇياقتىن ـ بۇياققا قاتراشقا باشلىدى.

بىر كۈنى ئۇ فالىنەنى ئۇچرىتىپ قالدى. بۇنى ئۇ ئەسلا خىيالىغا كەلتۈرمىگەنىدى. يوشۇرۇن ئىستەكىنىڭ غىدىقلىشىدا ئۇنىڭ نېرىپلىرى بىھوشلىنىپ، سەزگۈ ئەزالىرى سەزگۈرلۈكىنى يوقاتقانىدى. شۇڭلاشقا فالىنەنمۇ تونۇماي قالدى. مانا ئەمدى ئۇ بەمبىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ- تۇ. بەمبى ئۇنىڭغا خېلىغىچە سەپسېلىپ قاراپ تۇردى، لېكىن گەپ قىلالمىدى. ئاخىر ئۇ ھاياجانلانغان ھالدا:

ـــ فالىنە، بەك چىرايلىق بولۇپ كېتىپسىز... ـــ دېدى.

ـــ مېنى تونۇيدىكەنسىز ـ ھە؟ ـــ دېدى فالىنە ئۇنىڭغا دوق قىلىپ.

ـــ تونۇمامدىكى! ـــ دېدى بەمبى، ـــ ئىككىمىز بىللە چوڭ بولغان تۇرساق.

ـــ كۆرۈشمىگىنىمىزگە ئۇزاق زامانلار بوپتۇ، ـــ دېدى فالىنە ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ، ئاندىن يەنە بۇرۇنقىدەك شوخ ۋە نازلىق تەلەپپۇزدا مونۇ جۈملىنى قوشۇپ قويدى، ـــ ... بىر ـ بىرىمىزنى تونۇمىغۇدەك دەرىجىگە يېتىپتۇق.

مانا ئەمدى ئۇ ئىككىسى يەنە جەم بولغانىدى.

ـــ بۇ چېغىر يۇل، ـــ بەمبى بىردەم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن گەپ- پىنى داۋاملاشتۇردى، ـــ كىچىك ۋاقتىمدا ئاپام ئىككىمىز مۇشۇ يولدا بىللە ماڭاتتۇق...

ـــ بۇ يول ئوتلاقتا بارىدۇ، ـــ دېدى فالنە.
ـــ ئاشۇ ئوتلاقتا سىزنى تۇنجى قېتىم كۆرگەن، ـــ دېدى بەمبى ئەستايىدىللىق بىلەن، ـــ ھېلىمۇ ئېسىڭىزدىمۇ؟
ـــ ئەلۋەتتە، ـــ دېدى فالنە، ـــ مەن، يەنە گېپىرمۇ بار ئىدى، ـــ ئۇ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ قويدى، ـــ ھەي بىچارە گېپىر.
ـــ ھەي ئىست، ـــ دېدى بەمبىمۇ.
شۇنىڭ بىلەن ئىككىيلەن ئۆتكەن ئىشلار ھەققىدە قىزغىن پاراڭغا چۈشۈشۈپ، «ئېسىڭىزدىمۇ؟» دەپ سوراشقىلى تۇردى. ئەلۋەتتە، بالىلىق مەزگىللىدىكى ئىشلىرى ئۇلار ئۈچۈن بەش قولىدەك ئايان ھەم بۇ ئىشلار ھەققىدە پاراڭلىشىش بەك كۆڭۈللۈك.
ـــ ئاشۇ ئوتلاقتا، ـــ دېدى بەمبى ئەسلەپ، ـــ بىز «سارنىڭ چۈجە ئەپقېچىشى» دېگەن ئويۇننى ئوينىغان... شۇ ئىش ئېسىڭىزدىمىكىن؟
ـــ بۇ ئويۇننى مۇنداق ئوينايتتۇققۇ... ـــ فالنە شۇنداق دېگەچ قۇيۇندەك يۈگۈرۈپ كەتتى. بەمبى ئۇنىڭغا بىرپەس ھاڭۇ-پقپ قاراپ قالغاندىن كېيىن ئېسىگە كېلىپ، دەرھال ئارقىسىدىن چاپتى، ـــ توختاڭ، توختاپ تۇرۇڭ! ـــ دەپ ۋارقىرايتتى ئۇ ھايا-جانلانغىنىدىن.
ـــ توختىيالمايمەن، ـــ دېدى فالنە ئۇنىڭ بىلەن چېقىشىپ، ـــ يەنە باشقا ئىشلىرىم بار! ـــ ئۇ يېنىك قەدەملەر بىلەن نەچچىنى تاقلاپلا چاتقاللىق ۋە ئوت ـ چۆپلەرنى بىر ئايلىنىپ چىقتى. بەمبى ئاخىر ئۇنىڭغا يېتىشۈپلىپ يولىنى توستى. ئاندىن ئۇلار خۇش بولۇپ كۈلۈشكىنىچە يانداشىپ تۇرۇشتى.
فالنە بەدىنىگە تىكەن كىرىپ كەتكەندەك تۇيۇقسىز تاقلىدى ـ دە، يۈگۈرۈپ كەتتى. بەمبى ئۇنى قوغلىدى. فالنە ھېلى ئوڭغا، ھېلى سولغا ئايلىنىپ يۈگۈرۈپ بەمبىگە زادىلا تۇتۇق بەرمەيتتى.
ـــ توختاڭ! ـــ دەيتتى بەمبى ھاسراپ ـ ھۆمۈدىگىنىچە، ـــ بىردەم تۇرۇپ تۇرۇڭچۇ... سىزدىن سورايدىغان ئىشىم بار ئىدى.
ـــ نېمە ئىشتى؟ ـــ سورىدى فالنە توختىغاندىن كېيىن ئەجەبلىنىپ.

بەمبى ئۇندىمىدى.

ـــ ھوي، مېنى ئالدىماڭ جۇمۇڭ... ـــ فالىنە شۇنداق دەپلا بۇرىلىپ ماڭماقچى بولدى.

ـــ ماڭماڭ! ـــ دېدى بەمبى ئۇنى يەنە توسۇپ، ـــ تۇرۇپ تۇرۇڭ... سىز دىن سورىماقچى بولغىنىم... فالىنە، مېنى ياخشى كۆرەمسىز؟

فالىنە بايىقىدىنمۇ ھەيران بولغان ھەم ئازراق تەقەززالىق ئالاشقان قىياپەتتە ئۇنىڭغا تىكىلىپ قارىدى:

ـــ بىلمەيمەن.

ـــ سىز بىلمىسىز، ـــ دېدى بەمبى جىددىيلىشىپ، ـــ چوقۇم بىلمىسىز! كۆڭلۈمگە شۇ ئايانكى، مەن سىزنى ياخشى كۆرىمەن، ياخشى كۆرگەنىدىمۇ ئۇلگۈدەك ياخشى كۆرىمەن. فالىنە، ئەمدى سىز دەڭ، مېنى ياخشى كۆرەمسىز، كۆرمەمسىز؟

ـــ بەلكىم ياخشى كۆرىدىغاندۇرمەن، ـــ دېدى فالىنە پەرۋاسىز ھالدا.

— ئەمسە مەڭگۇ مەن بىلەن بىللە ئۆتۈشنى خالامسىز؟ — سو-
رىدى بەمبى ھاياجانلىنىپ.

— ناۋادا مەندىن ئۆتۈنۈپ تۇرۇۋالسىڭىز... — دېدى فالىنە خۇش بولۇپ.

— ئەمسە سىزدىن ئۆتۈنەي، فالىنە! قەدىرلىكىم، گۈزىلىم فالە-
نە، — بەمبى ئىختىيارسىز توۋلاپ كەتتى، — ئاڭلاۋاتامسىز، مانا چىن دىلىمدىن سىزدىن ئۆتۈنۈۋاتىمەن!

— ئەمسە سىز بىلەن بىللە ئۆتەي، — دېدى فالىنە مۇلايىم ئا-
ھاڭدا. ئاندىن قېچىپ كەتتى.

بەمبى خۇش بولۇپ كەتكىنىدىن، يادىن ئۇزۇلگەن ئوقتەك ئۇنى قوغلاپ كەتتى. فالىنە قۇيۇندەك يۈگۈرۈپ ئوتلاقتىن ئۆتتى ـ دە، تۇيۇقسىزلا قايرىلىپ ئورمانغا كىرىپ كەتتى. بەمبى ئورمانغا بۇرىلاي دەپ تۇرۇشغا شالدۇر ـ شۇلدۇر ئاۋاز بىلەن تەڭ كالىس سەكرەپ چىقتى.

— توختا! — دېدى ئۇ جەھلى بىلەن ۋارقىراپ.

بەمبى ئۇنىڭ بىلەن كارى بولماي قالىنەنى قوغلاۋەرمەكچى بولدى.

— مېنى ماڭغىلى قوي، — دېدى بەمبى ئالدىراپ، — سېنىڭ بىلەن گەپ تالاشقىلى ۋاقتىم يوق.

— يوقال! — كالىس ئاچچىقىغا پايلىماي ئېتىلىپ كەلگىنىچە ۋارقىرىدى، — دەرھال كۆزۈمدىن يوقال دەۋاتىمەن! قالىنەنىڭ كەينىگە كىرىۋالىدىغان بولساڭ ئەدىپىڭنى يەيسەن!

بۇلتۇر يازدىكى كۆرۈنۈش ئۇنىڭ ئېسىگە كەلدى. ئۇ چاغدا كالىس ئۇنى قوغلاپ ئارام بەرمىگەنىدى. شۇلارنى ئويلاپ بەمبىنىڭ بىردىنلا جۇدۇنى تۇتتى ـ دە، ئۇنىدىمەستىن مۇڭگۈزىنى ئۇچلاپ كالىسقا قاراپ ئوقتەك ئېتىلدى.

بەمبى شۇ قەدەر زەرب بىلەن ئۇستىكى، كالىس نېمە ئىشلىقىنى بىلىپ بولغۇچە ئوتلاقتا يىقىلىپ چۈشتى. ئۇ چاقماق تېزلىكىدە ئورنىدىن تۇردى، لېكىن ئۆزىنى ئوڭشاپ بولغۇچە بەمبى يەنە بىر قېتىم غەزەپ بىلەن ئۇسكەنىدى، بېشى ئايلىنىپلا كەتتى.

— بەمبى! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇ، — بەم... — گېپىنىڭ ئاخىرىنى دەپ بولغۇچە بەمبىنىڭ مۇڭگۈزى تاغاق سۇڭىكىگە تارىسىدە تەگدى ـ دە، ئاغرىقتىن دېمىنمۇ چىقرالماي قالدى.

كالىس لىككىدە ئىرغىپ ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ، تۆتىنچى قېتىملىق زەربىدىن قۇتۇلۇپ قالدى. شۇ تاپتا ئۇ بىردىنلا ئۆزىنىڭ تولىمۇ ئا-

جىز ئىكەنلىكىنى ھەم بۇنىڭ ھايات ـ ماماتلىق ئېلىشىش ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىپ يەتتى. شۇ ئان تېنىگە تىترەك ئولىشىپ پەرتتىدە قاچتى. بەمبى ئۇندىمەستىن ئۇنى قوغلاۋەردى. شۇندىلا كالىس بەمبىنىڭ مۇ-ھەببەت ئۇچۇن قاتتىق غەزەپكە كەلگەنلىكىنى، ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېتىش-تىن يانمايدىغانلىقىنى بىلدى. شۇڭلاشقا قورقۇپ كەتكىنىدىن چېغىر يولدىن چىقىپ، چاتقاللىق ئارىسىغا شۇڭغۇپ كىرىپ كەتتى. شۇ تاپتا ئۇ-نىڭ ھېچنېمىنى تالاشقۇسى، ھېچنېمىنى ئويلىغۇسىمۇ يوق، بەمبىنىڭ كەچۈرۈشىگە ئېرىشىپ جېنىم ئامان قالسىلا بولدى دەيتتى.

بۇ چاغدا بەمبى بىردىنلا قوغلاشتىن ۋاز كېچىپ جىممىدە تۇرۇپ قالدى. ئېسى چىقىپ كەتكەن كالىس چاتقاللىقتىن چاتقاللىققا يۇگۈرە-ۋېرىپ زادى قانچىلىك يىراقتا كەتكەنلىكىنىمۇ بىلمەي قالدى.

لېكىن بەمبى فالىنەنىڭ ئاۋازىنى غۇۋا ئاڭلاپ قالغاچقا مىدىرلىماي تۇرىۋەردى. ئۇ زەن قويۇپ تىڭشاۋاتقاندا فالىنەنىڭ يەنە ئەنسىز چا-قىرغىنى ئاڭلاندى. بەمبى شۇ ھامان بۇرىلىپلا ئوقتەك يۇگۈردى.

ئوتلاقتا قايتىپ بېرىش بىلەنلا فالىنەنى رونىنوڭ دەرەخلىك ئارىسىغا قوغلاپ كىرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قالدى.

ــ رونىنو! ــ جان ـ جەھلى بىلەن ۋارقىرىدى بەمبى. ئۇ ئۆزە-نىڭ مۇنچىۋالا چىڭ ۋارقىرىيالايدىغانلىقىنى بىلمەيتتى.

رونىنو ئاقساق بولغاچقا ئىنتىك يۇگۈرىيەلمەيتتى، شۇڭلاشقا يۇگۈرۈشتىن توختىدى.

ــ ھوي، ــ دېدى ئۇ تەلۈلۈك قىلىپ، ــ بۇغىچاق بەمبىمۇسەن!؟ مېنىڭدە نېمە ئېلىشىڭ بار؟

ــ شۇنى دەپ قويايكى، ــ دېدى بەمبى تەمكىنلىك بىلەن، ئەمما غەزەپتىن پۈتكۈل بەدىنى ئوت بولۇپ يانماقتا ئىدى، ــ فالە-نەنىڭ كەينىگە كىرىۋالما، دەرھال بۇ يەردىن كەت.

ــ شۇمتى دەيدىغان گېپىڭ؟ ــ دېدى رونىنو ئۇنى مازاق قىلىپ، ــ پاھ ـ پاھ، قالتىس ئۆكتەم بولۇپ كې-تىپسەن جۇمۇ... مۇنداق بولار دەپ ئويلىماپتىكەنمەن.

— رونىو، — دېدى بەمبى ئاۋازىنى پەسلىتىپ، — ياخشى كۆڭ-لۈم بىلەن شۇنداق دەۋاتىمەن. ناۋادا ھازىر كېتىۋالمىساڭ، سەل تۇ-رۇپ قېچىشقىمۇ ئولگۈرمەي قالارسەنمىكىن...

— ئوھوي! — دەۋەتتى رونىونىڭ بىر دىنلا غەزىپى تۇتۇپ، — ماڭا مۇشۇنداق دېيىشكە پېتىنىۋاتامسەن؟ مېنى ئاقساق كۆرۈۋاتا-مسەن - يا؟ باشقىلارغۇ بۇنى ئەسلا بىلمەيدۇ. كالىس بىچارىنى قور-قۇتتۇم دەپ ئەمدى ماڭىمۇ قورقاق سالماقچىمۇ سەن؟ ئەڭ ياخشىسى گېپىمنى ئاڭلاپ...

— ئاغزىڭنى يۇم رونىو، — بەمبى ئۇنىڭ گېپىنىڭ بىلىگە تەپتى، — گېپىمنى ئاڭلاپ تېز كېتىۋال! — بەمبىنىڭ ئاۋازى سەل تىترەپ كەتتى، — سېنى بۇرۇندىن يېقىن دوستۇم كۆرۈپ، رونىو ئەقىللىك، مەندىن ياشتا چوڭ دەپ ئىزچىل ھۆرمەتلەپ كەلگەن. ئاخىرقى قېتىم يەنە بىر دەپ قويايلى، ياخشىسى چىرا-يلىقچە كېتىۋالغىن... بولمىسا يۇز - خاتىر قىلىپ تۇرىۋەرمەيمەن...

— ئۆپكەڭنى بېسىۋالساڭ بولارمىكىن، — دېدى رونىو مەسخە-رە قىلىپ، — يەنە يوغان گەپ قىلىۋېرىدىغان بولساڭ، ھېلى بىكار كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرسىتىمەن. مېنى كۆرسەڭلا قېچىپ يۇرگەنلىرىڭنى ئۇنتۇپ قالما جۇمۇ.

بۇرۇنقى ئىشلار ئېسىگە كېلىش بىلەن بەمبىنىڭ بىر دىنلا ئوغىسى قاينىدى - دە، رونىوغا تەلۈلەرچە تاشلاندى. رونىو شۇ ئان بېشىنى ئۇنىڭغا توغرىلىدى. ئۇلارنىڭ مۇڭگۈزلىرى قارسىسىدە ئۇرۇلدى. رونىو تىرەجەپ تۇرۇۋېتىپ بەمبى ئەجەب داجمايدىغۇ دەپ ئويلاپ قالدى ھەم ئۇنى ئاۋۇال ئۈسەر دەپ ئويلىمىغانلىقتىن ھەيرانۇھەس قالغاندى. ھەممىدىن چاتاق بولغىنى، بەمبىنىڭ ھەقىقەتەن كۆچلۈ-لۈكى، ئۇنىڭغا پۈتۈن كۈچى بىلەن تاقابىل تۇرمىسا بولمايدىغانلىقىنى بىلىپ قالغانلىقى ئىدى. ئىككىيلەن راسا تىركىشىپ تۇرغاندا رونىو ھېيلە ئىشلىتىپ تۇيۇقسىز داجىپ بەمبىنىڭ تەڭپۇڭلۇقىنى يوقىتىپ يېقىتىۋەتمەكچى بولدى.

لېكىن بەمبىمۇ دەرھال كەينىگە داجىدى ـ دە، تېخىمۇ كۈچەپ رونىنى بىرنى ئۈسكەندى، قاراس قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ رونىنىڭ مۇڭگۈزىنىڭ بىر ئاچمىقى سۇنۇپ كەتتى. رونىنوغا بېشى يېرىلىپ كەتكەندەك بىلىنىپ، كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ، قۇلاقلىرى غۇڭۇلداپ كەتتى. شۇ ئان بەمبى يەنە بىر قېتىم ئۈسۈپ، ئۇنىڭ دۈمبىسىنى يېرىۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن رونىنو ئاغرىقتا چىدىيالماي نەپسى قىسىلغانچە يېتىپ قالدى. بەمبى غەزىپىگە پايلىماي، ئۇنى دەسسەپ تۇرۇۋالدى.

ــ مېنى قويۇۋەت، ــ دېدى رونىنو ناله قىلىپ.

بىراق بەمبى ئۇنى شۇنچە تېپىپ پىتقىلاپمۇ ھېچ ئۆچى چىقماي دېمەيتتى.

ــ ئۆتۈنۈپ قالاي... ئەمدى بولدى قىلغىن، ــ دېدى رونىنو بىچارىلەرچە يالۋۇرۇپ، ــ ئاقساقلىقمنى بىلسەن... بايا چاخچاق قىلىپ قويدۇم، ئەمدى مېنى قويۇۋەت. چاقچاق كۆتۈرەلمەسلىك قانداق بولىدۇ؟

بەمبى لام ـ جىم دېمەي ئۇنى قويۇپ بەردى. رونىنو تىرمىشىپ يۇرۇپ ئاران ئورنىدىن تۇردى ـ دە، يارىسىدىن قان ئاققىنىغمۇ قارىماي، دەلدەڭشىگىنىچە گەپمۇ قىلماي كېتىپ قالدى.

بەمبى ئەمدىلا ئورمانغا كىرىپ فالىنەنى تاپماي دەپ تۇرۇشقا فالىنە يۈگۈرۈپ چىقىپ كەلدى. ئەسلىدە ئۇ بايا ئورمان بويىدا ھەممە ئىشنى كۆرۈپ تۇرغانىكەن.

ــ ھەقىقەتەن قالتىسكەنسىز، ــ دېدى ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ. ئاندىن راستچىللىق بىلەن بوش ئا.

ۋازدا قوشۇمچە قىلدى، ــ سىزنى ياخشى كۆرىمەن.

ئىككىيلەن بەخت ۋە شېرىن تۇيغۇلارغا چۆمگەنچە ياندىشىپ ماڭدى.

13 ـ باب

بىر كۈنى بەمبى تۈيۈقسىزلا ئورمانلىقنىڭ ئىچكىرىسىگە كىرىپ بۇ-غا شاھ بىلەن كىيىنكى قېتىم ئۇچراشقان كىچىككىنە ئوچۇقچىلىققا بېـ-رىشنى ئويلاپ قالدى. يول بويى ئۇ فالىنەگە بـۇغا شاھ ھەقـقىدىكـى ھېكايىلەرنى سۆزلەپ ماڭدى.

ــ بەلكـىم ئۇنى يـەنە ئۇچرىـتىپ قالارمـىز. مېنـىڭ ئۇنى بـەك كۆرگۈم كەلدى.

ــ شۇنـداق بولسـمۇ بەك ئوبـدان بولاتتى، ــ دېـدى فالـنـە قەيسەرلىكىگە ئېلىپ، ــ مېنىڭمۇ ئۇنـىڭ بىلەن پـاراڭلىشـىپ باققـۇم بار، ــ ئەمەلىيەتتە بۇ ئۇنىڭ يۈرەك سۆزى ئەمەس ئىدى. گەرچە ئۇ-

نىڭدا بۇغا شاھقا قىزىقىش بولسىمۇ ، لېكىن ئۇنىڭدىن بەك قورقاتتى.

شەرق ئاسمىنى بېلىق قورسىقىدەك تۈس ئېلىپ ، كۈنچىقىشقا تايىن تاپقانىدى.

ئۇ ئىككىسى يانداشقىنىچە يېنىك قەدەملەر بىلەن كېتىپ باراتتى. بۇ يەردىكى چاتقاللىق ئارىسىدىن ئەتراپتىكى خېلى يىراق جايلار كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. ئۇلارغا يېقىنلا بىر جايدىن شالدۇر - شۇلدۇر ئاۋاز ئاڭلاندى. ئۇلار دەرھال توختاپ ، ئېھتىيات بىلەن شۇ تەرەپكە قاردى. گەۋدىلىك بىر بۇغا چاتقاللىقتىن سۇر - ھەيۋە بىلەن ئالدىرماي ئۆتۈپ ، ئوچۇقچىلىققا كېتىپ باراتتى. تېخى كۈن نۇرى چۈشمىگەچكە ، ئۇ كۈل رەڭ سايىدەك سۇرۇلمەكتە ئىدى.

فالىنە ئىختىيارسىز چىرقىراپ كەتتى. بەمبى بار كۈچى بىلەن ئۆزىنى باستى. ئەلۋەتتە ئۇمۇ چۆچۈپ كەتكىنىدىن ۋار-قىرىۋەتكىلى قىل قالغان بولسىمۇ ، ھەرھالدا ئاۋازىنى چىقارمىدى. فالىنەنىڭ ئاۋازىدىكى ئامالسىزلىق ئۇنىڭ ئىچىنى ئاغرىتتى ، شۇڭلاشقا ئۇ ئۆزىنى بېسىپ ئامالنىڭ بارىچە فالىنەگە تەسەللى بەردى.

— نېمە بولدىڭىز؟ — بەمبى ئۇنىڭ قۇلقىغا جىددىي تۈستە پىچىرلىدى ، — قورقماڭ ، ئۇ بىزگە چېقىلمايدۇ.

لېكىن فالىنە ھە دەپ چىرقىراۋەردى.

— سۆيۈملۈكۈم ، بۇنداق جىددىيلەشمەڭچۇ ، — دېدى بەمبى يالۋۇرۇپ ، — مۇنچە قورقۇپ يۈرسەڭىز بەكلا كۈلكىلىك تۇيۇلىدىكەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇ بىزنىڭ تۇغقىنىمىز.

فالىنە تۇغقان دېگەن گەپ بىلەنمۇ كارى بولماي ، مىخلاپ قويغاندەك قېتىپ نېرىدىكى بەخارامان كېتىپ بارغان بۇغا شاھقا كۆز ئۈزمەي قارىغىنىچە توختىماي چىرقىراقتا ئىدى.

— جىم بولۇڭچۇ، — دېدى بەمبى يالۋۇرۇپ، — ئۇ ئاڭلىسا نېمە دەپ قالىدۇ؟

لېكىن فالىنە زادىلا ئۆزىنى باسالمىدى.

— نېمە دېسە دېمەمدۇ، — ئۇ شۇنداق دەپلا يەنە چىرقىرىغىلى تۇردى، — ئاۋۇ، باۋۇ! ... نېمانچە چوڭ!

ئۇ ئاۋازىنى قويۇۋۇبتىپ توۋلاۋەردى:

— باۋۇ! — ئاندىن، — مېنىڭ بىلەن كارىڭىز بولمىسۇن، — دەپ چۈشەندۈردى، — مەن مۇشۇنداق! مۇشۇنداق قىلماي ئامالىم يوق! ئاۋۇ، باۋۇ!

بۇغا شاھ ئوچۇقچىلىققا چىقىپ توختاپ ئوتلاشقا باشلىدى.

بەمبى بىر تەرەپتىن ئەسەبىيلىككە تولغان فالىنەگە قارىسا، بىر تەرەپتىن پەرۋاسىز تۈرغان بۇغا شاھقا قارىغىنىچە قەلبىدە زىددىيەت-لىك تۈيغۇ باش كۆتۈرگىلى تۇردى. شۇڭلاشقا فالىنەگە تەسەللى بې-رىش بىلەن بىللە ئۆزىددىكى قورقۇنچنىمۇ تىرىشىپ باستى. ھەر قېتىم بۇغا شاھنى كۆرسىلا ئۆزىنى ئاجىز ھېس قىلىپ، قورقۇش، ھاياجان، ھۆرمەت ئارىلىشىپ كەتكەن چۈشىنىكسىز تۈيغۇغا چۆمەتتى. مانا ئەمدى ئۇ ئۆزىنىڭ بۇنچۇالا بىچارە، بەرداشسىز ھالدىن قاتتىق نارازى بولغاندى.

— بۇنداق كېتىۋەرسە قانداق قاملىشىدۇ، — دېدى ئۇ كەسكىن-لىك بىلەن قارار چىقىرىپ، — ھازىرلا ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ ئۆزۈمنى تونۇشتۇرىمەن، مېنى تونۇپ قويسۇن.

— بارماڭ، — دېدى فالىنە، — بارماڭ! باۋۇ! بالاغا قال-سىز! باۋۇ!

— بارغىنىم بارغان، — دېدى بەمبى.

بۇغا شاھ بىغەم ھالدا ئىشتىياق بىلەن ئوتلا-ۋاتقاچقا، نېرىدا بىر جۈپ ياشنىڭ ئازابقا پېتىپ تۇرغانلىقىنى بايقىمىغاندى. ئۇنىڭ بەكلا ھاكاۋۇر-لۇقىنى كۆرۈپ بەمبى خورلۇق ھېس قىلدى.

— مەن كەتتىم، — دېدى بەمبى، — سىز جىم تۇرۇپ تـۇرۇڭ! قاراپ تۇرۇڭ ـ هە، ھېچقانداق ئىش بولمايدۇ. مۇشـۇ يەردە مېنـى ساقلاڭ.

بەمبى راستىنلا كەتتى. لېكىن فالىنە ئۇنى ساقلاشنى خالىمىغانلىقى ھەم بۇنىڭغا جۇرئەت قىلالمىغانلىقى ئۈچۈن بۇرىـلىپلا يـۈگۈرگىلـى تۇردى. ئۇنىڭچە بۇنىڭدىن باشقا ئامالمۇ يوق ئـىدى. ئۇ يۇگـۇرۇپ كېتىۋېتىپ توختىماستىن «باۋۇ، باۋۇ!» دەپ توۋلىدى.

بەمبىنىڭ ئۇنىڭ بىلەن بىللە كەتكـۈسى بولسـىمۇ، لېـكىن ھازىـر بولمايتتى. شۇڭلاشقا غەيرەتلىنىپ ئۇدۇل ماڭىۋەردى. شاخ ـ شـۇم-بىلاردىن ئۆتۈپ شاھ بۇغىنىڭ بېشىنى ئېگىپ ئوتلاۋاتقانلىقىنى ئېنىـق كۆردى. دەرەخلىك ئارىسىدىن چىقىۋاتقاندا يۇرىكىنىڭ دۈپ ـ دۈپ سوقۇشى ئاڭلىنىپ تۇردى.

بۇغا شاھ بېشىنى ئىتتىك كۆتۈرۈپ ئۇنـىڭغا قـاراپ قويدى ـ دە، يەنە پەرۋاسىز ھالدا ئالدىغا قارىۋالدى.

بەمبىنىڭ نەزىرىچە، ئۇنىڭ ھەممىلا ھەرىكىتى، ئۆزىگە قارىغان، يىراقلارغا تىكىلگەن چاغدىكى چىراي ئىپادىسىدىن خۇددى قېشىدا ھېچكىم يوقتەك بىر خىل تەكەببۇرلۇق چىقىپ تۇراتتى.

بەمبى دەماللىققا قانداق قىلىشنى بىلەلمىدى. بايا بۇغا شاھ بىلەن پاراڭلىشىش ئويىغا كەلگەن ھەم: «خەيرلىك ئەتىگەن، مېنىڭ ئىسمىم بەمبى... مۇبارەك نامىشەرىپىڭىزنى بىلگىلى بولارمىكىن؟» دېمەكچى بولغانىدى.

شۇنداق، بايا ئۇ، ئىشلارنى بەكلا ئاسان چاغلىغانىكەن، ئەمەلىيەتە ئۇنچۇالا ئاسان ئىش يوقتەك قىلاتتى. ھەرقانچە ياخشى ئامال بولغان بىلەنمۇ شۇ تاپتا كارغا كېلەمتى؟ بەمبىنىڭ باشقىلارغا ناچار تەسىر قالدۇرغۇسى يوق. ناۋادا گەپ قىلمايلا پەيدا بولۇپ قالسا، بۇغا شاھ ئۇنى تەربىيە كۆرمىگەن دەپ قېلىشى، گەپ قىلسا قارام نېمىكەن دەپ ئويلىشى مۇمكىن. بۇغا شاھ نېمىدېگەن ھەيۋەتلىك، سۇرلۇك ـ ھە. بەمبى ئۇنىڭغا قارىغانچە مەپتۇن بولۇپ، ئۆزىنىڭ قانچىلىك ئاجىز ۋە ئەرزىمەس ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىشقا باشلىدى. ئۇ، نېمىشقا مۇنچۇالا قورقۇنچاقلىق قىلىمەن؟... ئۇنىڭدىن ھېچبىر پەرقىم يوققۇ... ئىككىمىز ئوپئوخشاش تۇرمامدۇق، دەپ ئۆز ـ ئۆزىگە قايتا ـ قايتا تەسەللى بەرگەن بولسىمۇ، ھېچبىر پايدىسى بولمىدى.

بۇنىڭغا ھەقىقەتەن ئامال يوقكەن، بەمبى ئۇنىڭدىن ھېيىقىپلا تۇرىدۇ، ئۇنىڭ ئۆزىگە زادىلا ئوخشىمايدىغانلىقى، ئۇنىڭغا ھەرگىز يېتەلمەيدىغانلىقىنى بىلىپ بولدى. شۇڭلاشقا قاتتىق ئازابلىنىپ، ئامال بار ئۆزىنى تەمكىن تۇتۇشقا تىرىشتى.

بۇغا شاھ ئۇنىڭغا تىكىلىپ قاراۋېتىپ، ئۇ نېمىدېگەن ئوماق... نېمىدېگەن ئوبدان... چىرايلىق... قىلقىلىرىمۇ شۇنداق يېقىشلىق... بىراق ئۇنىڭغا مۇنداق قارىسام تازا قاملاشمىغۇدەك، ئۇنى ئوڭايسىزلاندۇرۇپ قويغۇدەكمەن، دەپ ئويلىدى.

شۇنىڭ بىلەن كۆزلىرىنى بەمبىدىن يەنە يىراقلارغا يۆتكىدى.

نېمدېگەن ھاكاۋۇر! تەلۈە، مەنمەنچى ـ ھە، دەپ ئويلىدى بەمبى.

بۇغا شاھ بولسا يىراقلارغا تىكىلگىنىچە، ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلاشقۇم بار ئىدى... ئۇنى بەك ياقتۇرىمەن... بىر ـ بىرىمىز بىلەن پاراڭلاشماسلىق نېمدېگەن دۆتلۈك ـ ھە، دەپ خيال سۈرمەكتە ئىدى.

ئۇ مېنى زادىلا كۆزگە ئىلمايدۇ، ئۇنىڭ نەزىرىدە مەن ھېچنېمە ئەمەس. ئۇنىڭ توپىدىكىلەرنىڭ ھەممىسلا مۇشۇنداق، دۇنيادا ئۆزلىرىدىن باشقا ھېچكىم يوقتەك قىلىشىپ كېتىدۇ، دېگەنلەرنى خيالىدىن ئۆتكۈزدى بەمبى.

لېكىن ئۇنىڭ بىلەن نېمىنى پاراڭلىشارىمەن؟... مەن بۇنداق پاراڭلىشىپ باقمىغان... ئەخمىقانە گەپ قىلىپ قويۇپ كۈلكىسىگە قېلىشىم مۇمكىن... ئۇ چوقۇم بەك ئەقىللىك، دەپ ئويلىدى بۇغا شاھ.

بەمبىنىڭ كۆڭلى ئورنىغا چۈشۈپ، بۇغا شاھقا تىكىلىپ قاراشقا باشلىدى. ئۇ نېمدېگەن كېلىشكەن ـ ھە، دەپ ئويلىدى بەمبى ئۆز ـ ئۆزىنى كەمستكەن ھالدا.

ئەمسە... كېلەر قېتىم... بۇغا شاھ شۇ ئويغا كەلدى ـ دە، سەل كۆڭلى غەش بولۇپ، يەنە پەرۋاسىز قىياپەتتە كېتىپ قالدى.

بەمبى كۆڭلى يېرىم بولغىنىچە قېتىپ تۇرۇپلا قالدى.

14 ـ باب

تومۇز ئىسسىقتا ئورماندىن ھۆپۈلدەپ ھور ئۆرلەپ تۇراتتى. كۈن ئۆرلىشى بىلەنلا جىمى رەڭدار بۇلۇتلارنى بىر خىل رەڭدە بويا‌پ، كۆك ئاسمانىنمۇ تاتراڭغۇ، كۆچسىز تۇسكە مەھكۇم قىلغاندى. يېقىن جايدىكى دەرەخ يوپۇرماقلىرى ۋە گۈل ـ گىياھلار قىمىرلاپمۇ قويمىغىنى بىلەن، يىراقتىكى ئوتلاق ۋە دەرەخ ئۈچلىرى ھۆپ ـ ھۆپ ھاۋادا لەپەڭشۈاتقاندەك كۆرۈنەتتى. قۇشلار دەرەخ سايىلىرىگە مۆكۈنۈپ جىمجىت يېتىشقان، دەرەخ ئارىلىرىدىكى يوللاردا بىرەرمۇ جانلىق كۆرۈنمەيتتى. تومۇز ئىسسىق دەستىدىن يەر ئاغزىنى يوغان ئېچىپ ھاسىرىماقتا، چاتقال ۋە جان ـ جانۋارلارمۇ ئاغزىنى يوغان ئېچىپ ھاسىرىماقتا. بەمبى بولسا چۈش كۆرمەكتە ئىدى.

كېچىچە ئۇ فالىنە بىلەن قوغلاشماق ئويناپ تاڭ ئاشۇردى. مۇھەببەت پەيزىنى سۈرۈپ قورسقىنىڭ ئاچقىنىنمۇ ئۇنتۇپ قالدى. ئويناپ ـ

ئوينا ئاخىر ھېرىپ كۆزلىرى يۇمۇلغىلى تۇرغاندىلا چاتقاللىق ئارىسىغا كىرىپ ئۇخلاپ قالدى. ئاپتاپتا قارا ئارچىنىڭ ئاچچىق پۇرىقى بىلەن مازارىيون دەرىخىنىڭ خۇشبۇيى ئۇنى تېخىمۇ روھلاندۇرۇپ، ئۇ- نىڭغا يېڭى ھاياتنى كۆچ ئاتا قىلماقتا ئىدى.

ئۇ تۇيۇقسىز ئويغاندى ـ دە، گاراڭلىقتا فالىنە چاقىرىدىمىكىنە دەپ ئەتراپىغا قارىدى. چۈنكى ئۇنىڭ ئېسىدە قېلىشچە ئۆزى ئۇخ- لىغاندا فالىنە يېنىدا دولانا يوپۇرماقلىرىنى يەۋاتاتتى. ئۇ چاغدا ئۇ فالىنەنى نېرى كەتمەيدۇ دەپ ئويلىغانىدى. كەتكەندىن كېيىن ئېھتى- مال يالغۇزلۇق ھېس قىلىپ، ئۇنى تېز كەلگىن دەپ چاقىرغان بولۇ- شى مۇمكىن.

بەمبى ئەتراپتىكى تۇشلارنى زەن قويۇپ تىڭشىغاچ بايا بەك ئۇخلاپ كېتىپتىمەن، فالىنە نەچچە قېتىم چاقىرىپ بولغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلىدى. ئۇ تېخىچىلا تولۇق ئويغىنىپ بولالمىغاچقا بېشىنى كۆ- تۈرەلمەيۋاتاتتى.

بۇ چاغدا چاقىرغان ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى. بەمبى بېشىنى ئىتتىك بۇراپ قارىشىغا ئۇ ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى. شۇ ئان ئۇ تولۇق سەگەك- لىشىپ، ھاياجاندىن ماغدۇرى تولۇق ئەسلىگە كەلگەندەك، روھى ئۇرغۇپ تۇرغاندەك تۇيغۇغا كەلدى، پەقەت قورسىقىلا ئاچلىقتىن غولدۇرلاپ تۇراتتى.

مانا چاقىرغان ئاۋاز تېخىمۇ ئوچۇق ئاڭلاندى. بۇ ئاۋاز خۇددى قۇشلارنىڭ سايرىشىدەك شۇنچىلىك يېقىملىق، شۇنچىلىك مېھرىبان ھەم شۇنچىلىك جىددىي ئىدى:

ـــ تېز كېلىڭ... تېز...

توغرا، دەل فالىنەنىڭ ئاۋازى! فالىنە! بەمبى شۇ ھامان ئوقتەك يۇگۈرۈپ كەتتى. چاتقاللىقتىن ئۆتكەندە يۇمران شاخلار قاراسلاپ سۇنغىلى، كۆن نۇرىدا زۇمرەتتەك جۇلالىنىپ تۇرغان يوپۇرماقلار شىلدىرلاپ تۆكۈلگىلى تۇردى.

ئۇ ئۇزاق يۇگۈرمەيلا ئالدىغا نېمىدۇر بىر نەرسە تاقىشىپ يانغا

سەكرىدى. ئەسلىدە يولنى بۇغا شاھ توسۇپ تۇرغانىكەن.

بەمبىنىڭ قەلبىدە مۇھەببەت ئوتى يېلىنجاۋ اتقاچقا، بۇغا شاھقىمۇ قارار كۆزى يوق ئىدى. ئۇنىڭ بىلەن بەربىر كۆرۈشكىلى يەنە پۇرسەت تېپىلدۇ. شۇڭلاشقا بۇغا شاھ ھەرقانچە سۇرلۇك، ھۆرمەتكە سازاۋەر بولغان تەقدىردىمۇ، شۇ تاپتا بەمبى فالىنەنى تېزرەك كۆرۈش تەقەززا-لىقىدا بۇلارنى ئويلاشقا چولىسى يوق ئىدى.

بەمبى بۇغا شاھ بىلەن كۆرۈشۈش يۈزىسىدىن مۇنداقلا كۈلۈپ قويدى - دە، ئۇنىڭ قېشىدىن ئۆتۈپ كەتمەكچى بولدى.

— نەگە؟ — دېدى بۇغا شاھ سۇرلۇك قىياپەتتە.

بەمبى ئوڭايسىزلانغىنىدىن بىرەر باھانە كۆرسىتىپ ئۆتۈپ كەت-مەكچى بولدى - يۇ، يەنىلا راستىنى ئېيتتى:

— ئۇنى ئىزدەپ ماڭدىم.

— بارما، — دېدى بۇغا شاھ.

بەمبىنىڭ بىردىنلا شۇنداق ئاچچىقى تۇتتى. فالىنە بىلەن كۆرۈشكىلى بارما دەيدا. بۇغا شاھ نېمىشقا مۇنداق دەيدۇ؟ بەمبى شۇلارنى ئويلاپ، ئۇنىڭ بىلەن كارىم بولماي قېچىپ كەتسەملا بولمىدىمۇ دېگەن يەرگە كەلدى. بىراق بۇغا شاھقا كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا بىر قاراپلا تەمتىرەپ قالدى. غەزىپى مىڭ گەز ئۆرلەپ تۇرسىمۇ، يەنىلا قېچىپ كېتىشكە جۈرئەت قىلالمىدى.

— ئۇ مېنى چاقىرىۋاتىدۇ... — دېدى بەمبى چۈشەندۈرۈپ. تەلەيپۇزىدىن مېنى توسۇمسىاق دېگەن ئۆتۈنۈش چىقىپ تۇراتتى.

— بولمايدۇ، — دېدى بۇغا شاھ، — ئۇ سېنى چاقىرغىنى يوق.

دەل شۇ چاغدا قۇشنىڭ سايرىغىنىدەك «تېز كەل!» دەپ ۋار-قىرىغان ئىنچىكە ئاۋاز ئاڭلاندى.

— ئەنە، ئۇ يەنە چاقىرىۋاتىدۇ! — دېدى بەمبى تىت ـ تىت بولغىنىدىن ۋارقىراپ تۇرۇپ، — قۇلاق سېلىڭ!

— ھە ئاڭلىدىم، — دېدى بۇغا شاھ بېشىنى لىڭشىتىپ.

— ئەمسە مەن كەتتىم، خوش... — بەمبى شۇنداق دەپلا يۈگۈرمەكچى بولدى.

— توختا! — دېدى بۇغا شاھ بۇيرۇق قىلىپ.

— نېمە قىلاي دەيسىز! — دېدى بەمبى چىداپ تۇرالماي چالۋاقاپ، — مېنى قويۇۋېتىڭ! ساقلىغۇدەك ۋاقتىم قالمىدى! ئۆتۈنۈپ قالاي... ئەنە، سىزمۇ ئاڭلاپ تۇرۇۋاتىسىز، فالىنە مېنى چاقىرىۋاتىدۇ...

— ساڭا دەپ قويايى، — دېدى بۇغا شاھ، — ئۇ فالىنە ئەمەس.

بەمبى تىت ـ تىت بولغىنىدىن نېمە دېيىشىنى بىلەلمەي قالدى:

— بىراق... ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئېنىق ئاڭلىغان تۇرسام...

— گېپىمگە قۇلاق سال، — دېدى بۇغا شاھ.

بۇ چاغدا يەنە چاقىرغان ئاۋاز ئاڭلاندى.

بەمبى تېپىرلاپ تۇرالمايلا قالدى ـ دە:

— كېيىن، كېيىن ئاڭلايچۇ، — دېدى يالۋۇرۇپ.

— ياق، — دېدى بۇغا شاھ ئازابلانغان ھالدا، —

مۇشۇ كەتكىنىڭچە ئىككىنچىلەپ قايتىپ كېلەلمەيسەن.

چاقىرغان ئاۋاز يەنە ئاڭلاندى.

— بارمسام بولمايدۇ! چوقۇم بارىمەن... — دېدى بەمبى تەلۈلۈشىپ.

— ئەمسە بوپتۇ، — دېدى بۇغا شاھ ئۆكتەملىك بىلەن، — بارساق ئىككىمىز تەڭ بارىمىز.

— مەيلى، تېزرەك! — بەمبى شۇنداق دەپلا ئوقتەك ئېتىلدى.

— ياق... ئاستىراق! — دېدى بۇغا شاھ بۇيرۇق قىلىپ. ئۇنىڭ تەلەپپۇزىنى ئاڭلاپ بەمبى ئامالسىز بوشىدى، — سەن مېنىڭ ئىزىمدىن ماڭسەن... مېڭىپ بارىمىز...

بۇغا شاھ ئالدىدا، بەمبى كەينىدە ماڭدى. تىت ـ تىت بولغىنىدىن ئۇ ھە دەپ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىناتتى.

— شۇ ئېسىڭدە بولسۇنكى، — دېدى بۇغا شاھ كېتىۋېتىپ، — مەيلى قانچە ئالدىراش چاقىرسۇن، مېنى تاشلاپ كەتسەڭ بولمايدۇ. فالىنە بولغان تەقدىردىمۇ ئۇلگۈرۈپ بارىمىز. لېكىن ئۇ فالىنە ئەمەس. ھەرگىز ئالدىراقسانلىق قىلما. ھازىرقى ئاساسلىق گەپ ماڭا ئىشىنىش ـ ئىشەنمەسلىكىڭدە.

بەمبى گەپ يانداۋرۇشقا جۈرئەت قىلالماي، ئۇنىڭغا بويسۇندى.

بۇغا شاھ ئالدىدا، بەمبى كەينىدە ئاستا كېتىپ باراتتى. ھەي، بۇغا شاھ نېمانداق ئاستا ماڭىدىغاندۇ! شۇ تاپتا بۇغا شاھ قويۇق چاتقاللىق، قەدىمىي قويۇق ئورمانلىق ئىرماش ـ چىرماش يىلتىزلىرىدىن شەكىللەنگەن چىتلاق ئارىسىدا كېتىپ بارغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئايىغىدىن ھېچبىر تۈرۈش، بىرەر تال يوپۇرماقنىڭ شىلدىرلىغىنى، بىرەر تال شاخنىڭ سۇنغىنىمۇ ئاڭلانمايتتى. بەمبى ھەرقانچە ئالدىراپ تۇرسىمۇ، لېكىن بۇغا شاھنىڭ

قابىليىتىگە ھەيران ھەم قايىل بولماي تۇرالمىدى. ئۇ، بۇغا شاھنى مۇنداق ماختار دەپ ئويلىمىغانىدى.

چاقىرغان ئاۋاز يەنە ياڭرىدى.

بۇغا شاھ مېڭىشتىن توختاپ، جىممىدە تۇرۇپ تىڭشىغانىدىن كېيىن بېشىنى بىلەر - بىلىنمەس لىڭشىتتى.

بەمبى بىر چەتتە تۇرۇپ فالىنەنىڭ خەتەرلىك ئەھۋالدا قالغانلىقى ئۈچۈن دىر - دىر تىترەپ كەتتى. شۇ تاپتا بۇغا شاھنىڭ زورلۇق بىلەن بۇيرۇق قىلىشلىرى جېنىغا پېتىپ، ھېچنېمىنى ئويلىغۇچىلىكى قالمىغانىدى.

بىرنەچچە قېتىم بۇغا شاھ ھېلىقى ئاۋاز ئاڭلانمىسىمۇ مېڭىشتىن توختاپ، بوينىنى سوزۇپ زەن قويۇپ تىڭشىغانىدىن كېيىن بېشىنى لىڭشىتتى. بەمبى ھېچقانداق ئاۋازنى ئاڭلىمىدى. بۇغا شاھ ئاۋاز كەلگەن تەرەپتىن قەستەن ئۆزىنى قاچۇرۇپ، ئايلىنىپ ماڭدى. بۇنىڭغا بەمبىنىڭ بەكلا ئاچچىقى كەلدى.

چاقىرغان ئاۋاز يەنە ئاڭلانغىلى تۇردى.

ئاخىر ئۇلار ئاۋاز كېلىۋاتقان جايغا يېقىنلا كېلىپ قالدى ھەم يەنمۇ يېقىنلاشتى.

— مەيلى نېمىنى كۆر، ھەرگىز مىدىرلىما... ئاڭلىدىڭمۇ؟ — دەپ پىچىرلىدى بۇغا شاھ، — مەن نېمە قىلسام سەنمۇ شۇنى قىل... ئېھتىياتچان بول! ھەرگىز ئالاقزەدە بولما...

ئۇلار يەنە بىرنەچچە قەدەم ئالدىغا بارىدى... تۇيۇقسىز بەمبى بۇرۇنىنى ئېچىشتۇرىدىغان، كۆڭۈلنى تەھلىكىگە سالىدىغان تونۇش پۇراقنى پۇراپ قالدى - دە، قورقۇپ كەتكىنىدىن ئاغزىنى ئۆمەللەپ ۋارقىرىۋەتكىلى قىل قالدى. ئۇ مەخلاپ قويغاندەك داڭ قېتىپ تۇراتتى، يۈرىكى بولسا قېپىدىن چىقىپ كېتىدىغاندەك ھە دەپ گۈپۈلدىمەكتە ئىدى.

بۇغا شاھ ئۇنىڭ قېشىدا تۇرۇپ تەمكىنلىك بىلەن، ئاۋۇ تەرەپكە قارا، دەپ ئىشارەت قىلدى.

ئۇ تەرەپتە «ئۇ» تۇراتتى!

ئۇلارغا يېقىنلا جايدا «ئۇ» بىر تۈپ كاۋچۇك دەرىخىگە يۆلەنگىنچە ياڭاق دەرىخىنىڭ دالدىسىدا تۇراتتى. شۇ تاپتا «ئۇ» بۇغىنىڭ ئاۋازىنى دوراپ «كەل... كەل...» دەپ توۋلىماقتا ئىدى.

ئۇلار «ئۇ»نىڭ دۈمبىسىنىلا كۆرەلىدى. پەقەت «ئۇ» بېشىنى بۇرىغاندىلا يۈزى ئازراق كۆرۈندى.

بەمبى ئالدىدا بولۇنۇۋاتقان بۇ ئىشتىن ئەجەبلىنىپ گاڭگىراپلا قالغانىدى. خېلىدىن كېيىن ئۇ ئاخىر ئېسىگە كەلدى. ئەسلىدە «ئۇ» مۇشۇ يەردە تۇرۇپ فالىنەنىڭ ئاۋازىنى دوراپ «كەل... كەل...» دەپ توۋلاۋاتقان ئىكەنده.

بەمبىنىڭ بىردىنلا تېنى جۇغۇلداپ، كاللىسىدا «تېز قاچ!» دېگەن ئۇي يالتىتىده چاقناپ ئۆتتى.

— ئۆزۈڭنى بېسىۋال! — بۇغا شاھ ئۇنى ئۇركۈپ بىرەر ئىش تېرىپ قويمىسۇن دەپ دەرھال سۆرلۈك ئاۋازدا پىچىرلىدى. شۇنىڭ بىلەن بەمبى ئۆزىنى بېسىۋالدى.

بۇغا شاھ دەسلەپتە بەمبىگە ئازراق مەسخىرە ئارىلاش قارىغانىدى، بەمبى خەتەرلىك ئەھۋالدا تۇرۇۋېتىپمۇ بۇنى سېزىۋالدى. لېكىن كېيىنچە بۇغا شاھ ئۆزىگە سۆرلۈك، سەممىي، يېقىملىق ۋە كەڭ قورساقلىق بىلەن قاراشقا باشلىدى.

بەمبى كۆزلىرىنى قىسقىنچە «ئۇ» تۇرغان جايغا قارىدى ھەم «ئۇ»نىڭ بىلەن مۇنچىلىك يېقىن ئارىلىقتا تۇرۇشقا زادىلا تاقەت قىلىپ تۇرالمىدى.

بۇغا شاھ ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلدى بولغاي:

— قايتايلى... — دەپ پىچىرلىدى - دە، بۇرنىنىلا ماڭدى.

ئىككىيلەن تىۋىش چىقارماي ئاستا يىراقلىدى. بۇغا شاھنىڭ ئۇياق - بۇياققا ئەگىلىپ مېڭىشىغا بەمبىنىڭ ھېچ ئەقلى يەتمىدى. شۇڭداقتىمۇ تىت - تىتىلقىنى بېسىپ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ئاستا قەدەم باستى. بايا فالىنەگە بولغان ئىشقى ئۇنى يۇگۇرتكەن بولسا، مانا ئەمدى ئۇ جېنىنى ئەپقېچىشتىن باشقىنى ئويلىمايتتى.

لېكىن بۇغا شاھ ئالدىرىمايماڭغانىنى ئاز دەپ، ھېلىدىن - ھېلىغا توختاپ ئەتراپنى تىڭشىلىغاندىن كېيىن، داۋاملىق «Z» شەكلىدە ماڭاتتى. ئەنە شۇنداق بىر مېڭىپ، بىر توختاپ يول زادىلا ئاۋۇمىدى.

مانا ئاخىر ئۇلار خەتەرلىك جايدىن خېلى يىراقلىدى.

«سەل تۇرۇپ ئۇ يەنە توختىغاندا رەھمىتىمنى ئېيتاي.» بۇغا شاھ ئۇنىڭ ئالدىدا كېتىۋېتىپ تۇيۇقسىز قويۇق كورنىۋسلىق ئارىسىغا بىرەر تال يوپۇرماقنىمۇ تىترەتمەي، بىرەر تال شاخنىمۇ يىرماي ئەپچىللىك بىلەن كىرىپ كەتتى.

بەمبى بۇغا شاھنىڭ قىلغىنىنى دوراپ ھېچقانداق تىۋىش چىقارماي كىرىمەن دېگەن بولسىمۇ، ئامال بولمىدى. يوپۇرماقلار سۈس شىلدىرلاپ، شاخلار ئېگىلىپ تارىسىدە تەپتى، يۇمرانلىرى بولسا ئۇنىڭ كۆكرىكىنىڭ ئىتتىرىشىدە پاراس - پۇرۇس سۇنغىلى تۇردى.

«ئۇ مېنى قۇتۇلدۇرۇپ قالدى، — دەپ ئويلىدى بەمبى، — ئۇنىڭغا قانداق رەھمەت ئېيتسام بولار؟»

لېكىن بۇ چاغدا بۇغا شاھ نەگىدۇر غايىب بولغانىدى. بەمبى چاتقاللىقتىن ئاستا چىقىپ ئالتۇن رەڭلىك گۈللەر ئېچىلىپ كەتكەن دالاغا كۆز تاشلىدى. بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەتراپىغا قارىغاندى، بىرەر تال گىياھنىڭ مىدىرلىغىنى

مۇ كۆرۈنمىدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭدىن باشقا ھېچكىم يوق ئىدى.

بەمبىنىڭ ئەمدى قورۇنۇپ تۇرۇشنىڭ ھاجىتى قالمىغانىدى. شۇڭا ئۆزىنى بولۇشىغا قويۇۋېتىپ، بار ماھارىتىنى ئىشقا سېلىپ يۈگۈرۈشكە باشلىدى.

گۈل ـ گىياھلار ئۇنىڭ تۇياقلىرى تەگكەن ھامان خۇددى ئورغاقتا ئورۇلغاندەك ئىككى يانغا قايرىلماقتا ئىدى.

ئەتراپنى خېلى ئىزدىگەندىن كېيىن ئاخىر فالىنەنى تاپتى. ھاسىراپ كەتكەن بەمبى شۇ تاپتا ھېرىپ كەتكىنىگە قارىماي شۇنچە خۇشال كۆرۈنەتتى.

ـــ سۆيۈملۈكۈم، سىزدىن ئۆتۈنۈپ قالاي، ـــ دېدى بەمبى، ـــ ئىككىمىز ئايرىلىپ تۇرغان چاغدا ھەرگىز مېنى چاقىرىپ سالماڭ... ھەرگىز، ھەرگىز... بىر ـ بىرىمىزنى ئىزدەپ تاكى تاپقانغا قەدەر... راستتىنلا ئۆتۈنەي، ھەرگىز چاقىرماڭ... چۈنكى ئاۋازىڭىزنى ئاڭلىساملا ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي قالىدىكەنمەن.

15 ـ باب

بىر نەچچە كۈندىن كېيىن بەمبى بىلەن فالىنە غەمسىز ھالدا ئوتلاق-لىق يەنە بىر ئۇچىدىكى كاۋچۇكزارلىققا قاراپ ماڭدى. ئۇلار ئەسلىدە ئوتلاقتىن ئۆتۈپ ئاشۇ ئېگىز ھەم يوغان كاۋچۇك دەرىخىنىڭ قېشىغا بارماقچى، ئاندىن ئۆزلىرىگە تونۇش بۇغا يولىنى تېپىپ ماڭماقچىدى. ئۇلار ئالدىدىكى چاتقاللىق شالاڭلىشى بىلەن مېڭىشتىن توختاپ، سىرتـ-نى ئېھتىياتچانلىق بىلەن كۆزەتتى. ئۇدۇلدىكى كاۋچۇك دەرىخى تۈـ-ۋىدە قىزىل بىر سايە مىدىرلاپ تۇراتتى.

ـــ كىمدۇ؟ ـــ دېدى بەمبى پىچىرلاپ.

ـــ رونئو، يا بولمىسا كالىس، ـــ دېدى فالىنە.

ئەمما بەمبى گۇمانلىنىپ قالدى.

ـــ ئۇلار ھازىر قېشىمغا كېلىشكە پېتىنالمايدۇ، ـــ دېدى بەمبى ئالدى تەرەپكە زېرەكلىك بىلەن قاراپ قويۇپ، ـــ ياق، ـــ ئۇ يەكۈن چىقاردى، ـــ كالىسمۇ، رونئومۇ ئەمەس... ناتونۇش بىرى...

فالىنە ئۇنىڭ دېگىنىگە قوشۇلدى ۋە ھەم ھەيران بولغان، ھەم قىزىققان ھالدا:

ـــ توغرا... ناتونۇش بىرى ئىكەن، كۆردۈم، كۆردۈم، بەكلا غەلىتە ئىكەن! ـــ دېدى.

ئىككىيلەن داۋاملىق كۆزەتتى.

ـــ نېمانداق بىغەم نېمە ئۇ! ـــ دېدى فالىنە.

ـــ دۆت نېمىكەن، ـــ دېدى بەمبى، ـــ بەكلا دۆت نېمىكەن!

هېچ ئىش ئۇقمايدىغان گۆدەك بالىنىڭ بەئەينى ئۆزى... خۇددى بۇ دۇنيادا ھېچقانداق خەتەر يوقتەك!

— قېشىغا بېرىپ باقايلىچۇ، — دەپ تەكلىپ بەردى فالىنە ئۇنى بەكلا كۆرۈپ باققۇسى بار بولغاچ.

— بولىدۇ، — دېدى بەمبى، — يۇرۇڭ ئەمسە. قېشىغا بېرىپ قاراپ باقايلى...

بىرنەچچە قەدەم ماڭا - ماڭمايلا فالىنە توختىۋالدى.

— بىراق... ئۇ سىز بىلەن ئۇرۇشۇپ كەتسە قانداق قىلىمىز؟ ئۇ بەك كۈچلۈكتەك قىلىدۇ...

— تۈۋفى! — بەمبى ياراتمىغاندەك قىلىپ بېشىنى سىكارىيان قىلىۋالدى، — مۇڭگۈزىنىڭ كىچىكلىكىنى كۆرمىدىڭىزمۇ؟... ئاشۇنىڭدىن قورقۇمدىمەن؟ ئۇ ئەبلەخنىڭ سېمىزلىكىگە قاراپلا كۈچلۈك دەۋاتامسىز؟... ئۇنداق ئىش يوق. يۇرۇڭ...

ئۇلار ئالدىغا قاراپ ماڭىۋەردى.

ئۇدۇلدىكى ئوتلاقتا باش چۆكۈرۈپ ئوتلاۋاتقان ئۇ نەرسە بەمبى بىلەن فالىنە يېقىن قالغاندىلا ئاندىن ئۇلارنى بايقىدى ھەم خۇش بولۇپ كەتكىنىدىن گۆدەكلەردەك تاقلاپ دەرھال ئۇلارنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپ كەلدى. بەمبى بىلەن فالىنە ھەيران بولغىنىدىن ئۇنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ جىممىدە تۇرۇپ قالدى.

ئارىدىن خېلى ئۆتكەندىن كېيىن ئۇ:

— مېنى تونۇمىدىڭلارمۇ؟ — دەپ سورىدى.

بەمبى بېشىنى ئېگىپ ئاللىبۇرۇن ئۇرۇشۇشقا تەييارلىنىپ بولغانىدى.

— سەن... بىزنى تونۇمسەن؟ — قايتۇرۇپ سورىدى ئۇ.

— ھوي، بەمبىغۇ سەن! — دەپ توۋلاپ كەتتى ئۇ. تەلەپپۇزىدىن ھەم ئەيىبلەش، ھەم قىزغىنلىق چىقىپ تۇراتتى.

ئۆزىنىڭ ئىسمىنى ئاتىغانلىقىنى ئاڭلاپ بەمبى

ھەيرانۇھەس بولدى. بۇ ئاۋاز ئۇنىڭ قەلبىنىڭ چوڭقۇر يېردە ساقلىنىپ ياتقان ئەسلىمىلەرنى ئويغاتقاندى. فالنە بولسا بۇ چاغدا ئاللىبۇرۇن ئۇنىڭغا ئۆزىنى ئاتقاندى.

— گىببر! — دەپ توۋلاپ كەتتى فالنە. دەماللىقتا گەپ تاپالماي، نەپەس ئېلىشىنمۇ ئۇنتۇپ قاققان قوزۇقتەك تۇرۇپلا قالغاندى.

— فالنە... — دېدى گىببر دۇدۇقلاپ، — فالنە... جېنىم ھەدە... مېنى ئاخىر تونۇدۇڭ! — گىببر ئىتتىك كېلىپ فالنە بىلەن قۇچاقلىشىپ سۆيۈشۈپ كەتتى. كۆز ياشلىرى چاناقلىرىدىن ئۇرغۇپ چىقىپ، مەڭزلىرىنى بويلاپ ئاقماقتا ئىدى. فالنە بولسا ئۇن - تىنسىز ياش تۆكمەكتە ئىدى.

— گىببر... — دېدى بەمبى ھاياجانلانغىنىدىن ئاۋازى تىترەپ. ھەم ھەيران، ھەم خۇشال بولغىنىدىن كۆزلىرىگە ئىشەنمەيلا قالغانىدى، — ھەي گىببر... سەن ھاياتمىتىڭ...

— مانا كۆرۈپ تۇرۇۋاتسەنغۇ... — دېدى گىببر ئىچ - ئىچىدىن سۆيۈنۈپ كۈلگىنىچە، — مەن تېخى بىر ئوبدان ياشاۋاتقانلىقىمنى سېنى بىلەر دەپتىمەن.

— بىراق... ئۇ چاغدا... قاردا يېتىپ قالغاندىڭغۇ؟ — بەمبى ئەينى مەزگىلدە ئۆزىنىڭ كۆرگەنلىكىنى راستلىقىغا ئىشىنەتتى.

— ئۇ چاغدا دەمسەن؟ — گىببر روھلىنىپ مەيدىسىنى كەردى، — ئۇ چاغدا «ئۇ» مېنى قۇتقۇزۇپ قالدى...

— شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى نەدە تۇردۇڭ؟ — چۈشەنمەستىن سورىدى فالنە.

— «ئۇ»نىڭ قېشىدا... «ئۇ»نىڭ بىلەن بىللە تۇردۇم... — دېدى گىببر.

گىببر گېپىنىڭ يېرىمىنى دەپلا فالنە بىلەن

بەمبىگە قارىدى ھەم ئۇلارنىڭ گەپ قىلالماي ھاڭۋېقىپ تۇرۇپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ ئۆزىچە پەخىرلەندى. ئاندىن:

— بۇ يەردىكى ھەممىگالارنىڭكىنى، ئورماندا كۆرگەن — ئاڭلىغاڭلارنىڭ ھەممىسىنى قوشۇپ كەلسىمۇ مېنىڭ باشتىن كەچۈرگەنلىرىمگە يەتمەيدۇ، — دېدى. ئۇ پو ئېيتۇاتقان بولسىمۇ، لېكىن قالىنە بەلەن بەمبى ھەيران قالغانلىقتىن بۇنىڭغا دىققەت قىلىپ كەتمىگەنىدى.

— تېز سۆزلەپ بەرگىنچۇ! — دېدى قالىنە تەقەززا بولۇپ.

— ھىم، — دېدى گېبىر كۆرەڭلىگەن ھالدا، — سۆزلەشكە توغرا كەلسە نەچچە كېچە — كۈندۈزدىمۇ تۈگىمەيدۇ.

— ئەمىسە سۆزلىمەمسەن! — دېدى بەمبى ئۈنى ئالدىرىتىپ.

گېبىر قالىنەگە قايرىلىپ جىددىي تۇستە قارىدى — دە، سەل ئىككىلىنىپ:

— ئاپام ھايات‌تۇ؟ — دەپ سورىدى بوش ئاۋازدا.

— ھەئە! — دېدى قالىنە خۇشال ھالدا، — ئۇ ھايات، بىراق ئۈنى كۆرمىگىنىمگە خېلى بولۇپ قالدى.

— ھازىرلا ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشمىسەم بولمايدۇ! — دېدى گېبىر، — مەن بىلەن بىللە بارامسىلەر؟

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بىللە يولغا چىقىشتى.

يول بويى ئۇلار گەپ قىلىشماي ئۇن — تىنسىز مېڭىشتى. گېبىرنىڭ ئاپىسىنى كۆرۈشكە تەقەززا بولۇۋاتقانلىقىنى بىلگەچكە بەمبى بەلەن قالىنە ئارتۇق گەپ قىلمىدى. گېبىر يول بەرمەي ئالدىدا ئالدىراش كېتىپ باراتتى. شۇڭلاشقا ئىككىيلەن ئۇنىڭدىن يول تالىشىپ يۈرمىدى.

گېبىر پەقەت ئاچالدا خاتا تەرەپكە كېتىپ قالغاندا ياكى ئەگىمدىن خاتا ئايلانغان چاغدىلا ئىككىيلەن بوشقىنا چاقىرىپ، بىر بولسا بەمبى «مايا‌قا ماڭ!» دەپ بىر تەرەپنى كۆرسىتەتتى، بىر بولسا قالىنە چۈشەندۈرۈپ: «خاتا بولۇپ قالدى... بۇياقتا قايرىلمىز...» دەيتتى.

كېتىۋېتىپ ئۇلار نەچچە قېتىم ئورمان ئارىسىدىكى ئوچۇقچىلىقتىن ئۆتۈشتى. بۇ جەريانىدا ئىككىيلەن گېپىرنىڭ زادىلا دەرەخ تۈۋىدە توختاپ ئەتراپقا سەگەكلىك بىلەن قاراپ باقمايدىغانلىقىنى بايقاپ قالدى. ئۇ ھامان پەرۋاسىز ھالدا ماڭىۋېرەتتى. بۇنداق چاغلاردا بەمبى بىلەن فالىنە بىر - بىرىگە ھەيران بولۇپ قارىشىپ قالاتتى. ئەمما ھېچنېمە دېيىشمەي، ئارىسالدى بولغان ھالدا گېپىرنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشەتتى.

ئۇلار ئەنە شۇ تەرزدە ئەتراپنى خېلى كۆپ قىدىرىدى.

تۇيۇقسىز گېپىر بالا مەزگىلىدە ماڭغان يولنى تونۇۋالدى - دە، خۇش بولۇپ كەتكىنىدىن ئۆزىنى بۇ يەرگە بەمبى بىلەن فالىنەنىڭ ئېلىپ كەلگەنلىكىنىمۇ ئونتۇپ قالدى ھەم بېشىنى ئارقىسىغا بۇراپ:

— قانداق، بولامدىكەنمەن؟ بۇ يەرنى تېپىپ كېلەلىدىم جۇمۇ! — دەپ توۋلىدى.

ئىككىيلەن گەپ قىلىشماي بىر - بىرىگە قارىشىپ قويدى.

ئۇزاق ئۆتمەي ئۇلار شاخ - شۇمبىلار ئوراپ تۇرغان كىچىك بىر ئۆڭىنىڭ قېشىغا بېرىشتى.

— مۇشۇ يەر! — فالىنە شۇنداق دەپلا ئۇ ۋىغا شۇڭغۇپ كىرىپ كەتتى. ئارقىدىن گېپىرمۇ كىرىپ، ئىككىيلەن ئۇۋۇدا خېلىغىچە تۇردى. ھەدە - ئىنى ئىككىسى دەل مۇشۇ ئۇۋۇدا دۇنياغا كۆز ئاچقان، ئاپىسى بىلەن بىللە باللىق مەزگىلىنى ئۆتكۈزگەن. گېپىر بىلەن فالىنە بىر - بىرىگە ئۇزاققىچە قارىشىپ تۇرۇپ كەتتى، ئەمما گەپ قىلىشمىدى. فالىنە ئىنىسىنىڭ مەڭگە بوشقىنا

بىرنى سۆيۈپ قويدى. ئاندىن ئۇلار سىرتقا چىقىپ يەنە ئالدىراش بولۇنى داۋاملاشتۇردى.

ئالاھازەل يەنە بىر ھەر سائەتچە ماڭدى.

كۈن نۇرى شاخلاردىن ئۆتۈپ ئورمانلىق يوپيورۇق قىلتۇەتكەنىدى. ئۇخلاش ۋاقتى يەتكەچكە، ئەتراپ بارا - بارا تىمتاسلىقلا چۆمدى. بىراق گېيىر ھېرىپ - چارچاشنى خىيالىغمۇ كەلتۈرمەي، ئۇدۇل ماڭتۇەردى. ئۇ ھاياجانلانغان ھەم تەقەززا بولغان ھالدا ھاسىراپ - ھۆمۈدىگىنىچە ئەتراپقا كۆز تىكەتتى. تۇيۇقسىزلا قېشىدىن شارتتىدە ئۆتۈپ ئوت - چۆپلەر ئارىسىغا كىرىپ كەتكەن بىر ئاغمۇخان ئۇنى قاتتىق چۆچۈتۇۋەتتى. يەردە يېتىشقان بىر توپ قىرغاۋۇل ئۇنىڭ دەسسەپتىشىدىن ئاران قۇتۇلۇپ، قاناتلىرىنى پالاقلىتىشقىچە ئۇنى تىللىغاندى، ئۇ يەنە قورقۇپ كەتتى. گېيىرنىڭ يولغا نېمىشقا مۇنچە كالانپاي ھەم خام ئىكەنلىكىگە بەمبىنىڭ ھېچ ئەقلى يەتمىدى.

گېيىر تۇيۇقسىز مېڭىشتىن توختاپ ئۇ ئىككىيلەنگە بۇرىلىپ:

ــ تاپالمىغۇدەكمىز! ــ دەپ توۋلىدى قاتتىق ئۇمىدسىزلىنىپ.

ــ تاپمىز، ــ دېدى فالىنە ئۇنى رىغبەتلەندۈرۈپ، ــ ئۇزاققا بارمايلا گېيىر، ــ فالىنە گېيىرنىڭ چىرايىغا قاراپ ئۆزىگە تونۇشلۇق بولۇپ كەتكەن ئاجىزلىقنى كۆرۈپ يەتتى.

ــ ئاپىمىزنى چاقىرامدۇق يا؟ ــ دېدى فالىنە كۈلۈمسىرەپ، ــ خۇددى بۇرۇنقىدەك بار ئاۋازىمىز بىلەن، ئاپا، ئاپا، دەپ توۋلاپ باقامدۇق؟

بەمبى ئالدىغا يەنە بىرنەچچە قەدەم مېڭىپلا ئاننا چوڭ ئاپىسىنى كۆردى. شۇ تاپتا ئۇ يېقىنلا جايدىكى ياڭاق دەرىخىنىڭ سايىسىدا يېتىپ ئارام ئېلىۋاتقانىكەن.

«ئاخىر تاپتۇق!» دېدى ئۇ ئۆز - ئۆزىگە. بۇ چاغدا گېيىر بىلەن فالىنەمۇ يېتىپ كېلىپ، ئۇچەيلەن يانمۇيان تۇرۇشۇپ ئاننىغا قارىشاتى. بۇ چاغدا ئاننا بېشىنى ئاستا كۆتۈرۈپ، ئۇيقۇلۇق كۆزلىرىنى

ئۇلارغا تىكتى.

گىببر ئۇنىڭغا قاراپ يۇگۈردى ـ دە، بوش ئاۋازدا:

ـــ ئاپا! ـــ دەپ چاقىردى.

چاقماق چاققاندەك ئاننا ئورنىدىن ئىرغىپ تۇردى ـ دە، ھەيكەلدەك قېتىپ تۇرۇپلا قالدى.

ـــ ئاپا... ـــ دەپ توۋلىدى گىببر يۇگۈرۈپ كېتىۋېتىپ. دەيدىغان گەپلىرى بولسىمۇ، جىددىيىچىلىكتە دېيەلمىدى.

ئاپىسى ئۇنىڭغا سىنچىلاپ قاراپ كەتكەندىن كېيىن، تاشتەك قېتىپ تۇرغان بەدىنى ئاستا بوشاپ دولىسىدىن تاكى دۇمبىسىگىچە تىترەك ئولاشتى.

ئاننا ھېچنېمىنى سورىماي، گىببرنىڭ چۇشەندۈرۈشىنى، بېشىدىن ئۆتكەنلىرىنى سۆزلىشىنىمۇ كۈتمەي، ئۇنى يېنىش ـ يېنىشلاپ سۆيدى. ئاغزىغا، مەڭزىگە، بويۇنلىرىغا يېنىش ـ يېنىشلاپ سۆيۈپ، مۇشۇ ئارقىلىق ئۇنىڭ بەدىنىدىكى جىمى چاك ـ تۇزانلارنى ئادالماقچى، ئۇنى يېڭى تۇغۇلغان مەزگىلگە قايتۇرۇپ قويماقچى بولغاندەك قىلاتتى.

بەمبى بىلەن فالىنە ئۇلارنىڭ قېشىدىن ئاستاغىنا كېتىپ قالدى.

16 ـ باب

ئورمانلىقنىڭ ئىچكىرىسىدىكى بىر ئوچۇقچىلىقتا كۆپچىلىك چۆرىدەپ ئولتۇرۇشۇپ گېپىرىنىڭ كەچۈرمىشلىرىنى ئاڭلىماقتا ئىدى.

ياۋا توشقان بىر چەتتە ئولتۇرۇپ، قۇلاقلىرىنى دىڭ تۇتقىنىچە بېرىلىپ تىڭشاۋاتاتتى. بەكلا بېرىلىپ كەتكەنلىكتىن قۇلاقلىرىنى بىر-دەم سالپايتىپ، بىردەم دىڭگايتماقتا ئىدى.

تۈكلۈك بۇك كۆچىتىنىڭ ئەڭ پەستىكى بىر شېخىغا قونۇپ تۇرغان سېغىزخان بېرىلىپ ئاڭلىماقتا. ئۇدۇلدىكى ئاق رەڭلىك موم دەرىخىگە قونۇۋالغان ئالا قاغا بولسا نېمىدىندۇر ئەنسىرىگەندەك تۇرۇپ ـ تۇرۇپلا ئەنسىز قىرقىراپ قوياتتى.

ھەممەيلەنگە تونۇش بىرنەچچە قىرغاۋۇل خوتۇن ـ بالىلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ كەلگەن بولۇپ، ئۇلار شۇنچىلىك بېرىلىپ تىڭشىدىكى، تۇرۇپلا ھەيران بولغىنىدىن بويۇنلىرىنى سوزۇشسا، تۇرۇپلا قورقىنىدىن

بويۇنلىرىنى ئىچىگە تىقىۋالاتتى؛ بەزىدە باشلىرىنى چايقاشسا، بەزىدە زۇۋانى تۇتۇلۇپ قاراپلا قېلىشاتتى.

تېيىن ھايياجانلانغىنىدىن ئولتۇرالمايلا قالدى. ھېلى دە-رەخ ئۈستىدىن يۇگۈرۈپ چۈشسە، ھېلى يەنە بىر دەرەخكە سەكـ-رەيتتى؛ ھېلى چاپسا، ھېلى ئېگىز تىكلىنىپ تۇرغان يوغان قۇيرۇقىغا يۆلەنگىنىچە ئاپپاق قورسقىنى كۆرسىتىپ ئولتۇراتتى. ھە دېسە گې-بىرىنىڭ گېپىنى ئۇزۇپ، بىرىنىمىلەرنى دېمەكچى بولاتتى ـ يۇ، باش-قىلارنىڭ ئىشارىتى بىلەن يەنە جىم بولۇپ قالاتتى.

گېپىر سۆزلەپ ئۆزىنىڭ ھېچبىر ياردەمگە ئېرىشەلمەي قاردا ئۆ-لۈمنى كۈتۈپ ياتقان يېرىگە كەلگەنىدى.

ـــ ئىتلار مېنى كۆرۈپ قالدى، ـــ دېدى ئۇ، ـــ ئىت دېگەن بەك قورقۇنچلۇق نېمىكەن، ھەرقانچە قورقۇنچلۇق بولار شۇنچىلىك بولار. ئاغزىنى ئاچىدىغان بولسا، كانىيى قانداق قىپقىزىل، ھاۋشىش-لىرىنىڭ قەبىھلىكىچۇ تېخى، ـــ ئۇ، ئەتراپقا بىر قۇر قارىۋەتكەندىن كېيىن گېپىنى داۋاملاشتۇردى، ـــ ... ھەي... شۇنىڭدىن كېيىن دائىم شۇلار بىلەن بىللە ئويناپىدىغان بولدۇم، خۇددى سىلەر بىلەن بىللە ئوينىغاندەك... ـــ ئۇ بۇنىڭدىن تولىمۇ پەخىرلەندى، ـــ ... ئۇلار بىلەن يېقىن دوستلاردىن بولۇپ قالغاچقا، قورقماس بولدۇم. ئۇنداق دېگىنىم بىلەن ئۇلارنىڭ ئاچچىقى كېلىپ قالىدىغان بولسا ھاۋشىپ قۇلاق ـ مېڭەمنى يەۋېتىدۇ، يۇرىكىمۇ مۇجۇلۇپ سوقۇشتىن توختاپ قالغاندەك بولىدۇ. ئەمەلىيەتتە ئۇلارنىڭ يامان نىيىتى يوق. خۇددى بايا ئۇلارنى دوستۇم دېگىنىمدەك... لېكىن ئۇلارنىڭ ئاۋازى ھەقىقە-تەن بەك يامان، ـــ ئۇ سۆزلەشتىن توختاپ قالدى.

ـــ ھە سۆزلىمەمسەن! ـــ دېدى فالىنە ئۇنى ئالدىرىتىپ.

ـــ شۇنداق، ـــ دېدى گېپىر فالىنەنگە قاراپ قويغاندىن كېيىن، ـــ ئۇ چاغدا «ئۇ» كېلىپ قالمىغان بولسا ئىتلار مېنى تالاپ تىتما ـ تىتما قىلىۋەتكەن بولاتتى...

گېپىر بىردەم تۇرۇۋالدى، ئەتراپتىكىلەر-

نىڭ ھەممىسى دېمىنمۇ چىقارماي قارىشىپ تۇراتتى.

— «ئۇ» كېلىپ ئىتلىرىغا بىرلا ۋارقىرىغاندى، ھەممىسى جىممىدە بولۇپ قالدى، — دېدى گېببېر، — يەنە بىر ۋارقىرىغاندى، ياۋاشلىق بىلەن ئايىغىدا يېتىشتى. «ئۇ» كېلىپ مېنى يۆلىگەندى، قورقۇپ چىرقىراپ كەتتىم. «ئۇ» مېنى بوشقىنا سىلىدى. ئۆلتۈرۈش تۈگۈل، ئەكسىچە ئاۋايلاپ كۆتۈرۈپ ئېلىپ كەتتى...

— كۆتۈرۈپ دېگىنىڭ نېمىسى؟ — سوردى فالىنە ئۇنىڭ گېپىنىڭ بېلىگە تېپىپ.

گېببېر ئۇنىڭغا تەپسىلىي چۈشەندۈرۈپ، قالتىس بىر قىياپەتنى دوردى.

— بۇ بەك ئاددىي ئىش، — دېدى بەمبى گەپ ئارىلاپ، — فالىنە، تىيىنىڭ مېۋىنى قانداق ئېلىپ ماڭىدىغانلىقىنى كۆرگەن بولسىڭىزلا بۇنى بىلەلەيسىز...

— مېنىڭ بىر نەۋرە ئاكام بولىدىغان... — دېدى گەپ قىلىش پۇرستى كەلدى دەپ بىلگەن تىيىن قىن ـ قىنىغا پاتماي. لېكىن قالغانلار، — جىم تۇر! جىم تۇر! گېببېرنى سۆزلىگىلى قوي! — دەپ چۇرقىرىشىپ كەتتى.

تىيىن ئامالسىز ئاغزىنى يۇمۇپ، مەيۈسلەنگىنىدىن قوللىرىنى مەيدىسىگە قويغىنىچە قېشىدىكى سېغىزخانىغا سۆزلىگىلى تۇردى:

— ... مۇنداق ئىش ئىدى... مېنىڭ نەۋرە ئاكام...

بىراق سېغىزخان ئۇنىڭغا دۇمبىسىنى قىلىپ تۇرۇۋالدى.

گېببېر قىزىقارلىق ھېكايىسىنى داۋاملاشتۇردى:

— سىرت شۇنچىلىك سوغۇق، شۇنىڭدىن ئۇشقىرىتىپ تۇرغىنى بىلەن، «ئۇ»نىڭ ئۆيىدە ھېچبىر شامال يوق، خۇددى يازدەكلا ئىسسىق ئىكەن.

— قىررر! — ئالا قاغا دەھشەتلىك بىرنى قىرقىـ

رددی.

— سىرتتا چېلەكلەپ يامغۇر يېغىپ كەلكۈن كەلگەندەمۇ، «ئۇ»نىڭ ئۆيى ئىچىگە بىر تېمىمۇ يامغۇر ياغمايدىكەن، ھەممەيلەن شۇنداق راھەت ياشايدىكەن.

قىرغاۋۇللار مۇرىلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ باشلىرىنى چايقاشتى.

— سىرتنى قار - مۇز قاپلىغاندەمۇ ئۆي ئىچىدە ئىسسىقتىن تەر-لەپ تۇرىدىكەنمىز. «ئۇ» ماڭا يېگىلى قۇرۇق چۆپ، كاشتان، كەرەپشە، تۇرۇپ دېگەندەكلەرنى، ئىشقىلىپ نېمە يەيمەن دېسەم شۇنى بېرىپ تۇردى...

— قۇرۇق چۆپ دېدىڭما؟ — ھەيران بولغىنى ھەم ھاياجانلىنىپ كەتكىنىدىن ھەممەيلەن تەڭلا سوراشتى. ئۇلار بۇ گەپكە ھېچ ئىشەنەلمەيۋاتاتتى.

— كۆپكۆك، شۇنداق تاتلىق قۇرۇق چۆپ دېگىنە، — گېپىر شۇنداق دەۋېتىپ ھەممەيلەنگە غالىبلارچە قاراپ قويدى.

بۇ چاغدا تىيىنىڭ ئاۋازى يەنە ئاڭلاندى:

— مېنىڭ بىر نەۋرە ئاكام...

— جىم تۇرساڭ بولمامدۇ! — دەپ ئاغزىنى تۇۋاقلىدى كۆپچىلىك.

— قىشتا ئۇ نەدىن قۇرۇق چۆپ تاپىدىكەن؟ — دەپ سورىدى فالىنە ئالدىراپ، — باشقا يېمەكلىكلىرىمۇ بارمىكەن تېخى؟

— «ئۇ» ئۇ نەرسىلەرنى ئۆزى ئۆستۈرەلەيدىكەن، — دېدى گېپىر، — نېمىنى ئۆستۈرگۈسى كەلسە شۇنى ئۆستۈرىدىكەن. شۇڭلاشقا نېمىنى خالىسا شۇ نېمىسى بولىدىكەن.

— ئۇ يەردە كۈندىلا يۈرىكىڭ پوك - پوك ئۆتكەنسەن؟

— سورىدى فالىنە.

— ياق، — دېدى گېبېر كۆرەڭلىك بىلەن سۇس كۈلۈپ قو-
يۇپ، — زادىلا قورقمىدىم. «ئۇ»نىڭ ماڭا زىيانكەشلىك قىلمايدى-
غانلىقىنى بىلىپ تۇرۇپ يەنە نېمىدىن قورقاتتىم. سىلەر ھەممەڭلارلا
«ئۇ»نى بەك ئەسكى، بەك ۋەھشىي دەپ قارايدىغانسىلەر، ئەمەلە-
يەتتە «ئۇ» ئەسكى ئەمەس. «ئۇ» بىرسىنى ياقتۇرۇپ قالدىمۇ بولا-
دى، ياخشىلىق قىلغىنى قىلغان. «ئۇ» ھەقىقەتەن بەك، بەك ياخشى،
ياخشىلىقتا ھېچكىم «ئۇ»نىڭغا يېتەلمەيدۇ...

گېبېر سۆزلەۋاتقاندا بۇغا شاھ تۆۋىش چىقارمايلا دەرەخلىك ئا-
رىسىدىن چىقىپ كەلدى.

گېبېر بۇنى بايقىمىغاچقا ھېكايىسىنى سۆزلەۋەردى. ئولتۇر-
غانلاردىن بۇغا شاھنى كۆرگەنلەر ئەيمىنىش ئىچىدە ئىختىيارسىز دې-
مىنى ئىچىگە يۇتۇشتى.

بۇغا شاھ جىممىدە تۇرۇپ، سۇرلۇك، ئۆتكۈر كۆزلىرىنى گېبېر-
گە تىكتى.

— ئۇلا ئەمەس، باللىرىمۇ ماڭا بەك ئامراق، — دېدى گېبېر، —
يەنە خانىمىمۇ بار. ئۇلارنىڭ ھەممىسىلا ماڭا بەك ئامراق. مېنى
سىلاپ قويىدۇ، باقىدۇ، مەن بىلەن بىللە ئويناپىدۇ... — ئۇ بۇغا
شاھنى كۆرۈپ قالدى ـ دە، گېپىنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمەي تۇرۇپلا
قالدى.

ھەممەيلەن جىمجىت تۇرۇپ قېلىشتى.

ئارقىدىنلا بۇغا شاھ خاتىرجەم، سۇرلۇك تەلەپپۇزدا سورىدى:

— بوينۇڭدىكى نېمە ئۇ؟

ھەممەيلەن گېبېرنىڭ بوينىغا قاراپ، ئۇنىڭ بوينىدا قىلدىن يا-
سالغان غەلىتە بىر چەمبەر-
نىڭ سۇركىلىشى ۋە بوغۇشى
تۆۋەيلىدىن پەيدا بولغان قې-
نىق ئىزنىڭ تۇرغانلىقىنى
كۆرۈشتى.

— بۇ... — دەپ دۇدۇقلىدى گېپىر، — مارجان ئاسمەن دەپ شۇنداق بولۇپ قالغان... «ئۇ» ماڭا ياساپ بەرگەن... ھە... بۇ مۇنداق ئىش... «ئۇ»نىڭ مارجىنىنى ئېسىش بەك شەرەپلىك... «ئۇ»... — ئۇ دۇدۇقلاپ گېپىنى تاپالماي قالدى.

كۆپچىلىك گەپ قىلىشمىدى. بۇغا شاھ گېپىرگە نەشتەردەك قادىلىپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن، قەلبى بىردىنلا ھەسرەتكە تولدى.

— بىچارە، — دەپ پىچىرلىدى ئۇ، ئاندىن بۇرىلىپلا كېتىپ قالدى.

ھەممەيلەن ھەيرەتتە قېلىشتى. تېيىن پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ گېپىنى دېگىلى تۇردى:

— مۇنداق ئىش... مېنىڭ بىر نەۋرە ئاكامۇ «ئۇ»نىڭ قېشىدا تۇرغان... ئۇنى تۇتۇپ سولاپ قويۇپتۇ... ھە، بەك ئۇزاق سولاپتۇ. ئاخىر بىر كۈنى نەۋرە ئاكام...

تېيىنىڭ گەپلىرىگە ھېچكىم قۇلاق سالمىدى. بۇ چاغدا ھەركىم ئۆز يولىغا راۋان بولۇشقانىدى.

17 ـ باب

بىر كۈنى مارىنا يەنە پەيدا بولۇپ قالدى.

گىببىر يوقاپ كەتكەندە ئۇ چوڭلا بولۇپ كەتكەن بولسىمۇ، كىـ يىنچە ئۆزىنى كۆپچىلىكتىن يىراق تۇتۇپ، ئۆزى يالغۇز ئـۆتكەچكـە، ئۇنى ئۇچراتقانلار يوق دېيەرلىك ئىدى.

ئۇ ۋىجدك، قارىماققا ياش كۆرۈنسىمۇ، لېكىن ئېغىـر ـ بېسىـق، كەم سۆز، ئاق كۆڭۈل بولۇپ، ھېچكىمنى ئۇنىڭغا تەڭ قىلغىلى بـولـمايىتتى. ئۇ تىيىن، ئالا قاغا، سېغىزخان، تۇرىدۇس ۋە قىرغاۋۇللاردىن گىببىرنىڭ قايتىپ كەلگەنلىكى ھەم بېشىدىن ئۆتكەن ئىشلارنى سۆزلەپ بەرگەنلىكىنى ئاڭلاپ، گىببىر بىلەن كۆرۈشكىلى كەلدى.

گىببىرنىڭ ئاپىـسى مارىنـانىڭ كەلـگەنلىـكىدىن نـاھايىتـى ئىپتـخارلاندى ھەم خۇش بولدى. ئۇ يېقىندىن بۇيان كۈنلىرىنى بەخت ۋە ئىپتىخارلىق تۇيغۇسى ئىچىدە ئۆتكۈزمەكتە ئىدى. پـۇتكۈل ئورمـاندىكىلەرنىڭ ئوغلىنىڭ پارىڭىنى قىلۋاتقانلـىقىنـى ئاڭلاپ، ئوغـلىنـىڭ نام ـ شەرىپىدىن مەست بولۇپ، ھەممە ئادەمنىڭ گىببىـرنى پۈتكـۈل ئورمان بويىچە ئەڭ ئەقىللىك، ئـەڭ قابىلـىيەتلـىك، ئەڭ مۇنـەۋۋەر دەپ ئېتىراپ قىلىشىنى ئارزۇ قىلاتتى.

ـــ سىز دەپ بېقىڭچۇ مارىنا، ـــ دېدى ئۇ شۇڭلاشقا، ـــ سـىزـچە گىببىر قانداق؟ ـــ مارىنانىڭ جاۋابىنى كۈتمەيلا ئۇ گېپىنى ئـۇلاـۋەردى، ـــ ھېلىمۇ ئېسىڭىزدە بولسا كېرەك، ئۇ چاغلاردا گىببىر سوـغۇقتا دىر ـ دىر تىترىسە نەتىللا خانىم ئۇنى ياردىماس دېگەن.. يەنـە ئۇنى باققىنىڭىزغا ھاردۇقىڭىز چىقمايدۇ دېگەنلىكىمۇ ئېسىڭىزدىدۇ؟

ـــ شۇنداق. سىز گىببىر ئۇچۇن ھەقىـقەتەن كۆپ ئەجـىر قىلـدىـڭىز، ـــ دېدى مارىنا.

ـــ ھازىر بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆتۈپ كەتتى! ـــ دېدى

گىبىرنىڭ ئاپىسى ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ. شۇنىڭ بىلەن بىللە بۇ ئىشنى ئاڭلىغان بىلىدىغانلارنىڭ بارلىقىدىن ھەيران قالدى، ــ ھەي، نەتىلا خانىمغا تولىمۇ ئىچىم ئاغرىيدۇ. ئۇ گىبىرنىڭ بۇ تۇرقىنى كۆرمەيلا ئۆلۈپ كەتتى دېسە.

ــ شۇنى دېمەمسىز، ھەي بىچارە نەتىلا خانىم، ــ دېدى مارىيانا بوش ئاۋازدا، ــ ھەقىقەتەن ئەپسۇسلىنارلىق ئىش بولدى.

گىبىر ئاپىسىنىڭ مۇشۇنداق ماختاشلىرىغا ھېرىسمەن ئىدى. ئاپىسىنىڭ ماختاشلىرىنى ئاڭلىغىنىدا خۇددى ئاپتاپسىنىپ تۇرغانىدەك ئۆزىنى تولىمۇ راھەت ھېس قىلاتتى.

ــ ھەتتا شاھ بۇغىمۇ گىبىرنى كۆرگىلى كەلدى دەڭا... ــ دېدى ئاپىسى ماريانىغا. ئاندىن ئاۋازىنى پەسلىتىپ سىرلىق، ئەمما تەنتەنىلىك تۇستە قوشۇمچە قىلدى، ــ ئۇ ئىلگىرى ئەزەلدىن ئارىمىزغا كىرىپ باقمىغان. گىبىر كېلىپ ئاندىن قەدىمى يەتتى!

ــ ئەمسە ئۇ نېمىشقا مېنى «بىچارە» دەيدۇ؟ ــ گەپ قىستۇردى گىبىر خاپا ھالدا، ــ بىلگۈم كېلىۋاتىدۇ، ئۇ زادى نېمە مەقسەتتە بۇ گەپنى قىلغاندۇ؟

ــ ئۇنىڭ بىلەن كارىڭ بولمىسۇن، ــ دېدى ئاپىسى تەسەللى بېرىپ، ــ يېشى چوڭايغاندا مىجەزىمۇ غەلىتە بولۇپ قالدىكەن.

بىراق گىبىر ئاخىر بۇ ئىشقا بولغان نارازىلىقىنى ئاشكارىلىدى:

ــ شۇنچە كۆنلەردىن بېرى مۇشۇ ئىش مېنى ئازابلاپ كەلدى. بىچارە! مېنىڭ نەرىم بىچارە ئىكەن! ناھايىتى بەختلىك ھەم خۇشال تۇرۇپتىمەنغۇ مانا! كۆرگەن ـ ئاڭلىغانلىرىم، بىلىدىغانلىرىم ھەممىدىن كۆپ! دۇنيا، ھايات ھەققىدىكى تونۇشۇم پۈتكۈل ئورمان بويىچە ئەڭ چوڭقۇر! مارىنا، سىز چىچۇ؟

ــ شۇنداق، ــ دېدى مارىنا، ــ بۇنى ھېچكىم ئىنكار قىلالمايدۇ.

ئەنە شۇ كۆندىن باشلاپ مارىنا بىلەن گىبىر بىللە يۈرىدىغان بولدى.

18 ـ باب

بەمبىنىڭ بۇغا شاھنى ئىزدەپ بارمىغان يېرى قالمىدى. ئورماندا كېچىچە، تاكى تاڭ يورۇپ كۈن چىققۇچە توختماستىن ماڭمىغان يوللاردىمۇ مېڭىپ باقتى. فالىنە قېشىدا بولمىغاچقا، نەگە ماڭغۇسى كەلسە ماڭىۋەردى. بەزىدە فالىنەنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ بارغۇسى، ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئويىنغۇسى، پاراڭلاشقۇسى، ئوتلاق ۋە ئورماندا بىللە ئوتلاپ يۈرگۈسى كەلسىمۇ، لېكىن بۇ گۈزەللىكتە بۇلار بىلەنلا ئۇنىڭ ئارزۇ ـ ئارمانلىرى تولۇق قېنىپ بولمايتتى.

ئىلگىرى فالىنە بىلەن بىللە يۈرگەن چاغلىردا بۇغا شاھنى ئانچە ـ مۇنچە ئەسلەپ قالاتتى. لېكىن ھازىر بۇغا شاھنى شۇ قەدەر تەقەززالىق

بىلەن ئىزدىمەكتە. فالىنەنى بولسا مۇشۇ كۆنلەردە ئاران بىر قېتىملا ئەسلەپ قويدى. ئىشقىلىپ ئۇنى قاچانلا كۆرسەم دېسە كۆرەلەيدۇ، باشقىلار بىلەن، مەسىلەن، گېيبر، ئاننا چوڭ ئاپىسى قاتارلىقلار بىلەن بىللە بولامدۇ بەمبى ئۇچۇن بەربىر.

ئۇ، گېيبر تۇرۇش ئېھتىمالى بار يەرلەرگە يولىمىدى.

بۇغا شاھنىڭ گېيبرگە بەرگەن ھېلىقى باھاسى بەمبىنىڭ قۇلاق تۇۋىدىن نېرى كەتمەي، ئۇنى چوڭقۇر ئويغا سالماقتا ئىدى. گېيبر قايتىپ كەلگەن كۈندىن باشلاپلا نېمىشقىدۇر ئۇ بەمبىنىڭ كۆزىگە سىغماس، ئۇنىڭدىن ئۆزىچىلا نومۇس قىلىدىغان، تۇرۇپلا يەنە ئۇنىڭدىن ئەندىشە قىلىدىغان بولۇپ قالغانىدى. كاللىسى ئاددىي، ئۆزىنىڭكىنىلا راست دەيدىغان، ھېچكىمنى كۆزگە ئىلمايدىغان گېيبر بىلەن ئۇچرىشىپ قالسىلا، كاللىسىغا «بىچارە» دېگەن سۆز كىرىۋالىدىغان بولغانىدى.

قاپقاراڭغۇ بىر كېچىسى بەمبى ئۇكەگە ئۇچراپ قالدى. ئۇنى خۇش قىلىش ئۈچۇن بۇرۇنقىدەك قورقماي سياقتا كىرىۋالدى ھەم تۇيۇقسىزلا كاللىسىغا بىر ئەقىل كېلىپ ئۇنىڭدىن:

ــ بۇغا شاھنىڭ نەدىلكىنى بىلەمسەن؟ ــ دەپ سورىدى.

ئۇكە «ھۇ ــ ھۇ» دەپ ھۇۋلاپ ھېچنېمىنى بىلمەيدىغانلىقىنى ئېيتتى. ئەمما بەمبى ئۇنىڭ دېگىلى ئۇنىمايۋاتقانلىقىنى بىلىۋالدى.

ــ ئۇنداق ئەمەستۇ، ــ دېدى بەمبى، ــ بۇنىڭغا ئىشەنمەيمەن. سەن شۇنچىلىك ئەقىللىك، زېرەك تۇرساڭ، ئورماندىكى ئىشلاردىن خەۋەرسىز قېلىشىڭ مۇمكىنمۇ... بۇغا شاھنىڭ نەدىلكىنى چوقۇم بىلسەن.

ئۇكە ھۇرپىيىپ تۇرغان پەيلىرىنى يىغقانىدى، بەدىنى كىچىكلا بولۇپ قالدى.

ــ بىلىشىنغۇ بىلمەن، ــ دېدى ئۇ پەس ئاۋازدا ھۇھۇلاپ، ــ لېكىن دېسەم بولمايدۇ... زادىلا دېيەلمەيمەن...

ــ باشقىلارغا دېمەيتتىم، ــ دېدى بەمبى يالۇرۇپ، ــ سېنى

شۇنچىلىك ھۆرمەتلەيدىغان تۇرسام، ماڭا دەپ بەرگەنلىرىڭنى يېيە-ۋېتەمدىم...

ئۇكە بۇرۇنقىدەكلا خۇش بولغىنىدىن پەيلىرىنى ھۇرپەيتىپ، چىرايلىق، يۇمشاق توپ سىياقىغا كىردى ـ دە، زېرەك كۆزلىرىنى پىرقىراتقىلى تۇردى.

ـــ ھوي، مېنى راستىنلا ھۆرمەتلەمسەن؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇكە، ـــ نېمىشقا ئەمدى؟

ـــ چۇنكى سەن ئەقىللىك، كۆرگىنىڭ كۆپ، ـــ دېدى بەمبى ئىككىلىنىپ تۇرمايلا راست گېپىنى ئېيتىپ، ـــ ئۇنىڭ ئۈستىگە قىزىقچى ھەم دوستانە. يەنە باشقىلارنى قورقۇتۇشقىمۇ بەك ئۇستا. مەنمۇ ھۇشۇنداق بولسامچۇ دەپ بەك ئارزۇ قىلمەن. بۇنىڭ ماڭا پايدىسى زور.

ئۇكە مەمنۇن بولغىنىدىن تۇمشۇقىنى كۆكرىكىدىكى پەيلىرىگە

چوڭقۇر پاتۇردى.

ــ بوپتۇ، دېسەم دەپ بېرەي، ــ دېدى ئۇ، ــ بۇغا شاھ ساڭا بەك ئامراق...

ــ راستتىنلا شۇنداق دەپ قارامسەن؟ ــ دېدى بەمبى خۇش بولغىنىدىن يۈرىكى گۈپۈلدەپ سوقۇپ.

ــ ھەئە، شۇنداق دەپ قارايمەن، ــ دېدى ئۇكە، ــ ئۇ سېنى ياخشى كۆرگەچكە شۇنداق دەپ ئويلىدىم. ئۇنىڭ شۇ تاپتا قەيەردە-لىكىنىمۇ بىلمەن، ــ پەيلىرىنى يىغقانىدى، ئۇ ۋىجىكلا بولۇپ قالدى، ــ ھېلىقى تاللىق جىلغىنى بىلەمسەن؟

ــ بىلمەن، ــ دېدى بەمبى بېشىنى لىڭشىتىپ.

ــ ئۇنداقتا جىلغىنىڭ يەنە بىر تەرىپىدىكى كاۋۇچۇكزارلىقنىمۇ بىلىدىكەنسەن ــ دە؟

ــ بىلمەيدىكەنمەن، ــ دېدى بەمبى راستىنى ئېيتىپ، ــ جىلغىنىڭ ئۇ تەرىپىگە زادىلا بېرىپ باقمىغانىدىم.

ــ ئەمسە دىققەت قىلىپ ئاڭلا، ــ ئۇكە ئۇنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلىدى، ــ جىلغىنىڭ ئۇ تەرىپىدە قويۇق كاۋۇچۇكزارلىق بار. كاۋۇچۇكزارلىقتىن ئۆتسەڭ چوڭ بىر چاتقاللىق ئۇچرايدۇ. ئۇ يەردە ياڭاق دەرىخى، ئاق تېرەك، دولانا، بۇرجۇن دەرەخلىرى بار. بۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا بوران ئۆرۈۋەتكەن بىر تۈپ بۇك دەرىخى ياتىدۇ. ئۇ يەرگە بارغاندىن كېيىن ئوبدانراق ئىزدە. چۈنكى پەستە تۇرۇپ قارىغاندا، ئاسماندا تۇرۇپ قارىغاندىكىدەك ئۇنچە ئاسان تاپقىلى بولمايدۇ. بۇغا شاھ ئەنە شۇ يەردە، دەرەخ غولىنىڭ تۆۋىدە تۇرىدۇ. بىراق... مېنىڭ دېگەنلىكىمنى ھەرگىز دېمەيسەن جۇمۇ!

ــ دەرەخ غولىنىڭ تۆۋىدە دېدىڭما؟

ــ شۇنداق! ــ ئۇكە قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتتى، ــ دەل شۇ يەردە. ئۇ يەر ئويمان. دەرەخ غولى ئۇنى يېپىپ تۇرىدۇ. ئۇ دەل

شۇ يەردە.

— رەھمەت، — بەمبى چىن دىلىدىن مىننەتدارلىق بىلدۇردى، — ئۇنى تاپالامدىمەن، تاپالمامدىمەن، بىلمەيمەن. شۇنداقتىمۇ ساڭا كۆپتىن ـ كۆپ رەھمەت.

شۇنداق دەپلا ئۇ قۇيۇندەك يۇگۈرۈپ كەتتى.

ئۇكە گەپ قىلماي ئۇنىڭغا ئەگەشتى. ئۇنىڭ ئۇستىدە ئۇچۇپ كېتە-ۋېتىپ تۇيۇقسىز: «ھۇ ـ ھۇ» دەپ چىرقىراق ئاۋازدا سايرىدى.

بەمبى قورقىنىدىن تاقلاپ كەتتى.

— قورقۇپ كەتتىڭمۇ؟ — سورىدى ئۇكە.

— ھەئە... — دېدى بەمبى دۇدۇقلاپ. بۇ قېتىم ئۇ ھەقىقەتەن قورقۇپ كەتكەنىدى.

ئۇكە بۇ گەپنى ئاڭلاپ خۇش بولغىنىدىن ھۇھۇلاپ:

— باشقىلارغا دەپ قويما دەپ ئەسكەرتىپ قويۇش ئۇچۇن شۇنداق قىلدىم! — دېدى.

— ھەرگىز دېمەيمەن! — بەمبى شۇنداق دېدى ـ دە، قۇيۇندەك يۇگۈرۈپ كەتتى.

چوڭقۇر جىلغىغا كەلگەندە بۇغا شاھ تۇيۇقسىز چىقارماي قاراڭغۇ، چوڭقۇر بىر جايدىن تۇيۇقسىزلا چىققانىدى، بەمبى يەنە چۆگىنىدىن تاقلاپ كەتتى.

— ئەمدى مېنى ئىزدىگەن جايىڭدىن تاپالمايسەن، — دېدى بۇغا شاھ.

بەمبى گەپ قىلمىدى.

— مېنى نېمە ئۈش بىلەن ئىزدىدىڭ؟ — سورىدى بۇغا شاھ.

— ھېچ ئۈش يوق... — بەمبى دۇدۇقلىدى، — ھە... ھېچ ئۈش يوق... كەچۇرۇڭ...

سەلدىن كېيىن بۇغا شاھ يەنە ئېغىز ئاچتى. تەلەپپۇزى بەكمۇ مۇلايىم ئىدى:

— مېنى ئىزدەۋاتقىنىڭغا خېلى بولدى ـ ھە؟

ئۇ بەمبىنىڭ جاۋابىنى كۈتكەنىدى، ئۇ لام ـ جىم دېمىدى. شۇ-نىڭ بىلەن بۇغا شاھ گېپىنى داۋاملاشتۇردى:

ـــ ئەمەلىيەتتە تۇنۇگۈن ئىككى قېتىم قېشىمدىن ئۆتۈپ كەتتىڭ. بۈگۈن ئەتىگەندىمۇ ئىككى قېتىم، ئارىلىقىمىز شۇنچىلىك يېقىن...

ـــ نېمىشقا... ـــ بەمبى غەيرەتكە كېلىپ سورىدى، ـــ نېمىشقا گېپىرنى شۇنداق دېدىڭىز؟

ـــ سېنىڭچە مېنىڭ دېگىنىم خاتامۇ؟

ـــ ياق! ـــ دېدى بەمبى ھاياجانلانغىنىدىن يۈقىرى ئاۋازدا، ـــ پۈتۈنلەي ئەكسىچە، دېگىنىڭىزنى تامامەن توغرا دەپ قارايمەن!

بۇغا شاھ كۆڭلىدىكىنى بىلدۈرمەي بېشىنى لىڭشىتقىنىچە بەمبىگە تىكىلدى. كۆزلىرى بۇرۇنقىدىنمۇ بەكرەك مېھرىبانلىق بىلەن تولغانىدى.

ـــ بىراق... زادى نېمىشقا... ھېچ چۈشىنەلمىدىم! ـــ دېدى بەمبىمۇ ئۇنىڭغا كۆزلىرىنى تىكىپ.

ـــ ھۇشۇنى ھېس قىلالىغانلا بولسائ بولدى. قالغىنىنى ئالدىرماي بىلىپ قالسەن. خەير خوش.

19 ـ باب

ئۇزاق ئۆتمەي كۆپچىلىك گىبىرنىڭ غەلىتە بىر مىجەزىنى بايقاپ تەھلىكىگە چۈشتى. كېچىدە ھەممەيلەن ئويغىنىپ سىرتلارنى ئايلىنىپ يۈرگەندە ئۇ ئۇخلايتتى. كۈندۈزى ھەممەيلەن ئۇخلىغىلى ياتقاندا ئۇ قىن ـ قىنىغا پاتماي سىرتلاردا ئايلىنىپ يۈرەتتى. يەنە قاچان ئورماندىن چىققۇسى كەلسە شۇ چاغدا يۇگۈرۈپ چىقىپ كېتىۋېرەتتى. ھېچنېمىدىن ئەنسىرەپمۇ يۈرمەيتتى. تېخى كۈپكۈندۈزدە ئوتلاقنىڭ ئوتتۇرىسىغا بېرىپ تۇراتتى.

ـــ بىرەر خىيىم ـ خەتەرگە ئۇچرىسام قانداق قىلىسەن؟ ـــ دېدى بەمبى ئۇنىڭ بۇ قىلىقلىرىغا ئاخىر چىداپ تۇرالماي.

— ياق، — دېدى گېبېر كەسكىنلىك بىلەن، — مەن ئۇچۇن ھېچقانداق خەتەر مەۋجۇت ئەمەس.

— ئۇنتۇپ قالدىڭمۇ بەمبى بالام، — دېدى گېبېرنىڭ ئاپىسى گەپ قىستۇرۇپ، — گېبېر دېگەن سېنىڭ دوستۇڭ، ئۇ سەن، مەن، بىز قىلالمايدىغان نۇرغۇن ئىشلارنى قىلالايدۇ.

گېبېرنىڭ ئاپىسى بۇنىڭدىن چەكسىز ئىپتىخارلاندى.

بەمبى ئارتۇق گەپ قىلمىدى.

بىر كۈنى گېبېر بەمبىگە:

— بىلەمسەن، مەن مۇشۇنداق ئوتلاشقا قەۋەتلا ئامراق. قاچان، قەيەردە ئوتلاشنى ئۆزۈم بېكىتىۋېرىمەن، — دېدى.

— بۇنىڭ ھەيران قالغۇدەك نەرى بار؟ — دېدى بەمبى چۈشەنمەي، — هەممىمىز لا شۇنداققۇ.

— شۇنداق... — گېبېرنىڭ تەلەپپۇزىدىن مەنىستىمەسلىك چىقىپ تۇراتتى، — لېكىن مەن سىلەرگە ئوخشىمايمەن. مەن يەپ - ئىچىدىغىنىمنى باشقىلارنىڭ تەييارلاپ ئەكېلىپ بېرىشىگە ئادەتلەنگەن.

بەمبى ئىچى ئاغرىغان ھالدا گېبېرغا، ئاندىن ئاننا چوڭ ئاپىسى، فالىنە ۋە مارىنالارغا قارىدى. ئۇلار كۈلۈمسىرەشكىنىچە گېبېرغا ھەۋەسلىنىپ قارىشىپ تۇراتتى.

— ھېنىڭچە، — دېدى فالىنە گەپ باشلاپ، — سەن قىش كېلىسە قىينىلىپ قالسەن. قىشتا بىزنىڭ بۇ يەردە قۇرۇق چۆپ، تۇرۇپ ۋە كەرەپشە دېگەنلەرنى ھەرگىز تاپقىلى بولمايدۇ.

— بۇغۇ راست، — دېدى گېبېر ئويلىنىپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن، — بۇ ئىشنى زادىلا ئويلىشىپ باقماپتىمەن. شۇنداق بولۇپ قالسا ھەقىقەتەن قورقۇنچلۇق ئىش يۈز بەرگۈدەك.

— قورقۇدەك ئىش يوق، — دېدى بەمبى خاتىرجەم ھالدا، — تۇرمۇشۇڭ سەل جاپادا ئۆتىدۇ شۇ.

— ۋاي - ۋۇي، — دېدى گېبېر ياسالمىلىق قىلىپ، — راستىنلا شۇنداق جاپالىق بولسا قايتىپ كېتىمەن. بۇ يەردە ئاچ قېلىپ

نېمە كەپتۇ.

بەمبى لام - جىم دېمەي بۇرىلىپلا كېتىپ قالدى.

ئەتسى گېيىر مارىنا بىلەن يالغۇز قالغاندا بەمبىنىڭ گېپىنى قىلىپ قالدى.

— بەمبى دوستۇم بولغىنى بىلەن مېنى چۈشەنمەيدۇ، — دېدى گېيىر، — ئۇ تېخىچىلا مېنى بۇرۇنقى ئىش ئۇقماس گېيىر دەپ ئويلايدۇ. ھازىر مېنىڭ قالتىس بولۇپ كەتكىنىمنى ئېتىراپ قىلغۇسى يوق. خەتەر - پەتەر دەپ كېتىشلىرىچۇ تېخى! خەتەرنىڭ نېمىلىكىنى ئۇ نەدىن بىلەتتى. ئەلۋەتتە ئۇنىڭمۇ ياخشى كۆڭلىدۇ. شۇنداقتىمۇ خەتەر دېگەن ئۇ ۋە ئۇنىڭ ھەقەمسايىلىرىنى ئەگىپ يۈرىدۇ. مېنىڭ بىلەن قىلچە مۇناسىۋىتى يوق!

مارىنا ئۇنىڭ دېگەنلىرىنى قۇۋۋەتلىدى. چۈنكى ئۇ گېيىرنى ياخشى كۆرىدۇ، گېيىرمۇ ئۇنى ياخشى كۆرىدۇ. ئىككىيلەن بىللە بولسا ئۆزلىرىنى تولىمۇ بەختلىك ھېس قىلىدۇ.

— سىزگىمۇ ئايان، — دېدى گېيىر ئۇنىڭغا، — مېنى ھېچكىم سىزدەك چۈشەنمەيدۇ! ئەلۋەتتە ھېچكىمدىن ئاغرىنىشىم يوق، ھەممىلا خەق مېنى چوڭ بىلىپ ھۆرمەتلەۋاتىدۇ. شۇنداقتىمۇ سىزلا مېنى ئەڭ چۈشىنىسىز، باشقىلار بولسا... ئۇلارغا «ئۇ»نىڭ ياخشىلىقىنى دېسەم، ئاڭلاپلا قويۇشتى. مېنىڭ يالغان ئېيتمىغانلىقىمغا ئىشەنسىمۇ، لېكىن يەنىلا «ئۇ»نى بەك قورقۇنچلۇق دەپ قاراشتى.

— مەن «ئۇ»نىڭغا ئەزەلدىن ئىشىنىپ كەلگەن، — دېدى مارىنا يېقىملىق ئاۋازدا.

— راستما؟ — دېدى گېيىر پەرۋاسىز قىياپەتتە.

— ئېسىڭىزدىمكىن؟ — دېدى مارىنا گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — ئاشۇ كۈنى، يەنى سىز قاردا يېتىپ قالغان كۈنىچۇ. ئۇ كۈنى «ئۇ» ھامان بىر كۈنى

ئورمانغا كەلمەي قويمايدۇ، قېشىمىزغا كېلىپ بىز بىلەن بىللە ئويناي-دۇ، دېگەنىدىم...

ــ ياق، ــ دېدى گېپىر كېرىلىپ قويۇپ، ــ ئېسىمدە يوق تۇرىدۇ.

بىرنەچچە ھەپتە ئۆتۈپ كەتتى. بىر كۈنى تاك ئاتاي دېگەنىدە بەمبى بىلەن فالىنە، گېپىر بىلەن مارېنا ئۆزلىرى دائىم بارىدىغان ھەر-لىقى ياڭاق تۈۋىدە يەنە ئۇچرىشىپ قالدى. بەمبى بىلەن فالىنە قاي-تار يولدا قېرى كاۋچۇك بويىدىن ئۆتۈپ، ھەر خىلۋەت جاينى تې-پىپ ئارام ئالماقچى بولۇپ تۇرغاندا گېپىر بىلەن مارېنانى ئۇچرىتىپ قالدى. ئۇ ئىككىسى ئوتلاققا مېڭىشقا تەييارلىنىپ تۇرغانىكەن.

ــ سەن يەنىلا بىز بىلەن بىللە تۇرغىن، ــ دېدى بەمبى ئۇنىڭ-غا نەسىھەت قىلىپ، ــ كۈن چىقايلا دەپ قالدى، كۈپكۈندۈز بولـ-غاندا ئەمدى ھېچكىم سىرتقا چىقمايدۇ.

ــ كۈلكىلىك گەپقۇ بۇ! ــ دېدى گېپىر مازاق قىلىپ، ــ ھېچ-كىم چىقمىسا ... مانا مەن چىقىمەن.

گېپىر شۇنداق دەپلا چوڭ ـ چوڭ قەدەملەر بىلەن مېڭىپ كەت-تى، مارېنا ئارقىسىدىن ئەگەشتى.

بەمبى بىلەن فالىنە جىممىدە تۇرۇپ قالدى.

ــ يۇرۇڭ! ــ دېدى بەمبى خاپا بولغىنىدىن فالىنەگە، ــ يۈ-رۈڭ، كېتەيلى! ئۇ نېمە قىلغۇسى كەلسە شۇنى قىلسۇن.

ئۇلار ماڭاي دەپ تۇرغاندا ئورمان سىرتىدا كىمدۇر بىرى ئەن-سىز چىرقىراپ كەتتى. ئوتلاقنىڭ يەنە بىر ئۇچىدىنمۇ ئالا قاغىنىڭ ئاگاھلاندۇرۇش بېرىپ قاقىلدىشى ئاڭلاندى.

بەمبى دەرھال بۇرىلىپ گېپىر بار تەرەپكە شىددەت بىلەن يۈ-گۈردى. كاۋچۇك دەرىخىنىڭ ئالدىغا باراي دېگەندە گېپىر بىلەن مارېنانى قوغلاپ يەتتى، ــ قۇلىقىڭ ئاڭلىمىدىمۇ؟ ــ بەمبى ئۇنىڭغا قاراپ ۋارقىرىدى.

ــ نېمىنى؟ ــ دەپ سورىدى گېپىر ھاڭۋېقىپ قاراپ.

بۇ چاغدا ئوتلاقتىكى ئالا قاغا يەنە ئەنسىز قىرقىردى.

ــ ھازىرمۇ ئاڭلىمىدىڭمۇ؟ ــ بەمبى يەنە سورىدى.

ــ ياق، ــ جاۋاب بەردى گىببىر ھېچ ئىش بولمىغاندەك.

ــ خەتەرلىك! ــ دېدى بەمبى ئۇنىڭ سەمىگە سىلىپ.

ئەمدىلىكتە سىغىزخانىمۇ شاراقلاشقا باشلىدى. ئاندىن ئۇنىڭغا يەنە بىر ـ ئىككى سىغىزخانىمۇ قوشۇلۇپ غەلۋە قىلىشقىلى تۇردى. ئارىدا يەنە ئالا قاغا ۋە ئاسماندىكى قارا قاغىلارنىڭمۇ ئاگاھلاندۇرۇشلىرى بار ئىدى.

ــ سىرتقا چىقماڭ گىببىر! خەتەرلىك! ــ دېدى فالىنەمۇ يالۋۇرۇپ.

ــ خەتەر، خەتەرلا دەيدۇ-كەنسىلەر! بۇنىڭ مەن بىلەن نېمە ئالاقىسى؟ ــ دېدى گىببىر مەسخىرىلىك كۈلۈمسىرىگىنىچە.

بەمبى ئامالسىز بىر ئەقلىنى ئويلاپ تاپتى:

ــ ئەمسە مارىنا چىقىپ قاراپ باقسۇن، ئاندىن...

ئۇنىڭ سۆزى تۈگىمەي تۇرۇپلا مارىنا سىرتقا چىقىپ بولغانىدى.

قالغان ئۈچەيلەن ئۇنىڭغا قارىغىنچە تۇرۇپلا قالدى. بەمبى بىلەن فالىنە جىددىيلەشكىنىدىن دېمىنمۇ چىقىرالمىدى. گىببىر بولسا ھېچ ئىش بولمىغاندەك تۇراتتى. قارىغاندا ئۇ تاماشا كۆرمەكچى بولسا كېرەك.

ئۇلار مارىنانىڭ ئوتلاققا ئېھتىيات بىلەن قەدەم ئېلىشلىرىغا قاراپ تۇردى. ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ئىككىلەنگەن ھالدا ئۇ ياق ـ بۇ ياققا

قاراپ، هاۋانى هدلاپ باقاتتى.

تۇيۇقسىز گۈلدۈرماماسلىق يامغۇرغا يولۇققاندەك، چاقماق تېز-لىكدە ئارقىسىغا بۇرالدى - دە، ئورمانغا قېچىپ كىرىۋالدى.

— «ئۇ»... «ئۇ» ئاۋۇ يەردە تۇرىدۇ! — مارىنا قورقۇپ كەتكىنىدىن ئاغزى گەپكىمۇ كەلمەي، غال - غال تىترىمەكتە ئىدى، — مەن... مەن... «ئۇ»نى كۆردۈم... «ئۇ» ئاۋۇ يەردە تۇرىدۇ... — ئۇ كېكەچلىمەكتە ئىدى، — ئاۋۇ يەرنىڭ ئۈدۈلىدا... «ئۇ» بىر ئالنۇس دەرىخىنىڭ تۈۋىدە...

— دەرھال كېتەيلى! — دېدى بەمبى توۋلاپ، — تېز!

— قايتىپ كەل! — دەپ يالۋۇردى فالىنە گېيبرغا.

مارىنا نەپسى يېتىشمەي قالغىنىغا قارىماي:

— گېيبر، ئۆتۈنۈپ قالاي، تېز قايتىپ كېلىڭ... ئۆتۈنۈپ قالاي... — دەپ يالۋۇردى.

بىراق گېيبر ئۇلارنىڭ گېپىگە پەرۋا قىلمىدى.

— قاچقۇچىلار بولسا قاچىۋېرىڭلار، — دېدى ئۇ، — سىلەرنى توسۇمايمەن. ئەگەر «ئۇ» كەلسە، ئالدىغا بېرىپ سالام بېرىمەن.

گېيبر ھېچكىمنىڭ گېپىگە قۇلاق سالمىغانىدەك قىلمايتتى.

شۇنداق قىلىپ ئۇلار گېيبرنىڭ ئورمانىدىن چىقىپ كېتىۋاتقىنىغا كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ قاراپلا قېلىشتى. گېيبر-نىڭ قەتئىي ئىرادىسى ئۇلار ئۈچۈن بىر خىل بېسىم بولۇپ قالغان، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئېيتقۇسىز تەھلىكە ئىسكەنجىگە ئېلىپ تۇرغاچقا، ئۇلار قىمىر قىلماي تۇرۇشماقتا ئىدى.

گېيبر ھېچنېمىدىن ھېيىقماي ئوتلاۋقا بېرىپ تۇرغىنىچە ئەتراپقا سەپسېلىپ، مارىنا ئېيتقان ئالنۇس دەرىخىنى ئىزدىمەكتە ئىدى. مانا ئاخىر ئۇ دەرەخنى تېپىپ، «ئۇ»نى كۆرگەندەكمۇ قىلدى. دەل شۇ چاغدا چاقماق چاقىقاندەك دەھشەتلىك ئاۋاز ئاڭلاندى.

ئاۋاز بىلەن تەك گېيىر ئېگىز بىرنى تاقلىدى ـ دە، شارتتىدە ئارقىسىغا بۇرىلىپ، سەنتۇرۇلگىنىچە ئورمانغا ئۆزىنى ئاتتى.

قالغان ئۇچەيلەن قايتىپ كېلىۋاتقان گېيىرغا ھاڭۇبقىپ قاراشقىنىچە ھەيكەلدەك تۇرۇپلا قېلىشتى. ئۇلار گېيىرنىڭ ھاسراپ ـ ھۆمۈدەشلىرىنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىشتى. لېكىن گېيىر توختاشنى خىيالىغمۇ كەلتۈرمەي ھە دەپ قاچماقتا ئىدى. شۇڭلاشقا ئۇلارمۇ ئۇنى ئارىغا ئېلىپ تەك قاچتى.

بىراق ئۇزاققا بارمايلا گېيىر گۈپپىدە يىقىلدى.

مارىنا دەرھال توختاپ ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ تۇردى.

بەمبى بىلەن فالىنە قېچىشقا تەييارلىنىپ سەل نېرىدا قاراپ تۇردى.

گېيىرنىڭ قورسىقىدىن يوغان تۆشۈك ئېچىلغان، قانغا مىلەنگەن ئۇچەي ـ قېرىنى پۈلتىيىپ چىققىنىچە ياتاتتى. ئۇ جانسىز تېپىرلىغىنىچە بېشىنى ھە دەپ كۆتۈرەتتى.

ـــ ماري... ـــ دېدى ئۇ ئارانلا، ـــ مارىنا... «ئۇ» مېنى تۇنۇمدى... ـــ شۇنداق دەپلا ئۇنىڭ ئۇزۇلدى.

تېز يۈگۈرەۋاتقان ئېغىر قەدەملەر ئوتلاق تەرەپتىن ئورمانغا يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى.

مارىنا گېيىرغا باققىنىچە بېشىنى ئەگدى.

ـــ «ئۇ» كەلدى! ـــ مارىنانىڭ يۈرىكى قارتتىدە قىلىپ، گېيىر-

نىڭ قۇلىقىغا پىچىرلىدى، ـــ گېيېر... «ئۇ» كەلدى! ئورنۇڭدىن تۇ-رۇپ مەن بىلەن بىللە...

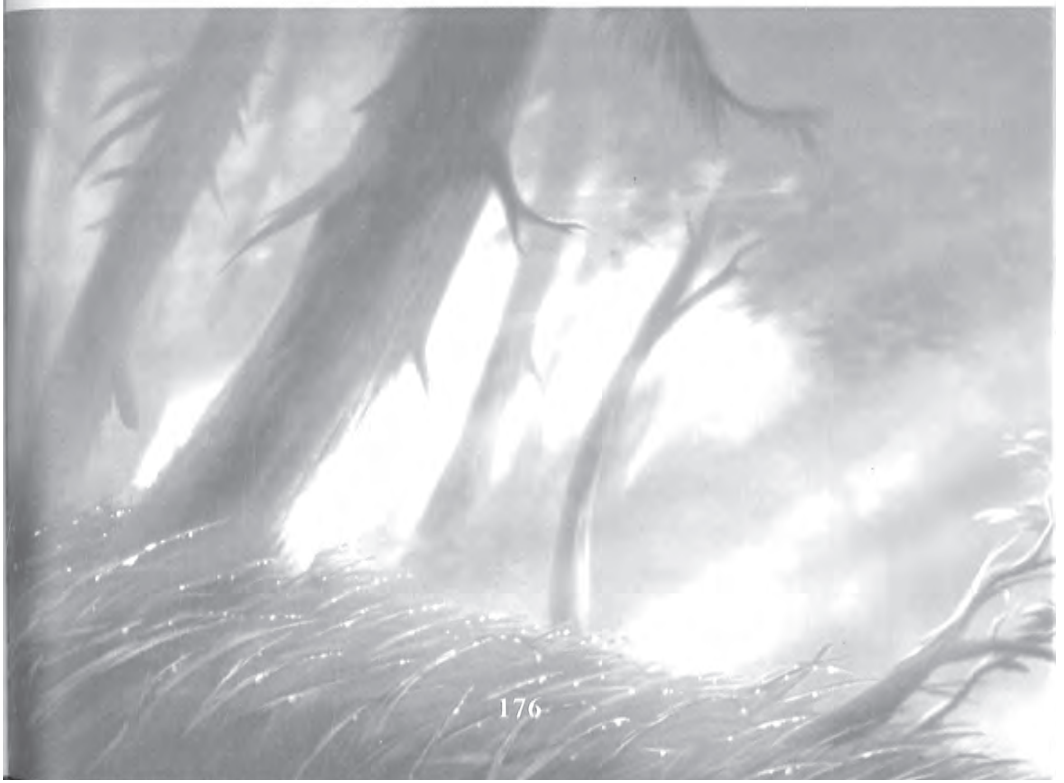
گېيېر يەنە بىر قېتىم كۈچسىز دىرىلدىغىنىچە بېشىنى كۆتۈردى - يۇ، پۇتلىرى تارتىشىپ ئامالسىز يېتىپ قالدى.

شاخ - شۇمبىلار قاراسلاپ ئىككى ياقىغا قايرىلىشقا باشلىدى. دېمەك «ئۇ» ئورمانغا كىرىپ كېلىۋاتاتتى.

ماڑىنا يېقىنلا جايدىن «ئۇ»نى كۆردى ۋە ئاستا چېكىنىپ قويۇق چاتقاللىق ئارىسىغا كىردى - دە، بەمبى بىلەن فالىنەنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈردى.

كېتىۋېتىپ ئۇ يەنە بىر قېتىم ئارقىسىغا بۇرىلىپ قارىدى. بۇ چاغدا «ئۇ» گېيېرنى پۈكلىگىنىچە تۇتۇۋالغانىدى.

ئارقىدىنلا ئۇلارغا گېيېرنىڭ ئۆلۈم ئالدىدىكى ئازابلىق ئىڭىراش-لىرى ئاڭلاندى.

20 ـ باب

بەمبى ئۆزى يالغۇز قومۇش ۋە سۇ چۆپلىرىنى ئارىلاپ جىممىدە ئېقىۋاتقان بىر ئېقىن بويىغا كەلدى.

ئۇ، توپتىن ئايرىلىپ يالغۇز ياشاش ئويىغا كەلگەنىدىن بېرى بۇ يەرگە كۆپ كېلىدىغان بولغانىدى. بۇ يەردە يول ناھايىتى ئاز بولغاچقا، تونۇشلىرىنى ئاز ئۇچرىتاتتى. ئۇنىڭ ئارزۇ قىلىدىغىنىمۇ دەل مۇشۇ. چۈنكى ھازىر ئۇ ئۆزىنى ئېغىر ـ بېسىق، غەمكىن، ھەسرەتلىك سېزىدىغان بولۇپ قالغانىدى. روھىيىتىدە زادى نېمە ئۆزگىرىش بولغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيتتى ھەم بىلىشنىمۇ خالىمايتتى. كېيىنكى كۈنلەرنى غۇۋا پەرەز قىلىپ، تۇرمۇشقا ئۇمىدسىزلىك بىلەن نەزەر سالاتتى.

ئېقىن بويىغا كەلسىلا ئۇزاقتىن ئۇزاق تۇرۇپ كېتەتتى. ئېقىن ئاستا ئەگىپ ئۆتۈپ يىراق ـ يىراقلارغا ئاقاتتى. بۇ ئۇزۇن چاچرىتىپ لەك ئۇرۇۋاتقان دولقۇنلاردىن كېلىۋاتقان سالقىن ھىد كۆڭۈلنى يايرىتىپ، ئىشەنچنى ئاشۇراتتى.

بەمبى جىمجىت تۇرغىنچە سۇدا بەس ـ بەستە غاقىلدىشىپ توپ ـ توپى بىلەن ئۇزۇپ ئويناۋاتقان ياۋا ئۆردەكلەرگە نەزەر سالدى. ئۇلار قارىماققا شۇنچىلىك ئېناق، دوستانە، سەمىمىي ۋە چىچەن كۆرۈنەتتى. ئانا ئۆردەكلەرنى قورشۇالغان توپ ـ توپ چۈجىلىرى ئۇلاردىن هاردىم ـ تالدىم دېمەي تەلىم ئالاتتى. بەزىدە ئانا ئۆردەك ئاگاهلاندۇرۇش بېرىپ بىرلا غاقىلدىسا، چۈجىلىرى هېچبىر ئىككىلەنمەستىن خۇددى بۇرۇغۇندەك تەرەپ ـ تەرەپكە ئۆزلىرىنى ئېتىشاتتى. ئايرىم ـ ئايرىم ياقىلارغا ئۇزۇپ كېتۈۋېتىپ ئازراقمۇ تىۋىش چىقارمايتتى. بەمبى تېخى ئۇچۇرۇم بولمىغان بۇ جانىۋارلارنىڭ قويۇق قومۇشلۇقلار ئارىسىغا قومۇش مىدىرلاپ كېتىپ ئېچىلىپ قالمايلى دەپ بىرەر تال قومۇشقىمۇ تەگمەي كىرىپ كېتىشلىرىگە قاراپ تۇردى. قارامتۇل بۇ جانىۋارلار بىردەمدىلا بۇ تەرەپتە پەيدا بولسا، هايت ـ هۇيت دېگۈچىلا كۆزدىن يىتىپ يەنە بىر تەرەپتە پەيدا بولۇپ قالاتتى. ئانا ئۆردەك بىرلا غاقىلدىسا هەش ـ پەش دېگۈچە ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىپ، جەڭ كېمىلىرىدەك سەپ تۈزۈپ بولاتتى ـ دە، بۇرۇنقىدەك زوق ـ شوقى بىلەن ئۇزۇشكە باشلايتتى. بەمبى هەر قېتىم بۇ كۆرۈنۈشتىن هەيران بولۇپ، ئۇلارنى قالتىس دەپ ماختاپ كېتەتتى.

بىر قېتىم سىگنال بېرىلگەندىن كېيىن ئۇ بىر ئانا ئۆردەكتىن سورىدى:

ـــ بايا زادى نېمە ئىش يۈز بەردى؟ مەن هېچ بايقىيالمىدىمغۇ.

ـــ هېچ ئىش بولمىدى، ـــ دېدى ئانا ئۆردەك.

يەنە بىر قېتىم سىگنال بېرىلىشى بىلەن بىر چۈجە تېز بۇرىلىپ قومۇشلۇقتىن ئۆتتى ـ دە، قىرغاققا ئۇزۇپ كەلدى. قىرغاققا يېتىشىشىغا ئۇ يەردە تۇرغان بەمبىگە دوقۇرۇشۇپ قالدى.

ـــ زادى نېمە ئىش بولدى؟ ـــ سورىدى

بەمبى، ــ ھېچ ئىشنى سەزمىدىمغۇ؟

ــ ھېچ ئىش بولمىدى، ــ چۈجە شۇنداق دېدى ـ دە، قۇيرۇق پەيلىرىنى تىترىتىپ تۇزىگەنىدىن كېيىن يەنە سۇغا چۈشۈپ كەتتى.

گەرچە شۇنداق بولسىمۇ، لېكىن بەمبى يەنىلا بۇ ئۆردەكلەرگە بەك ئىشىنەتتى. ئۇنىڭغا ئۇلار ئۆزىدىنمۇ سەزگۈر، قۇلاق ۋە كۆزلىرى ئۆزىنىڭكىدىنمۇ ئۆتكۈردەك تۇيۇلاتتى. بۇ يەردە تۇرسىلا ئۇنىڭ جىددىيىچىلىككە تولغان كۆڭلى خېلىلا ئارام تېپىپ قالاتتى.

ئۇ، ئۆردەكلەر بىلەن پاراڭلىشىشقا ئامراق ئىدى. چۈنكى ئۇلارنىڭ دەپ بەرگەنلىرى باشقىلاردىن ئاڭلىغانلىرىغا ئوخشمايتتى. مەسىلەن، پايانسىز ئاسمان ۋە مەيىن شامال، يەنە يىراقتىكى دالالارغا تولۇپ ياتقان مەئىشەتلەر دېگەندەك.

بىر كۈنى بەمبى كىچىككىنە بىر سايىنىڭ كۆز ئالدىدىن خۇددى ئۇچقۇندەك يالتىتىدە ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ قالدى. بۇ كۆكتارغاق بولۇپ، ئۇنىڭ قېشىدىن «چۇ ــ چۇ» دەپ سايرىغىنىچە ئۇچۇپ ئۆتۈۋاتقاندا، ھېلى كۆك ۋە يېشىل، ھېلى قىزىل كۆرۈنۈپ بەمبىنى تاڭ قالدۇردى. ئۇ بۇ غەلىتە ناتونۇش ئاداشنى يېقىن بېرىپ كۆرۈپ باقماقچى بولۇپ توۋلىدى.

ــ بىكار ئاۋارە بولۇۋاتسەن، ــ دېدى قويۇق قومۇشلۇق ئارىسىدا تۇرغان بىر قومۇشلۇق تورغىيى، ــ ھەرقانچە قىلساڭمۇ ئۇ ھەرگىز ساڭا يېقىن يولىمايدۇ.

ــ سەن قەيەردە؟ ــ بەمبى ئەتراپتىكى قومۇشلارغا قارىغىنىچە سورىدى.

ــ مەن بۇ يەردە! ــ دېدى تورغاي چۈچۈلاپ كۈلگىنىچە. لېكىن

بەمبى يەنىلا ئۇنى كۆرەلمىدى، ــ بايا سەن پاراڭلاشماقچى بولغان ئۇ نەرسە دائىم شۇنداق تىتىلداپلا يۇرىدۇ، ھېچكىم بىلەن پاراڭلاشمايدۇ. شۇڭلاشقا بىكار ئاۋارە بولما دەۋاتىمەن.

ــ ئۇ بەك چىرايلىق ئىكەن! ــ دېدى بەمبى.

ــ بىراق ئۆزى بەك ئوسال! ــ دېدى تورغاي. بۇ قېتىم ئۇنىڭ ئاۋازى يەنە بىر تەرەپتىن چىقتى.

ــ نېمىشقا مۇنداق دەيسەن؟ ــ سورىدى بەمبى.

بۇ قېتىم تورغاينىڭ ئاۋازى يەنە بىر تەرەپتىن كەلدى:

ــ ئۇنىڭ ھېچكىم بىلەن كارى يوق، ئەتراپىدىكىلەر بىلەنمۇ پەرۋايى يەلەك. مەيلى نېمىلا ئىش بولسۇن ھېچكىمگە دەپ قويمايدۇ، باشقىلارنىڭ سالمىنمۇ ئىلىك ئالمايدۇ. خەتەر بولسا ھېچكىمگە ئاگاھلاندۇرۇش بەرمەيدۇ. ئىشقىلىپ تا مۇشۇ كەمگىچە ئۇ ھېچكىم بىلەن پاراڭلىشىپ باققان ئەمەس.

ــ نېمانداق بىچارە... ــ دېدى بەمبى.

تورغاي گېپىنى يەنە داۋاملاشتۇردى. بۇ قېتىم ئۇنىڭ ئاۋازى يەنە بىر تەرەپتىن كەلدى:

ــ بەلكىم ئۇ، باشقىلار مېنىڭ بەدىنىمنىڭ رەڭدار بولغانلىقىغا ھەسەت قىلىدۇ، شۇڭلاشقا ئۇلارغا ئۆزۈمنى ئاز كۆرسىتەي دەپ ئويلايدىغاندۇ.

ــ ئۇنداق بولسا سەنمۇ ئۆزۈڭنى كۆرسەتمەيدىكەنسەنغۇ، ــ دېدى بەمبى ئۇنىڭ گېپىگە ئولاپلا.

شۇ ھامان تورغاي ئۇنىڭ ئالدىدا پەيدا بولدى ـ دە:

ــ مېنىڭ كۆرگۈدەك نەرسەم بار، ــ دېدى تۇزلۇك بىلەن. ئۇنىڭ چاقىنىغا بەدىنىدە سۇ تامچىلىرى يالتىراپ تۇراتتى. قاناتلىرى ئاددىي، يۇمشاق ھەم پارقىراق، زىلۋا تۇرقى شۇنداق چاققان، ئۆزى بەك شوخ ھەم خۇشخۇي ئىدى. ۋىشتلا قىلىپ ئۇ يەنە كۆزدىن غايىب بولدى.

ــ ھېچ بىلەلمىدىم، نېمىشقا بىر جايدا مۇنچۇالا ئۇزاق جىم تۇ-

رندىغانسەن؟ ــ ئۇ سۇدىن شۇڭغۇپ چىقتى ـ دە، بىر-دەمدىلا يەنە بىر ياققا ئۆتۈپ قوشۇمچە قىلدى، ــ مۇنداق مىدىرلىماي جىم تۇرۇۋېلىش ھەم زېرىكىشلىك، ھەم خەتەر-لىك، ــ بۇ چاغدا ئۇنىڭ چۇچۇلىغىنى يەنە بىر تەرەپتىن ئاڭلاندى، ــ بىز دېگەن تە-نىمسىز ھەرىكەتكە يارالغان! ــ ئۇ خۇش بولغىنىدىن قىن ـ قە-نىغا پاتماي قالغانىدى، ــ خاتىرجەم ياشايمىز، قورسقى-مىزنى توقلايمىز دەيدىكەن-مىز، توختىماي ھەرىكەت قىلىپ تۇرمىساق بولمايدۇ!

ئوت ـ چۆپلەرنىڭ شىلدىرلىشى بەمبىنى چۆچۈتۈۋەتتى. ئۇ ئەت-راپقا قاراپ، ئېقىن بويىدىكى دۆڭدىن قىزىل بىر نەرسىنىڭ يالتىتىده ئۆتۈپ قومۇشلۇق ئارىسىغا كىرىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن بىللە دىماقنى ئېچىشتۇرىدىغان ئىسسىق ھىد بۇرنىغا ئۇرۇلدى. ئۇ يەردىن بىر تۇلكە تۈيدۇرماي ئۆتكەنىدى.

بەمبى يەرگە چاپچىپ خەۋەر بېرەي دەپ تۇرۇشىغا قومۇشلارنىڭ شالدۇر ـ شۇلدۇر قىلىپ ئىككى ياققا قايرىلغانلىقى، سۇلارنىڭ چاچرا-غانلىقى، ئارقىدىنلا ئۆردەكنىڭ ئېچىنىشلىق نالىسى ئاڭلاندى. ئۆردەك ئۇچماقچى بولۇپ قاناتلىرىنى ھە دەپ پالاقلىتاتتى. قومۇشلار ئارىسى-دىن ئۇنىڭ ئاپپاق بەدىنىنىڭ ھە دەپ يۇلقۇنۇشلىرى كۆرۈنۈپ تۇراتـ-تى. لېكىن تۇلكە ئۇنى چىشلەپ تۇرۇۋالغاچقا، ئەمدى ھەرقانچە پالاق-لىغىنى بىلەنمۇ بىكار ئىدى. ئۇزاق ئۆتمەي ئۆردەك جىممىدە بو-لۇپ، تۇلكە ئۇنى چىشلىگىنىچە قومۇشلار ئارىسىدىن چىقىپ كەلدى.

ئۆردەكنىڭ بېشى ساڭگىلاپ كەتكەن، قاناتلىرى ئارىلاپ ـ ئارىلاپ سىلكىنىپ قويياتتى. لېكىن تۆلكىنىڭ بۇنىڭ بىلەن پەرۋايى پەلەك ئىدى. ئۇ، بەمبىگە مازاق ئارىلاش كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ قويدى ـ دە، ئىرغاڭلاپ ماڭغىنىچە دەرەخلىك ئارىسىغا كىرىپ كەتتى.

بەمبى مىدىر ـ مىدىر قىلماي قارىغىنىچە تۇرۇپلا قالدى.

بۇ چاغدا بىرنەچچە قېرى ئۆردەك ئالاقزەدە بولۇشقىنىدىن پالاق ـ پۇلۇق قانات قېقىشىپ ئۇچۇپ كېتىشتى. تورغاي چۇچۇلاپ سىگنال بەردى. چاتقاللىق ئارىسىدىكى چۇمچۇقلار ئۇركۈشكىنىدىن ۋىچىرلىشىپ كېتىشتى. ئانىسىدىن ئايرىلىپ قالغان ئۆردەك چۇجلىرى قومۇشلۇق ئارىسىغا يوشۇرۇنۇشۇپ يۇم ـ يۇم يىغلاشماقتا ئىدى.

كۆكتارغاق ئېقىن بويلاپ تېز ئۇچۇشقا باشلىدى.

ـــ ئاپىمزنى كۆردىڭىزمۇ؟ ـــ سورىدى چۇجلەر، ـــ دەپ بېرىڭچۇ!

ـــ چىۋ ـــ چىۋ! ـــ كۆكتارغاق ئەنسىز سايراش. قىنچە بەمبىنىڭ قېشىدىن غۇيىيىدە ئۆتۈپ كەتتى، ـــ ئۇنىڭ بىلەن نېمە ئىشىم!

بەمبى بۇرىلىپلا يولغا راۋان بولدى. ساپسېرىق گۈللەر ھۆپپىدە ئېچىلىپ كەتكەن بىر دالادىن ئاستا ئۆتۈپ ئۇر. مانغا ئۇلاشتى ۋە ياڭاقلىق ئارىلاپ يۇگۇرۇپ ئاخىر ھېلىقى چوڭقۇر جىلغىنىڭ بويىغا يەتتى. بۇ يەردە بۇغا شاھىنى ئۇچرىتە. مەنمكىن دەپ بېشى قايغان، پۇتى تايغان تەرەپكە يۇگۇرەۋەر. دى. چۇنكى گېپىر ئۆلگەندىن كېيىن ئۇ بۇغا شاھىنى زادىلا ئۇچ. رىتىپ باقمىغانىدى.

ئاخىر بۇغا شاھىنى كۆردى ـ دە، يىراقتىنلا ئۇنىڭغا قاراپ ئوق. تەك يۇگۇردى.

ئىككىيلەن ئۇن - تىنسىز بىرەەم يانىدىشىپ ماڭغانىدىن كېيىن بۇغا شاھ:

— ئۇنداقتا ئۇلار ھازىرمۇ دائىم ئۇنىڭ گېپىنى قىلىشىپ تۇرىدىكەن - دەپ؟ — دېدى.

بەمبى بۇغا شاھ دەۋاتقان «ئۇ»نىڭ گېپىرنى كۆرستىدىغانلىقىنى بىلەتتى. شۇڭلاشقا:

— بىلمەيدىكەنمەن... ھازىر ئۆزۈم يالغۇز يۈرىدىغان بولىدۇم... — دېدى - دە، بىرەەم ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قالدى، — ... لېكىن... ئۇ ئىختىيارسىزلا پات - پات كاللامغا كىرىۋالىدۇ.

— مۇنداق دېگىن، — دېدى بۇغا شاھ، — دائىم يالغۇز يۈرىدىكەنسەن - دەپ؟

— ھەئە، — بەمبى ئۇنىڭدىن نېمە گەپ ئاڭلارمەنكىن دەپ خېلى كۈتكەن بولسىمۇ، لېكىن بۇغا شاھ لام - جىم دېمەي تۇرۇۋالدى.

ئۇلار داۋاملىق ماڭىۋەردى. تۈيۇقسىز بۇغا شاھ مېڭىشتىن توختىدى - دە:

— بىرەر شەپىنى سەزمىدىڭمۇ? — دەپ سورىدى.

بەمبى زەن سېلىپ تىڭشاپمۇ ھېچنېمىنى سېزەلمىدى.

— يېرى كەل! — بۇغا شاھ ئۇنى توۋلىدى - دە، ئىنتىك مېڭىپ كەتتى. بەمبى ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگەشتى.

— تېخىچىلا ھېچنېمىنى ئاڭلىيالمىدىڭما? — سورىدى بۇغا شاھ توختاپ.

بەمبىگە قانداقتۇر بىر ئاۋازلار بىلەر - بىلىنمەس ئاڭلانغاندەك بولدى. دەرەخ شاخلىرى پەسكە تارتىلىپ قويۇپ بىرىلىۋاتقاندەك، يەنە قانداق

تۇر بىر نەرسە يەرگە قالايمىقان ئۇرۇلۇۋاتقاندەك بىر ئاۋازلار.

بەمبى بۇرىلىپلا قاچماقچى بولدى.

ــ يۇر! ــ بۇغا شاھ ئۇنى توۋلىدى ـ دە، ئاۋاز چىقۇاتقان تەرەپكە قاراپ يۈگۈردى. بەمبى ئۇنىڭغا ئەگىشىپ كېتىۋېتىپ يۇرد-كىنى قاپتەك قىلىپ سوردى:

ــ ئۇ يەر خەتەرلىك ئەمەسما؟

ــ خەتەرلىك بولمامدىكى! ــ بۇغا شاھ تەمكىنلىك بىلەن جاۋاب بەردى، ــ ئىنتايىن خەتەرلىك!

ئۇزاق ئۆتمەي ئۇلار دەرەخ شېخىنىڭ نېمىدۇر بىر نەرسىنىڭ تارتىشى بىلەن ھە دەپ پۇلاڭلاۋاتقانلىقىنى، تۇرۇپ ـ تۇرۇپلا كۈچ-لۈك تىترەۋاتقانلىقىنى كۆرۈشتى. يېقىن بېرىپ قارىغاندى، چاتقاللىق ئارىسىدا بىر چېغىر يول كۆرۈندى.

ياۋا توشقان يەردە ياتاتتى. ئۇ تۇرۇپلا پۈت ـ قوللىرىنى مـ-ىدىرلىتىپ ئۇياق ـ بۇياققا پۇلاڭلىسا، تۇرۇپلا تىت ـ تىت بولغىنىچە جىممىدە يېتىپ قالاتتى. ئۇ ھەربىر مىدىرلىغاندا ئۇستىدىكى دەرەخ شېخىمۇ تەڭ پۇلاڭلايتتى.

بەمبى قېنىق رەڭلىك بىر لېنتىنىڭ خۇددى ئۆسۈملۈكلەرنىڭ چە-ۋىقلىرىغا ئوخشاش شاختىن ساڭگىلاپ چۈشۈپ توشقاننىڭ بوينىغا ئورىلىپ قالغانلىقىنى كۆردى. بۇ چاغدا توشقان بىرسىنىڭ يېقىنلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى تۇيۇپ بولدى بولغاي، قاچماقچى بولۇپ سەكرىگە-نىدى، ھېلىقى لېنتا قويۇپ بەرمەي، ئوت - چۆپ ئارىسىغا گۇيپىدە يىقىلدى - دە، غال - غال تىترەشكە باشلىدى.

— مەدىرلىماي جىم يات! — دېدى بۇغا شاھ بۇيرۇق قىلىپ. ئاندىن توشقاننىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ، ئېچ ئاغرىتقان ھالدا يە-نە تەكرارلىدى، — ئۆزۈڭنى بېسىۋال، قورقما، بۇ مەن، توشقان ئا-غىنە! مەدىرلىماي جىممىدە يېتىپ تۇرغىن، — بۇغا شاھنىڭ مېھرىبان ئاۋازى بەمبىنى قاتتىق تەسىرلەندۈردى.

توشقان ھاسىرىغىنىچە جىممىدە يېتىپ تۇردى.

بۇغا شاھ لېنتا چىگىپ قويۇلغان تاناغا چۈشىگىنى چىشلەپ تۇرۇپ ئەپچىللىك بىلەن پەسكە تارتتى. تۇياقلىرىدا يەرگە بېسىپ، ھۆكۈزى بىلەن شاخنى يىرىۋەتتى.

ئاندىن توشقانغا ئېگىلىپ:

— ئاغرىسىمۇ جىم ياتقىن، — دەپ تاپىلىدى.

بۇغا شاھ بېشىنى سىكارىيان قىلىپ ھۆكۈزىنىڭ ئۇچىنى توشقا-نىڭ بوينىغا يېقىن ئەكەلدى - دە، قۇلقىنىڭ كەينىدىكى مويىلىرىنى چىڭ باستى. ئاندىن دەكسەپ تۇرۇپ بېشىنى پەسكە سىلكىگەنىدى، توشقان ئاغرىتقا چىدىماي پۈكۈلۈپ كەتتى.

بۇغا شاھ دەرھال ئۇنى بوشتۇبتىپ:

— جىم! بۇ دېگەن ھاياتلىغا مۇناسىۋەتلىك ئىش! — دېدى بۇيرۇق قىلىپ. ئاندىن يەنە باشتىن باشلىدى.

توشقان ھاسىرىغىنىچە ياتماقتا، بەمبى بىر چەتتە كۆزلىرىنى پارقىراتقىنىچە قاراپ تۇرماقتا.

مانا، بۇغا شاھ تىزلانغىنىچە بوينىنى تولغاپ ھۆكۈزىنىڭ ئۇچىنى توشقاننىڭ مويىغا بېسىپ

تۇرۇپ قاپقاننىڭ ئارىسىغا نەقتىدى. ئاندىن ئاستا ـ ئاستا كىرگـۈز-گەندى، ئاخىر قاپقان بوشاشقا باشلىدى.

توشقاننىڭ كانىيى بوشاش بىلەن تەڭ قورقـۇش ۋە ئازابتـن «ۋايجان!» دەپ چىرقىرىغىنچە يىغلاپ كەتتى.

بۇغا شاھ جىم بولۇپ قالدى.

ـــ ئۇنـۇڭنى باس، ـــ دېدى ئۇ مۇلايىملىق بىلەن، ـــ جـىم بول! ـــ ئۇنىڭ ئاغزى توشقاننىڭ مۇرىسىدە، بىر مۇڭگۈزنىڭ ئۇچى توشقاننىڭ قۇلاقلىرىنىڭ ئارىسىدا بولۇپ، قارىماققا ئۇنىڭ بەدىنىگـە سانجىلغاندەكلا كۆرۈنەتتى.

ـــ نېمانداق گەپ ئاڭلىمايدىغان نېمىسەن، يىغلما، بولامدۇ، ـــ دېدى بۇغا شاھ ئۇنى ئەيىبلەپ، لېكىن تەلەپپۇزىدىن ھېچبىر قوپاللـىق بىلىنمەيتتى، ـــ تۇلكىنى كەلسۇن دەۋاتامسەن يا؟ ھە، بولدى، بـول-دى، جىم!

بۇغا شاھ ئېھتىيات بىلەن خېلى ھەپىلەشكەندىن كېيـىن ئاخىر قاپقان شالاققىدە ئېچىلىپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن توشقـان ئىرغـىپ تۇردى ـ دە، ئەركىنلىككە ئېرىشتى. لېكىن ئۇ دەمالىققا ئېسىگـە كېلىپ بولالمىغانىدى. ئۇ بىر قەدەم ئېلىپلا دەلدۇڭـۇنۇپ ئولتـۇ-رۇپ قالدى، ئاندىن دىك ـ دىك سەكرىگىنىچە دەسـلەپ ئاستـا، تارتىنىپقىنا، ئارقىدىن ئىتتىكلەپ پەرتىندە قېچىپ كەتتى.

ـــ رەھمەتمۇ دەپ قويمىدا! ـــ دېدى بەمبى ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قارىغىنىچە ھەيران بولۇپ.

ـــ ئۇ تېخىچىلا ئېسىگە كېلەلمەيۋاتـىدۇ، ـــ دېدى بۇغـا شاھ.

بەمبى يەردىكى دۇگىلەك قاپقانىنى تـېپىپ كـۆ-رۈپ باققانىدى، دارىڭ ـ دۇرۇڭ قىلىپ كەتتى. ئورماندا مۇنداق ئاۋازنى ئاڭلاپ باقمىغاچقا بەمبى چۆچۈپ كەتتى.

ـــ «ئۇ»نـىڭ نەرسـىسى ئوخـشـايـ-

دۇ... ــ دېدى بەمبى پىچىرلاپ.

بۇغا شاھ بېشىنى لىڭشىتتى.

ئۇلار ئۇن ـ تىنسىز ياندىشىپ يولىنى داۋاملاشتۇردى.

ــ دىققەت قىلىپ ماڭ، ــ دېدى بۇغا شاھ، ــ يولدا ئەتراپىڭ-دىكى شاخ ـ شۇمبىلارنى تەكشۈرگەچ تۇر. مۇڭگۈزۈڭنىڭ ئۇچىدا تۇرتۇپ، مۇشۇنداق داراڭلىغان ئاۋازنى ئاڭلىساڭلا دەرھال ئارقىڭا بۇرال. بولۇپمۇ مۇڭگۈز تاشلىغان مەزگىلىڭدە تېخىمۇ ئېھتىياتچان بولمىساڭ بولمايدۇ. مېنىڭ بۇغا يولىدا ماڭمىغىنىمغا خېلى زامانىلار بولدى.

بەمبى چوڭقۇر ئويغا پاتتى.

ــ «ئۇ» بۇ يەردە يوق ئوخشايدۇ... ــ دېدى بەمبى ھەيران بولغىنىدىن ئۆز ـ ئۆزىگە.

ــ ياق... ھازىر ئۇ ئورماندا ئەمەس، ــ دېدى بۇغا شاھ.

ــ لېكىن «ئۇ» بەربىر كەلمەي قالمايدۇ! ــ دېدى بەمبى بېشىنى چايقاپ.

ــ گېپىڭنىڭ ئۆز ۋاقتىدا دېگەن گېپى ئېسىڭدىمۇ؟ ــ دېدى بۇغا شاھ ئازابلانغان ۋە غەزەپلەنگەن ھالدا گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ــ سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردا، «ئۇ»نىڭ قولىدىن ھەممە ئىش كېلىدۇ، قالتىس ئاق كۆڭۈل دەپ پو ئاتقان ئەمەسمىدى...

ــ «ئۇ»نىڭ راستتىنلا ھەممە ئىش قولىدىن كېلەمدۇ؟ ــ سورىدى بەمبى پىچىرلاپ.

ــ سەن «ئۇ»نى تېخىچىلا ئاق كۆڭۈل دەپ قارامسەن؟ ــ دېدى بۇغا شاھ غەزەپلىنىپ.

بەمبى ئۆزىگە ئىشەنچ قىلالمىغان ھالدا جاۋاب بەردى:

ــ گېپىڭغا... «ئۇ»... ياماناتلىق قىلماپتىكەنغۇ...

بۇغا شاھ بىردەم تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن:

— بۇ گەپكە ئىشەندىڭمۇ بەمبى؟ — دەپ سوردى خورسىنغان ھالدا. بۇ ئۇنىڭ بەمبىنىڭ ئىسمىنى تۇنجى قېتىم ئاتىشى ئىدى.

— بىلمەيمەن! — دېدى بەمبى ئازابلانغىنىدىن ئاۋازىنى بولۇشغا قويۇپ بېرىپ، — بۇلارنىڭ ھېچقايسىسىنى بىلمەيمەن!

— بىز قانداق ياشاشنى ئۆگىنىشىمىز كېرەك... — دېدى بۇغا شاھ ئالدىرىماي، — بۇنىڭ ئۈچۈن ھوشيار بولىمىساق بولمايدۇ.

21 ـ باب

يەنە بىر سەھەر كېلىشى بىلەن بەمبى بەختسىزلىككە دۇچار بولدى.

ئۇپۇق ئەمدىلا بېلىق قورسقىدەك ئاقۇچ تۈسكە كىرىشى بىلەن ئورمان غۇۋا تاك نۇرىغا چۈلغاندى. ئوتلاقنى سۈت رەڭ نېپىز تۈمان باسقان، ئەتراپ شۇ قەدەر تىمتاس ئىدى.

قارا قاغىلار تېخى ئويغانمىغان، سېغىزخانىلارمۇ يوق، ئالا قاغىلار تېخىچە چۈش كۆرۈشمەكتە ئىدى.

بەمبى كېچىدە فالىنە بىلەن ئۇچراشقان، فالىنە نومۇسچان كۆزلىرى بىلەن ئۇنىڭغا غەمكىن قاراپ تۇرغاندى.

ـــ يالغۇز يۈرۈۋېرىپ بەك زېرىكتىم، ـــ دېگەنىدى فالىنە شۇڭىلاپ.

ـــ مەنمۇ دائىم يالغۇزغۇ، ـــ دېدى بەمبىمۇ سەل ئىككىلىنىپ.

— سەن نېمىشقا مەندىن ئۆزۈڭنى قاچۇرىدىغان بولۇپ قالـ
دىڭ، — دېدى فالنە نېمىدىندۇر ئەنسىرەپ. شوخ ھەم كەڭ قور-
ساق فالنەنىڭ ئەمدىلىكتە شۇنچىلىك ئېغىر - بېسىق ھەم ئىچى تار
بولۇپ قالغانلىقىنى ئويلاپ بەمبىنىڭ يۈرىكى سقىلغاندەك بولدى.

— مەن يالغۇز يۈرمىسەم بولمايدۇ، — دېدى بەمبى. ئۇ گەپنى
شۇنچە سىلىق قىلمەن دېسىمۇ، يەنىلا قاتتىق چىقىپ كەتتى. بۇنى
ئۆزىمۇ ھېس قىلدى.

فالنە ئۇنىڭغا سەپسېلىپ قارىغىنىچە:

— مېنى ھازىرمۇ ياخشى كۆرەمسىز؟ — دەپ سورىدى.

— بىلمەيمەن، — دېدى بەمبى بۇرۇنقىدەكلا.

شۇنىڭ بىلەن فالنە ئۇنى يالغۇز قالدۇرۇپ، لام - جەم دېمەيلا كېتىپ قالدى.

مانا ئەمدى بەمبى ئوتلاقنىڭ قىرىدىكى ھېلىقى يوغان كاۋچۇك دەرىخى تۈۋىدە سىرتقا سەزگۈرلۈك بىلەن قاراپ تۇرماقتا. تاڭ شاـ
مىلدا يەلپۇنۇپ، ساپ ھاۋادىن نەپەسلىنىپ چەكسىز راھەتلەنمەكتەـ
ئۇنىڭ كۆڭلى ئۇزاقتىن بۇيان بۇنچىلىك يايراپ باقمىغان. شۇڭلاشقا
ئۇ غۇۋا يورۇپ تۇرغان ئوتلاققا يەڭگىل قەدەم تاشلىدى.

تۇيۇقسىز گۈمبۇرلىگەن ئاۋاز بىلەن تەڭ يەر سىلكىندى.

بەمبى نېمىدۇر بىر نەرسە كېلىپ سوقۇلغانـدەك سەنتۈرۈلـۈپ كەتتى.

ئۇ دەرھال ئورمانغا بۇرىلىپ قاچتى. نېمە ئىش بولغانلىقىنى بـەـ
لىشكە، ئويلاشقىمۇ ئۇلـگۈرمەي جان - جەھلى بىلەن قاچـۇەردى.
قورقۇپ كەتكىنىدىن يولغىمۇ قارىماي، ئـۇدۇل كەلگەن يـاققا قاچـەـ
ۋەردى، قاچۇبرىپ دېمىمۇ سقىلدى. بىر دىنلا بەدىنگە پـىچاق تىـقـ
قاندەك ئاغرىق كىرىپ چىدىيالماي قالدى. سول پاقالچىقـدىن ئىـسـ
سىق بىر نەرسە ئېقۇاتقاندەك، يىڭنە سانجـىغاندەك ئـاغرىق ئاشـۇ

جايدىن پۇتكۇل بەدىنگە تاراۋاتقاندەك سېزىلدى. بەمبى ئامال-سىز يۇگۇرۇشتىن توختاپ، پۇتىنى سۇرىگىنىچە ئاستا ماڭدى. تۇ-يۇقسىز قۇيۇمچاق سۆڭكى بىلەن پاقالچاق ئارىلىقى قاتقاندەك بولۇپ ھەرىكەتكە كەلمەي قويدى ـ دە، گۇپپىدە يىقىلدى.

مۇشۇ پېتى بىر دەم يېتىۋالسا نېمىدېگەن راھەت ـ ھە!

ـــ ئورنۇڭدىن تۇر، بەمبى! تۇر دەۋاتىمەن! ـــ بۇغا شاھ ئۇنىڭ قېشىدا تۇرۇپ مۇرىسىنى بوش تۇرتتى. بەمبى «تۇرالمىغۇدەكمەن» دەي دەپ تۇرۇشغا، بۇغا شاھ توختىماستىن: «تۇر! تۇر!» دەۋەر-دى. تەلەپپۇزى شۇنچىلىك جىددىي، شۇنچىلىك مېھرىبان ئىدىكى، بەمبى ئاغرىقى بىر دەمگىنە توختىغاندەك بولۇپ، بايىقى دېمەكچى بولغان گېپىنىمۇ ئۇنتۇپ قالغان يۇتتى.

ـــ ئورنۇڭدىن تۇر! بۇ يەردىن دەرھال كەتمىسەك بولمايدۇ ئوغلۇم! ـــ دېدى بۇغا شاھ تىت ـ تىت بولۇپ.

«ئوغلۇم!» دېگەن سۆزنى ئاڭلىغان بەمبى ئورنىدىن ئىرغىپ تۇرۇپ كەتتى.

ـــ يارايسەن! ـــ دېدى بۇغا شاھ يېنىك بىر تىنىپ. ئاندىن جىددىي تۇستە ئېيتى، ـــ ئەمدى مەن بىلەن ماڭ... ئارقىمدىن چىقماي ماڭغىن...

بۇغا شاھ يوغان ـ يوغان قەدەم تاشلاشقا باشلىدى، بەمبى ئارقىسىدىن ئەگەشتى. لېكىن شۇ تاپتا ئۇنىڭ بەكمۇ يېتىپ ئارام ئالغۇسى بار ئىدى.

بۇغا شاھ ئۇنىڭ كۆڭلى-

دىكىنى بىلىپ بولدى بولغاي، هە دەپ ئۇنى ئىلهاملاندۇرغىلى تۇردى:

ــ هازىرچە ئاغرىقنى چىدا، يېتىشنى هەرگىز خيال قىلما... ياتـ ساقلا ئۇخلاپ قالسەن. شۇ تاپتا جېنىڭنى ساقلاپ قالمساق بولمايـ دۇ بەمبى... ئۇقتۇڭمۇ؟... ئۆزۈڭنى ئۆزۈك قۇتقۇزمساق... تۇگـ شىسەن... ئېسىڭدە بولسۇنكى، «ئۇ» سېنى قوغلاپ كېلىۋاتىدۇ... بەمبى، بىلدىڭمۇ؟... «ئۇ» قىلچە رەھىم ـ شەپقەت قىلماي سېنى ئۆلتۈرۈۋېتىدۇ... يۈر، بۇ تەرەپكە ماڭ... مانا مۇشۇنداق. يۈرە... ياخشى بولۇپ كېتىسەن... چوقۇم ياخشى بولۇپ كېتىسەن...

بەمبىنىڭ ئويلىغۇدەكمۇ هالى قالمىغانىدى. هەربىر قەدەم ئالغـ ىندا ئاغرىق دەستىدىن ئەلەڭ ـ سەلەڭ بولۇپ نەپسى قىسىلسا، پـا قالچىقىدىن ئېقىۋاتقان قان ئۇنى تېخىمۇ ساراسىمگە سالاتتى.

بۇغا شاھ چوڭ بىر دائىرىنى ئەگىپ ئۇنى خېلىغىچە ئەگەشتۈرۈپ ماڭدى. بەمبى ئاغرىقنى بەرداشلىق بېرەلمەيۋاتقانلىقى ۋە هالسـراپ كەتكەنلىكتىن ئېسىنى يوقتىپ قويايلا دېگەن بولسىمۇ، يەنىلا ئۆزلـ رىنىڭ هېلىقى يوغان كاۋچۇك دەرىخىنىڭ تۈۋىدىن يەنە ئۆتكەنلىكىنى بايقاپ قالدى ـ دە، هەيران بولدى.

بۇ چاغدا بۇغا شاه توختاپ بېشىنى ئەگكىنىچە يەرنى پۇراپ كۆردى.

ــ بۇ يەر! ــ دېدى ئۇ پىچىرلاپ،

ــ بۇ يەر... «ئۇ»نىڭ... ماۋۇ يەر... ئىتنىڭ... تېز كەل... بولە!

ئۇلار يۈگۈرۈشكە باشلىدى.

ــ ئەنە... ــ دېدى بۇغا شاه، ــ بايا سەن ياتقان جاي.

بەمبى بايا ئۆزى بېسىۋەتكەن ئوت ـ چۆپلەر ۋە تۇپراققا سىڭىشكە باشلىغان قانلىرىنى كۆردى.

بۇغا شاه ئۇ يەرنى ئەستايىدىل هىدلىغاندىن كېيىن:

ــ ئۇلار بۇ يەرگە كەپتۇ... «ئۇ» ۋە ئىتى... بولدى، كېلىۋەرگىن! ــ بۇغا شاه پۇرىغاچ ئالدى تەرەپكە ئاستا ماڭدى.

بەمبى چاتقال يوپۇرماقلىرى، ئوت ـ چۆپلەرگە تېمىپ قالغان قانلىرىنىڭ تېخىچە پارقىراپ تۇرغانلىقىنى كۆردى. «بۇ يەردىن مېڭىپتىكەنمىز.» ئۇ شۇنداق ئويلىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنى دېگۈدەك هالى قالمىغانىدى.

ــ ئەمدى بولدى! ــ دېدى بۇغا شاه خۇش بولۇپ، ــ بىز ئۇلارنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈۋالدۇق...

ئۇلار بۇ ئىزنى بويلاپ يەنە بىرەدەم ماڭغاندىن كېيىن بۇغا شاه تۇيۇقسىزلا يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىپ بىر ئايلىنىپ چىقتى. بەمبى گاراڭ هالەتتە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن سەنتۈرۈلۈپ ماڭدى.

ئۇلار كاۋچۇك دەرىخىنىڭ قېشىدىن يەنە ئۆتتى. لېكىن بۇ قېتىم قارشى يۆنىلىشتە بولۇپ، بەمبى يېقىلغان جايغا يەنە يۇگۈرۈپ كېلىشتى. ئاندىن بۇغا شاه باشقا بىر يۆنىلىشنى تاللىدى.

ــ بۇنى يېگىن! ــ بۇغا شاه توختاپ بىرمۇنچە چۆپنى يانغا چاپچىپ چىقىرىپ، يېڭىلا ئۇنگەن ياپيېشىل، ئۇششاق يوپۇرماقلارنى كۆرسىتىپ، بەمبىگە يېيىشنى بۇيرۇدى.

بەمبى بۇغا شاهنىڭ دېگىنىنى قىلدى. بۇ چۆپ ناهايىتى قىرتاق، پۇرىقىمۇ كۆڭۈلنى ئىلىشتۇراتتى. سەل ئۆتكەندىن

كېيىن بۇغا شاھ سورىدى:

— قانداقراق؟

— سەل ياخشى بولۇپ قالدىم، — دېدى بەمبى. ئۇنىڭ ئاغزى بىر دىنلا گەپكە كەلگەن، خېلى ئېسىگە كېلىپ، ئاغرىقىمۇ خېلىلا پەسلەپ قالغانىدى.

يەنە بىر دەم ئۆتكەندىن كېيىن بۇغا شاھ:

— ئەمدى سەن ئالدىمدا ماڭغىن، — دەپ تاپىلىدى. بەمبىنىڭ ئارقىسىدىن بىر دەم ماڭغاندىن كېيىن، — ئەمدى بولار! — دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئىككىيلەن توختىدى.

— قان توختاپتۇ، — دېدى بۇغا شاھ، — قېنىڭ ئاقمىغاندەكىن سەنمۇ تۇتۇلمايسەن دېگەن گەپ... «ئۇ»نىڭ بىلەن ئىتى سېنى تېپىپ ئۆلتۈرەلمەيدۇ.

بۇغا شاھ ناھايىتى ھېرىپ كەتكەندەك كۆرۈنسىمۇ، لېكىن ئاۋۇال زىددىن يەنىلا قەيسەرلىك چىقىپ تۇراتتى.

— بېرى كەل، — دېدى ئۇ، — ئەمدى ئوبدانراق ئارام ئالغىن.

ئۇلار ھېلىقى چوڭقۇر جىلغىنىڭ بويىغا كەلدى. بەمبى بۇنچىۋالا كەڭ ياردىن ئەزەلدىن ئۆتۈپ باقمىغانىدى. بۇغا شاھ يارغا سەكرەپ چۈشكەنىدى، بەمبىمۇ تەڭ چۈشتى، بىراق قارشى تەرەپتىكى دۆڭگە يامىشىپ چىقىش بەمبىگە بەكلا مۇشەققەتلىك تۇيۇلدى. بەدىنىگە يەنە ئاغرىق تارىلىپ، سەنتۈرۈلگىنىچە يىقىلىپ چۈشتى ھەم تىرمىشىپ قوپماقچى بولغانىدى يەنە يىقىلىپ ھاسىرىغىلى تۇردى.

— ساڭا ياردەم قىلسام بولمايدۇ، — دېدى بۇغا شاھ، — چوقۇم ئۆزۈڭ قوپۇشۇڭ كېرەك!

بەمبى تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ يۇرۇپ ئاخىر دۆڭگە چىقتى. بۇ چاغدا ئۇنىڭ پاقالچىقى يەنە ئىسسىق تۈيۇلۇپ، ھالسىزلىنىشقا باشلىدى.

— يەنە قان ئېقىۋاتىدۇ، — دېدى بۇغا شاھ، — لېكىن

ئازراق... ئۇنىڭ ئۇستىگە، ــ ئۇ بىردەم تۇرۇۋالغاندىن كېيىن بوش ئاۋازدا ئېيتتى، ــ ئەمدى چوڭ توسالغۇ قالمىدى.

ئۇلار ئاستا ئىلگىرىلەپ ئېگىز بىر بۇك ئورمانلىقىغا كىردى. ئورمانلىق تېگى يۇمشاق، تۇز بولۇپ، مېڭىش بەكمۇ راھەت ئىدى. بەمبىنىڭ مۇشۇ يەردە پۇتلىرىنى ئۇزۇن سۇنۇپ، مىدىر قىلماي يېتىۋالغۇسى كېلىپ كەتتى. بېشى يېرىلىپ كەتكۇدەك ئاغرىپ، قۇلاقلىرى غوڭۇلداپ، ئىككى چېكسى زىلىك ـ زىلىك لوقۇلداپ، بەدىنى قېزىپ، كۆزلىرى قاراڭغۇلاشماقتا ئىدى. ئۇنىڭ بىردىنبىر ئازرۇسى ئارام ئېلىشلا ئىدى. شۇنداقتىمۇ خاتىرجەم تۇرمۇشنىڭ بىردىنلا ئۇزۇلۇپ، مۇنچۇالا زور ئۆزگىرىش بولغانلىقىغا سەل ھەيران قالماقتا ئىدى. ئىلگىرى ئۇ شۇنچىلىك ساغلام، يارىلىنىپ باقمىغان، ئورمانىنى ئەركىن ـ ئازادە كېزىپ يۈرەتتى... بۈگۈن ئەتىگەن... يەنى بىر سائەت ئىلگىرى... ئۇ مەزگىللىرى قارىغاندا ئەمدى كەلمەسكە كەتكەن، بەختمۇ قاچقاندەك قىلاتتى.

ئۇلار يەنە بىر پاكار كاۋىچۇكزار بىلەن كورنۇسزارلىقتىن ئۆتتى. ئالدىدا غايەت زور، كۆكرىكى يېرىقلىق بىر بۇك دەرىخى شاخلىرى چاتقاللىققا پاتقىنىچە يولنى توسۇپ توغرىسىغا ياتاتتى.

ــ كەلدۇق... ــ بەمبى بۇغا شاھىنىڭ شۇنداق دېگىنىنى ئاڭلىدى.

بۇغا شاھ بۇك دەرىخىنى يىقىلاپ ماڭدى. بەمبىمۇ ئۇنى ئەگىشىپ ماڭىمەن دەپ بىر ئازغالغا چۈشۈپ كەتكىلى قىل قالدى.

ــ ئەمدى بولدى، ــ دېدى بۇغا شاھ، ــ ئەمدى مۇشۇ يەردە ياتساڭ بولىدۇ.

بەمبى ئۆزىنى يەرگە تاشلىدى ـ دە، جىمىمدە يېتىپ قالدى.

يىقىلغان بۇك دەرىخىنىڭ تېگىدىكى بۇ ئازغال خېلىلا چوڭقۇر بولۇپ، كىچىكرەك بىر

ئۆيگىلا ئوخشايتتى. ئازگالنىڭ چۆرىسىنى چاتقال ۋە دەرەخ شاخلىرى ھەممىدە ئوراپ تۇرغاچقا، ئۇنىڭ تېگىگە كىرىپ يېتىۋالغانىنى ھېچكىم كۆرەلمەيتتى.

ــ بۇ يەر بەك بىخەتەر، ــ دېدى بۇغا شاھ، ــ سەن مۇشۇ يەردە تۇرغىن.

شۇنداق قىلىپ كۇنلەر بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ ئۆتۈشكە باشلىدى.

بەمبى ئىسسىق ئازگالدا ياتسا بېشى چىرىپ كەتكەن بۇك دەرەخنىڭ تېگىپ تۇراتتى. ئۇنىڭ يارىسى ئاستا ـ ئاستا ساقىيىپ، ئاغرىقى مۇ بارا ـ بارا قويۇپ بەردى.

بەزىدە ئۇ سىرتقا ئۆمىلەپ چىقىپ تېنىنىڭ ئاجىزلىقى، سۈنتۈرۈلۈشلىرىگە قارىماي ئۆرە بولاتتى ـ دە، قېتىپ كەتكەن پۈتىنى سۈرىگىنىچە ئوتلىغىلى ماڭاتتى. ھازىر دورا چۆپلەرنى يېمەسە بولمايدۇ. بۇ نەرسىلەرگە بۇرۇن دىققەت قىلمىغان بولسا، مانا ئەمدى ئۇلار ئاجايىپ پۇراقلىرى بىلەن ئۇنى جەلپ قىلىپ، يېگىلى چاقىرماقتا. ئىلگىرى كۆزىنىڭ قىرىنىمۇ سېلىپ قويمايدىغان، ئۇقۇشماي يەپ

سالسمۇ قۇسۇپ چىقىرىۋەتمىگۈچە ئارام تاپمايدىغان دورا چۆپلەر مانا ئەمدى شۇنچىلىك مەززىلىك بىلىنمەكتە. ئەلۋەتتە بەزى ئۇششاق يوپۇرماقلىق، پاكار ھەم توم چۆپلەر ئاشقازانىنى ئېچىشتۇرسىمۇ، يەنىلا يېمەي ئامال يوق. شۇڭلاشقا ئۇنىڭ يارىسى تېز ساقىيىپ، بەدىنىگىمۇ ئوبدانلا ماغدۇر كىرىپ قالغانىدى.

ئۇ ئاخىر خەتەردىن قۇتۇلدى. لېكىن ھازىرچە بۇ پاناھ جايىنى تاشلاپ كېتەلمەي، پەقەت كېچىلىرىلا ئەتراپتا ئاز - تولا ھەرىكەتلىنىپ، كۈندۈزى ئازگالدا جىممىدە يېتىش بىلەن ئۆتۈۋاتىدۇ. ئاغرىقى توختىغانلىقتىن، ئۆز بېشىغا كەلگەن بالالار ئېسىگە يېتىپ، قاتتىق ۋەھىمە ئىچىدە يۈرىكى سۇ بولماقتا. ئۇ بۇ خىل ئازابلىق ئەسلىمە ۋە تۈيغۇلاردىن قۇتۇلۇشقا ئامالسىز ھەم بۇرۇنقىدەك ئورنىدىن تۇرۇپ ئەتراپىنى بىمالال كېزىپ يۈرەلمەيدۇ. ئۇ جىممىدە ياتقىنى بىلەن، يۈرىكى ۋەھىمە، پۇشايمان، ئەجەبلىنىش ۋە ھاياجانلار ئارىلىشىپ كەتكەن تۈيغۇلار ئىچىدە تىنىمسىز تېپىرلىماقتا. تۇرۇپلا دەرد - ھەسرەتكە پاتسا، تۇرۇپلا ئۆزىنى چەكسىز بەختلىك ھېس قىلاتتى.

بۇغا شاھ ئۇنىڭ قېشىدىن ئايرىلمىدى. دەسلەپتە كېچە - كۈن- دۈز دېمەي، قېشىدا يېتىپ ئۇنى باقتى. كېيىنچە، بەزى چاغلاردا، بو- لۇپمۇ بەمبى چوڭقۇر خىيالغا پاتقان مەزگىللەردە بەمبىنى يالغۇز قو- يىدىغان بولدى. ئەلۋەتتە بۇنداق چاغلاردىمۇ ئۇ يەنىلا مۇشۇ ئەت- راپتا بولاتتى. بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن چاقماق چېقىپ، گۈلدۈرماما گۈلدۈرلەپ، چېلەكلەپ يامغۇر قۇيۇۋەتتى. كەچقۇرۇن يامغۇر توخ- تاپ، ھاۋا سۈپسۈزۈك ئېچىلىپ، ئۇپۇق كەچكى شەپەقتە ئاجايىپ گۈزەللىشىپ كەتتى. ئېگىز بىر دەرەخ ئۈستىدە تۇردۇس بىلەن تور- غاي سايرىماقتا، پاكار دەرەخلەر ئارىسىدا چۈمچۇقلار ۋىچىلداپ ئەتراپنى چاك كەلتۈرمەكتە؛ ئوت - چۆپلەر ۋە يەرگە چاپلىشىپ ئۆسكەن چاتقاللىقلار ئارىسىدىن قىرغاۋۇللارنىڭ ئۇزۇك - ئۇزۇك، ياڭراق ئاۋازى، تۆمۈرتۈمشۇقنىڭ قىقىلاپ كۈلۈشلىرى، يەنە ياۋا كەپتەرلەرنىڭ بوغۇلداشلىرىمۇ ئاڭلانماقتا ئىدى.

بەمبى دەرەخ تېگىدىكى ئازگالدىن ئۆمىلەپ چىقتى. پاھ، نېمە- دېگەن گۈزەل مەنزىرە - ھە.

بۇغا شاھ خۇددى ئۇنىڭ كېلىشىنى ساقلاۋاتقان- دەك ئالدىدا تىك تۇراتتى.

ئۇلار بىللە سەيلە قىلغاچ ئەتراپنى ئايلاندى.

ئاندىن ئۇلار جىلغىدىن ئۆتۈپ باشقا بىر جايغا باردى.

بەمبى كەينىگە قاراپمۇ قويمىدى.

كېچە، كۈز شامىلىدا خازانلار شىلدىرلاپ تۆكۈلمەكتە ئىدى. ئۇكە چىرقىراق ئاۋازدا ھۇۋلىغىنىچە دەرەخ ئۈستىدىن ئۇچۇپ ئۆتتى ـ دە، باشقىلارنىڭ ئىنكاسىنى ئاڭلىماقچى بولغاندەك جىم بولۇپ قالدى.

بەمبى شالاڭ دەرەخ يوپۇرماقلىرىدىن ئۇنى يىراقتىنلا كۆرگەن بولسىمۇ، كۆرمەسكە سېلىۋالدى.

ئۇكە يېقىن كەلگەندە تېخىمۇ چىڭ ھۇۋلاپ يەنە بىر ئىنكاسنىڭ چىقىشىنى كۈتتى. لېكىن بەمبى يەنىلا جىم تۇرۇۋالدى.

بۇ قېتىم ئۇكە ئاخىر چىداپ تۇرالمىدى ـ دە:

— قورقۇپ كەتمىدىڭمۇ؟ — دەپ سوردى نارازى بولۇپ.

— ھىم، — دېدى بەمبى خۇشياقمىغاندەك، — ئازراق.

— ۋۇ — ۋۇ، — ئۇكە خاپا بولۇپ غۇدۇراپ كەتتى، — ئازراق دېگىنىڭ نېمىسى؟ بۇرۇن بەك قورقۇپ كېتەتتىڭغۇ. قورقۇپ كەتكىنىڭنى كۆرسەم بەك خۇش بولىمەن. ھازىر ئازراق قورقىدىغان بولۇپ قېلىشىڭدا زادى نېمە سەۋەب باردۇ؟... — ئۇ بەك خاپا بولۇپ كەتكىنىدىن توختىماي غۇدۇرىماقتا ئىدى، — ئازراق دېگىن...

ئۇكە قېرىپ قالغاچقا، بۇرۇنقىدىنمۇ بەك مەنمەنچى، گۇمانخور بولۇپ كەتكەنىدى.

بەمبى ئەسلىدە ئۇنىڭغا: بۇرۇنمۇ سېنىڭدىن قورقۇپ باقمىغان، پەقەت سېنىڭ خۇش قىلىش ئۈچۈنلا شۇنداق دەپ قويغان دېمەكچى بولدى ـ يۇ، بۇ گەپنى ئىچىگە يۇتۇۋەتتى. ياشنىپ

قالغان ئاق كۆڭۈل ئۇكەنىڭ تېرىكىپ ئولتۇرغىنىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا سەل ئىچى ئاغرىپ قالدى ـ دە:

ـــ كېلىدىغانلىقىڭنى بىلگەنلەكىمدىن شۇنداق بولغاندۇ، ـــ دەپ قويدى.

ـــ نېمە؟ ـــ ئۇكە بىردىنلا خۇش بولۇپ كەتتى، ـــ كېلىدىغاندىلىقىمنى بىلەمتىڭ؟

ـــ ھم، ـــ بەمبى ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قالغاندىن كېيىن جاۋاب بەردى، ـــ ئاۋازىڭنى باشتا ئاڭلاپلا كېلىۋاتقانلىقىڭنى بىلىپ بولغان. بولمىسا بۇرۇنقىدەكلا قاتتىق قورقۇپ كەتكەن بولاتتىم.

ـــ راستما؟ ـــ دېدى ئۇكە.

بەمبىنىڭ ئۇنى خاپا قىلغۇسى كەلمىگەنىدى. بۇنداق دەپ قويغانغا نېمە بولاتتى. بالا مېجەز بۇ قېرىنى خۇش قىلىپ قويغان ياخشىدە.

ـــ راست بولمايچۇ، ـــ دېدى بەمبى تەكتىلەپ. ئاندىن گېپىنى داۋاملاشتۇردى، ـــ چىرقىراق ئاۋازىڭنى ئاڭلىساملا قورقۇپ غال ـ غال تىترەپ كېتىمەن...

ئۇكە خۇش بولۇپ كەتكىنىدىن پەيلىرىنى ھۇرپەيتىپ پەي توپ سىياقىغا كىردى.

ـــ سەن نېمىدېگەن ياخشى، تېخىچە مېنى ئۇنتۇماپسەن... بەك ياخشى... ـــ دېدى ئۇ تەسىرلەنگىنىدىن، ـــ كۆرۈشمىگىنىمىزگە ئۇزاق زامانلار بوپتىكەن.

ـــ شۇنداق، بەك ئۇزاق بوپتۇ، ـــ دېدى بەمبى.

ـــ ھازىرمۇ ھېلىقى كونا يولدا ماڭامسەن؟ ـــ سورىدى ئۇكە.

ـــ ماڭماس بولدۇم... ـــ بەمبى ئالدىرىمايلا جاۋاب بەردى، ـــ ئۇ يولدا ئەمدى ھەرگىز ماڭمايمەن.

ـــ مەن ھازىرمۇ نەگە بارغۇم كەلسە بارىۋېرىمەن. بۇرۇنقىدىنمۇ بىراق جايلارغا بېرىپ تۇرىمەن، ـــ ئۇكە گەن ـ گەنغا پاتماي پو

ئاتسمۇ ، لېكىن ياش بىر ەيلەنىڭ ئۆزىنى ھۆكۈمرانلىق داۋىرىسىدىن چوقۇغىنىچە قوغلاپ چىقىرىۋەتكەنلىكىنى ئېغىزغا ئالمىدى ، ــ بىز ھە دېسە كېچىك بىر داۋىردە تۇرۇۋېرىشنى خالىمايمىز ، ــ ئۇ شۇنداق قوشۇمچە قىلدى ـ دە ، بەمبىنىڭ جاۋابىنى كۈتتى.

بىراق بۇ چاغدا بەمبى كېتىپ قالغانىدى. چۈنكى ئۇ ھازىر بۇغا شاھىنىڭ بىلىدىغانلىرىنىڭ ھەممىسىنى بىلىپ بولغاچقا ، ماڭغاندا تۆۋىش چىقارماس بولغانىدى.

بۇ قېتىم ئۇكەنىڭ قاتتىق ئاچچىقى كەلدى.

«قاملاشمىغان... ــ دېدى ئۇ ئاغرىنىپ ھەمدە بەدىنىنى تىترەتىپ قويۇپ ، تۇمشۇقىنى كۆكرىكىگە تىققىنىچە ھاياتتىكى پەلسەپىۋى مەسىلىلەر ھەققىدە چوڭقۇر ئويغا پاتتى ، ــ ھېچكىمگە ئىشىنىشكە بولمايدۇ ، سەن بىلەن دوست تارتىشىپ يۈرگەن ئۇ بىرنېمىلەر ھازىر سېنى ۋاي دېگىنى بىلەن ھامان بىر كۈنى بېشىڭغا دەسسەيدۇ... ئەنە شۇ چاغدا ماڭا ئوخشاش شۇمشىيىپ ئولتۇرۇپ قالسەن...»

تۇيۇقسىز ئۇ بىر چاشقاننى كۆرۈپ قالدى ـ دە ، ئۆزىنى يەرگە تىككىدە ئاتتى. ئۇنىڭ راسا ئاچچىقى كېلىپ تۇرغاچقا ، چاشقان ئۇنىڭ تىرناقلىرىدا چىر ـ چىر چىرقىرىغىنىچە تىتما ـ تىتما بولۇپ كەتتى. ئاندىن ئۇ چاشقانىنى ئىككى ـ ئۈچ يالماپلا ئادەتتىكىدىنمۇ تېز يەپ بولدى ـ دە ، ئۇچۇپ كەتتى. «بەمبى دېگەن ئۇ بىرنېمە بىلەن نېمە كارىم ، ــ دەپ ئويلىدى ئۇ ئۇچۇپ كېتىۋېتىپ ، ــ ئۇ ئېسىلزادىلەر بىلەن نېمە كارىم؟ كارىم يوق!»

ئۇنىڭ تىللاپ ، ۋارقىراپ ـ جارقىراشلىرىدىن ئۇركۈپ كەتكەن بىرنەچچە بېلىقئالغۇچ پالاق ـ پۇلۇق ئۇچۇپ كېتىشتى.

ئۇدا نەچچە كۈن چىققان بوران شاخلار-دىكى ئاخىرقى يوپۇرماقلارنىمۇ ئۇچۇرۇپ كېتىپ ، دەرەخلەر قاقشال پېتى سوغۇققا يەم

بولدى.

بەمبى تاك سۈزۈلۈش بىلەن تەك قايتىپ، بۇغا شاھ بىللە بۈك دەرىخى تېگىدىكى ئازگالدا بىللە ئۇخلىماقچى بولدى. تۈيۇقسىز ئىنچىكە بىر ئاۋاز كەينى ـ كەينىدىن ئاڭلىنىپ ئۇنى توختاتتى. تېيىن دەرەخ ئۇستىدىن چاقماقتەك چۈشتى ـ دە، ئۇنىڭ ئالدىدا ئولتۇر-غىنىچە:

ـــ سەن ئىكەنسەنغۇ! ـــ دېدى ھەم ھەيران، ھەم خۇش بولغىنىدىن چىرقىراق ئاۋازدا.

ـــ قېشىمدىن ئۆتۈۋىدىڭ تونۇغاندەك قىلدىم، لېكىن بىر تۇرۇپ يەنە تازا ئىشەنگۈم كەلمىدى...

ـــ بۇ يەردە نېمىش قىلىپ يۈرىسەن؟... ـــ سورىدى بەمبى چۈشىنەلمەي.

تېيىنىڭ كىچىككىنە يۈزىدىكى خۇشاللىق بىردىنلا خاپىلىققا ئۆز-گەردى.

ـــ قېرى كاۋچۈك دەرىخى يوق بولدى... ـــ دېدى ئۇ شىكايەت قىلىپ، ـــ ھېلىقى چىرايلىق كاۋچۇك دەرىخىنى دەۋاتىمەن... ئې-سىڭدىدۇ؟... بەكلا قورقۇنچلۇق... «ئۇ» ئۇنى ئۆرۈۋەتتى.

بەمبى ئاشۇ سېھىرلىك دەرەخ ئۈچۈن ئازابلانغىنىدىن بېشىنى تۆۋەن سالدى.

ـــ بۇ ئىش بەك تېز يۈز بەردى، ـــ دېدى تە-يىن، ـــ كاۋچۈك دەرىخىدە تۇرۇشلۇق جىمى ئاھالە ئۇنىڭدىن قېچىپ چۈشۈپ، ناھايىتى يوغان، پارقىراق چىشىنىڭ ئۇنى غاجاپ كېسىشلىرىگە كۆزىمىزنى پارقىرىتىپ قاراپلا قېلىشتۇق. كاۋچۈك دەرىخى ھە دەپ ئىڭراشقا، ھېلىقى چىشىمۇ توختىماي غاجاشقا باشـ-لىدى... قالغىنىنى دېيىشكىمۇ

تىلىم بارمايدۇ. ئۇزاققا قالماي چىرايلىق ھەم بىچارە كاۋچۇك دەرد-
خى ئوتلاق تەرەپكە يېقىلدى... بىز ھۆر - ھۆر يېغلىشىپ كەتتۇق.
بەمبى گەپ قىلالماي قالدى.
— ھەي... — تىنىن ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ قويدى، — باش-
قىلارنىڭ نەلەرگە تاراپ كەتكەنلىكىنى بىلمىدىم... ئۆزۈم بۇ يەرگە
قېچىپ كېلىۋالدىم... ئۇنداق يوغان دەرەخنى ئەمدى تاپماق تەس
جۇمۇ.
«ئەي كاۋچۇك دەرىخى... — دېدى بەمبى ئۆز - ئۆزىگە پە-
چىرلاپ، — كىچىكمىدىن ماڭا تونۇش ئىدىڭ.»
— دېگەنبىلەن... ساڭا ئۇچراپ قالدىم! — تىنىنىڭ چىرايىغا
بىر دىنلا خۇشاللىق يۈگۈردى، — كۆپچىلىكنىڭ ھەممىسى سېنى ئۆل-
دىگە چىقىرىۋەتكەن. ئەلۋەتتە تىرىك ئىكەن دېگۈچىلەرمۇ بولغان...
يەنە كىملەردۇر سېنى بىرسى بىلەن بىللە ئىكەن دەپ يۇرۇشكەن...
لېكىن ھەقىقىي خەۋىرىڭنى زادىلا ئالالمىغاچقا، بۇلارنىڭ بەرىنى ئەپ-
قاچتى گەپلەر دېيىشكەنىدۇق... — تىنىن بەمبىگە گۇمانلىق نەزەردە
تىكىلدى، — شۇنىڭدىن كېيىن زادىلا كېلىپ باقمىدىڭغۇ دەيمەن؟
ئۇنىڭ بەمبىنىڭ جاۋابىنى كۈتۈپ ئولتۇرۇشىدىن بۇ ئىشقا ناھا-
يىتى قىزىقىۋاتقانلىقى چېقىپ تۇراتتى.
بەمبى يەنىلا گەپ قىلمىدى. ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ قەلبىدە ئاز -
تولا ئەندىشە پەيدا بولۇپ، فالىنە، ئاننا چوڭ ئاپىسى، روننو، كا-
لىسلار ھەمدە بالا چاغلىرىدىكى دوستلىرى توغرۇ-
لۇق سوراقچى بولغانىدى. لېكىن ئېغىز ئاچقۇسى
كەلمىدى.
تىنىن تېخىچىلا ئالدىدا ئۇنىڭغا قاراپ ئولتۇ-
راتتى.
— مۇڭگۈزۈڭ نېمىدىگەن قالتىس! — دېدى
ئۇ ئىختىيارسىز ماختاپ، — بەك چىرايلىقكەن! بۇغا
شاھتىن بۆلەك، پۈتكۈل ئورمان بويىچە ھېچكىمنىڭ

مۇنداق مۇڭگۈزى يوق!

بۇرۇنقى چاغلاردا مۇنداق ماختاشلارنى ئاڭلىغان بولسا بەمبى چەكسىز شەرەپ ھېس قىلىپ خۇش بولغىنىدىن قىن ـ قىنىغا پاتماي قالاتتى. لېكىن ھازىر ئۇ خۇشياقمىغاندەك:

ـــ شۇنداقمۇ... بەلكىم شۇنداقتۇ... ـــ دەپلا قويدى.

ـــ ھەقىقەتەن شۇنداق! ـــ دېدى تېيىن ھەيران بولغىنىدىن بېشىنى تەكرار ـ تەكرار لىڭشىتىپ، ـــ راست، يۇڭلىرىڭمۇ كۈل رەڭگە ئۆزگەرگىلى تۇرۇپتۇ.

بەمبى ئالدىغا ماڭدى.

تېيىن پاراڭنىڭ تۈگىگەنلىكىنى ھېس قىلىپ بىر شاختا سەكرىدى.

ـــ ئەتىگەنلىكىڭ خەيرلىك بولسۇن، ـــ دېدى ئۇ پەسكە توۋلاپ، ـــ ساڭا ئاقيول تىلەيمەن، ئامان بولغىن! بۇگۈن سېنىڭ بىلەن كۆرۈشكەنلىكىمدىن بەك خۇش بولدۇم. تونۇشلىرىڭنى ئۇچرىتىپ قالغۇدەك بولسام، سېنى تېخى ھاياتكەن دەپ قويمەن... بۇنى ئاڭلىسا ئۇلار چوقۇم خۇش بولۇپ كېتىدۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ بەمبىنىڭ يۈرىكى يەنە ھاياجانغا تولدى، بىراق ئۇ يەنىلا گەپ قىلمىدى.

بۇغا شاھ ئىلگىرى ئۇنىڭغا، بىز چوقۇم يالغۇز ياشىمىساق بولمايدۇ، دېگەنىدى. ئۇ چاغدا بەمبى تېخى بالا ئىدى. شۇنىڭدىن تارتىپ تا ھازىرغىچە بۇغا شاھ ئۇنىڭغا نۇرغۇن ئىلھام ئاتا قىلىپ ھەم نۇرغۇن سىرلارنى دەپ كەلدى. لېكىن ئۇنىڭ بەرگەن شۇنچە ئۆگۈتلىرىنىڭ ئىچىدە ئەڭ مۇھىمى: بىز چوقۇم يالغۇز ياشىشىمىز، ئۆزىمىزنى قوغدايمىز، ھايات ھەقىقىتىنى چۈشىنىپ يەم ـ پاراسەتلىك بولىمىز دەيدىكەنمىز، چوقۇم يالغۇز ياشىشىمىز كېرەك، دېگەن گېپىدۇر.

ـــ بىراق، ـــ دەپ سوردى بەمبى بىر قېتىم گۇمانلىنىپ،

ـــ بىراق ئىككىمىز ھا-

زىر دائىم بىللە تۇرۇۋاتمىزغۇ...

— ئۇزاققا بارمايدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى بۇغا شاھ.

بۇ بىر نەچچە ھەپتە بۇرۇنقى ئىش.

مانا ھازىر بۇ گەپ تۈيۇقسىزلا بەمبىنىڭ ئېسىگە كېلىپ قالدى. بولۇپمۇ بۇغا شاھ ئەڭ دەسلەپ دېگەن «يالغۇز» دېگەن سۆز ئۇنىڭ كاللىسىدا ناھايىتى روشەن ئەكس ئەتتى. ئۇ چاغدا بەمبى تېخى بالا بولۇپ، ئاپىسىنى چاقىرىپ يۈرگەندە بۇغا شاھ ئۆزى كېلىپ: «بىر-دەم يالغۇز قالغانغا نېمە بوپتۇ؟» دېگەنىدى.

بەمبى داۋاملىق ئالغا مېڭىۋەردى.

23 ـ باب

ئورمان يەنە قبلن قار يوتقانغا پۈركەنگىنچە جىمجىت ئۇيقۇغا كەتتى. پەقەت قاغىلارنىڭ قاقىلداشلىرىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى، يەنە ئا-رىلاپ ـ ئارىلاپ سېغىزخاننىڭ دەرىلىك شاراقلاشلىرى بىلەن چۈە-چۇقلارنىڭ تارتىنىپ ئاستا ۋىچىلداشلىرىمۇ بار. ئۇزاق ئۆتمەي قەھرىتان سوغۇقنىڭ كېلىشى بىلەن ھەممە تىنچىپ، جان ـ جانە-ۋارلار دىر ـ دىر تىترەشكە باشلىدى.

بىر كۈنى ئەتىگىنى ئىتلارنىڭ قاۋىشى جىمجىتلىقنى بۇزدى. ئىتلار-نىڭ ھەدەپ قاۋىشى پۈتكۈل ئورماننى زىلزىلىگە كەلتۈرگەندى.

يېقىلغان بۇك دەرىخىنىڭ تېگىدە بەمبى بېشىنى كۆتۈرۈپ قېشى-دا ياتقان بۇغا شاھقا قارىدى.

ـــ ھېچقىسى يوق، ـــ دېدى بۇغا شاھ بەمبىنىڭ سوراق نەزىرى بىلەن تولغان كۆزلىرىگە تىكىلگىنىچە جاۋاب بېرىپ، ـــ بىز بىلەن ھېچ ئالاقىسى يوق.

ئىككىيلەن تەڭلا زەن قويۇپ تىڭشاشقا باشلىدى.

شۇنداق قىلىپ ئىككىيلەن ئازگالدا ياتقۇەردى. بۇك دەرىخى ئۆگزە ئورنىدا ئۇلارغا پاناھ بولسا، قبلن قار ـ مۇزلار سوغۇققا دالدا بولدى. ئىرماش ـ چىرماش بولۇپ كەتكەن شاخ ـ شۇمبىلار چىتلاق بولۇپ ئۇلارنى يامان كۆزلەردىن توسىدى.

ئىتلارنىڭ قاۋاشلىرى بارغانچە يېقىنلاپ كەلدى. قەھىرلىك قا-ۋاشلار ئارىسىدا ھاسراۋاتقىنى كۆچۈكتەك قىلاتتى.

ئاۋاز يېقىنلا كېلىپ قالغاندى. ئىككىيلەن ھاسىرىماقتا، ئىتنىڭ قاۋىشىدىن باشقا يەنە بوش، ئازابلىق ئىڭراشمۇ ئاڭلاندى. بەمبىنىڭ جىددىيلىشىۋاتقانلىقىنى بىلگەن بۇغا شاھ ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ:

ـــ بىز بىلەن ئالاقىسى يوق، ـــ دېدى.

ئۇلار ئازگالدا جىمجىت ياتقىنىچە سىرتقا قاراپ تۇردى.

بۇ چاغدا شاخلارنىڭ پاراس ـ پۇرۇسلىرى بارغانچە يېقىنلاپ، سوقۇلغان شاخلار ئۇستىدىكى كاللەك قارلار دومىلاپ چۈشۈپ، ئەتراپ قار توزانلىرى بىلەن تولدى.

ئەمدى زادى كىمنىڭ بۇ تەرەپكە قېچىپ كېلىۋاتقانلىقى ئايدىڭ بولغانىدى.

بىر تۈلكە دەرەخلەر ئارىسىدىكى كۆلتۈك قاردا ئۆلەر ـ تىرىلىشىگە قارىماي قاچماقتا ئىدى.

قوغلاپ كېلىۋاتقىنى پاكار تايغاندەك قىلاتتى.

تۈلكىنىڭ ئالدى بىر پۇتى سۇنۇپ كەتكەن، تېرىسىنىڭ بىرنەچچە يېرى تىتىلغان، سۇنغان پۇتىنى ئالدىغا كۆتۈرۈۋالغان، يارىسىدىن بۇلدۇقلاپ قان ئېقىپ تۇراتتى. ئۇ ھەدەپ ھاسىرىماقتا، ۋەھىمىلىك كۆزلىرى يىراقلارغا يېتىشكە ئالدىرىماقتا. قورقۇش، غەزەپ ۋە ھارغىنلىق ئۇنى ئۇمىدسىزلىك ئىچىگە سۆرىمەكتە ئىدى.

تۈلكە تۈيۇقسىز شىددەتلىك ئارقىغا بۇرالدى ـ دە، قاتتىق ھۇرگەنىدى، تايغان چۆچۈگىنىدىن ئارقىسىغا داجىدى.

تۈلكە زوكۇ ئولتۇرۇپ قالغان بولۇپ، ئەمدى قېچىشقا ئامالسىز ئىدى. ئۇ ئەلەملىك غىڭشىغىنىچە يارىلانغان پۇتىنى كۆتۈرۈپ، چىشـ

لىرىنى ھېڭگايتقىنچە تايغانغا قەھرلىك ھۇرمەكتە.

تايغاننىڭ قاۋاشلىرى ھېچ توختار ئەمەس، ئەكسىچە تېخىمۇ كۈ-چىيىپ قۇلاق ـ مېڭىنى يېمەكتە.

ـــ بۇ يەردە! ـــ دەپ غەلۋە قىلاتتى تايغان، ـــ بۇ يەردە! بۇ يەردە! بۇ يەر! بۇ يەر! بۇ يەر! ـــ ئەمدىلىكتە ئۇ تۈلكىنى تاشلاپ كەينىدىكى يىراقتا كېلىۋاتقان كىمدۇر بىرىنى تېز كېلىشكە ئالدىراتماقتا.

بۇغا شاھقا ئوخشاش بەمبىگىمۇ تايغاننىڭ چاقىرىۋاتقىنىنىڭ «ئۇ» ئىكەنلىكى ئېنىق.

تۈلكىمۇ بۇنى بىلەتتى. كۆكرىكىدىن ئوقچۇپ چىقىۋاتقان قان بەدىنىنى بويلاپ ئاپپاق قارغا تامچىماقتا، تامغان جايدىن ئىسسىق ھور كۆتۈرۈلمەكتە.

ئېسىنى يوقتىپ قويماي دېگەن تۈلكىنىڭ يارىلانغان ئالدى پۇتى بوشاپ مۇزدەك قارغا تەگكەن ئاشۇ لەھزىدە يارىسىغا زىڭڭىدە ئاغرىق كىرىپ كەتتى. ئۇ بېشىنى يەنە كۆتۈرۈپ، غال ـ غال تىترىگىنىچە:

ـــ مېنى قويۇۋەتكىن... قويۇۋەتكىنچۇ... ـــ دەپ يالۋۇردى. بەك ھالسىزلىنىپ كەتكەچكە ئاۋازىمۇ ئارانلا چىقتى.

ـــ بولمايدۇ! بولمايدۇ! ـــ دېدى تايغان زەھەرخەندىلىك بىلەن قاۋاپ.

— ئۆتۈنۈپ قالاي... ئەمدى قاچقۇچىلىكسىزمۇ قالمىدى... ئۆ-
لەيلا دەپ قالدىم... — دەيتتى تۈلكە يېلىنىپ، — مېنى قويۇۋەتـ
كىن... ئۇۋامغا قايتىپ... ئارامخۇدا كۆز يۇماي...

— بولمايدۇ دېدىڭمۇ بولمايدۇ! — دېدى تايغان ئاغزى - ئاغـ
زىغا تەگمەي.

— بىز نېمىلا دېگەنبىلەن ئۇرۇق - تۇغقانغۇ... — دېدى تۈلكـە
يۇم - يۇم يىغلاپ تۇرۇپ، — ئاغا - ئىنىلەردىن دېسەكمۇ بولىدۇ... مېـ
نى قويۇۋەتكىن... ئۆلسەممۇ ئائىلەمدىكىلەرنىڭ قېشىدا ئۆلەي... بىز...
بىز ئاغا - ئىنىلەردىن... سېنىڭ بىلەن مەن...

— بولمايدۇ! بولمايدۇ! — تايغان ھە دەپ قاۋىماقتا.

بۇ چاغدا تۈلكە قەددىنى رۇسلاپ، چىرايـ
لىق، ئۇچلۇق تۇمشۇقىنى قان ئېقىۋاتقان كـۆكـ
رىكىگە تىرەپ تۇرۇپ، تايغانغا نەشتەردەك قا-
دالدى - دە، غەزەپ بىلەن:

— ھۇ نومۇسسىز خائىن، — دېدى. بـۇ
قېتىم ئۇنىڭ ئاۋازى پۈتـۈنلەي باشقىچە بـو-
لۇپ، چەكسىز ئازاب ۋە نەپرەتكە تولغانىدى.

— خاتا! خاتا! خاتا! — قاۋىدى تايغان.

— ھۇ تەخسكەش لالما... — دەپ تىـ
لىدى تۈلكە داۋاملىق، — ھۇ ۋاپاغا جاپا قـ
لىدىغان ئەبلەخ! — ئۇنىڭ ھېچ ماجالى قالمىغان بەدىنى ئۆچمەنلىك
ۋە مەنستىمەسلىك تۈپەيلىدىن ئىلىپتەك تۆز بولغانىدى، — ھۇ قـا-
تىل! ھۇ شەرمەندە... «ئۇ» بىزنى تاپالمىسا سەن تىمسىقلاپ يۇرۇپ
تېپىشىپ بەردىڭ... «ئۇ» قوغلاپ يېتەلمىسە سەن قوغلاپ تۇتۇشۇپ
بەردىڭ... سەن بىزنى ئۆلتۈرگىنىڭ بىلەن، بىز سېنىڭ ئۇرۇق -
تۇغقىنىڭ جۇمۇ... مەن، مەن سېنىڭ ئۇكاڭ... يەنە خىجىل بولمـاي
قاراپ تۇرىسەنا؟

شۇ ئان ئەتراپتىن چۇقان كۆتۈرۈلدى.

— هۇ خائىن! — دەپ ۋارقىراش-
تى بىر توپ سېغىزخان.
— هۇ قاتىل! — دەپ ئاچچىق
قىرقىرىدى بىر ئالا قاغا.
— هۇ شەرمەندە! — دېدى سېرىق ئاغمىخان بوش ئاۋازدا.
— هۇ تۆزكۆر ئەبلەخ! — دەپ غەزەپ بىلەن تىللىدى ئاقباش ئاغمىخان.

جىمى دەل - دەرەخ، چاتقاللىقلاردىن ۋىچىر - ۋىچىر، قى - چۇ قىلىشىپ تىللاشقان ئاۋازلار ياڭرىدى. تايغانىنىڭ ئۇستىدىن ئۇ-چۇپ ئۆتۈۋاتقان قارا قاغا «هۇ قانخور!» دەپ غەزەپلىك قاقىلدى-دى. شۇ ئان خالايىق تەرەپ - تەرەپتىن يېتىپ كېلىشىپ، بەزىلىرى ئېگىز شاخلارغا قونۇشۇپ، بەزىلىرى بىخەتەر جايلارغا يوشۇرۇنۇ-شۇپ بۇ قانلىق جەڭنى تاماشا قىلىشتى. تۈلكىنىڭ شكايەتلىك نالىسى هەممەيلەننىڭ يۈرەك تارىنى چەككەنىدى. قاردىكى هور ئۆرلەپ تۇرغان قانلىرىغا قارىشىپ ئۇلار غەزەپكە كېلىشكىنىدىن قورقۇشنىمۇ ئۇنتۇپ قېلىشقانىدى.

— سىلەر، — دەپ قاۋىدى تايغان ئەتراپىغا بىر قۇر قاراپ، — زادى نېمىش قىلماقچى! سىلەر نېمىنى بىلەتتىڭلار! تولا كاپشىماڭلار! خۇددى ماڭا ئوخشاش هەممىڭلار «ئۇ»نىڭغا تەۋە! مەن... «ئۇ»نىڭ-غا ئامراق، «ئۇ»نى بەك چوڭ بىلىمەن. «ئۇ»نىڭ ئۇچۇن جېنىم پى-دا... سىلەر قارشىلاشماقچىمۇ؟... مۇشۇ بىچارە هالىڭلارغا «ئۇ»نىڭ بىلەن قارشىلاشماقچىمۇ؟ «ئۇ»نىڭ قولىدىن كەلمەيدىغان ئىش يوق! «ئۇ» نېمە قىل دېسە بىز شۇنى قىلىمىز! سىلەرنىڭ هەممە نېمەڭلار «ئۇ»نىڭ! يېڭى تۇغۇلغان هەم ياشاۋاتقانلارنىڭ هەممىسىلا «ئۇ»نىڭكى! — تايغان هاياجانلانغىنىدىن تىترەپ كەتتى.

— هۇ خائىن! — دەپ تىللىدى تىيىن.

— راست دەيسەن! — دېدى تۈلكە غەزەپ بىلەن تىللاپ تۇ-رۇپ، — خائىن! هېچكىم سېنى دورىمىغاي... مەڭگۈ مۇشۇ-

داق يېتىم ئۆتكەيسەن...

— كىم يېتىمكەن؟... — دېدى تايغان ئاچچىقلانغىنىدىن پۇتلىرىنى شىلتىپ، — ھۇ ئالدامچى! «ئۇ»نىڭ ئەتراپىدا قانچىلىغان نەرسىلەرنىڭ ئەگىپ يۈرگەنلىكىنى بىلمەمسەن؟... ئات... كالا... قوي... توخۇ... سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىن نۇرغۇنلىرى، سىلەرنىڭ تۇغۇلغىلىردىن نۇرغۇنلىرى «ئۇ»نىڭ قېشىدا. «ئۇ»نىڭغا چوقۇنىدۇ... «ئۇ»نىڭ ئۇچۇن خىزمەت قىلىدۇ!

— ھۇ شەرمەندە! — دېدى تۇلكە ئۇنىڭغا غەزەپ ۋە مەنسىتمەسلىك بىلەن تىكىلىپ.

بۇ چاغدا تايغان ئاچچىقىغا پايلىماي ئېتىلىپ بېرىپ تۇلكىنىڭ كانىيىدىن ئالدى. ئۇلار غار-غۇر تالشىپ، تىلالاپ - جاڭجاللىشىپ، پومىلاقلىشىپ كەتتى. قارلار توزۇپ، ئىسسىق قانلىرى چاچرىدى. بىراق تۇلكە ئۇزاق بەرداشلىق بېرەلمەي، بىردەمدىلا يىقىلدى - دە، ئاپپاق قورسىقىنى كۆرسەتكىنىچە پۇتلىرى دىكۈ - دىكۈ تارتىشىپ جان تەسلىم قىلدى.

تايغان تۇلكىنى تۇرتۇپ قارغا پىتىقلۇەتكەندىن كېيىن پۇتلىرىنى كېرىپ تۇرغىنىچە يەنە:

— بۇ يەردە! بۇ يەردە! بۇ يەردە! — دەپ قاۋىغلى تۇردى.

قالغانلار قورقىنىدىن تەرەپ - تەرەپكە قېچىپ كېتىشتى.

— نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق... — دېدى ئازگالدا ياتقان بەمبى بۇغا شاھقا.

— ئەگ قورقۇنچلۇقى، — دېدى بۇغا شاھ، — ئۇلار بايا تايغانىنىڭ دېگەنلىرىگە ئىشىنىپ قالدى. بۇ گەپلەرگە ئىشىنىپ ياشىغاندا ھەم «ئۇ»نىڭغا، ھەم ئۆزلىرىگە ئۆچ بولۇپ قالىدۇ... شۇ سەۋەبلىك ئۇلار ئېچىنىشلىق ھالدا ئۆلۈپ كېتىشىدۇ.

24 - باب

ئۇزاققا سوزۇلغان قەھرىتان سوغۇق سەل يۇمشىدى، توڭلاپ كەتكەن يەرگە ئەس كىرىشكە باشلىدى.

تۇپراق ئەگىزلەرنى كۆپلەپ سۇمۇرۇپ، ھەممىلا يەر پاتقاقچىلىققا تولغان. قاغىلار تېخى شادىيانە ناخشىلىرىنى باشلىمىغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ قۇرت - قوڭغۇز ئىزدەپ يەرگە قونغان، بىر دەرەختىن يەنە بىر دەرەخكە ئۇچقان چاغدىكى ياڭراق، خۇشال قاقىلداشلىرى ناخشا ئېيتقاندىن پەرقسىز ئىدى. تۆمۈرتۇمشۇق يەنە قەلەملاپ كۆلۈشنى باشلىغان، سېغىزخان بىلەن قاغىلارمۇ كۆڭۈللۈك پاراڭلارغا چۈشۈشكەن، چۈمچۇقلار غۇژمەك بولۇشۇپ گۈلدەكلىرى ئېچىلىپ كەتكەن، قىرغاۋۇللار ئارام ئالغان دەرەخلىرىدىن ئۇچۇپ چۈشۈشۈپ جەم بولۇشۇپ، رەڭدار پەيلىرىنى ھۇرپەيتىشىپ زوق - شوقى بىلەن سايراشماقتا ئىدى.

دەل ئاشۇنداق يەنە بىر سەھەردە بەمبى ئادىتى بويىچە ئەتراپنى بىر قۇر ئايلىنىپ چىقتى. ئاندىن تاڭنىڭ يورۇشىغا ئۇلگۈرۈپ ھېلىقى چوڭقۇر جىلغا بويىغا باردى. جىلغىنىڭ ئۇدۇلىدا ئۇ ئىلگىرى بىر مەزگىل تۇرغان جايدا نېمىدۇر بىر نەرسە مىدىرلاۋاتاتتى. بەمبى دەرەخ شاخلىرىنى دالدا قىلىپ ئوغرىلىقچە قارىدى. دەرۋەقە ئۇ جايدا بىر بۇغا ئاستا ئايلانغىنىچە قارلىرى ئېرىپ كەتكەن يەردىكى يېڭىلا ئۇنۇپ چىققان يۇمران ئوت - چۆپلەرنى ئوتلاپ يۈرەتتى.

بەمبى پەرۋاسىز ھالدا بۇرىلىپلا ماڭماقچى بولدى - يۇ، تۇيۇقسىزلا ئۇنىڭ قالىنە ئىكەنلىكىنى تونۇپ قالدى ھەمدە ھاياجانلانغىنىدىن دەرھال يۇگۈرۈپ بېرىپ ئۇنىڭدىن ئەھۋال سورىماقچى بولدى. لېكىن قالىنەنى كۆرمىگىنىگە شۇنچە ئۇزاق بولغاچقا، نېمىشقىدۇر يۈرىكى قاتتىق سېلىپ كەتتى. قالىنەنىڭ مېڭىشى بەكلا ئاستا، قاتتىق ھېرىپ كەتكەن، چىرايى تولمۇ سولغۇن، بەدىنى ئاپسىغا،

ئاننا چوڭ ئاپىغلا ئوخشايتتى. بەمبى ئۇنىڭ ھەر بىر ھەرىكىتىگە سەپسېلىۋېتىپ، قەلبى ھەم خۇشاللىق، ھەم ئازابقا تولدى.

فالىنە بېشىنى كۆتۈرۈپ بۇ تەرەپكە قارىدى، تۇرقىدىن ئۇ بەمبىنى كۆرگەندەك قىلاتتى.

بەمبىنىڭ يۈرىكى يەنە گۈپۈلدەپ سوقۇپ كەتتى ھەم ئۇنىڭ قېشىغا بارماقچى بولدى ـ يۇ، يەنە توختاپ قالدى. شۇ تاپتا كاللىسى قۇپقۇرۇق، نېمە قىلارىنى بىلمەيتتى.

فالىنەنىڭ بەدىنىنىڭ كۈل رەڭ تۈسكە كىرگەنلىكىدىن قېرىغانلىقى چىقىپ تۇراتتى.

ئەينى چاغدىكى شوخ ھەم تۇرگۈن فالىنە نېمىدېگەن چىرايلىق ھەم جانلىق ئىدى ھە، دەپ ئويلىدى بەمبى. شۇ ئان يىراق ئۆتمۈشكە ئايلانغان بالىلىق دەۋرىدىكى كۆرۈنۈشلەر خىيال ئېكرانىدىن لەپ ـ لەپ ئۆتۈشكە باشلىدى: ئوتلاق، ئورماندىكى ئاپىسىغا ئەگىشىپ ماڭغان يوللار، گېيىر، فالىنەلەر بىلەن ئويىنىغان ئويۇنلار، ئويۇنخۇمار چېكەتكە بىلەن كېپىنەك، فالىنەگە ئېرىشىش ئۈچۈن كالىس ۋە روننولار بىلەن ئېلىشقانلىقى. شۇلارنى ئويلاپ ئۇنىڭ قەلبى ئېيتقۇسىز بەختكە چۆمۈپ بۆلەكچە ئويناقلاپ كەتتى.

فالىنە ئاخىر بېشىنى تۆۋەن سالغىنچە ھارغىن ۋە ئازابلىق قىياپەتتە كېتىپ قالدى. شۇ ئان بەمبىنىڭ قەلبىدە شېرىن بىر ئازاب پەيدا بولدى ـ دە، دەرھال ئۆزى بىلەن فالىنەنى، يەنە باشقا دوستلىرىنى شۇنچە ۋاقىت ئايرىپ تۇرغان بۇ يەردىن ئۆتۈشنى، يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىشنى، ياشلىق مەزگىلىدىكى گۈزەل ئەسلىمىلىرىنى بىللە ئەستىن ئۆتكۈزمەكچى بولدى.

بەمبى فالىنە تاكى قاقشال چاتقاللاردىن ئۆتۈپ كۆزدىن يىتكۈچە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن كۆز ئۇزمەي قاراپ تۇردى.

ئاندىن يەنە ئۇ كەتكەن تەرەپكە ئۇزاقتىن ـ ئۇزاق قارىدى.

تۈيۇقسىز گۈلدۈرلىگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپ، بەمبى چۆچۈگىنىدىن سەكرەپ كەتتى. ئاۋاز ھۇشۇ يەردىن،

يارنىڭ بۇ لېۋىدىن ئاڭلانغانىدى. يەنە كېلىپ مۇشۇ ئەتراپتا، ئۇنىڭ قېشىدىلا ئىدى.

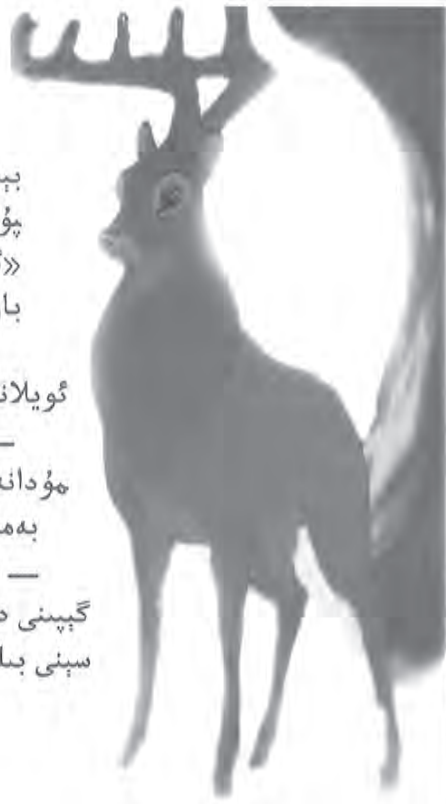
ئارقىدىنلا يەنە شۇنداق ئاۋاز ئاڭلاندى.

بەمبى دەرھال ئارقىسىغا بۇرىلىپ قاچتى ـ دە، ئورمانغا كىرىپ كەتتى. خېلى ئىچكىرىلەپ كىرگەندىن كېيىن توختاپ قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ تىڭشىدى. ئەتراپىنىڭ جىمجىتلىقىنى بىلگەندىن كېيىن ئېھتىيات بىلەن ئۇۋۇسىغا قايتتى.

بۇغا شاھ بۇرۇنلا كېلىپ بولغان بولسىمۇ، تېخى ئازگالغا كىرمەي، ئۇنى ساقلاۋاتقانىدەك دۇب دەرىخىنىڭ قېشىدا تۇرغانىكەن.

ـــ نەگە باردىڭ؟ بەك ئۇزاق يوقاپ كەتتىڭغۇ؟ ـــ ئۇ ئەستايىدىللىق بىلەن سورىدى. بىراق بەمبى گەپ قىلمىدى.

ـــ بايىقى ئاۋازنى ئاڭلىدىڭمۇ؟ ـــ سەلدىن كېيىن بۇغا شاھ يەنە سورىدى.

ـــ ئاڭلىدىم، ـــ دېدى بەمبى، ـــ ئۇچ قېتىم يالغىرىدى... «ئۇ» ئورماندىكەن.

ـــ شۇنداق... ـــ دېدى بۇغا شاھ بېشىنى لىڭشىتىپ. ئاندىن باشقىچە تەلەپۇزدا بەمبىنىڭ گېپىنى تەكرارلىدى، ـــ «ئۇ» ئورماندا... بىز چوقۇم ئاشۇ جايغا بارمىساق بولمايدۇ.

ـــ قەيەرگە بارىمىز؟ ـــ بەمبى ئويلانمايلا سورىدى.

ـــ ئاۋۇ ياققا، ـــ دېدى بۇغا شاھ داناۋانە قىلىپ، ـــ «ئۇ» بار تەرەپكە.

بەمبى ھەيرانۇھەس قالدى.

ـــ ئالاقزەدە بولمىغىن، ـــ دېدى بۇغا شاھ گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ـــ يۇر، قورقمىغىن. سېنى بىللە ئېلىپ ماڭغىنىمدىن ئىنتايىن خۇر-

سەنمەن، ــ ئاندىن ئىككىلەنگەن ھالدا قوشۇپ قويدى، ــ كۆ-
زۇمنىڭ ئۇچۇق مەزگىلىدە ساڭا بىر ئىشنى كۆرسىتىپ قويىاي
دەيمەن...

بەمبى ھەيران بولغىنىچە بۇغا شاھقا قارىدى ـ دە، بىردىنلا ئۇ-
نىڭ قېرىغانلىقىنى بايقىدى. ئۇنىڭ چاچلىرى ئاپپاق ئاقىرىپ كەت-
كەن، يۈزى ناھايىتى جۇدەڭگۇ، چىرايلىق كۆزلىرىنىڭ ئىچكىرىسى-
دىكى نۇر خۇنۇكلىششكە باشلىغان، پەقەت ئازراقىنا يېشىل نۇرلا
چاقناپ تۇراتتى.

بەمبى بۇغا شاھ بىلەن بىللە ئۆزاق ماڭمايلا بۇرۇننى ئېچىشتۇ-
رىدىغان ئۆتكۈر پۇراق پۇرىدى ـ دە، يۈرىكىگە ۋەھىمە ۋە قور-
قۇنچ ئولاشتى.

بەمبى ماڭماي جىم تۇرۇۋالدى، لېكىن بۇغا شاھ بۇ پۇراققا يۈز-
لەنگىنىچە مېڭىۋەردى. بەمبى ئىككىلىنىپ تۇرۇپ قالغانىدى.

دەمنى سەزدىغان بۇ پۇراق بارغانچە قويۇقلىشىپ شىددەت بە-
لەن ئۇرۇلۇشقا باشلىدى. لېكىن بۇغا شاھ ھېچ توختار ئەمەس. بەمبە-
نىڭ قەلبىدە قېچىش ئويى قوداڭشىپ، مېڭىسىنى ئىسكەنجىگە ئېلىپ
ئۇنى ھە دەپ سۆرىمەكتە ئىدى، شۇنداقتىمۇ ئۇ ئۆزىنى زورغا بېسىپ
بۇغا شاھنىڭ كەينىدە تۇراتتى.

مانا، دۇشمەنلىككە تولغان بۇ پۇراق تېخىمۇ ئۆتكۈرلىشىشكە،
ئەتراپنى بىر ئېلىشقا، دەمنى سەزىشقا باشلىدى.

ــ بېرى كەل! ــ دېدى بۇغا شاھ ماڭغاچ.

«ئۇ» ئۇلارنىڭ ئالدىدا، ئىككى قەدەم نېرىدىكى تىلغانغان قار-
دا سۇنۇپ كەتكەن شاخ ـ شۇمبىلارنى بېسىپ ياتاتتى.

بەمبى ئىختىيارسىز چىرقىراپ سالدى ـ دە، بۇرىلىپلا قاچماقچى
بولدى. شۇنداقتىمۇ ئاخىر ئۆزىنى تۇتۇۋالدى.

ــ توختا! ــ بۇغا شاھنىڭ توۋلىغىنى ئاڭلاندى. بېشىنى بۇراپ
قارىغانىدى، بۇغا شاھ تېخىچىلا شۇ يەردە خاتىرجەم تۇرۇپتۇ.
«ئۇ»مۇ تېخىچىلا ئۇنىڭ تۇياقلىرىنىڭ تۇۋىدە ياتاتتى. ھەيرانلىقتىن
باشقا يەنە بۇغا شاھقا بولغان ئىتائەتمەنلىكى، كۆچلۈك قىزىقىش ۋە

تەقەززالىق تۇپەيلىدىن بەمبى تەۋەككۇل دەپ ئالدىغا قەدەم ئالدى.

ــ يەنە يېقىنراق كەل... قورقما، ــ دېدى بۇغا شاھ.

«ئۇ» ئوڭدىسىغا ياتاتتى، قالپىقى بىر ياندىكى قارغا چۇشۇپ قالغاندى. بەمبى قالپاقنىڭ ئېمىلىكىنى بىلمىگەچكە، «ئۇ»نىڭ بېشى ئىككى پارچە بولۇپ كەتكەن چېغى دەپ قالدى.

ئوغرىلىقچە ئوۋ ئوۋلىغۇچىنىڭ تۇكسىز بوينىنى ياغاچ تېشىپ ئۆتۈپ كەتكەن، يارىسى بەئەينى ئېچىلىپ قالغان قىزىل ئېغىزغىلا ئوخشايتتى. قان تېخىچە سرغىپ چىقۋاتقان، چېچى بىلەن بۇرنىنىڭ تېگىدىكى قانلار كاللەكلىشىپ كەتكەن. «ئۇ» قان ئېرىتكەن قاردا ئەنە شۇنداق ياتاتتى.

ــ بۇ يەردە، ــ دېدى بۇغا شاھ پىچىرلاپ، ــ ئۇنىڭغا شۇنچە يېقىن تۇرۇۋاتساق... يەنە خەتەر نېمىش قىلىدۇ؟

بەمبى بېشىنى ئېگىپ، يەردە ياتقان بۇ ئەبلەخكە قارىدى. ئۇنىڭ بەدەن شەكلى، پۇت ـ قوللىرى ۋە تېرىسى ئۇنىڭغا بەكمۇ سىرلىق، بەكمۇ قورقۇنچلۇق تۇيۇلدى. «ئۇ»نىڭ تېنىمسىز كۆزلىرى مانا ئەمدىلىكتە ئۆزىگە ئالايىغىنچە قېتىپ قالغاندى. بەمبى بۇلارنىڭ تېگىگە زادىلا يېتەلمىدى.

ــ بەمبى، ــ بۇغا شاھ ئۇنى توۋلىغاندىن كېيىن، گېپىنى داۋاملاشتۇردى، ــ «ئۇ»نىڭ ئاردىمىزدىكى بىرەرسىمزگە ئوخشاشلا جىمجىت ياتقىنىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ گېپىمنى ئاڭلا بەمبى، «ئۇ» بەزىلەر ئېيتقاندەك هەممىگە قادىر ئەمەس. جىمى جانلىق «ئۇ»نىڭ ئوچۇنلا تۇغۇلمايدۇ هەم ياشىمايدۇ. «ئۇ» هەممىمىزنىڭ باشقۇرغۇچىسىمۇ ئەمەس! «ئۇ»نىڭ بىزدىن ئارتۇق يېرى يوق، بىزگە ئوخشاشلا قورقىدۇ، جاپا چېكىدۇ، بەختسىز بوپ قالىدۇ. «ئۇ»مۇ خۇددى

بىز گە ئوخشاشلا مەغلۇپ بولىدۇ، بىز گە ئوخشاشلا ئىگە - چاقسىز يېتىپ قالىدۇ. خۇددى سەن ھازىر كۆرۈپ تۇرۇۋاتقاندەك.

ئارىنى ئېغىر سۈكۈت باستى.

— گېپىمنى چۈشىنىۋاتامسەن بەمبى؟ — سورىدى بۇغا شاھ.

— مېنىڭچە... — دېدى بەمبى بوش ئاۋازدا.

— قېنى سۆزلە! — دېدى بۇغا شاھ ئىلھاملاندۇرۇپ.

— يەنە بىر «ئۇ» بار... — دېدى بەمبى يۇزى قىزارغان، تىتىرىگەن ھالدا، — ئېگىز كۆكتە بىزنى باشقۇرۇپ تۇرىدىغان... بىزنىڭ ئۇستىمىزدە، «ئۇ»نىڭمۇ ئۇستىدە.

— ئەمدى مەن كەتسەم بولغۇدەك، — دېدى بۇغا شاھ.

بۇغا شاھ بۇرالدى. شۇنىڭ بىلەن ئىككىيلەن بىردەم يانداشىپ ماڭدى.

ئېگىز بىر كاۋچۇك دەرىخىنىڭ تۈۋىگە كەلگەندە بۇغا شاھ مېڭىشتىن توختىدى.

— ئەمدى مېنى ئەگەشمىگىن، بەمبى، — دېدى ئۇ ۋەزمىن ئاھاڭدا، — مېنىڭ ۋاقتىم يەتتى. ئەمدى بىرەر لايىق جاي تېپىپ، ئاخىرەتنى كۈتمىسەم بولمايدۇ...

بەمبى نېمىندۇر دېمەكچى بولۇپ ئاغزىنى ئۆمەللىدى.

— ياق، — بۇغا شاھ ئۇنى گەپ قىلغىلى قويمىدى، — ياق... مەن كۆز يۇمۇشتىن بۇرۇن يالغۇز تۇرمىسام بولمايدۇ. ئەلۋىدا ئوغلۇم... سېنى چىن دىلىمدىن ياخشى كۆرىمەن.

ياز، ئەتىگەندىلا دېمىقچىلىق باشلاندى، سالقىن شامالنىڭ شەپسىمۇ يوق. بۇگۈن كۈن ئاۋۋالقى كۈندىكىدىنمۇ ئالدىراشتەك بالدۇرلا كۆككە كۆتۈرۈلۈپ، جاھانغا ئوت پۈركۈپ تۇراتتى.

ئوتلاق ۋە دەل - دەرەخلەرنىڭ يوپۇرماقلىرىدىكى شەبنەملەر قۇرۇپ كەتكەن، يەرلەر

قۇرغاقلىشىپ چاك ـ چاك يېرىلىپ كەتكەنىدى. سەھەر ئورمىنى تىمتاسلىققا چۆمگەن، ئارىلاپ ـ ئارىلاپ تۆمۈرتۇمشۇقنىك قىقىلاپ كۈلگەنلىكى ۋە كەپتەرلەرنىك ھارىدىم ـ تالدىم دېمەي مۇھەببەت ئىزھارلاپ بۇقۇلداشلىرىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

بەمبى ئورمان ئوتتۇرىسىدىكى ئەتراپى بۇككىدە چاتقاللار بەلەن ئورانغان خلۇەت بىر ئوچۇقچىلىقتا تۇراتتى. پاشىلار كۈن نۇرىدا ئۇنىك بېشىنى چۆرگۈلەپ غىڭشلداشماقتا. يېنىدىكى ياڭاق دەرىخى يوپۇرماقلىرى ئارىسىدا يوغان بىر ماي قوڭغۇز غۇڭۇلداپ ئۇچۇپ ئۆرلە ـ ئۆرلە ئاخىر دەرەخ ئۇچىغا يەتتى. ئۇ ئاشۇ جايدا تاكى كەچقۇرۇنغىچە ئۇخلىماقچىدى. ماي قوڭغۇز قاناتلىرىنى كېرىپ كۈچەپ قاقماقتا.

ـــ ئۇلارنى كۆردۇڭلارمۇ؟ ـــ سوراشتى پاشىلار ئۆزئارا بىر ـ بىرسىدىن.

ـــ بۇ بۇغا شاھ، ـــ دېدى بىرنەچچە پاشا غىڭشلداپ.

ـــ ئۇنىك تەڭتۇشلىرىنىك ھەممىسى ئۆلۈپ بولدى، ئۇ تېخىچە ھاياتكەن، ـــ دېدى يەنە بىرنەچچە پاشا.

ـــ ئۇ زادى نەچچىلىك ياشىغاندۇ؟ ـــ دەپ سورىدى ياشتا كىچىك بىرنەچچە پاشا.

ـــ بىزمۇ بىلمەيدىكەنمىز، ـــ دېدى بىرنەچچىسى، ـــ ئىشقىلىپ تەڭتۇشلىرىدىن ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈپتىغۇ. مانا ئۇمۇ قېرىپ كېتىپتۇ، بەكلا قېرىپ كېتىپتۇ.

بەمبى ئالدىغا قاراپ قەدەم ئالدى. پاشىلار غىڭشلدىماقتا، ئۇ ئويلانماقتا...

تۈيۇقسىز سەبىي، ئالاقزەدىلىككە تولغان ئاۋاز ئۇنىك قۇلىقىغا كىردى. ئاۋازدىن ئۆز نەسەبىدىن ئىكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى.

ـــ ئاپا... ئاپا!

بەمبى چاتقاللىقتىن ئۆتۈپ ئاۋاز چىققان تەرەپكە باردى. قىزىل

مويلۇق ئاكا ـ سىڭىل ئىككى بۇغىچاق بىچارە ھالدا:

ـــ ئاپا... ئاپا... ـــ دەپ توۋلاشماقتا ئىدى.

ئۇ ئىككىسى سېزىپ بولغۇچە بەمبى ئۇلارنىڭ ئالدىدا تەخ بولـ
دى. بۇغىچاقلار ئۇنىڭغا ھاڭۇيقىپ قارىشىلا قالدى.

ـــ ئاپاڭلارنىڭ ھازىر ۋاقتى يوق، ـــ دېدى بەمبى كۆڭلىنى قاتتىق تۇتۇپ ئوغۇلنىڭ كۆزلىرىگە قادىلىپ قارىغىنىچە، ـــ بىر دەم يالغۇز تۇرغانغا نېمە بولاتتىڭ؟

ئوغۇل ۋە ئۇنىڭ سىڭلىسى گەپ قىلمىدى.

بەمبى ئارقىسىغا بۇرالدى ـ دە، ياندىكى چاتقاللىققا كىرىپ كەتـ
تى. بۇغىچاقلار ئېسىنى تېپىپ بولغۇچە ئۇ كۆزدىن يىتكەنىدى.

ئۇ داۋاملىق ئىلگىرىلىمەكتە.

«قالتىس ئوغۇل بوپتۇ... ـــ دەپ ئويلىدى ئۇ، ـــ ئۇ چوڭراق بولغاندا يەنە كۆرۈشكىلى نېسىپ بولار...»

ئۇ توختىماي مېڭىۋەردى.

«ئۇ قىزچاق، ـــ دەپ ئويلىدى ئۇ، ـــ ئۇمۇ بەك ئوماقكەن... بەئەينى فالىنەنىڭ ئۆزىدلا.»

ئۇ ماڭا ـ ماڭا ئاخىر ئورمانغا ئېچكىرىلەپ كىرىپ كەتتى.

图书在版编目(CIP)数据

小鹿斑比：维吾尔文 /（奥）费利克斯·萨尔滕著；帕尔哈提译. — 乌鲁木齐：新疆教育出版社，2017.3
ISBN 978-7-5573-0216-0

Ⅰ. ①小… Ⅱ. ①费… ②帕… Ⅲ. ①童话 — 奥地利 — 现代—维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ. ①I521.88

中国版本图书馆CIP数据核字（2017）第058800号

编　　辑：帕利达·夏木西丁
　　阿依古丽·阿西木
责任编辑：迪力夏提·依迪热司
责任校对：克尤木·图尔逊
封面设计：哈米丹

小鹿斑比

译　　者　帕尔哈提·伊力牙斯
出　　版　新疆教育出版社
地　　址　乌鲁木齐市胜利路187号
邮　　编　830049
发　　行　新疆新华书店
印　　刷　新疆朝阳印务有限责任公司
开　　本　880毫米×1230毫米　1/32
印　　张　7
字　　数　135千字
版　　次　2017年6月第1版
印　　次　2017年6月第1次印刷
印　　数　1～3000册
定　　价　25.00元

